

वम्भिक सुत्त

(वाल्मीकि सूत्र)

चत्रम्भिः

महोपकारक परम पूज्य विपश्यना ध्यानगुरु
भदन्त ऊ. सोभन, महाशी सयादो

Dhamma Digital

भ्याय् ह्युह्यः

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक

वम्मिक सुत्तः

(भुलां - सूत्र)

उवस्मि :

सुदुसंगोत्तिपुच्छक अग्गमहापण्डित
महाशी सयादो

आय् ह्युद्ध :

भिक्षु ज्ञानपूर्णक

पिकाक :

धर्म-प्रेमी श्रद्धालुपिं

व

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

श्रीघः विहार, नःघः, ये ।

पिकाक :

धर्म-प्रेमी श्रद्धालुपि

व

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

शोधः बिहार, नःघः, ये ।

ह्लापांगु सफू- २००० (निद्वः)

ने. सं. ११०४

बु. सं. २५२८

बि. सं. २०४१

ई. सं. १९८४

(सर्वाधिकार सुरक्षित)

नुः १५/- लका

थाकू :

नेपाल प्रेस,

जुद्ध सडक, ये ।

पो. नं. २-११०३२

विषय - सूची

सुभाय्

निघ्नू शब्द

भूमिका

१. निदान :

१-१३

[१-महाशी देशनाया प्रख्याति-१; २-वम्मिक सूत्र देशना सफूया रूपय्-२; ३-महाशी देशनाय् विशेषता-३; ४-आयुष्मान कुमार काश्यपया मां-४; ५-परिशुद्ध निर्णय-६; ६-कुमार काश्यप नामकरण-१०; ७-मांहा नं भरहन्त-११]

२. वम्मिक सूत्र देशना (ह्लापांगु काण्ड)

१४-८५

[१-देशना शुरू; सूत्रया निदान-१४; २-किन्यागू समस्या-१५; ३-आयुष्मान कुमार काश्यपया ह्लापा-यागु खँ; न्हेह्य भिक्षुपिनि जंगल वास-२१; ४-पवंत च्वकाय् न्हेह्य भिक्षुपिनिगु उद्योग-२२; ५-लाभ; न्हेह्य दुबले भरहन्त-३२; ६-आयुष्मान दब्ब स्थविर; पुक्कुसाति जुजु-३३; ७-बाहिय दाह्यीरिय-३५;

८-दुगु खिचा जूगु-३८; ९-भुलां-४४; १०-प्वाः
 यक्व दुगु भुलां-४५; ११-मल मूत्र अशुचि पिहां वइगु
 भुलां-४६; १२-अशुचिया पुचः भुलां-४७; १३-नाना
 प्रकारयापि कीतयेगु थाय् भुलां-५२; १४-प्यंगू घातुया
 पुचः भुलां-५५; १५-"कलल" धयागु फुतिचां शुरू
 जूगु-६०; १६-नसा त्वंसा द्वारा वृद्धि-६३; १७-कुं
 पिहां बया च्वन-६६; १८-मि त्याः पिहां वया
 च्वन-६८; १९-ब्राह्मण आचार्य-६९; २०-सुमेध-
 ७१; २१-दुइ मिनेट् भावना अभ्यास-७२; २२-उत्पत्ति
 जुक्व पतिकं लुमंका होश ति-७३; २३-छको लुमंकेगुया
 दुने- मार्गं अङ्ग च्यागू-८१]

३. स्वापु (निगूगु काण्ड)

८५-१५०

[१-स्वापु-८५; २-छह्य मात्र गुरु-८६; ३-श्रेष्ठिपुत्र
 भिक्षु-८९; ४-तरीका मजिमगाः-१०२; ५-लय्दी
 सयादो नं ह्यापां चायेका बिज्यात-११६; ६-बुद्धया
 आरोप-११९; ७-खापा-चुकू हानं तिके बी मत्य-
 १२२; ८-ध्वः लिसे फुले जुइह्य व्यांचा-१२५; ९-छुं
 मखुगु साधारणगु उपदेश-१२६; १०-वेदेहिकाया
 बाखँ-१२८; ११-सह यायेगु विषयय् छलफल जुया
 जक का-१३२; १२-निका लँ-१३४; १३-थःत हे
 जूगु संशय-१३७; १४-संशय ह्यय्कांसि द्योथें च्वं-
 १३८; १५-दुइ मिनेट् अभ्यास-१४३]

- [१-प्रत्युप्रस्थान द्वारा नं भाविता याये ज्यू-१६१;
 २-साबुं चालिनि-१८६; ३-लः व न्याः- काम-गुण
 व चित्त-१८६; ४-पञ्च नीवरण हटे यायेगु-१६२;
 ५-चित्त-विशुद्धि; नाम रूप परिच्छेद ज्ञान उत्पत्ति-
 १६३; ६-पञ्चस्कन्ध-कावले-१६५; ७-चुपि व
 त्वाकः-२०६; ८-लापाय-नन्दीराग-२०६; ९-नाग-
 भरहन्त-२१५; १०-नाययात प्रणाम या-२१६;
 ११-नागयात अभिवादन यायेगु व पूजा यायेगु-२१७;
 १२-संक्षिप्तं न्ह्यसः व लिसः-२२६; १३-विपश्यनाया
 प्रतिफल-२३०]

Dhamma.Digital

सुभाय् :

शुगु "वस्मिक सुत्त" (बाल्मीकि सूत्र) सफू धर्मकीर्ति प्रकाशनया
१७-गुगु सफूया रूपय् छल्पोल व छिकपिनिगु न्होने ध्यना च्वंगु
दु । शुगु सफूया देशक च्वमि खः, बर्मायाह्य विश्व विख्यात विषयना
ध्यानगुरु भग्नमहापण्डित महाशी सयाषो ।

बर्मेली भाषं धर्म-देशनाया शैली च्वया तथा बिज्याःगु शुगु
सफूयात नेपाःया विषयना ध्यानप्रेमी व गम्भीर देशनाया सरल
अर्थप्रेमी धर्म गवेषी श्रद्धालुपिन्त समेतं याउंके व अःपुक शुइका बीगु
प्रेरणां प्रेरित जुया पूज्य ज्ञानपूर्णिक (ब्राणपुणिक) भन्ते नं कीगु
नेपाल भाषं भाय् हिला की सकसिगु न्होने च्वया बिज्याना च्वंगु
जुया च्वन ।

शुगु सफू धर्मकीर्ति परिवार पुचलपु दुने नं ध्यंका धर्मया सदाः
सीके बीगु मतसुवा याना द्वःछि सफू धर्मकीर्ति बिहार पाखें पिथनेगु
विचाः व इच्छा व्यक्त यानागु कथं पूज्य ज्ञानपूर्णिक भन्ते नं अनुमति
बिया बिज्याःगु जुया च्व सफू धर्मकीर्ति पाखें नं पिकाये खंगु तःधंगु

महोपकारक परम पूज्य विपस्सना ध्यानगुरु

भाग्य व लयताया खं जुल । वस्पोलयागु अथक प्रयास सहज व सरल
अनुमति धर्मकीर्ति कृतार्थं जक जुइ दुगु मखु उफिया लागि वस्पोलयात
धर्मकीर्ति आपालं सुभाप् नं देखाया च्वनागु जुल ।

एव सफू मेमेगु सफूत स्वया गाक्कं तःपंगु जुया ध्येबा भति
आपाः तुइगु सम्भावना दुगु जुया निति भध्ययन गोष्ठीया ध्येबां जक
पिकाये मफइथें च्वना च्वंगु खः, तर महोपकारक पूज्य महाशी सयादो
१९८१- ई. सं. लय् नेपाः बिज्याःगु बखते वस्पोलयात नेपालय् प्राप्त
जूगु दान ध्येबा छुं भति त्यं दनिगु धर्मं प्रचारया ज्या-खेंय् दुध्याका
व्यु धका बिषा बिज्याना थकूगु दया, व छह्य बर्मेली पाहुना ऊ. ची.
डवत्, दो तिड तिड ह्लाई नेपाः काःबले सफू पिकायेत धका दान याना
थकूगु छुं भति ध्येबा अले हानं उलि मगाःगु बर्माया हे छह्य मेह्य
श्रद्धालु उपासक ऊ डवत् धयाम्हं दान याना हःगु आदि खवदिक्वं
ध्येबा मुना नेपाःया धर्म प्रेमीपिसं नं पूज्य महाशी सयादोयागु मेहेनतं
व ज्ञानपूर्णिक भन्तेयागु परिश्रमं पिदंगु एव सफू पिकाये खना वस्पोल
चन्दादाता जुया बिज्याःपि दीपि च्वय् उल्लेख याये धुपि सकलसितं
धर्मकीर्ति विहारं कृतज्ञता ज्ञापन याना च्वना ।

थुगु सफू बाखें सफूथें मखुसे विपश्यना ध्यान सम्बन्धी गम्भीर
विचारं जाःगु सफू जुया च्वमिपिसं भत्सि मचाःसे धैर्यं पूर्वक च्वना
ध्यान ज्ञान नितो कया थःथःपितिगु जीवनयात दवाथुइका कायेगुली
सफल जुइ फत धाःसा च्वया बिज्याःह्य व भाय् हिला बिज्याःह्य निम्हं
भन्तेपिन्ध आनन्द, सन्तोष व प्रीतिया अनुभूति जक दइगु मजुसे चन्दा

प्रदान धाना विज्याःपि दीपि सकलसितं च धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठी-
यात नं यवव यवव हे पुण्य वृद्धि जुहू धाया ।

अस्तसः सकल सकल धर्मप्रेमीपिच्छ सुभाम् च सुवाः देखाया
ज्वनागु जुल ।

धम्मवती

अध्यक्षा, धर्मकीर्ति विहार, यें ।

निगू शब्द :

बुद्ध-धर्म मानव धर्म खः । बुद्ध' मानव जीवन सुथं लाकेत व सार्थक यायेत अये हे विशय्य दुपि देव ब्रह्मादि उच्चस्थ प्राणीपि लिसें आपालं जन्मपित हित व कल्याण यायेत अर्थ व सुख बीत देश, काल, परिस्थिति व प्राणीपित्तिगु संस्कार, आचार विचार, बानि व्यहोरा व भावनायात एष्येक सम्पूर्ण दुःख फुना शान्ति वीगु व दइगु उपदेश कना यका विज्यात । पुकीयात यों कीसं त्रिपिटक नामं न्यागू निकायश्च विभक्त याना अध्ययन अध्यापन चिन्तन व मनन यायेगु याना च्वना । नवांग बुद्ध-वचन व चय्यद्दः (८४,०००) धर्मस्कन्ध रूपम् ह्यसीका च्वना । मुख्य सार कथं ३७-गू बोधिपक्षीय धर्म रूपश्च नं खंका च्वना । व हे ३७-गू बोधिपक्षीय धर्मयात संक्षिप्तं यंका शील, समाधि व प्रज्ञा धका स्वंगू तहः दयेका आचरण व अभ्यास यायेगु कुतः बौद्धपिति पाखें जुया च्वन । गुगु छगू ल्यू भेगुया पृष्ठपोषक अंगत खः । छगूया अभावय् भेगु सार्थक जुइ अःपु मजू । मतलब खः, समाधि न्वातुकेत सद्ब्यवहार रूपी शीलया लिखंसा माः; मखुसा विक्षिप्त चित्त शान्त जुइ मखु । शान्त स्थिर चित्त दुसा तिति संसारय् गये खः अये धात्थें दया च्वंगु वास्तविक स्वभाव न्यागू स्कन्ध वा उकिया संक्षिप्त रूप नाम व रूप धर्मयागु अनित्य, दुःख व अनात्म लक्षणयात अन्तस्करणं लिसें खंके, सीके व थुइके फइगु विषयना-प्रज्ञा, मार्ग-प्रज्ञा व फल-

प्रज्ञात छसिकथं जया वइगु, थिना वइगु, ग्यसुलाना वइगु जुया च्वन ।

थ्व हे ग्यसुलाना दुग्गःगु खँयात अनुभूति चायेका स्वज्ञान साक्षात्कार याना सीका काये निंति बिभिन्न कथंया व्यावहारिक व धार्मिक क्षेत्रया दसु बिया विपश्यना-प्रज्ञा क्षेत्रय् लुकु बिना मार्ग-ज्ञान फल-ज्ञान लिसें निर्वाण समेतं ध्वदुइगु कथं व्याख्या याना सरल व सुगम तरीकां धर्मदेशना शैलि आध्यात्मिक दर्शन परमाथं धर्मयात स्पष्ट उला क्यना तःगु थुगु ग्रन्थ-रत्न खः । थुकिया पृष्ठभूमि ला बुद्धयागु मूल उपदेश “वम्मिक सुत्त” हे जुल । थन थुकिया उपदेशक व लेखक सु खः न्हयथना च्वने माःगु आवश्यक मन्त । थुकी हे दुध्याना च्वंगु बिभिन्न विद्वानपिनिगु भूमिका व निदानं स्पष्ट जुइ धुंकुगु जुझ ।

थ्व सफू नेपाःमि दुग्गःगु बुद्धयागु उपदेशय् थःत दुबीका घातथेंगु धर्मरस पान चायेगु अभिलाषां आतुर जुइका च्वपि धर्मप्रेमी साधक साधिका योगी योगिनीपिन्त अभूतपूर्व कथं प्रेरणा, स्वाहाली व हःपाः बीगु मनसुवा तथा भाय् हिला तथागु ८-दैं १०-दैं मयाये धुंकल । थासा थ्यायेत ग्वसा जक छु ग्वये लात भाय् हचूहा अन थन मदयेक पिने पिने ला वना न्यादेंया ई अथें हे फुना वन । पिने दुने थ्यने साथं हानं कुतः जुल । तर बिभिन्न प्रपंच व शारीरिक गतिरोधं याना तुरन्त पिकाये मफया वन । उकि याना मनय् तःसकं सुख मतायेका च्वना । अथे नं भाः थये व्वंमिपिनि न्होने थ्व सफू पिथना व्वये दया तःसकं लय्ताया अनुभव याना च्वना । थ्व सफू व्वना व्वंमिपिसं बुद्धयागु उपदेशया सार प्रत्यक्ष अनुभूति थुइका कया थःथःपिनिगु क्लिथंया

जीवनय् छयला यंके फत धाःसा ध्व धनु प्रयास अवश्यं सफल भाःपी
दइगु जुल ।

थुगु सफू पिथनेत भाथिक ग्वाहालि बिया सद्धर्मय् छपला
न्ह्याचिला बिज्याःपि नां भयःसां धर्मं यःपि श्रद्धालुपिन्त व तता मय्जु
अनागारिका सुधम्मवती प्रमुख धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठी परिवार,
गुपिसं थुगु सफू हान मेगु द्वःछि पिथनेगु भाला थःपिसं हे कया छकोलनं
निद्वः सफू पिथनेगु तःधंगु उत्साह व प्रेरणा बिया बिज्यात, यक्वं यक्व
साधुवादया पात्र जुया बिज्यात्ता च्वंगु जुल ।

सहोदर आयुष्मान सुदर्शन, गुह्यासिनं मर्मस्पर्शी हृदयग्राही
भूमिका च्वया थःगु अमूल्य समय थुकी समपण याना बिज्यात, उकिया
निर्दि बस्पोल प्रति नं गाक्कं गाक्कं आभार व्यक्त याना च्वना ।

अये हे गबलें थःमं हे प्रुफ स्वया अप्पः याना न्ह्याबलें प्रुफ
च्वना ग्वाहालि ब्यूहा सहोदर शीलभद्र, वथें छुं समय जक जूसां ये
थ्यंकः चना प्रुफ ब्यू वनेगु ज्या याना थःगु सहयोगया चि तःहा भावुसो
कालुदायी, अनं लिपा प्रुफ जक बांलाक कम्पोज याना मखु प्रुफ ब्यू
बयेगु व का बयेगु समेतं याना अथक परिश्रम याना बिज्याःहा भाजु
अशोक शाक्ययात न्ह्याक्व साधुवाद व सुभाय् देखाःसां गाःगु मखुत ।
उकि सकसितं दुनुगलं निसें साधुवाद व सुभाय् देखाया च्वनागु जुल ।

अले 'नेपाल प्रेस', गुकियागु सहयोग बिना ला ध्व सफुति
सफूया रूप काइगु हे मखुत । उगु प्रेस परिवारयात सुभाय् दे मछाःबें

[ॠ]

ला गाःगु हे मखुत । वय्कपिस्त नं भापालं भापालं सुभाय् देछाना
व्वनागु जुल ।

उलि जक मखु, थुमु सफू पिथनेत्त दृश्य व अदृश्य कथं प्रत्यक्ष
व अप्रत्यक्ष रूपं ग्वाहालि व्युपि हःपाः देछाःपि थःगु असूल्य समय
विया निस्वाथं भाव वयंपि सकल सकलसिगुं सुख, सुविधा, निरोगी,
दीर्घायु कायना जक मखु वरुपोलपि सकलसितं परम शान्तिपद निर्वाण
समेत लाभ याना कथे फूपि जुइमाल वयागु प्रार्थना नापं यासे व्व
निगु शब्द थनसं व्वचाथेका व्वनागु जुल ।

सकलें सकलें सुखी जुइमाः !!!

मणिमण्डप विहार,
पटको, क्वालखु, यल ।

-भाम् ह्यूह्

३० - २ - २०४१

भूमिका

‘बम्मिक सुत्त’ धम्म-दशंनं दुग्गःगु छपु सूत्र खः । हीरा कुने यायेवं चमक पिह्नी बइ । बुद्ध-धम्मया मूल सूत्र यच्चुगु नुगःया धात्थेगु सम्यग्-दृष्टि चिन्तन ब मनन जुइवं उकि दुजः जक धीगु मखु, सिच्चुसे च्वंक धी नं फइ । थव हे खे थुगु सफुती जुया च्वंगु दु ।

‘निदानं’ धया च्वंगु दु, धम्मचक्र-प्रवर्तन सूत्र भादि गुजा गुजागु सूत्रया विस्तृत विभाजक ब स्पष्ट व्याख्याता जुया विज्याकहा महाशी सयादोया देशनाय् छु छु विशेषता दु । हानं बसपोलं याना विज्याःगु धम्म-देशनां गथे ‘विषयना-क्रिया’ या अनुशीलन स्वरूपं गथे थुगु सफूया रूप काल ।

‘बम्मिक सुत्त’ संगायनं त्रिपिटकय् गथे थाप् तथा तःगु दु धका “देशना शुरू” क्यंसा ‘सूत्रया निदानं’ जेतवनया उत्तर पाखे च्वंगु अग्धवनया बुद्धकालीन ‘एकान्तवन’ अले थोया जंगल धाये हे मछिगु अवस्थायागु छपःया अवस्था क्यना च्वंगु दु । अनं महाब्रह्मां किन्थागु समस्या न्ह्यथंसें निसें सूत्रया मू-खे थुइकेगु उत्सुकतां कीत साला यं । मूल पालि नमूना कथं न्ह्यथने धुंका पालिभाषा धयागु छु, खे न्ह्यथंगु

शैली गये खः, ग्रन्थय् न्हायंगु व थःगु ई व देशया कथं गुजागु धयागु
 शूक्ष्म शूक्ष्म ख्य् अनुभूतिया संवेदनशीलय् छु गये जुया बह, प्रीतिया
 अनुभूति गये शूक्ष्म जुया बनी धयागु ख्य् हयाय् मयाय् मचाःगु ततः
 मक्यंगु कथं अर्थ अन्तर अर्थ तछ्छाछ्छां देशना न्हाकेगुया दसु खः, थ
 “बभिमक सूत्रया बांलागु धमदेशना ।”

महान्नायां थुपि किन्त्यागु प्रश्न आयुष्मान कुमार काश्यपयाके
 न्यंगु कारणया प्रसंगय् अनेक पूर्वकथा हना यका तःगु दु । न्हेहा भिक्षु-
 पिसं पर्वत च्चकाय् यहाँ बने धुंका च्चका थ्यंक यहाँ बनेत मदयेक
 मगाःगु स्वहानय् बांछ्वया हःगु खँ हानं थो हे चान्हे, आः क्लिने, जा
 नया च्चनाबले प्यप्ये जाप्ये नया च्चनाबले, छप्ये जाप्ये नया च्च च्च,
 ह्लानागु सासः दुका पिका जुया च्चंगु छगू सासःया इलं हे मरण त्वाक्क
 च्चाक्क थ्यंकः वयेयः धका चायेकेगु खँ धात्थे हे संवेगात्मक जू । पर्वत
 च्चकाय् प्राणया ममता तकं मतःसे धमीया कुतःयापि मध्यय् छहा
 भरहन्त मेहा अनागामी जुल । ल्यपि न्याहा गौतम बुद्धया इलप
 कृतकृत्य जुल । आयुष्मान दब्व न्हेदें दुबले अहंत् जुया विज्यात ।
 पुक्कुसाति बुद्ध नाप लायेत व वं कुह्याःया छे हे बुद्धयागु उपदेश न्यना
 अनागामी जुल । सभौय परिव्राजक बुद्ध शासनय् प्रब्रजित जुया बाहिय
 दारुवीरिय प्रब्रजित जुइ न्हावः अहंत् जुया विज्यात । थुपि कथात्मक
 अभिव्यक्ति बांलासे च्चथे सलललं हँ ।

थनंलि कुमिचिया छेँ लिक्क तया वयात उपमा याना कना
 तःगु किन्धाता खँ न्हां वना च्चंगु दु । ह्वापां कुमिचिया छेँ व शरीरया

समताया खं वया च्चन । कुमिचाप्पालय् ह्वःप्वाः यक्व दु । शरीरय् नं स्थूल व शूक्ष्म यक्व ह्वःप्वाः दु । च्चमिया भद्यक्व कथं पाश्चात्य विद्वानपिनि धापू कथं छतका दंयाति पाय्क्वाःगु शरीर भूमी हे निद्रःति प्वाः दु । अले कुमिचा प्वालं चा ल्हया हःधे शरीरया धुपि स्थूल व शूक्ष्म प्वालं अनेक असुचि पिह्वां वया च्चन । कुमिचिया छे हे इमिसं ल्हया हःगु धू द्वं खः । शरीर नं स्वीनिता अशुचिया पुचः खः । दृष्टिभ्रमं हे जक नयेबले वःसा मयःगु सँप् नं की ममता जुया च्चनी । कुमिचिया छे संपं आदि अनेक ग्यानपुपि प्राणीपिनि छे खः, शरीरय् नं अये हे कौटाणुं जाया च्चन । एव शरीर कुमिचिया छेथे प्यंगू महाभूतया पुचः खः । विद्वान च्चर्मि सँ आदि शरीरया प्रत्येक तत्त्वय् थये प्यंगू महाभूतु सन्निहित धका दुग्गेक वर्णन याना तइ विज्याःगु दु । रूपकायया निर्माणय् मां-बीया शुक्र श्रोणितं सृजना निसेंया वर्णन जुया च्चंगु दु । यनं लिपा निगूगु तत्वया च्चर्चा जुया च्चन । थुजागु न्यागू स्कन्धया एव शरीर घाना च्चर्चापि मनूतयेसं हानं कुमिचिया छे च्चान्हे कुं वया ह्तिने मिछ्वइबे च्चाल्लय् तर्कना याना ह्तिने ज्या खे याना च्चनी ।

अनंलि व्याख्यान कुमिचिया छे म्हुइकूहा भाचार्यं थः शिष्य-यात अन म्हुया स्वयेत धया च्चंगुया अर्थ बुद्धं भाविता याना सीकीहा साधकपात आज्ञा जुया विज्याःगु कथं र्ह्यां वना च्चंगु दु । भिगु प्रज्ञां दुग्गःहा योगीया कुतः दुहा हे सुमेध खः । अले की नं सुमेध बुइ यःसा धका धया विज्याना धर्मदेशना प्यंक्ःपित्त निगू मिनेट्या भावना अभ्यास याका विज्याःगु वर्णन दु । एव निगू मिनेट्या अभ्यास गुकथं

यायेगु, याये धुंका छु जुल धयागु शुक्ष्म वर्णन सारै हे हृदयग्राही जू ।
सजीव जू ।

भुलां महुया स्वयेत कू ज्याभःथे थःत खकेत लोकुत्तर प्रज्ञा,
विपश्यना प्रज्ञा व आर्य मार्गं ज्ञान कू खः । कुलि छथु पालेबं कुमिचिया
छेया छकूषा व्वति वइये समाधिवा जागरुकतां शरीरया स्थितिभाव
थुइ । सँ निसैं व्यावक हे शरीर व तु मात्र खः, व्यक्तित्व वा सत्त्व अन
गनं महु । दिपाः मदयेक कुलि पालेथे समाधी अनवरत वीर्यं यायेमाइ ।
थ्व हे सम्यक्-प्रवर्तन खः ।

कुलि पालाबं बंबले उगु उपमानया कुमिचिया छे खापा व चुकू
खने बत । थन खापा चुकू अविदद्याया प्रतीक खः । कर्मस्थानया विधि
मसःतले व अविदद्या दया नं वानी । विधि-ज्ञान दयेकेत क्रियात्मक
अभ्यास माः । जा थुइगु व बुंज्या यायेगु सयेकेगु सइगुया उपमा
बिया अभ्यास व विधिया बारे याना तःगु मजि मगाःगु निर्देशन खे
ठ्वाथुइ कथं जू । विपस्सना विधियागु कुतःया प्रसंग्य बोधिसत्त्व
सिद्धार्थया जीवनी भ्हायथं खे प्वलाः तःगु व्वं लिसे सधाः वः ।

महाभिनिष्क्रमणं लिपा नं सिद्धार्थया न्होने जन्म, जरा व
मरणं मुक्तिया 'विपस्सना विधि' मदुनिगु खः । थ्व हे विधि मा मां
वसपोल आलार ऋषियाथाय् बिज्यात । आलार थःभ्हं स्युगु मेपित्त
कनीह्य भले थःह्यथे सीवं उह्य स्यूह्यायात नं थःगु हे गुरुतय् तइह्य ऋषि
जुया ज्वन । थ्व उदात्त चरित्र "गुरुं जक स्यू, शिष्यपिसं सी मखू"
धाइगु गुरुमुठि सिद्धान्त विपरीत खः । "ईश्वरं जक स्यू, जिमिसं

मस्यु" धयागु सिद्धान्त प्रज्ञायात मानव-भ्रमतां पिने भालपीगु सिद्धान्त
 खः । युक्तं गुरुमुष्टि व ईश्वरवादया स्वत्तु स्वःगु ख्वातुसे च्चं हे ख्युंगु
 सिद्धान्तयात साव हे अःपुक मनय् खं मस्वयेक न्हाथना बुद्धया धमं
 यःम्हं हे खंका काये फुगु धका कना तःगु विपस्सनाया जः यच्चुसे छलं'ग
 च्चं । आलारयाथाय् प्राप्त याःगु "विज्ञान धयागु छुं मडु" धयागु
 "भाकिञ्चञ्जायतन" या ६०-द्वः कल्प आयु दुगु जुया नं, "नाम रूप"
 मडुगु जुया विज्ञान परीक्षणं पिने लाःगु जुया नं अन्ततः व नं संसार-
 चक्रय् हे लाः बइगु खंका सिद्धान्त उद्रक ऋषियाथाय् विज्यात । अन
 च्चद्वः कल्पया परिधि व्यापकगु "नैवसंज्ञा नासंज्ञायतन" नं जन्म व
 मरणया बन्धनय् लाःनिगु बोधिसत्त्वं खंका विज्यात । भले बसपोल
 स्वय हे विधिया गवेषणय् विज्यात । प्रतीत्य समुत्पादया प्रत्यवेक्षणं
 उपादानस्कन्ध न्यागूया नं उत्पत्ति स्थिति खंका विज्यात । आश्रवक्षय
 ज्ञान व सम्पूर्णं धर्मयात स्युगु सर्वज्ञता ज्ञान प्राप्त जुया बसपोल बुद्ध
 जुया विज्यात । युक्तं बुद्ध-जीवनीया महानिष्क्रमण निसं बुद्धत्व-
 प्राप्ति तकया "विपस्सना-विधि" या दृष्टि अध्ययन याना तःगु प्रसंग
 गम्भीर ।

अह "महाजानियो आलारो कालामो" "महाजानियो उद्रक
 राम पुत्तो" धयागु बुद्ध-जीवनीया प्रसंग ब्वनावले नुगः हे ख्वाउंसे च्चं
 थुंदिक् संवेग बिल । विचरा खुगु द्वारया उत्पन्न जुइगु नामरूप धमंय्
 भाविता दुपि जुया नं मात्र विपस्सना ज्ञान उत्पन्न जूगु सौके मफुपि
 आलारयात छवालं पाना, उद्रकयात न्हेघो च्याघालि पाना तःधंगु
 हानि जुल ।

[च]

ध्वयां ल्यु “विधि” या महत्त्वया चर्चा जुल । विधि मस्यूतले चुकू दतले खापा चायेके मफुथे जुया च्वंगु स्थिती लाइ । अले ध्व खापाया चुकूयागु वर्णनया क्रमय लय्दी समादोया विपस्सना-विधिया चर्चा जुया च्वन । ‘अह्म’ शब्द ‘जि’ या प्रयोग बारेया विवाद घाइ सरल जुया नं नेपाल भाषाय लय्दी सयादोया बारे मस्यूपिनि निति थुके थाकु ताये फु । बर्मी साधकपि लिसे स्वापू बत्तल गु थुगु प्रसंग अनुवादं लिंकया छ्वःसां अपाय्स्कं पाइगु खँ मखुथे ताया ।

कुमिचिया छे चुकू लिंकया हानं म्हूबले थन ध्वः लिसे तः ध्वाये जुद्धा ब्यां खने दत । ते पिहां वःगु चित्त दाह जुडकीगु दोष हे थुक्किया प्रतीक अर्थ खः । ते गथे गथे पिहां वये यः घयागु खँ तःछ्याछ्यां “छुं मखुगुलि नं दुःख जुये यः” घयागु प्रसंगया खँ नुगलय् दुने दुहां वं । हायेकेत पासाम्हं लाकां सुचुकूगु, खयाल हे अर्थे अर्थे हे “उं, जिगु लाकां गुह्य खिचां ब्वाकल मस्यू” ध्याःगु, उकी हे थःत खिचार्ये याः तायेका ध्वयेवं ब्यांचा तः ध्वाय् जूथे उत्ते जनां पुले जूबले अप्पां कयेका छ्वःगु मिखा मद्दुगु अःपा तँया यांकया कथं थासय् लाक्क कः वना मनु सीगु, मेह्वासिनं दण्ड फये माःगु खँ गुलि सरल खः, उलि हे द्वेष चरित्रया यथार्थता खः । वेदेहिकायाके ते मद्दु, तर काली दासीं परीक्षा याःबले वास्तबय् वयाके ते पिहां वये माःगु स्थिति मवया जक ते पिहां मवःगु जुया च्वन । ते मद्दुह्य वयात तिनि घाइ, गुह्यासिके ते पिहां वये माःगु स्थिती नं ते पिहां वइ मखु । वर्थे हे धर्मया छलफल यां यां ल्वाना ह हं प्रहरी थ्यकः बने माःगु प्रसंगं ब्यांचा ध्वयेवं तःध्वाय् जुया वःगु खँ तछ्याना तःगु दु । थुपि प्रसंगया क्वलय् बाखं

न्यनीपिसं ध्व ला जित धाःगु मखु, ध्व ला मिसासयेत धाःगु मखु, ध्व
ला मिजंतयेत धाःगु मखु, ध्व ला गृहस्थपिन्त धाःगु मखु तायेकौगु
स्वभाव खंका विभिन्न उपमा बिया तःगु छहा दक्ष धर्मकधिकया दुग्गःगु
अनुभव खः ।

कुमिचिया छे स्हया पंकु पंकु निकालेँ ध्वःदुगु ध्यागु हे
विपस्सना अभ्यास इलय् वइगु 'विचिकिच्छा' खः । शत्रुं लिना हया
बिस्युं वं वं निकालेँय् लाःबले सुं अलमले जुया च्वन । अले शत्रुं
ध्वदुइका वयात स्याना बिल । वथेँ भावनाया अभ्यासय् "विचिकिच्छा"
खः । विचिकिच्छाय् लाना च्वनीबले हे मरण वये फु । अरु ध्व विचि-
किच्छा गुलि चतुर ह्येकसा दचःथेँ हासीके मफयेक वये थः धयां
मग्पाः । जुजुं ह्येकसादचः धका सीफानं का जिके नं ह्येका का सा
धका धया च्वन । ह्येकसा दचवं धाल, "जुजुथेँ जाःहासिके अथे ह्येके
फइ मखु महाराज ! जित भामजाःगु वसः पुना वये मानि ।" जुजुं
ह्येकसा दचवं गथेँ जिके ह्येका काइ स्वये धका थःगुथेँ जाःगु वसः
बिल । ह्येकसा दचः छुं दि लिपा वया ह्येकः वये धा धां जुजुया वसः
च्वना वन । जुजुं धाःगु दिने मवः धका सःतिके छडत । ह्येकसा दचवं
लिसः बिया हल, "का जि ला जुजुयाके वसः छजुं ह्येका हे ह्ये धुन ।"
ध्व प्रसंगं धर्मदेशना न्यपित गुलि क्लिले बइ, व सिद्धे अप्वः विचिकिच्छा
युक्तेत दुग्गः जू । निन्हुखुनुयागु धर्मदेशनाया अन्त धन थाय् जुया
च्वन । निगू मिनेट् ध्यान थन जूगु उकिया महत्त्व वर्णन हानं जूगु थन
थाय् दु । "विपस्सना विधि" द्वारा स्यना कायेगु, अले थःसुं हे
अभ्यास व अन्वेषण याना अवबोध याना कायेगु विधि मार्गं खः । वने

[ज]

मनंगु धासय् वने नंपिसं धाःगु लंपुया पत्यारे ह्लापां वनेमाः । रोगी
 “ध्व धासः नये मनं, ध्व वासः नया ल्वय् लंके नं मन” धयां गथे ल्वय्
 कपी ? ल्वय् लायेका बी धुंहा बीह्याया खँ न्यना वासः नया स्वया थःत
 ल्वय् लाः मलाः स्वयेमाः । न्यना, थःम्हं धारण पालन याना हित व
 लाभ जूसा ग्रहण बायेगु मखुसा मयायेगु बुद्धया उपदेश थुइकेत खँया
 व्याख्यान थुकथं जुया च्वंगु दु ।

पल्पसा तोगुया अद्ययन पल्पसा तोबले याःसा बांलाक
 अद्ययन जुइ । पल्पसा तोबले हे पल्पसाय् अस्थकार मडुगु यथार्थ
 स्थिति दु । शरीर गुगु स्थिती दु, उगु स्थिति अवस्थां हे अभ्यास
 धायेमाः । ध्व अद्ययन अभ्यास यायेत ह्लापांगु आधार विधि “प्वाः सुके
 जूगु, प्वाः फुले जूगु” अथवा सासः ह्लाकपतिया प्वाः दुर्हा पिर्हा जुइगु
 स्थितिस सतत जागरुकगु एकाग्रगु स्वयंया प्रत्यवेक्षण खः । “प्वाः सुके
 जूगु, प्वाः फुले जूगु” या सतत जागरुक व एकाग्रतगु स्वयंया प्रत्य-
 वेक्षणय् गुकथं पथवी, बायो आदि धातुया प्रत्यवेक्षण गुण दुध्याःबं
 धयागु बल्लागु निर्देशन थन सफुती जुया च्वंगु दु । विधि सम्बन्धी
 विचिकिच्छा मदयेकेगु प्रसंगय् थथे प्वाः सुके जूगु प्वाः फुले जूगुया
 भाविता विधि बारे स्पष्ट याये धुंका चित्त उत्पत्तिया क्रम प्रवाहयात
 जपमाःया जःमूग्वःथें छगःयां लिपा मेगु जःमूग्वः वइगु उपमा नायः व
 बया ल्यू ल्यू वइपिनिगु उपमां चित्त व चैतसिकया खँ तछधाना तःगु
 व्यावहारिक जुया लुमंके व थुइके मःपु । छगूयां लिपा मेगु चित्तया
 उत्पत्ति ह्लापां ह्लापांया विपस्सना साधकपिन्त धात्थें हे ज्वने थाकु,
 तुताकासा ह्यितीपि मस्तयेसं कथि तुइबले तुताकासाया कथि उखे थुखे

वनीथे जुया च्वं । तर भवे नं परिपक्व कर्मया तीक्ष्ण प्रज्ञावानपिसं
ग्रन्थया भाषाय् चेत चैतसिकया व्याख्या मधूसां अभ्यास व प्रत्यवेक्षणं
चित्त व चैतसिक धर्मया स्वभाव स्वयंया भाषाय् यथायं थू । ह्यपदे दुपि
मनूतयेसं तकं थये थू ।

“चित्त गनथाय् साक्क उत्पन्न जू” धयागु न्ह्यसः छगू धाःसा
लिसः क्वमजिकं व्याख्या प्रसंग पाना वन । प्राचीन वाङ्मयया चित्त
नुगः चुइ दु धयागु धापू व पाश्चात्य विद्वानपिनि चित्त न्ह्यपुइ दु धयागु
धापूया उल्लेख जूथे व्याख्या प्रसंगं मपवाःसे भळ स्पष्ट जुइ मानिथे
ताया । गथे विचिकित्साया प्रसंगय् “साबुं चालि” थें जाःगु प्रसंगबात
ह्लापा ह्लापाया स्थिति समेतं न्ह्यथना गुलि बांलाक खें तछ्छाना तःगु
दु । ह्लापाया साबुंया खें व छाने याइगु चालिया खें न्ह्यथना साबुं
चालि कापतय् न्ह्याक्क साबुं लः प्वंकूसां ध्वारारारां वनीथे पञ्चनीवरण
दुपि मनूतये स्थिति खः । तर चित्तयात पञ्चनीवरणं मुक्त याये मःपु
मजू । लखय् मभ्यस्तह्य न्या लखं च्वय् तल कि छट्पटे जुइ । थथे हे
चित्त कामगुणया लखं च्वय् तयेवं हे चित्त थःगु थाय् कामगुण लुमंका
तिंति न्ह्या च्वनी । पंच नीवरण छले चीकेत विपस्सनां ‘फुले बुपा
च्वन, सुके जुया च्वन’ धका लुमंका च्वंसां मन तिंति न्हुइ । थये
बुइबले चित्त अन थ्यना च्वन धका खंकेमाः । शारीरिक व मानसिक
भालस्यता थीनमिद्ध, चित्तया विक्षिप्तता उद्धच्च, अनुताप कुक्कुच्च,
संशय विचिकिच्छाव् भाविता याना वयात चीकेमाः । थये चीके धुनेवं
हे तिनि चित्त पच्चुसे च्वनी । अले वया मिखाय् ह्याउं मजूगु कां माः
हना तःगु ह्याउंगु माणिक माः खनीबले माणिक व का पाःगु खंथे

लुमंके माःगु भारम्मण रूप लुमंका सिया च्वनीगु नामया परिच्छेद जुइ । थ्व हे नाम व रूप परिच्छेद ज्ञान खः ।

प्वाः फुले जुया च्वंगु क्षणय् फुले जुया च्वन घका लुमंकेगु यायां कसे जुया वःगु सना वःगु रूप, लुमंका सिया च्वंगु नाम, थुकथं नामरूप छुटे याये फइ । थ्व रूप व नामस्कन्ध छुटे जुइवं पञ्चस्कन्ध खने दइ । थये नामस्कन्ध तिसैं जक स्यूगु स्वभाव विज्ञानस्कन्ध, सीका च्वच्वंगु चितया प्रसन्नता सुख वेदना व थुगु प्रसन्नता मद्गु दुःख वेदना अले सामान्य अवस्था उपेक्षा वेदनाया वेदनास्कन्ध, फूले जूगु स्वभावयात लुमंका च्वंगु संज्ञास्कन्ध हानं थ्व क्वातुक मनन याःगु विभाजनं स्यूगु संस्कारस्कन्धयात खनी । थ्व न्यागु स्कन्ध हे कुमिचिया प्वालय् खंहा काबलेया प्रतीक खः ।

पञ्चस्कन्ध भाविता यायां उकिया उत्पत्ति व विनाश खने दइ । थ्वया स्थिरता ध्रुव स्वभाव मद्गु । थ्व हे अभावाकार अनित्यया लक्षण खः । चित्त नं थ्व हे उत्पत्ति, स्थिति व भंगया प्रवाह खः । अले वेदनादि व्याककं अनित्य खः । कुमिचिया ऊवः प्यपुंथें च्वंसां लिक्क वना स्वयेवं छह्य कुमिचा मेह्य नाप प्यमपुंगु खनीर्थे छुटे छुटे जूगु स्थिति व अनित्य खनी । अनित्य घर्मं हे दुःख खः । अले दुःख हे अनात्म खः । थ्व मखंतले जक स्थिर खः, सुख खः, बांला खः, जि खः, व खः घका मज्जा ताया काबले ययेका च्वनी । अले त्वाकलय् दचोने ला तथा चुपि त्पाइर्थे कामगुण भारम्मणया त्वाकलय् तया प्राणीपिन्त क्लेश चुपि पाला त्याना तल । अथे नं मनुखं रूप, शब्द, गन्ध, रस व

स्पर्शं रस ताया च्वन । धुगु नन्दीरागया शूक्ष्म विवेचन पायां सफुती, धर्मदेशनाय् अक विपस्सनाया प्रीति भवस्थाय् तकया खं ध्वदुइका तःगु तःसकं गम्भीर ।” अनित्य खः, दुःख खः व अनात्म खः धका विचाः पायेगु व परामर्शं पायेगुली लुदं फुदं जुइका खालि लु जक मंका वनीगु जुया च्वन । उगु अवस्थाय् उत्पत्ति व विनाश स्पष्ट स्पष्ट रूप खने दया वइबले चित्त नं याउंसे हलुका जुया च्वनीगु खः । स्मृति नं स्वतः हे लुमंका लुमंका वना च्वंगुर्थे जुइगु खः । अये पाय्छि जुया च्वनीबले प्रकाशत नं खने दया वइगु जुया च्वन । शरीरय् नं जिरिङ्ग जिरिङ्ग जुया प्रीति नं खने दया वइगु जुया च्वन । अबले लय् लय् ताया अये जुया च्वनीगुमात लुदं फुदं तायेका च्वनीगु जुया च्वन । इपि फुकं भाविता याना च्वं च्वं धर्मरसयात यः तायेका न्याइपु ताया च्वंगु खः । ध्व नं नन्दीराग खः । उकियात नं भाविता द्वारा लुमंका मदयेका छ्वयेमाः । भले हे विपश्यना वृद्धि जुया संस्कारूपेक्षा ज्ञानय् ध्यंक् वनी । ध्व हे अवस्थाय् आरम्भण उत्पत्ति जुइकेत कुतः म्वालीगु लुमंका सौकेत कुतः म्वालीगु जुया च्वन । थन हे त्यंनु स्याः कष्ट घयागु दइ मखु । फेतुना च्वनेगु हे रस उत्पत्ति जुया शूक्ष्म रूपं यइपुया च्वनी । तरे ध्व यः तायेका च्वनीगु नं नन्दीराग हे तिति । धुगु अवस्थां नं च्वय् तिति अन्तिमय् उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु नाम व रूपत फुकं शूक्ष्म जुया च्वंगु निर्वाण धर्मय् च्वात्त ध्यनीगु जुया च्वन । थन तिति आर्यं मार्गं ज्ञान, फल ज्ञान व निर्वाण खनीगु जुया च्वन ।

उपमामय उगु कुमिचा प्वालय् म्हुया व वं अन्तय् नाग खन । थन बुद्ध हे नागया प्रतीक खः । “वम्मिक-सुत्त” या व्याख्या उइ

बुद्धयात थःम्हं बोध याना बोधार्थं देशना याना बिज्याकहा, क्लेश
रहित जुया विनीत जुसे विनीत यायेत देशना याना बिज्याकहा, कोमल
व शान्त स्वभाव जुया कोमल व शान्त जुयेत देशना याना बिज्याकहा,
संसारं पार जुया पार जुइत देशना याना बिज्याकहा, शास्त जुया
क्लेशाग्नि सन्ताप शान्त यायेत देशना याना बिज्याकहा कथं अभिवादन
पूजा यासे सिघयेका तःगु दु ।

जित मती वं, हा जक मखु, मनं हे थःत याकःचा तथा
'निदान' निसें हथाय् मचासे बुलुहुँ बुलुहुँ सलललं थुगु सफू वचना वकल
घाःसा कौ नुगलय् नं सिचुसे च्वंगु जलं आपा हा छः वः । आपा हा
शान्तिया सिचुसे च्वंगु किचलं छः वः ।

विपस्सना विधि थुइका वीगु कथंया "वम्मिक-सुत्त" देशनाया
थुगु सफू भाषान्तर जूसां व्वनेबले यइपुसे व नाइसे च्वं, थू लिसे सिचुसे
च्वं । बर्मी भाषाया भाषा रस व दुने च्वंगु धर्म रस नेपाल भाषाय्
मतंक हे वया च्वंगु दुथें पत्याः तथा । छाय् घाःसा छखें बर्मी भाषा व
नेपाल भाषाया स्वापु दु, मेखें अनुवादक निगू भाषाय् नं दक्षता दुह्य ।
थुलि जक मखु, अनुवादक जुया बिज्याकहा भन्ते बस्पोल परमपूज्य
महाशी सयादोया सान्निध्यय् च्वना बिज्याये धुंकूहा लिसें तःगुमछि
विपस्सना सम्बन्धी ब्याख्यानया भाषानुवादक नं जुया बिज्याये धुंकूहा
जुया थ्व गम्भीर रसया सफू रस दयेक हे अनुवाद जुधा च्वंगु जुल ।

थुखे छुं दे निसें बर्मायापि बुद्ध-धर्म विद्विपसं च्वया तथा

[३]

बिज्यागु अनेक प्रकारया दीपनी आदि सफू पिहीं वया चवन । थुगु हे
इलय् थुजागु गम्भीरगु कथंया सूत्र व्याख्यान सफू नं पिहीं वयेगु घात्थें
हे बांलाःगु, लवःगु व निगु ज्या-खें खः । थुजागु पुण्यकार्यंय् ग्याह्य-
सिनं नं आपालं आपालं साधुवाद दे छाये हे माः।

— भिक्षु सुदर्शन

नगर मण्डप श्री कीर्ति विहार

कीर्तिपुर, येँ ।

सिल्लागाः ७ . ११०४

Dhamma.Digital

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..

... ..
... ..
... ..

Dhamma.Digital

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

निदान

महाशी देशनाया प्रख्याति —

महान् उपकारकह्य महास्थविर महाशी सयादो ई. सं. १९३८
दँ निसें स्वयभो शहर छडखुन् गांया महाशी विहारय् विज्याना च्वन ।
अन वस्पोलं “स्मृति प्रस्थान” देशनायात प्रधानता बिया विपश्यना
कार्य-धर्म प्रत्यक्ष खने दयेक उपदेश बीगु व निर्देशन बीगु याना
विज्याना च्वंगु जुया च्वन । थबले हे वस्पोल रंगून शहरया
‘बुद्धसासनानुग्रह समिति’ यागु प्रार्थना अनुसारं ‘मासना यइता’
(बुद्धशासन-ध्यानाश्रम) रंगूनय् विज्यात । अन ई. सं. १९४९ दँ निसें
वस्पोलं विपश्यना कार्य-धर्म सम्बन्धी उपदेश बीगु व निर्देशन बीगु
याना विज्यात ।

उगु सन्दर्भय् “धर्मचक्र-प्रवर्तन सूत्र” “अनात्मलक्षण सूत्र”
“महास्मृतिप्रस्थान सूत्र” “आर्यावास सूत्र” “उद्देश्य विभङ्ग सूत्र”
“षडायतन विभङ्ग सूत्र” “भद्रेकरात्र सूत्र” “आसीचिसोपम सूत्र”
“चूल वेदल्ल सूत्र” “महावेदल्ल सूत्र” व “वम्मिक (वाल्मिक) सूत्र”

[२]

आदि उगु उगु सूत्र देशना न्ह्यब्बया बहुश्रुत मगाःपिसं तकं सीके थुइके फइकथं विस्तृत रूपं विभाजन व स्पष्ट याना छगू प्रदेशं मेगु प्रदेशय् उपदेश बिया बिज्यायेगु याना बिज्यात । उगु सूत्र देशनाया दुने दुथ्याःगु “वम्मिक सूत्र” देशना सासना यइता रंगूनय् जक मखु, मोलमिन, पेगू, अँइमय् आदि आपालं ग्राम निगम प्रदेशय् कना बिज्यागु जुया च्वन ।

वम्मिक सूत्र देशना सफूया रूपय् —

थुकथं उपदेश बिया बिज्यागुली थुगु “वम्मिक सूत्र” देशना न्यना अनुस्मरण याना च्वंपि धर्मश्रवण याःपि श्रोतागणपिसं तःसकं लयताया सन्तोष व्यक्त यायां उगु देशना सफूया रूपय् प्रकाशित यायेगु तःधंगु अभिलाषा क्यंगु जुया च्वन ।

उकिं ई. सं. १९६४ कार्तिक कृष्णपक्षया (६-७-८) या बहनी सांम्या याउँ जी सासना यइता, मउँयवा शहरय् वस्पोल महास्थविरं थुगु “वम्मिक सूत्र देशना” कना बिज्याबले टेप्रिकर्डरं रिकर्डं याना तःगु क्यासटं ल्ह्याया कया थुगु देशना गुरुकापीया (पाण्डुलिपि) रूपय् खने दयेक वःगु जुया च्वन । उगु मूलगु गुरुकापी वस्पोलं स्वयं थःमहं हे संशोधन याये सिधयेका पूर्णरूपं सम्पन्न याना बिज्याये धुसेलि थासां याना सफूया रूपय् खने दयेक वःगु जुया च्वन ।

थुगु “वम्मिक सूत्र” देशना मेमेपि धर्मकथिक सयादोपिसं नं यकव हे कना बिज्यायेगु याना बिज्याः । तर थुगु (वम्मिक सूत्र देशना)

सफू ब्वना स्वयागु बखते वस्पोल महाशी सयादोयागु देशनाय् विशिष्ट विशेषता निम्नकथं खने दुगु जुया च्वन—

महाशी देशनाय् विशेषता—

(१) गुलि गुलि धर्मकथिकर्पि कथावस्तुयात महत्व बिया व्याख्या याना कनेगु स्वभाव दुपि जुया च्वन । तर महाशी सयादो अथे मखु । वस्पोलं विपश्यना क्रिया लिसे सम्बन्ध मदुगु विषय वस्तुयात महत्व बिया बिमज्याः । मुख्य सूत्र देशनायात जक विस्तृत रूपं व्याख्या याना कना बिज्याइहा जुया च्वन ।

(२) विपश्यना क्रिया लिसे सम्बन्धितगु जुल धायेवं धाःसा कथावस्तु हे जूसानं विस्तृत रूपं स्पष्ट जुइक व्याख्या याना कना बिज्याइहा जुया च्वन ।

(३) गुलि गुलि छें लहिना तःपि ग्वंगःत ल्वाका शक्ति प्रदर्शन याइपिथें—बुद्ध धर्मया धर्मकथिकर्पि परस्परय् अथवा कर्मस्थान—गण परस्परय् वं वयात वं वयात क्वथुना दोषारोपण याना उपदेश बीगु स्वभाव दुपि जुया च्वन । तर महाशी सयादो बुद्ध-शासन क्षेत्रय् बुने सुयातं हे आघात मयाइहा, शासनं पिनेयागु मिथ्यावादयात जक निर्मूल जुइक हटे याना शासनिक धर्म-पथ अनुसारं तःतःप्यंक स्थिर रूपं उपदेश बीगु व च्वयेगु याना बिज्याइहा जुया च्वन ।

(४) गुलि गुलि धर्मकथिकर्पि मुख्यगु सूत्र देशना संक्षिप्तं जक कनेगु स्वभाव दुपि जुया च्वन । तर वस्पोल महास्थविर थुगु 'वस्मिक

सूत्र' देशनाय्थे वयाच्चंगु सीके वहःगु मुख्य मुख्यगु विषय धाववयात पूर्वक विस्तृत रूपं व्याख्या याना कना बिज्याइहा जुया च्वन ।

(५) गुलिसिनं विपश्यना लिसे सम्बन्ध तथा उपदेश ब्युसा नं थुगु 'वम्मिक सूत्र' देशनायात धात्थे प्रत्यक्ष रूप्य अभ्यास याये जीक खोले याना क्यनी मखुगु जुया च्वन । वस्पोल ला थुगु 'वम्मिक सूत्र' देशनायात भुलायागु उपमा, खापा चुकू उपमा, निका लँ उपमा आदिद्वारा धात्थे प्रत्यक्ष अभ्यास याये फइगु विपश्यना कार्यक्रम स्वरूप्य थ्यंक पूर्वक स्पष्ट जुइक क्वातुक खोले याना कना बिज्याइहा जुया च्वन ।

उपि न्याता मध्यय न्हापांगु धापू अनुसारं वस्पोलं कथावस्तुयात महत्व बिया व्याख्या याना कना बिमज्यागु मेता कारणं मखु, मुख्यगु सार तत्व विपश्यना क्रिया क्रम कनेत गाक्क समय कया बिज्याये मास्ति वःगुलि जुया च्वन । थुगु 'वम्मिक सूत्र' कना बिज्यागुली समय सिन्ति मवंक धका वस्पोलं ल्यंका थकूगु कथावस्तु छगू संक्षिप्तं षव्य च्वयाथे खः ।

आयुष्मान कुमार काश्यपया मांः—

भगवान् बुद्धया इलय् राजगृह्य् साहुया म्हाय् छहा दया च्वन । उहा म्हाय्मचा पारमी (कुशल संस्कार) छिपे जुइ धुंहा पश्चिम भविक (अन्तिम जन्महा) जुया च्वन । मचां निसे गृहस्थाश्रमय् न्हाइपु मतासे भिक्षुणी जुइगु प्रबल इच्छा दुहा जुया च्वन । उकिं मां-बोपिके वं थुकथं प्रार्थना यात—

“मां—बापि ! जिगु चित्त गृहस्थाश्रमय् न्हाइपु मताः । जित बुद्धया शासनय् भिक्षुणी जुइगु वचन बिया बिज्याहूँ ।”

अबले नां—बौपिसं ह्ये का विरोधयात । “मई, छु धयागु छं ! कीके धन सम्पत्ति नं यक्व मदुगु मखु । छ जिमि दतंफतं याकः म्हाय् । छ लिसे जिपिं गथे याना बाया च्वनेगु ? उकिं मई, छन्त जिमिसं भिक्षुणी जुइत वचन बी मफु ।”

तर उह्य म्हाय्मचां बार बार प्रार्थना यायेगु यानावं च्वन । मां—बौपिसं नं बचं मब्बु । आखिरे वयात योग्यह्य सेठया काय्मचालिसे विवाह याना बिल । व म्हाय्मचा गृहस्थाश्रमय् लाःवन । अबले उह्य म्हाय्मचां थःह्य भातयात गौरब पूर्वक सेवा सत्कार याना सन्तोष जुइका भिक्षुणी जुइगु वचन फवना भिक्षुणी जुइ धका लक्ष तथा थः भातयात छेंया दचोथें भाःपाः वं स्त्री—कर्तव्य बांलाक पूर्वक सेवद चाकरी याना च्वन ।

अबले राजगृह नगरय् दँय्दसं न्यायेकीगु नक्षत्र उत्सव भव्य नक्सां न्यायेका च्वंगु जुया च्वन । उगु उत्सवय् नागरिकपिं सकलें थःगु शरीरयात छायापी जीक छायापिया उखें थुखें चाचाहिला न्हाइपुका च्वंगु जुया च्वन । अथे नं उह्य म्हाय्मचा धाःसा थःत थःम्हं बांलाकेगु छायापीगु छुं हे मयासे साधारण रूपं न्हापा गथे खः अथे हे च्वंच्वन ।

उगु अवस्थाय् भातम्हं वयात धाल—“भद्रे ! सकल नगर-वासीपिं कःकः मकः धायेक छायापिया बांलाक नक्षत्र उत्सव माने याना

न्हाइपुका जुया च्वन । छ धाःसा छु हे मयासे बुढीतथे च्वच्वन ।
मेपिसंथे छायापिया बांलाका जुइ म्वाःला ?”

उहा म्हाय्मचां लिसः बिल—“आर्यपुत्र ! जिगु नुगलं लहाना
च्वंगु खँ प्वके बिया दिसँ । स्वया दिसँ, थ्व जिगु शरीर सँ, चिमिसँ,
लुसि, वा, छयंगु, ला, सँय्प्याय्, क्वेँ, मल, मुत्र, न्हि, खइ आदि असुचि
दुर्गन्धं जाया च्वंगु दुर्गन्धया पुचः खः । थुगु दुर्गन्ध पुचःयात छायापिया
बांलाका जुया धका छु लाभ जुइगु ? छु विशेषता दइगु ? न थ्व शरीर
छायापिया बांलाकेत दचोपिसं सृष्टि याना तःगु खः, न महाब्रह्मापिसं हे
निर्माण याना तःगु खः । थ्व शरीर सुवर्णमय नं मखु, न रत्नमय हे
खः । सुगन्धितगु चन्दनमय श्रीखण्डया टुक्रा नं थ्व मखु । न त पुण्डरिक
कुमुद्र पलेस्वांया गर्भं जन्म जूगु हे खः । धातथे ला अतिकं ध्वग्गि नवःगु
मांया गर्भं उत्पन्न जूगु शरीर मात्र खः । उाल जक मखु, मां-वो
हिहासिगु शुक्र श्रोणितं दया वःगु शरीर खः । अनेक किसिमयागु रोग
उत्पन्न जुइगु रोगया छेँ खः । मेपिसं सास्ति याइगु सासना फयेमाःगु
शरीर खः । दुने ध्वग्गि नवःगुलिं जाया च्वथे पिये नं न्हाबले
(दुर्गन्ध) बाः वयेका च्वनीगु शरीर खः । नाना प्रकारयापि कीटाणु-
तयेगु वासस्थान छेँ नं खः । आखिरय् श्मशानय् थ्यनीतिनिगु थ्व
शरीर खः । सिना वनेगु हे थ्वयागु अन्त खः । उकिं आर्यपुत्र, थ्व
शरीरयात छायापिया च्वना धका छु फाइदा दइगु ? थ्व शरीरयात
छायापिगु ला मलमूत्रं जाःगु घःयात पिये चित्र च्वया बांलाकेथे जक
जूया च्वनी ।”

थ्व खँ न्यना भातह्यसिनं धाल—“भद्रे ! छंगु चित्तं थ्व

शरीरयागु थुलि तकं दोष खना च्वंसा भिक्षुणी जू हुँ रे सा, छायाँ आमथे च्वं च्वनागु ?”

“आर्यपुत्र, जि भिक्षुणी जुइ मास्ति वःगु ताः हे दये धुं कल । वचन जक दुसा थौं हे भिक्षुणी जू वनेगु अभिलाषा दु ।”

“का सा का, अथे सा छंगु इच्छा अनुसारं हे भिक्षुणी जुइ दइगु जुल” धया श्रेष्ठिपुत्रं तःधंक दान उत्सव न्यायेका भव्यनक्सां पूजा याना आपालं लावा लस्कर मुंका भिक्षुणी आश्रमय् यंका वयात भिक्षुणी जुइके ब्यूगु जुया च्वन । उह्य म्हाय्मचा भिक्षुणी जुइ धुंका थःगु मनं तुनागु पुरे जूगुलि तःसकं लय्लय् ताया च्वन ।

छुं दि लिपा गृहस्थीबले निसें दयावःगु गर्भ छिपे जुया वःगुलि । उह्य श्रेष्ठि पुत्री भिक्षुणी मचाया ख्वायागु रूप रंग मेकथं जुया वल । ल्हाः तुतियागु पालि नं मनावल । गर्भं नं कं कं जाया वल । अबले सहवासी भिक्षुणीपिसं दुने दुने न्यनेगु याना हल—

“आर्या, छःपिनिगु शरीरयागु आकार प्रकार स्वयेबले ला गर्भ दया वलथे च्वं, गथे जुया थुकथं जुया वःगु ?”

श्रेष्ठि पुत्री भिक्षुणी मचां मन खुसुक तया लिसः बिल—
“आर्यापि, छु जुया थथे जुया वःगु धका ला जि मस्यू । अथेसां जिगु शील ला परिशुद्ध जुया च्वंगु दु ।”

उपि भिक्षुणीपि देवदत्तया अववाद व उपदेश ग्रहण याइपि जुया उगु कृत्य इमिसं देवदत्तयात निवेदन याः वन—

“भूते देवदत्त, थुह्य मय्जु तःसकं श्रद्धा तथा थः स्वामियाके वचं कया थाकुसे च्वंक भिक्षुणी जू वःह्य खः । अथे नं आः व गर्भवती जुया च्वन । जिमिसं थुह्य मय्जुया गर्भं गृहस्थीवले निसें दया वःगु ला, भिक्षुणी जुइ धुंका तिनि दुगु ला मस्य् । उकियात आः गुकथं ज्या खँ याये माली ?”

अवले देवदत्तं स्वयं थःथःम्हं यथार्थं खँ नं मस्य्, अःखः सह यायेगु, दुःखं मुक्त जुइकेगु करुणा तयेगु नं मदुगुलिं थये धका बिचाःयात, “अहो, ध्व ला समस्या हे खः । ध्व भिक्षुणी मचायात थये; हे जिथाय् तथा तल धायेवं देवदत्तया गणय् च्वंपि भिक्षुणीपिनि गर्भं दु, गणाचार्य देवदत्तं सीक सीकं गर्भवती भिक्षुणीयात स्वीकार याना तल धका आपासिनं निन्दा याइ । अथे जुया थुह्य भिक्षुणी मचायात याकनं पित्तिना छ्वःसा जक भि जुइ ।”

थये विचाः याना देवदत्तं छुं हे विचाः संचाः मयासे छथुं हे (थुह्य भिक्षुणीयात) याकनं याकनं पित्तिना छ्व धका आज्ञा बिल ।

अवले भिक्षुणी मचां आचार्या थेंरीपिके बित्तिभाव याना धाल—

“आर्यापिं, जि आर्यं देवदत्तया शासनय् भिक्षुणी जुयाह्य मखु । धात्थें ला लोकया अग्रह्य सम्यक्-सम्बुद्धया शासनय् भिक्षुणी जुयाह्य खः । तःसकं थाकुक प्राप्त यानागु थुगु भिक्षुणी जन्म जि सित्तिं छ्वये फइ मखु । उकिं जित भगवान् बुद्धयाथाय् थ्यंका बिया बिज्याहूँ ।”

उगु अवस्थाय सहवासीपिसं उह्य भिक्षुणी मचायात राजगृहं
पी न्यागू योजन तापागु श्रावस्ती जेतवन विहारय् भगवान् बुद्धयाथाय्
थ्यंका बिया फुकं खँ वस्पोलयात निवेदन यात ।

परिशुद्ध निर्णय —

अबले भगवान् बुद्धं उह्य श्रेष्ठि पुत्री भिक्षुणीयागु गर्भं
गृहस्थीबले दया वःगु सिया बिज्यासां तीर्थंकरपि लिसें कया आपालं
जनतापिनिगु संशय मदयेका बीया निति स्वयं थःमहं निर्णय बिया
बिमज्यासे जुजु प्रसेनजित कोशल, अनाथपिण्डिक महाजन, चूल अनाथ-
पिण्डिक श्रेष्ठि, विशाखा महाउपासिकापि लिसें नां दँ दँपि गण्यमान्य
व्यक्तिपि मुंके बिया प्यंगू परिषद्या दथुइ आयुष्मान् उपालि स्थविरयात
परीक्षण व निर्णय याके बिया बिज्यागु जुल ।

उगु अवस्थाय आयुष्मान् उपालि स्थविरं प्यंगू परिषद्या दथुइ
थःगु निति लाया तःगु आसनय् फेतुना थःगु न्होने महाउपासिकायात
सःता उगु कृत्य परीक्षण याके बिल । विशाखा महाउपासिकां पर्दा
खुइके बिया पर्दाया दुने भिक्षुणी मचायागु ल्हाः तुति त्यफु प्वाः आदि
निरीक्षण याना दि महीना ल्याःचाः याना स्वये धुसेलि गृहस्थीबले निसें
दया वःगु गर्भं खः धयागु खँ निश्चित रूपं सी दुगुलि आयुष्मान् उपालि
स्थविरयात माक्व जुक्क खँ फुकं बित्ति यात ।

अबले आयुष्मान् उपालि स्थविरं प्यंगू परिषद्या दथुइ उह्य
भिक्षुणी मचायात शील परिशुद्ध जूह्य खः धका परिशुद्धताया निर्णय

ब्रिया बिज्यात । उह्य भिक्षुणी मचां लिपा गर्भं परिपक्व जुमेलि
पद्मोत्तर तथागतया पाले प्रार्थना याना वःगु विशिष्ट पारमितां सम्पन्नह्य
भाग्य व आनुभाव दुह्य पुत्र-रत्न जन्म बिल ।

कुमार काश्यप नामकरण —

छन्हं जुजु प्रसेनजित कोशल भिक्षुणीपिनिगु आश्रमया आसपास
पुला वना च्वंगु खः । अबले मचा खवःसः न्यना मन्त्रीपिके न्यना
बिज्यात । मन्त्रीपिसं उगु कारण सीका तये धुकूगु जुया जुजुयात
बिन्ति यात —“महाराज, उखुनु उखुनु परिशुद्धताया निर्णय ब्रिया तःह्य
भिक्षुणी मचां पुत्र-रत्न छह्य जन्म बिल । व मचायागु हे श्व खवः सः
खः ।”

उगु अवस्थाय जुजुं ‘भिक्षुणीया मचायात नं विचाः यायेमाः,
भिक्षा नं वनेमाः, तःसकं सास्ति जुइगु मखा जुइ’ धयागु चिन्तना याना
उह्य मचायात माह्य भिक्षुणीयाके पवंके छ्वया राजदरवारय हे नका
त्वका पालन पोषण यायेत धाइमांपिन्त लःल्हाना बिल ।

नकतिनि उल्लेख यानार्थे जुजुं पालन पोषण याना तःह्य जूगुलि
कुमार धयागु विशेषणलिसं ‘कुमार काश्यप’ नां च्वं वंगु जुल । उह्य
मचा न्हैदँ दसेलि बुद्ध-शासनय् श्रामणेर प्रब्रजित जुया नीदँ दयेत भिक्षु
जुल । भिक्षु जुइ धुका नं आयुष्मान् कुमार काश्यप स्थविर धका बु
नां च्वं वन ।

थुह्य आयुष्मान् कुमार काश्यप स्थविर थुगु वम्मिक सूत्रय्
उल्लेख जूथे विपश्यना भावना अभिवृद्धि याना अरहन्त फलय् थ्यकः
बिज्यात । अरहन्त फलय् थ्यका अरहन्त जुइ धुसेलि विचित्र धर्मकथिक
जूगुलि भगवान् बुद्धं वस्पोलयात 'एतदग्ग' पदवीद्वारा प्रशंसा याके दुइ
नं जुया बिज्यात ।

मांहा नं अरहन्त —

आयुष्मान् कुमार काश्यप स्थविरया मांहा भिक्षुणी कायलिसे
वाया च्वनेमाः खुनुनिसे शोक परिदेवया मि छ्वयेका च्वंगु जुया च्वन ।
छन्दु भिक्षा बिज्याना च्वंहा आयुष्मान् कुमार काश्यप स्थविरयात् खंका
“प्रिय पुत्र, प्रिय पुत्र” धका लाय् लाय् बुबुं आयुष्मान् कुमार काश्यप
स्थविरया ल्यू ल्यू ब्वाय् ब्वाय् वना स्थविरया चीवर साला काःवन ।
असले आयुष्मान् कुमार काश्यप स्थविरं “यदि जिगुपाखे नाइसे च्वंगु
बोधि बचन न्यने दत धाःसा मां संयोजनया खिपतं चीका अनर्थ जुइका
च्वनी” थथे मनय् दायेका “छु याना च्वनागु आम, यःगु धयागु छकुचा
हे थौत्तक चफुइ मफुनिगु ला छं ?” धका न्वात ।

अले मांहा भिक्षुणीया थारा न्हइक संवेग उत्पन्न जुल । पुत्र
स्नेह चफुना भावनाय् मन छ्वया अभ्यास याना वने फूगुलि उखुनुया
दिनय् हे अरहन्त फलय् थ्यक वन ।

थव जुल “वम्मिक सूत्र” कना बिज्यागुली समय अक्कः सित्ति
मछ्वथैया निति वस्पोलं ल्यंका थका बिज्यागु संक्षिप्त कथावस्तु ।

थुगु कथावस्तुइ मांहा भिक्षुणी गर्भवती जुया देवदत्तं पित्तिका च्वनेमाःगु अवस्थाय्, मचायात जन्म बी धुंका ह्याउंमचायात तोता भिक्षा वनेत मन मच्वनीगु अवस्थाय्, ह्याउंमचायात राजपुरुषपिसं लाका थंकूगु अवस्थाय्, शोक परिदेव मि च्वतुक पुइगु आदियात गुलिं गुलिं धर्मकधिकपिसं व्याख्या याना श्रोतागणपिन्त मिखां ख्ववि पिज्वयेक कनीगु जुया च्वन । तर वस्पोल महास्थविरं विपश्यना क्रिया-क्रमलिसे असम्बन्धितगु जुया समय सिंत्ति मवंकेत थुगु कथावस्तु छगुलिं त्यंका थका बिज्यात ।

(२)—गूगु धापू कथं विपश्यना क्रिया-क्रमलिसे सम्बन्ध दुगुली कथावस्तु हे जूसां विस्तृत रूपं स्पष्ट जुइक व्याख्या याना कना विज्याइगु नमूना क्वय् न्हेहा भिक्षुपिं वन प्रवेश जूगुनिसं कया उल्लेख याना तःगु धापुं सीका कायेफु । उगु खँपुइ नं बाहिय दारुचीरिय कथावस्तुइ हितोपदेश्य् वयाच्वंगु दन्त्यकथां, विशेष रूपं (थुगु स्वभाव-यात) लुमंके ब्यू । कारण थौयागु युगय् प्रतिपत्ति बहुश्रुत पूमवंपिं गुलिं गुरुपिसं थः शिष्यपिन्त अरहन्त मखुसां अरहन्त धका निर्णय बीगु, श्रोतापन्न आर्यं मखुसां श्रोतापन्न आर्यं धका निर्णय बीगुलिं न्हापां ला खःबें न्यंक भाव क्यना लिपा जूलिसे गुलिं नकलि अरहन्तपिं गृहस्थी जुया विवाहित संसारय् दुने लिध्यना च्वनीगु, गुलिं नकलि अरहन्त व श्रोतापन्नपिसं थःपिं अरहन्त व श्रोतापन्न मखुगु घोषणा याना स्त्रीकार याइगु आदि द्वारा श्रुत मदया च्वंपिं शिष्यगणपिं वयाये ध्वयाये मदयेका दुःख जुइका च्वनीगु जुया च्वन । अजागु दुर्घटना थः घटे मजुइमाः

धका महास्थविर महाशी सयादो नं होश बीगु कथं उगु बाहिय
कथावस्तु व दन्त्यकथा विस्तृत रूपं उल्लेख याना विज्यागु जुया च्वन ।

शासनिक धर्मपथ अनुरूपं उपदेश बीगु स्वभाव दुगु आदि
विशेषता स्वंगूयात थुगु निदानय् मू कथं उल्लेख याये माःगु मन्त ।
थुगु “वम्मिक सूत्र” देशना सफू ब्वना स्वयेवं हे उरि कारणत स्पष्टरूपं
खंका काये फइगु जुया च्वन ।

तसर्थ थुगु “वम्मिक सूत्र” देशना सफू आदि, मध्य व अन्त्य
फुकं दुग्येक बार बार ब्वना स्वया धात्थे प्रत्यक्ष विपश्यना क्रिया-क्रम
लिसे सम्बन्धितगु निर्देशनतयेत नुगलय् थाका मार्गं फल व निर्वाण ज्ञानय्
तकं थ्यनीगु कथं विपश्यना भावना-धर्मं दिपा मदयेक भाविता व
अभ्यास याना यंके फयेमाः ।

Dhamma.Digital

उ० संवर

बु. सं. २५०९

(कर्मस्थानाचार्यं)

बर्मा सं. १३२७

सिरीपवर धम्माचरिय

बैशाखकृष्ण दशमी

सासना यइता, रंगून

वम्मिक सूत्र देशाना

देशाना शुरु —

थां बहनी कने त्यनागु देशाना “वम्मिक सूत्र” खः । “वम्मिक सूत्र” धयागु कुमिच्चिया छे” (भुलां) यात उपमा बिया कना बिज्याना तःगु देशाना खः । थुगु देशाना न्यागू निकाय मध्यय् मूल पण्णास पांलि ओपम्म बर्गय् संगायन याना तःगु दु । थुगु सूत्र देशाना यायेत व उक्किषा अर्थ स्पष्ट यायेत उत्पत्तिया कारण निदानं निसै कनेमाली ताया ।

सूत्रया निदान —

भगवान् बुद्ध श्रावस्ती जेतवन विहारय् विराजमान जुया विज्याना च्वंगु खः । अबले छन्हू बहनी आयुष्मान् कुमार काश्यप स्थविर जेतवन विहारया उत्तरपाखे च्वंगु अन्धवनय् विहार याता च्वन । बुद्धया पालय् विवेक प्राप्त जुया एकान्तं व शान्तं च्वने मास्ति वःपि भिक्षु भिक्षुणी स्थविरापि थुगु अन्धवनय् वना च्वं वनीगु जुया च्वन । अबले थुगु अन्धवन धयागु साधारण मनूत जुइ च्वनी मखुगु तःसकं एकान्तगु थाय् खः । तर धौकन्हे ला उगु अन्धवन धाःगु थासे ख्यः जक खने दु ।

जिमिसं-भारतय् वनाबले भगवान् बुद्धं किंगुको तक वर्षावास च्वना बिज्यागु जेतवन विहारय् वना पुलांगु घटना आरम्भण याना लुमंका श्रद्धा व्यक्त याना वया । जेतवन विहार धाःगु थाय् नं विहार भग्न जुया द्वं थ्याना च्वंगु चा व अःप्पा द्वं जक स्वया वया । उगु द्वं थ्या थासे न्हापायागु विहार दयाच्वंगु अःपा चा बाकु बिकु व पुलांगु तु थुलि हे जक स्वये दनि । जेतवन विहारया उत्तरपाखे च्वंगु अन्धवन धयागु नं थौकन्हे ला जंगल सिमा धयागु दु धाये मद्धिगु अवस्थाय् थ्यना च्वने धुकल । ख्यः जक । अथे नं भगवान् बुद्धया पालय् ला थुगु थाय् व थुगु प्रदेशत साधारण मनूत वने मद्धाःगु जुया आवत जावत कम् जूगुलि तःसकं एकान्तगु जंगल जुया च्वन ।

किन्त्यागू समस्या —

उगु अन्धवनय् च्वना च्वंबले छन्हु चान्हे आयुष्मान् कुमार काश्यपयाथाय् महाब्रह्मा छह्य शरीरयागु तेज प्रकाश याना अन थ्यंक वल । वं रहस्यमयगु व गम्भीरगु १५-गू प्रश्न बिया वन । उगु १५-गू प्रश्न गुकथं बिया वंगु खः, न्हापां न्यना श्रद्धा उत्पन्न यायेनिंति मूल पालि जि ब्वना क्यने । अथे नं वं धया वंगु पालि फुकं ब्वना क्यना च्वनेबले समय यक्वं फुनावनी, उकि नमूना कथं जक छुं छुं ब्वना क्यने माली । उकियात ध्यान बिया न्यनेगु याये माल ।

“भिक्षु ! भिक्षु !! अयं वम्मिको रत्ति धूमायति, दिवा पज्जलति । ब्राह्मणो एवमाह “अभिक्षण सुमेध सत्थं आदाया”ति ।

अभिव्यक्तान्तो सुमेधो सत्थं आदाय अद्दस लङ्गि । 'लङ्गी भदन्ते'ति ।
 ब्राह्मणो एवमाह "उक्खिप लङ्गि । अभिव्यक्तान्तो सुमेधो सत्थं आदाया"ति ।
 अभिव्यक्तान्तो सुमेधो सत्थं आदाय अद्दस उद्धुमायिकं ।' उद्धुमायिका
 भदन्ते'ति—आदि ।

थुकथं पालि शब्दं महाब्रह्मां आयुष्मान् कुमार काश्यपयात्
 न्यंकल । मध्यदेश भारतय् बुद्धकालीन अवस्थाय् आः त्रिपिटकय्
 उल्लेख जुया च्वंगु पालि भाषां हे परस्पर खँ ल्हाइगु जुया च्वन ।
 शहरय् च्वंपिं, गामय् च्वंपिं, पहाड पर्वतय् च्वंपिं मिजं, मिसा, बुढा,
 ल्याय्हा, मचाखाचा सकसिनं अबले थुगु पालि भाषां हे खँ ल्हाइगु जुया
 च्वन । उकिं महाब्रह्मां आयुष्मान् कुमार काश्यपयात् थुगु भाषं
 धाःगु खः ।

मागधी भाषा धयागु पालि भाषा ब्रह्मापिसं न्हाबले छचलीगु
 भाषा खः धका मागधी भाषायात् गौरव तइपिं पालि ग्रन्थकारक
 आचार्यपिसं निर्णय बिया तल । मनुष्य लोकय् मनुतयेसं गबले पालि
 भाषं गबले मेमेगु भाषं थुकथं भाय् हिला हिला नाना भाषं खँ ल्हाइगु
 जुया च्वन । यगु थजु, बुद्धया पालय् भारतय् पालि भाय् ल्हाइगु
 जुया च्वन । उकिं भगवान् बुद्ध कना बिज्यागु मेमेगु देशनाये हे थुगु
 सूत्र देशना नं पालि भाषां हे स्थापित जुया च्वन । उकियात् अर्थ
 अभिप्राय नं थुइका श्रद्धा उत्पन्न जुइकेत न्हापां जिं अर्थ बिया अर्थ कना
 अभिप्राय नं छत्वाः छत्वा याना स्पष्ट याना कने ।

मिच्चु ! मिच्चु !! ध्व आयुष्मान् कुमार काश्यपयात् न्हापां
 सःतुगु शब्द खः । "मिच्चु ! मिच्चु !! धका थुकथं निको दोहरय् याना

आःगु पालि कथं “आमेडित” शब्द धाड । हथाय् पथाय् चाया थाहा
 न्हुया धाडगु थ्व शब्द खः । “सर्प सर्प” “मि मि” आदि धका हथासं
 हथासं काचा काचां धायेगुथें खः ।

“भिक्षु ! भिक्षु !! थ्व भुलामं चान्हे कुँ त्याः त्याः पिहाँ वया
 च्वनीगु, निहने थ्व हाना हाना छ्वया च्वनीगु खः । महाब्रह्मां धया
 च्वंगु पहः बिचाः याना स्वये नु । छुं हे स्वापु सिपु मतःसे शुरु निसें हे
 “भिक्षु ! भिक्षु !! थ्व भुलामं चान्हे कुँ त्याः त्याः पिहाँ वया निहने थ्व
 हाना हानां छ्वया च्वनीगु खः” धका धात्थें दयां च्वंगुथें च्वंक धया
 च्वन । उंगु भुलांया खँ लिना स्पष्ट जुइक कने ।

“भिक्षु ! भिक्षु !! थ्व भुलामं चान्हे कुँ त्याः त्याः पिहाँ वया
 च्वनीगु निहने थ्व हाना हाना छ्वया च्वनीगु खः । ब्राह्मण आचार्यं
 बांलाक प्रज्ञा ज्ञानं सम्पन्नह्य चतुरह्य शिष्य मचायात थये धाल—

‘बांलाक प्रज्ञां परिपूर्णां अय् दक्षह्य शिष्य मचा !’
 कू ज्वना थ्व भुलांयात दिपा मदयेक ववाना स्यंका छ्व ।’ उह्य दक्षह्य
 शिष्यं कू ज्वना गुरुं व्यूगु आज्ञा अनुभारं ववानां म्हुयां स्वःबले
 लुखायागु खापा चुकू खन । ‘आचार्य ! का थन ला लुखायागु
 खापा चुकू धका दु’ शिष्य मचां धाल । ब्राह्मण आचार्यं हानं
 थुकथ अन्हे यात, ‘अय् दक्षह्य शिष्य ! खापा चुकू त्यहे थनां
 वां छा; कुलि दिपा मदयेक म्हुनावं वना च्व । दक्षह्य शिष्यं मचां
 म्हुयावं प्रकुवजे थ्युलिमे फुजे जुया तःत्या जुया वइह्य व्यांचा खन ।
 “आचार्य, थन ला थ्युलिसे फुजे जुइह्य व्यांचा धका दु ।” इत्यादि
 कथं महाब्रह्मां प्रश्नत बिदा वन ।

संक्षिप्त अभिप्राय—यत्र शिष्यपिन्त विदद्या स्यने कने याना च्वाह्वा ब्राह्मण आचार्य छ्वा दु । उह्वा आचार्य थः शिष्यपिन्त शहरय च्वत्ता स्यना बी ज्यूगु शिल्प विदद्या शहरय स्यना बीगु, उकि पर्याप्त मजूगु वन जंगलय वना प्रत्यक्ष स्यने कने याना पूर्ण जुह्गु शिल्प विदद्या वन जंगलय वना अनुसन्धान यायेगु कथं प्रत्यक्ष रूपं हे स्यने कने याना बीगु जुया च्वन हँ । न्हापा न्हापा शिष्यपिन्त विदद्या स्यने कने याना बीपि ब्राह्मण आचार्य धयापि थोकन्हे स्कूल मास्तरतथे खः । थोकन्हे विश्व विद्यालययापि प्राध्यापकपिथे हे न्हापा न्हापा दिशापामोक्ष आचार्य धयापि दया च्वन । प्यंगू दिशा च्यागू दिशाय नां दीपि प्रमुख आचार्यपि धयागु थुकिया मतलब खः ।

उह्वा दिशापामोक्ष ब्राह्मण आचार्य वन जंगलय विदद्या स्यने कने याना च्वच्चं उगु जंगलय अद्भूतगु भुलां छगू खन हँ । गुकथं अद्भूत धाःसा—उगु भुलामं चान्हे चान्हे कुं त्याः त्याः पिहाँ वया च्वनीगु न्हिने न्हिने धाःसा मि ह्वाना ह्वानां छवया मि जला पिहाँ वया च्वनीगु हँ । उकथं अद्भूतगु भुलां खंबले ब्राह्मण आचार्य थःह्वा दक्ष व चतुरह्वा शिष्य छ्वासित उगु भुलां म्हुइके बिल हँ । गुरुं निर्धक्क जुयां अह्ने याये माःह्वा शिष्य धयाह्वा हरेक विषयय् दक्षह्वा जुह्माः । उकि युह्वा शिष्यया गुणयात “सुमेध—बाँलागु प्रज्ञा ज्ञानं सम्पन्नह्वा सुदक्षह्वा मचा” इका प्रशंसा याना तःगु खः ।

अह्ने याःगु पहः थये खः—“हे चतुरक्ष शिष्य मचा ! थन स्व, का मुलां छगू । थव मुलां ला तःसकं अद्भूतगु जुया च्वन ।

बहनी बहनी कुँ त्याः त्याः पिहाँ वया न्हिने न्हिने धाःसा मि
ज्वाला ज्वाला पिहाँ वया च्वनीगु तःसकं हे आश्वय-जनकगु स्वः ।
उकिं थ्व मुलांया दुने छगू छत्रु छगू प्रकारया अमूल्य रत्न दयेमाः ।
अथे जुया छं कू ज्वना थुगु मुलां व्वाना म्हुया स्वः ।”

अथे आज्ञा दयेवं चतुरह्य शिष्यं गुर्यागु आज्ञा अनुसारं कू ज्वना
दिपा मदयेक म्हुयावं यंकल । अथे म्हुया यंकूबले न्हापां खापाया चुकू
खंकल । अले ज्ञां दुह्य शिष्य मचां धाल—“आचार्य, का स्वया दिसं;
थ्व ला खापाया चुकू धका जुया च्वन । बहनी बहनी कुँ पिहाँ वया
च्वंगु मि ज्वाला मित्या पिहाँ वया च्वंगु उकिया हे शक्ति जुइमाः ।”
अले गुरुम्हं—“अय् शिष्य ! आसेनि, खापाया चुकू धयागुलि गन
मित्या व कुँ पिहाँ वइ धका । खापायागु चुकू लिकया वां छ्व, छं म्हुइ
माःगु म्हुया तुं हूँ” धका आज्ञा जुल । खापाया चुकू लिकया वां छ्वये
धुंका म्हुया तुं यंकूबले उद्घुमायिका धयाह्य ब्यांचा खने दत ।

उद्घुमायिका धयाह्य ब्यांचित थिल धायेवं थ्यू थ्यू लिसे फुले
फुले जुया तःत्या जुया वइगु जुया च्वन । थुजापि ब्यांचात गुलिसिनं
खंगु दयेमाः । थुजापि ब्यांचात वर्षां लगे जुइवं लः गाः चाय् मुना
‘अउँ अे’ अउँ अे” धका न्यनां न्यने मजीक हाले यःपि जुया च्वन ।
अर्थकथाय् क्यना तःगु अनुसारं ‘थुजापि ब्यांचात ज्वाः जुइ धुं कूगु
सिमा हःया कापी फारपातय् दुने च्वने यःपि खः । थुमिगु धिक लुसि
फाः प्रमाण जक दु, तःधिक मजू ।’ तुतियागु लुसि फाःति दुपि धाःसा
नं नाकं तःधिक मजू । जिमिसं खींपि थुपि ब्यांचात ला उलि तक
चीधिक मजू । लट्टु पाय्मःति दुगु खने दु । अर्थकथाचार्यपिसं लंकम्ह

खने दुपि ब्याँचातयेण प्रमाण क्यंगु जुइमाः । बर्मा देशय् च्वंपि थुपि
 च्दधुमायिक ब्याँचात इपि सिकं नं तध्वाय् जुया तःधिक खने दु ।
 जिमिसं लुमंका तयागु अनुसारं ला उरिपि ब्याँचातयेत लट्टु ब्याँचा
 नं धाः ।

‘उह्य ब्याँचित नं लिक्खा वांछ्व, म्हुइ माःगु म्हुयावं यंका
 च्वं’ धका गुरुहं अन्हे यात । म्हुयावं यंकुबले निका लँ ध्वदुल । थुगु
 हे प्रकारं छगुलि मेगु आश्चर्यं जनकगु वस्तुत ध्वदुया व वं आखिरे नाग
 ध्वदुल । इपि फुकं भुलां निसें कया नाग थ्यंक फ्लियागू प्रश्न दुगु जुल ।
 थुकियात पालि भाषं पहेलि धाइगु । क्वा सीकेयें जाःगु जुया च्वन ।

महाब्रह्मां थुपि फ्लियागू प्रश्नत बी धुंका आयुष्मान् कुमार
 काश्यपयात थकथं नं धया थःकुगु जुया च्वन । “भो भिक्षु ! थ्व प्रश्नत
 भगवान् बुद्धयाथाय् वना न्यं विज्याहूँ । भगवान् बुद्धं लिसः बिया
 विज्याइयें तुं थुकियागु अर्थं व आभप्रायं नं लुमंका विज्याहूँ । थुपि
 प्रश्नतयेत खः कथं लिसः बी फुपि स्वहा जक व्यक्तिएपि दु ।

(१) भगवान् बुद्ध, (२) भगवान् बुद्धया श्रावक शिष्य व
 (३) जिगु पाखें सीका तये धुं कूहा व्यक्ति । थुपि स्वहासिनं बाहेक
 मेपिसं लिसः बी फइ मखु । उकि भगवान् बुद्धयाके न्यना लुमंका
 विज्याहूँ” धका सूचित याना ब्रह्मलोके तुं लिहाँ वन ।

थुथाय् लाक महाब्रह्मां थुपि प्रश्नत छु सम्बन्ध दया छु उद्देश्य
 तया व्यु वःगु खः, कने माःगु आवश्यक जू । अथे जुया उगु सम्बन्ध व
 उगु उद्देश्य सीकेत न्हापायागु खँ हानं न्हाथने ।

आयुष्मान् कुमार काश्यपया न्हापायागु खं—

काश्यप बुद्धया पालय् शासनया अन्त पाखे गुलि श्रमण प्रब्रजितपि आचरण बांमलागु खना संवेग उत्पन्न जुइका च्वंपि न्हेहा भिक्षुपिसं थथे बिचाः वयेकल —“सम्यक्—सम्बुद्धपि छहा छहा उत्पन्न जुइ धयामु अःपु मजू । कमतिलि प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प तक लिमच्यूसे पारमिता गुण-धर्मय् कोशिस याना पूर्ण याये फुसा तिति बुद्धत्वय् थ्यतिगु खः । थुकथं बुद्ध जुइ धुंका तिति मार्ग फल निर्वाणय् थ्यकेत सत्य आचरण व सत्य धर्म कना बिज्याये फइगु खः । थुकथं अति दुष्कर रूपं आचरण याना स्थापना याये माःगु बुद्धशासनय् जिमि सहधर्मीपि गुलि गुलि श्रमण प्रब्रजितपिसं शिक्षापद आचरण धर्मयात्त गौरव पूर्वक आचरण मया खनि । बहुमूल्य जुया च्वंगु थुगु शासन थुकथं जक न्ह्याना वन धाःसा गुलिचां मदुव विनाश जुया लोप जुया वनी । थुगु शासन लोप मजूनिवं, बिना मवनिवं जिमिसं थ्व शासनया लिधंसा कया आधार भरोसा दइ कथं कोशिस याये बहः जू । छुं विघ्न बाधा मदुगु शान्त व एकान्तगु वन जंगलय् वना वीरता पूर्वक कोशिस याये माल” थथे बिचाः याना सल्लाह साहुति यात ।

न्हेहा भिक्षुपिनि जंगल वास —

थुकथं छगू हे ध्यय छगू हे राय जुइक सल्लाह साहुति याये धुंका चीवर पात्र अष्ट परिष्कार जक ज्वना जंगल पाखे स्वया बिज्यात । जंगलय् थ्यंका छगः पहाडय् थाहाँ बिज्यात । उगु पहाड

चवकाय् तस्वागु पहाड चवका छगू दया चवन । गुगु पहाड स्वाहाने मदयेकं थाहाँ वने मफइगु चट्टानयागु जुया चवन । थौं कहे बर्मा देशया 'पुप्पा ताउँ' थें मखा जुइ । उगु पर्वत चट्टान खँबले न्हेहासियां छगू राब जुइका स्वाहाने धंका उगु पर्वत चट्टानय् थाहाँ बिज्यात । अन थ्यंका संघ स्थविरं सूचं बिल—“आयुष्मानपि, शरीर लिसे, जीवन प्रति लिप्त जुया आशक्ति दनि खः धयागु जूसा आः थथें हे पहाडं क्वहाँ बिज्याहुं । अथे मखु, सकसियां छगू राय धयागु खःसा आः थथें हे स्वाहाने गोतुइका छ्वये त्यल ।” न्हेम्हं भिक्षुपि सीसां थसि धका आत्म समर्पण याना घात्थें उदयोग याये मास्ति वःगु मनोभावना अति प्रबल जुया च्वंगु जुया छहा हे क्वहाँ बिज्याः । सकलें छगू हे ध्यय ज्वना अन हे च्वं चवन । उलि जुसेलि स्थविरं सकसिगु सहमत दुगु सीका धंका तःगु स्वाहाने गोतुइका छ्वया बिज्यात ।

पर्वत चवकाय् न्हेहा भिक्षुपिनिगु उदयोग —

थुकथं स्वाहाने गोतुइका छ्वये धुंका धुपि न्हेहा भिक्षुपिनि धमं छगू तोता मेगु छुं नं आधार भरसा मदुगु जुल । वस्पोलपि पर्वतया क्वय् क्वहाँ बिज्याये मफुगु जुल । कुक्लु व्वाना वंसां नं मरण हे जुइगु अवश्यम्भावी जुल । वस्पोलपिनि साथे लःया नामं लःथलचा छगलय् खः भतिचा जक मखा दइगु जुइ । उगु लः फुइवं लः त्वने प्याःचाया नं सिना वनेफु । भोजनया नामं ला वस्पोलपिके कन्हेसिगु निर्मित छुं नं दुगु मखु । नये पित्याना नं सिना वनेफु । अभिज्ञा लिसें विशेष धमं

प्राप्त जूसा हे तिनि वस्पोलपि म्वाये फइगु जुया च्वन । थुगु प्रकारं मरण धर्म तःसकं सतिना च्वने धुंकूगु जुया थुपि भिक्षुपिसं लिपायागु विषयय् छुं नं बिचाः यायेगु व आशा काये माःगु मन्त । अये जुया इपि न्हेह्य भिक्षुपिसं धर्मया जक लिधंसा कया जोर तोरं अभ्यास यान्ता बिज्यागु जुया च्वन । उकथं जोर तोरं उदद्योग याना अभ्यास यान्ता यंकूगुलि दकले थकालिह्य संघ स्थविर उगु चा कटे जूबले आश्रव निरोध जुया अरहन्तत्वय् थ्यंक बिज्यात ।

भावनाया अभ्यास यायेबले मरणानुस्मृति कथं मरण धर्मयात फर्तिफक्व सत्तिक तथा बिचाः यायेगु अति उपकारक जू । उकि भगवान् बुद्धं मरण धर्मयात लिक्क तथा चिन्तना याये निर्ति कना बिज्यात—

अज्जेव किच्चं आतप्पं—को जञ्जा मरणं सुवे ।

न हि नो सङ्गरं तेन—महासेनेन मच्चुना ॥

अर्थात्—सम्यक् प्रधान वीर्ययात वा सम्यक् प्रधान वीर्य द्वारा याये माःगु व याये बहःगु ज्या खँ धाक्व कन्हे कंस धका दि लिमल्लयासे थौंया थौं हे उदद्योग पूर्वक यायेमाः, याये बहः जू ।

उत्पन्न जुइ धुंकूगु अकुशलयात चीका छ्वये फयेक, उत्पन्न मज्जनिगु अकुशलयात उत्पन्न मज्जुइक, उत्पन्न मज्जनिगु दान, शील, शमथ, विषयना, मार्ग कुशल उत्पन्न जुइक, उत्पन्न जुइ धुंकूगु कुशल उत्पन्न जुया स्थिर जुया च्वंक, वृद्धि जुइक, पूर्ण जुइक, उदद्योग यायेगु वीर्ययात 'सम्यक् प्रधान वीर्य' धाइ । उगु सम्यक् प्रधान वीर्य द्वारा उदद्योग

याये माःगु ज्या खँयात कन्हें तिनि उदचोग याये, कंस तिनि उदचोग याये आदि धका दि लिमद्वयासे थींया थीं, तुरन्त हे उदचोग यायेमाः । थ्व जुल भगवान् बुद्धयागु आज्ञा । गुलि स्पष्ट थ्व खँ । थ्व खँ थूसा थीं हे ध्यानागारय् वनेमाल । तर छु याये, जिमि उपासक उपासिकापिसं थुगु भगवान् बुद्धयागु आज्ञायात बाँलाक पालन याये फु ख्वाः मवः । गृहस्थीपिन्त ला अर्थे ति । भिक्षु श्रमणपिनि दथुइ हे नं थुगु भगवान् बुद्धयागु आज्ञा पालन यायेगु अःपु मजू । थाकुले च्वं । न्ह्यागु हे जूसा नं भगवान् बुद्ध ला भिक्षु उपासक उपासिकापिन्त तःसकं दया करुणा वंगुलि थुकथं हे क्व क्वः जीक प्रेरणा बिया बिज्याना च्वन ।

कारण छाय् धाःसा, कन्हें सी वा सी मखु धयागु खँ सुनां निश्चित रूप बाँलाक सीके फु ?

मनूतयेसं ला कन्हें जक मखु, गुलिखे गुलिखे समय तक नं सी फइ मखुनि धका जक मती तथा च्वंच्वन । मती तःथें नं सिना मवनिगु अप्वः जूसां सिना वने धुकूपि मनूतयेत वना परीक्षा याना स्वत धाःसा कन्हें सी मखुनि धका मती तथा च्वंक च्वंक सिना वपि मनूत नं यक्व हे दुगु जुया च्वन । उकिं कन्हें सी मखुनि धका मती तःथें खया च्वंगु धात्थें सिया मखु । थुकथं धात्थें मस्यूगु जूया निति कन्हें सी मखु धका सुनानं थ्वके याना धाये फइ मखु । अथे छाय् लय् ?

“न हि नो सङ्गरं तेन, महासेनेन मच्चुना ।” अर्थात्— रोग, शस्त्र, विष इत्यादि सीके फुगु शैत्य समूह आपाः दुहा उहा मृत्युराज लिसे कीसं मित्र सम्बन्ध तथा दि बिया तथागु, उपहार चहे याना

तयागु, घूस बिया तयागु, हमला याना स्वाये फयेक बल शैन्य मुंका तयागु छुं नं मदु ।

मृत्युराजलिसे मित्र सम्बन्ध तथा 'श्वन्हु तक आसेनि, थबले थबले तिनि जि वयेगु याये माली' धका थुकथं वचन कया दि बिया तयागु दु ला ? (मदु) । सी म्वाक यक्व यक्व स्वाये दयेक मृत्युराजया-थाय् घूस उपहार नका तयागु दु ला ? (मदु) । समाजय् ला मृत्यु दण्ड फये माःगु अपराध दया च्वंसां नं दां ध्येवा द्वलंढः लखें लख घूस बी धुनेवं अपराधं मुक्त जुइ फु, जूपिं नं दये फु । थहा मृत्युराजयात ला घूस बिया नं ज्यूगु मखु । उकिं सीगुलि बचे जुइत, ताकाल तक म्वाना च्वनेत, घूस बिया तयागु नं मदु । लोकय् मनू मनूया दथुइ शत्रुतयेत हमला यायेत, सुरक्षा यायेत बल शैन्य शक्ति मुना तये फु । उगु बल शैन्य शक्ति समूह द्वारा विपक्षी विरोधीतयेत आक्रमण याये फु, प्रतिकार बाये फु, हटे याना छ्वये फु ।

थुहा मृत्युराजयात ला सुनानं आक्रमण याः वने फइ मखु । आक्रमण याये फुपिं बल शैन्य धयापिं नं मदु । संसारय् छम्हं मेहा लिसे, छगू संस्थां मेगु संस्था लिसे छगू राष्ट्रं मेगु राष्ट्र लिसे स्वायेत, ख्यायेत आक्रमण यायेत, प्रत्याक्रमण यायेत, शस्त्र-शक्ति शैन्य-शक्ति मुंका तःगु दु । उकिं छखे च्वंपिं विरोधी शत्रुतयेत हमला यायेफु । अथे नं थुहा मृत्युराजयात सुनानं, छुं शस्त्रं नं, छुं शक्ति नं आक्रमण याये मफु । सकसिनं बूगु माने याना च्वनेमाः । विश्व प्रसिद्धपिं योद्धा बुजुपिं, योद्धा सेनापतिपिं व वीर-योद्धापिसं तकं नं थुहा मृत्युराजलिसे बुइगु स्वीकार याये माःगु जुया च्वन । नकतिनि कनार्थे मृत्युराजयात

दि बिया तथागु नं मद्दु । घूस वा उपहार बिया तथागु नं मद्दु ।
 आक्रमण याये फयेक शैन्य बल शक्ति नं मद्दु, उकिं कन्हे सी मखुनि घका
 मुनां निश्चित रूपं धाये फइ, धाये फइ मखु । अथे धाये फइ मखुगु जुया
 निरिति कन्हे कंस घका दि लिमच्छासे थौया थौं हे उदद्योग या घका
 भगवान् बुद्धं हथाय् चाचां प्रेरणा बिया बिज्यागु खः ।

थुथाय् लाक मरण धर्मयात गुलि तक सःसःतिक बिचाः याके
 बी मास्ति वः घइगु खँयात स्वाकं तुं उल्लेख याना थंके ।

छको भगवान् बुद्धं भिक्षु परिषदपिके मरण-धर्म बिचाः यायेगु,
 लुमंकेगु मरण-स्मृतियात अभिवृद्धि याः ला घका न्यना बिज्यात ।
 खुहा भिक्षुपिसं इमिसं अभ्यास याना च्चंगु खँ निवेदन यात । गुकथं
 अभ्यास याना घका हानं भगवान् बुद्धं न्यना बिज्याबले न्हापांहा
 भिक्षुं 'चच्छि न्हिच्छिया भित्रे सिना मवंसे भगवान् बुद्धयागु उपदेश
 धर्म उदद्योग याये दुसा गुलि ज्यू' घका बिचाः यानागु खँ निवेदन
 यात । थुहा भिक्षुं बिचाः याःगु पहः थये खः, 'थौं न्हिच्छि ला सी
 मखुनि । कन्हे धाइ सी नं फु ।'

निहाहा भिक्षुं 'न्हिच्छिया भित्रे सिना मवंसे श्रमण धर्म याये
 दुसा गुलि ज्यू' घका बिचाः यानागु खँ निवेदन यात ।

स्वहाहा भिक्षुं 'भोजन छळा नतले दुने अभ्यास याये दःसा
 गुलि ज्यू' घका बिचाः यानागु खँ निवेदन यात ।

प्यहाहा भिक्षुं 'भोजन प्यपय् न्याप्यय् नया च्वतले दुने
 अभ्यास याये दःसा गुलि ज्यू' घयागु खँ निवेदन यात ।

उपि प्यहसितं भगवान् बुद्धं प्रशंसा याता विमज्जाः । मरण
धर्मयात्त तापाक तापाक च्वना बुलुहुँ बुलुहुँ बिचाः याता च्वंपि धक्क
निन्दा याता विज्यात्त ।

न्याहह भिक्षुं 'भोजन छप्यय् नयेगुया दुने अभ्यास याये
दःसा गुलि ज्यू' धका बिचाः यातागु खँ निवेदन यात्त ।

खुहह भिक्षुं 'छको सासः दुकाये पिकाये यायेगुया दुने
अभ्यास याये दःसा गुलि ज्यू' धका बिचाः यातागु खँ निवेदन यात्त ।

रुपि निहा भिक्षुपिन्त भगवान् बुद्धं प्रशंसा याता विज्यात्त ।
'भोजन छप्यय्या दुने सासः छको दुकाये पिकायेया दुने सिना
वने फु' धका बिचाः याःसा तिनि मरण धर्मयात्त सःसःतिक बिचाः
याःगु धका धाइ । अप्रमाद जुया च्वंगु धाइ । आश्रव क्लेश फुकेया निति
क्वातुसे क्वातुसे च्वंक वृद्धि याता च्वंगु नं धाइ । उर्कि भगवान् बुद्धयागु
अभिलाषा कथं धायेगु खःसा मरण धर्मयात्त गुलि फत्त उलि सःत्तिक
बिचाः याता फयां फक्क कोशिस यायेगु आवश्यक जू । अथेया कारण्य
पर्वत्त च्वकाय् थाहाँ बना उदचोग याये फयेक धका स्वाँहाने गोतुके
छ्वया उदचोग याःगु जुया च्वन । थथे उदचोग याःगुलि संघ स्थविर
चा कटे जुइवं अरहन्त जुया विज्यात्त ।

गुलि गुलिसिनं दीर्घायु जुया ताकाल तक धर्म्य उद्योग याये
फयेक धका धुनि जोगे याता च्वनीगु । छाय् धुनि जगे याता च्वनागु
धका इमिके न्यनेबले दीर्घायु जुइकेत धका लिसः बी । दीर्घायु जुया
छु यायेगु धका न्यनेबले ताःतक जोर तोरं धर्म्य उद्योग यायेत्त धका

लिसः त्री । इमिसं वथे घाःगु खँ भगवान् बुद्धं कना विज्यागु उपदेश
 लिसे ज़ोडे याना स्वयेबले मिले मजू । भगवान् बुद्धयागु अभिलाषा कथं
 गुलिचा मदुवं सी तिति धका थुकथं विचाः याःसा तिति ह्यापा लाका
 न्हवः काचा काचां धर्मया अभ्यास याये फइ । भविष्यय् तःमकयंसे
 गुलि पत उलि क्वातुक जोर तोरं नं अभ्यास याये फइ धयागु उद्देश्य
 दुगु जुया च्वन । धुनि जगे याइपिनिगु अभिप्राय ला तुरन्त सिना
 मवसे ताःतक भवाना निर्वेक जुया उद्योग याना यंके फयेक धयागु
 खः । राय निगुलि परस्परय् मिले मजू । जिमिगु विचाः अनुसारं
 दीर्घायु जुया ताःतक उद्योग याये फयेके निरिति धयागु सिद्धान्तयात
 विश्वास मयाना ॥ छाय् चाःसा थौं मनूतयेसं उद्योग याना च्वंगु सी
 खना ग्याना सी न्हवः धर्म ह्यापा लाके धका खः । इलंदः लखं लख
 दें तक सी मखुनि धायेबले ला थुपि मनूतयेसं आःथें हथाय् पथाय् चाया
 उद्योग याइ धाये मफु ।

भावना अभ्यास याना च्वंसां हे नं ला मरण भयं तापाना च्वन
 धायेवं गुलि गुलिसिनं छ्वासुक अभ्यास याये यः । भावना याये धुंका
 छु याये माली गुकथं सुख वृद्धि याये माली आदि भविष्ययागु चिन्तन
 याना नं समय सिति छ्वया च्वने यः । उकि अबले पर्वत च्वकाय् थाहाँ
 वना उद्योग याःपि भिक्षुपिसं थुकथं छ्वासु मजुइकेत स्वाँहाने क्वफाना
 उद्योग याना विज्यागु खः । यदि स्वाँहाने दया हे च्वंगु जूसा क्वहाँ वये
 मास्ति वइबले क्वहाँ वये फइगु जूया निरिति पर्वत च्वकाय् थाहाँ वना
 उद्योग यायेगुया छु नं विशेष लाभ दइ मखुगु जुया च्वन । स्वाँहाने
 मदये धुंकुगुलि छु नं आधार मदुगु जुल । सीगु मरण तःसकं सत्तिना

च्यनैः धुकूगु जुया धमयात जक आधार कया ज्यू ज्यान बिया उद्योग
याना बिज्याना च्वन । थुकथं उद्योग याःगुलिः चा जक छुकटे जुल, संघ
स्थविर अरहन्त जुया बिज्यात ।

अरहन्त जुइ धयागु निथी दु ॥ गुलि व्यक्ति अरहन्त जूसां नं
प्यंगू सत्य सीका क्लेश निर्मूल जुइगु मात्र जक विशेषता दुगु जुया
च्वन ॥ आकाशय् व्वयेगु आदि ऋद्धि सिद्धि सम्पन्न मजू । थजापि
अरहन्तपिन्त 'सुक्खविपस्सक अरहन्त' धाइ ॥ "ध्यान अभिज्ञायागु
त्तिकै लाय् मकंस थथंगु भावना भाविता याना अरहत्त फलत्थ
थपिं अरहन्तपिं" धयागु थुकिया अभिप्राय खः ॥ गुलि गुलि धाःसा
शुरूनिसें अभिज्ञा प्राप्त जुया विपश्यना भाविता याना अरहन्त जुइगु
जुया च्वन । गुलि गुलि धाःसा अरहन्त जुइबले ध्यान अभिज्ञा नापं
छगू पाखं सम्पन्न जुइपिं जुया च्वन । थुकथं अरहन्त मार्ग प्राप्त जुइवं
तुं छकोलनं सम्पन्न जुइगु ध्यान अभिज्ञायात "मार्ग सिद्ध ध्यान" धाइ ॥
थथे ध्यान अभिज्ञा समेतं सम्पन्न जुइहा अरहन्त आकाशय् व्वया वनेगु
आदि ऋद्धि सिद्धि नं सम्पन्न जुइगु जुया च्वन ॥ आः न्हायना च्वनाहा
संघ स्थविर अरहन्त ला अरहन्त मार्ग प्राप्त जुइवं तुं ध्यान अभिज्ञा नं
छगू पाखं सम्पन्न जुया बिज्यामह खः ॥

अथे जुया थ्वस्पोल अरहन्त स्थविरं ध्यान अभिज्ञाया शक्ति
आकाशय् व्वया वना भिक्षाटन याना सहवासीपिनि निरति भोजन हया
ध्यान भावना याना बिज्याना च्वपिं भिक्षुपिन्त थथे सम्बोधन याना
बिज्यात, "आयुष्मानपि ! चित्त कमजोर याना बिज्याये मत्त ।
भोशिस याना अस्वास्त याना बिज्याहुं ॥ छस्पोलपिनि निरति पिं भोजन

हयागु दु । अथे जि आगुष्मानपिन्त क्लिधं सेवा याये । थुगु भोजन सेवन याना उच्चोग याना बिज्याहुँ ।” अबले इपिं खुह्य भिक्षुपिसं गौरव पूर्वक प्रश्न यात, “कीसं भावना याये न्ह्यवः “ह्लापां धर्म विशेष प्राप्त याइम्ह भिक्षुं हइगु भोजन याना ल्यं दुपिं व्यक्तिपिसं भावना अभ्यास याये” धका थये कबुल याना तयागु दु ला ?” मद्दु । अथे जूसा “जिमिके नं छःपिसंथें हे धर्म विशेष प्राप्त यायेगु कारण उपनिश्रय दुसा छःपिसंथें हे सम्पन्नपिं जुया काये । उक्तं सम्पन्न जुइक कोशिस याना यंके । छःपिसं बिया बिज्यागु भोजन नया च्वन धाःसा जिपिं छ्वासुसे च्वना ताउ बिया च्वने फु” धका घया अरहन्त स्थविरं बी हया बिज्यागु भोजन स्वीकार मयासे तोता छ्वत । अथे जुया अरहन्त स्थविरं नं थःत ल्वःदु यासय् ब्वया बिज्यात ।

बयां कन्हे खुनु जूबले द्वितीय स्थविर अनागामी मार्ग फलय् ध्यंका अनागामी जुल । इपिं ल्यंदुपिं खुम्ह भिक्षुपिं मध्यय् थुम्ह स्थविर दकसिबे थकालिम्ह जुया च्वन । थ्वस्पोल स्थविरयाके नं अनागामी जुइ साथं छ्कोलनं ध्यान अभिज्ञा समेतं सम्पन्न जूगु जुया च्वन । उकिं थ्वस्पोल स्थविरं नं अभिज्ञा शक्ति बिज्याना भोजन हया बिज्यात । ह्लापाथें तुं भावनाय् सहभागी जुया च्वंपिन्त सम्बोधन याना बिज्यात । अबले नं ल्येंदनिपिं न्याम्ह भिक्षुपिसं “ह्लापां धर्म विशेष प्राप्त याना बिज्याम्ह वस्पोलयागु भोजन स्वीकार मयासे निम्हम्ह व्यक्तियागु भोजन स्वीकार याना नये धका कबुल याना तयागु दु ला ?” न्यना मद्दुगु लिसः वसेंलि ह्लापाथें हे स्वीकार मयासे तोता छ्वया बिज्यात । तःसकं हे श्रद्धा तये बहःपिं वस्पोलपिं छः । अरहन्त स्थविरं नकः

बिज्यागु भोजन नं स्वीकार मयाः, अनागामी स्थविरं नकः बिज्यागु भोजन नं । निन्दु मछि दये धुंबले गुलिसे नये पित्याना च्वन जुइ, अथे नं मनसे सी सा थसी घयागु दूढ चित्तं थःम्हं थःत लिधंसा कया उद्योग याये माःगु याना च्वंगु यइपुसे मच्चं ला ?

अनं लिपा अनागामी स्थविरं नं थः माथाय् बिज्यात । बाकि दुपि न्याम्ह भिक्षुपिसं नं उद्योग याये माःगु याना हे च्वन । अथे नं पारमिता इन्द्रिय छिपे मजूनिगुलिं इपिं न्याम्ह भिक्षुपिसं विशेष धर्म प्राप्त याना काये मफु । आखिरय् नसा त्वंसाया अभावं परलोक जुया बिज्यात । थुथाय् लाक श्रद्धा मदुपिनिगु दृष्टि “थुपिं भिक्षुपिसं घर्मा-चरणं याःगु कारणं यक्व हे हानि जुइका च्वन” घका मतीं तुनेफु । घात्ये ला छुं नं हानि मजू । छन्हु छको छगू जन्मय् सीगु घयागु आश्रयं मखु । थःगु शरीरयात न्हाक्व हे ची ची पा पा याना सेवा टहल याना च्वंसां छन्हु ला सी हे सी । अथे सीबले सुगति वनेत आधार भरोसा दया परिशुद्ध रूपं सीगु आवश्यक जू । अथे थथे छांसुं फ्यासु जुइकं तु शील छगू हे परिशुद्ध मजुइक सिना वने माल धायेवं व फन ग्यानपुसे च्व । इपिं प्यंगू दुर्गती नं कुतुं वने फु । आः वस्पोलपिं न्याम्ह भिक्षुपिं ला भावनाया अभ्यास यायां परलोक जूगुलिं शीलं नं पूर्ण रूपं परिशुद्ध जुया च्वन । समाधि व प्रज्ञां नं माक्व पूर्ण जुया च्वन । थुकथं परिशुद्ध रूपं सीगुयात उत्तमगु मरण घका भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यानु दु । थुकथं उत्तमगु मरण द्वारा मृत्यु जुया बिज्यागुलिं ध्वस्पोलपिन्त हानि मदु । आपालं लाभ प्राप्त जूगु दु ।

लाभ —

लाभ गुकथं जुल ? वस्पोल भिक्षुपि मरणं लिभा वस्पोलपिनिवु
शील, समाधि व प्रज्ञा कुशलया आनुभावं दिव्य-लोकय् दाना दनेथे
ऊवात्त देवतापि जू वन । दाना दनीम्ह मनूयात् छु नं पीडा कष्ट वेदना
मदइगुथे वस्पोलपि नं मनुष्य जन्मय् च्युति चित्तं पतन जुइ साथं तुरत
दिव्य-लोकय् ऊवात्त देवता जू वन । विमान परिष्कार देवकन्या
परिवार लिसें छु नं मगाः मचा मजुइक परिपूर्ण जुया च्वन । अथे जुया
च्वंगु छगू जक जन्मय् मखु, काश्यप बुद्धया पालं निसें आः गौतम बुद्धया
पाले तक । खुगू दिव्य-लोकय् गुबले च्वय् च्वंगु भूमी थाहाँ वना गुबले
क्वय् च्वंगु भूमी क्वहाँ वया देवलोकय् जक थतुं क्वतुं चाहिला च्वंगु
जुया च्वन । बुद्ध निम्हसिगु विच्चेयागु समयय् दिव्य सम्पत्ति जक जन्म
जन्म पत्तिकं अनुभव दाना वःगु जुया च्वन । जन्म जूजुगु भूमी दिव्य
सम्पत्ति जक न्हाइपुका भूमि परिवर्तन जूसां दिव्य-लोकय् उत्पत्ति
जुइगु धका स्यूगुलि लय् लय् ता तां हे परिवर्तन याथे दुगु जुया च्वन
बालागु छद्दा छे मेगु बालागु छे सरे जुया च्वनेगुथे । गौतम बुद्धया
पालय् जक मुक्त जुइगु कारण दुगुलि मनुष्य-लोकय् थ्यंक वये माःगु
जुया च्वन । छु नं हानि मदु, दक्कं लाभ जक ।

न्हैवे दुबले अरहन्त —

का, आः काश्यप बुद्धया पालय्यागु खेँ हानं छको स्वाकेनु ।
अबले अरहन्त स्थविर आयु फुना परिनिर्वाण जुया विज्यात्त अनागामी

स्थविरं जक उगु जन्मं परलोक जुया बिज्याबले शुद्धावास घयागु ब्रह्म-
भूमी थ्यंक बिज्यात । उह्य महाब्रह्मां वस्पोलया सहवासी धम पासा-
पिन्त ब्रह्मलोकय् च्वना अवलोकन याना च्वनीगु । कारण सहयोग
बी मालीबले सहयोग बीत । देवलोकय् थ्यना च्वंगु खँबले सहयोग बी
म्वाःगु जुया धन्दा मकासे उपेक्षित जुया च्वं च्वन ।

आयुष्मान दब्ब स्थविर —

वर्तमान गौतम बुद्धया पालय् इपिं सहवासीपिं न्याह्य मध्यय्
छह्य आयुष्मान दब्ब धयाह्य स्थविर जुया न्हेदँ दुबले हे अरहन्त जुया
बिज्याना च्वंगु खंकल । न्हेदँ दुह्य धायेबले तःसकं चीघिचातिनिह्य
मचा हे खः । थौं कन्हेयापिं न्हेदँ दुपिं मस्त लिसे तुलना याना स्वयेबले
न्हा तःसकं चीघितिनि । अथेसा नं अबले अबले पर्वत्त च्वकाय् ततःसकं
उद्योग याना वये धुंकूगु पारमिताया कारणं न्हेदँ दुबले अरहन्त जुइ
दुगु जुल । वर्तमान अवस्थाय् पूवंक उद्योग याना तइपिसं नं वर्तमान
जन्मय् कारण चूमलाना पूर्ण जुइ मफुपिं जूसां मन क्वतुंका च्वने माःगु
मदु । थुह्य बुद्धया शासनय् दुने, लिपायागु जन्मय् वा लिपायाह्य बुद्धया
शासनय् उह्य आयुष्मान दब्ब स्थविरथे याउँसे अःपुसे च्वंक अरहन्त
जुइ फइगु जुया च्वन ।

पुक्कुसाति जुजु —

मेह्य छह्य तक्षशिला देशय् पुक्कुसाति धयाम्ह जुजु जुया च्वंगु
खंकल । तक्षशिला देश धयागु भारतया उत्तर पश्चिम कुने पञ्जाब क्षेत्रय्

दुने लाःगु पेशावर धयागु शहरया दक्षिण पाखे उगु शहर क्षेत्रय् हे लाना च्वंगु जु । उह्य पुक्कुसाति जुजु नं राजगृहया जुजु बिम्बिसारं बिया हःगु समाचार अनुसारं बुद्ध, धर्म व संघया गुण स्युसेलि आनापान बिचाः याना प्राप्त जूगु ध्यान दुह्य जुया भगवान् बुद्धयात उद्देश्य याना स्वयं भिक्षु जुल । भिक्षु जुइ धुंका भगवान् बुद्ध दर्शन याये नितिं पिहाँ वल । राजगृहय् थ्यंका कुहाःया भारा कुरा दयेकीगु बलचाय् बास याना च्वंबले लाक्क भगवान् बुद्ध नं अन थ्यंक बिज्याना धातु विभङ्ग सूत्र देशना याना बिज्यासेलि उगु सूत्र देशना न्यन्यं अनागामी जुल । अनागामी जुइ धुंका गुलिचा मदुवं ह्लापा वं याना वया तःगु अकुशल कर्मया कारणं शत्रुता दया च्वंहा यक्षनी नं सायागु रूप कया च्वया स्याना व्युगुलि परलोक जुया शुद्धावास ब्रह्म-भूमी थ्यंक वन । अथे थ्यना च्वंगुयात नं खंकल । उकिं नकतिनि न्ह्यथने धुंहा आयुष्मान दब्ब व थुह्य पुक्कुसाति जुजुपिनि नितिं महाब्रह्मां सहयोग बी माःगु आवश्यक मदुगु जुल ।

मेह्य छह्य सभिय धयाह्य परिव्राजक जुया च्वन । द्वंगु मिथ्या भारणा नं (वं) ग्रहण याना च्वन । उकीयात महाब्रह्मां खंका वयाथाय् वया नीगू प्रश्न बिल । बी धुंका भिक्षु श्रमणपिके न्यनेगु, लिसः बी फुहासिथाय् शिष्यत्व ग्रहण याना आचरण यायेगु नं सुछाव बिया थकल । सभिय नं उगु प्रश्न न्यना सुना नं लिसः बी मफुबले आखिरय् भगवान् बुद्धयाके न्यना वस्पोलं लिसः बिया बिज्यासेलि चिन बुछे जुया शासनय् रहाँ वना भिक्षु जुल । भिक्षु जुइ धुंका भावनाया अभ्यास याःगुलि छुं रस्य लिपा हे अरहन्त जुया बिज्यात ।

बाहिय दारुचोरिय —

मेहा छहा जक बाहिय देशय् उत्पन्न जू वंगु जुया च्वन । उकि वयागु नां नं बाहिय घका हे च्वन । व बाहिय देशं समुद्र छीगु जहाज्य च्वना समुद्रपागी च्वंगु देशय् वना ब्यापार याइहा छहा ब्यापारी खः । समुद्र छिना ब्यापार यायां आयात नियति यायां न्हेक्व तक सफलता प्राप्त याये धुंका च्याक्व खुसी सुवर्ण-भूमी घयागु थासय् वनेगु उद्देश्य तथा माल सामान दंक दुगु समुद्र छीगु जहाजं प्रस्थान जुल । ह्यापा ह्यापायागु समुद्री जहाज घयागु कापः प्यना तइगु ततःगोगु इमा हे खः । सुवर्ण-भूमि घयागु बर्माया तथउँ शहर हे खःघका ह्यापा आपासिनं विश्वास याना वया च्वन । थौं कन्हेयापि गुलि गुलि सुबेधी-पिसं सुमात्रा-द्वीपयात सुवर्ण-भूमि धाइगु खँ उल्लेख याना तन । उगु खँ सुवर्ण-भूमियात द्वीप घया तःगु अर्थकया लिसे ला मिले जू ।

बाहियया समुद्री जहाज समुद्रय् ध्यंबले समुद्री आंधि ब्याधिया प्रकोपं विनाश जुल । जहाजय् च्वना वःपि आपालं मनूत विनाश जुवका च्वने माल । बाहिय जक सीगु कर्म चूमलातलें सी मखु धाइयें “पञ्चिम भविक” (अन्तिम जन्म दुम्ह व्यक्ति) जूगुलि स्यंगु जहाजया सिपो छबला दयेवं उकियात क्वातुक घय्पुना च्वं च्वं छालं दाया यंकुलिसे बुचुहें बुलुहें समुद्र सिथे ध्यंक वन । समुद्र सिथे ध्यंबले पलख विश्राम याना न्हो वयेका नये पितयागुलि नसा पवंवनेगु बिचाः यात । समुद्रय् चुइक यंका च्वंबले म्ह्य् च्वंगु वसः इसः दक्व कुतुवना च्वने धुकुगु जुया लज्ज्या शर्म त्वःपुइत गाक्क जक वसः दयेके माला वन । सिमा-

यागु सिंबलाचात गुंखि धीचिक ह्वना पुना जुल । थुकथं सिंबलाचात ह्वना वसः पुना जूम्ह जुया वयात दारुचीरिय धयागु विशेषण छगू बढे याना 'बाहिय दारुचीरिय' घायेगु यात ।

उकथं सिंबलाचिगु वसः पुना देगलय् च्वंगु चाथल छगः कया सुप्पारक बन्दरगाहया गाँमय् नसा फ्वंवन । सुप्पारक बन्दरगाह धयागु बम्बईया समुद्रसिथे ला । बम्बई शहरया उत्तर पाखे नर्मदा खुशीया मुहान सौपार धयागु थाय् थ्व खः । उकथं सिंबलाचा ह्वना तःगु वसः पुना भ्वाथःगु चाथल छगः ज्वना वःगु आश्चर्य तायेका उगु सुप्पारक गांया मनूत तःसकं प्रभावित जुल, "अहो ! थ्व व्यक्ति ला तःसकं गजबम्ह खः, मेपिसंथे साधारण वसःनं पुना मजू, वथे बांलागु थल छगः नं ज्वना मजू, अवश्यं थ्व व्यक्ति अरहन्तथे च्वं" धका इमिसं प्रशंसा याना च्वन । गुलिं गुलिसिनं सी दयेक हे अरहन्त खः धका प्रशंसा याना च्वन । थथे प्रशंसा याना सा सा, भिंभिगु नसा त्वंसा भक्ति व स्नेह पूर्वक दान बिया पूजा याना च्वन । भिंभिगु वसःत नं दान बिया च्वन । भिंभिगु थल बल नं दान बिया च्वन ।

ह्लापा ह्लापाया युगयापि मनूत तःसकं आश्चर्य जनकपि खः । थुमिसं वस्त्र जक मपुंम्ह मनूयात नं अरहन्त धका मती तथा च्वनीगु । सिंबलाचा माःहना लज्जा शर्म त्वपुइत गाक्क जक वसः पुना वःम्ह बाहिययात नं प्रशंसा याना पूजा यायेगु, माने यायेगु याना च्वन । मूल कारण इमिसं छुं हे बिचाः याःमु, परीक्षण याःगु मखु । गुलि जक अद्भूत चाये बहःपि थुपि मनूत ! ह्लापा थुकथं माने याना वया च्वंगुलि

हे थौं कन्हे च्वःप्वः मद्दुगु धर्मत नं वृद्धि जुया च्वंगु खः । अबलेयापि मनूत जक मखु, थौं कन्हेयापि मनूतये दथुइ नं गुलि गुलिसिनं भतिचा जक आश्चर्य पहः वयेवं मुक्ती थ्यंम्ह महान व्यक्तिये, अरहन्तये मती तथा इमित श्रद्धा तयेगु, माने यायेगु याना च्वनतिनि । विज्ञानयागु विकास जुया च्वंगु थौं कन्हेयागु युगयात त्वयेक उकथं बिचाः मयासे परीक्षण मयासे विश्वास याना च्वंगु ला तःसकं हे पाय्छि मजूगु खँ जुल ।

थुकथं सुप्पारक गांयापिसं अरहन्त धका प्रशंसा याना दान प्रदान व पूजा आज्ञा याःबले बाहियं बिचाः यात, “जित अरहन्त धका मती तथा दान प्रदान याना च्वंगु पूजा सत्कार याना च्वंगु वसः मपुना-गुलि हे खः । उकि इमिसं दान याःगु वस्त्र ग्रहण याना पुना जुल धाःसा इमि श्रद्धा स्यना वनी ।” थुलि बिचाः याना नसा त्वंसा जक स्वीकार यात, पुंसा स्वीकार मयाः । ह्यापां पुंगु सिपुबलाचा माःहना तःगु वसतं हे च्वनेगु यात । अले ला मनूतयेसं कं जक महान खंका ह्यापा स्वया अप्वः गौरव तयेगु दान प्रदान यायेगु पूजा आज्ञा यायेगु यात । खः, अथे थथे छुं मस्युपि मनूतयेसं थजागु आश्चर्य खनेवं तःसकं तःसकं तःधं ताये यःगु जुया च्वन । बाहियं मनूतयेसं अरहन्त अरहन्त धका प्रशंसा याना सत्कार सन्मान याना हःलिसे थः थःम्हं नं अरहन्त धका मती तथा हल, “लोकय् अरहन्त धयापि जिथे जापि मखा जुइ ।” थुकथं वं थःत तःधं तायेकल । मनूत धयापिसं आपासिनं पुचः चिना धाइवले खःला मखु ला जुइका च्वने यः । अथे जुइ यःगु नमूना हितोपदेश ग्रन्थय् दन्त्यकथा वाखँ छपु कना तःगु दु ।

दुगु खिचा जूगु—

ब्राह्मणाचार्यं छम्हसिनं यज्ञ यायेत दुगुचा छम्ह न्याना पाछ्यायां वल हँ । व अथे वःगु छथ्वः हुल्याहातयेसं खंबले उम्ह दुगु सित्तिक लाकिगु विचाः यात । ब्राह्मणाचार्यं वद्दगु लंपुइ पिया दुगुयात खिचा जुइक धायेगु खँ परस्परय् सल्लाह यायेगु, निर्देशन वीगु याये धुका म्हाति म्हाति थाय् कया च्वंच्वन । ह्यापां छवदुइगु थासय् पिया च्वंम्ह मनुखं ब्राह्मणाचार्यं थ्यंक वयेवं “अय् बाज्या, छाया खिचा पाछ्याया वयागु” धका धाल । अले ब्राह्मणाचार्यं “हत्, जि पाछ्याया वयाम्ह ला खिचा मखु, दुगु का दुगु । यज्ञ यायेत कया हयागु, गन खिचा जुइ धका” धया थारा थारां जवाफ बिल हँ ।

भतिचा उखे थ्यंबले चीधंचागु जंगलचा छगू थ्यंक वयेवं मनूत छवथां पिहाँ वया धाल, “हाः हाः हाः ब्रम्हु बाज्या ला गजबम्ह हे का । अपाय् च्व जातं च्वय् लाःम्ह जुया नं ववह्यंम्ह खिचा पाछ्याया वःगु का । गुलि गजबगु खँ थ्व । अँ, खः हे खः का । छु यायेत धका खिचा पाछ्याया वःगु ल्या” धाधां म्हाति म्हाति हाला हल । अले ब्राह्मणाचार्य-या खः ला मखु ला धइथें जुया वल । नकतिनि छम्ह मनुखं जि ज्वना वयाम्ह खिचा धाल । खिचा जकं जुया च्वन ला, स्वये माल थ्व धका विचाः याना दुगुयात बैय् तया स्वत । दुगुयागु ह्याय्पंचित थिया स्वय् धुका “हँ, जिगु वस्तु खिचा गन खः धका दुगु हे धका खः धाधां हानं कुबिया तु वन ।

अनं लिपा हानं मेगु जंगलचा छगुली थ्यन । छपुचः मनूतबेसं

ब्राह्मणाचार्यात् लापा याना गिजे याना हिलाच्वन, "अम् स्वः सर, गुलि आश्रयं ! जातं च्वन्हाम्ह ब्राह्मण आचार्य जुया नं तःसकं क्वह्यम्ह खिचाः कुबिया वया च्वंगु का ।" अले ला ब्राह्मण आचार्य "खः हे खत । ह्लापांयाम्ह मनुखं जित खिचाः हे धाल, निको खुसियापि छपुचः मनूतयेसं नं खिचा हे धाल । का हूँ, थ्व खिचा" धका दुगु तोता छ्वत । उम्ह दुगुयात इपि छपुचः हुत्याहातयेसं स्याना ला खुना नये यंकल । थ्व प्रज्ञा दःसां मनूतयेसं अप्वः धाल धायेवं खःला मखुला जूइ यःगु नमूना हितोपदेश ग्रन्थं उपदेश बिया तःगु दन्त्यकया वाख्वा जुल ।

बाहियं थःत थःम्हं अरहन्त धका मती तःगु नं थुकथं हे खः । आपालं मनूतयेसं वयात अरहन्त धका छ्वाख्यरं प्रशंसा याबले वं नं धात्थे खः धका मती तःगु जुया च्वन । थौं कन्हे नं गुरू जूपिसं श्रोतापन्न जुल अरहन्त जुल धका निर्णय बीवं च्वय् च्वय् धायेका जूइपि दयेमाः । मेपि आपासितं छ्वाख्यरं प्रशंसा याइगुलि च्वय् च्वय् धायाच्वपि नं दयेमाः । थुपि फुकं होश याये माःगु खँत खः ।

बाहियं थःत तःथ्रं खंका च्वंगु, दृष्टि दंका च्वंगु शुद्धावास महा-ब्रह्मां खं । खना थथे बिचाः यात, "अहो ! जिमि पासा ला लें इना च्वन खनि । अबले काश्यप बुद्धया पालय् पर्वत च्वकाय् भावनाय् उद्योग याना च्वंवेले जिमि पासां अरहन्त स्थविरं नके हःगु अति परिशुद्धगु भोजन हे मनःसे भावनाया जक अभ्यास याना वल । अनागामी स्थविरं नकूगु भोजन नं वं स्वीकार मया । आः जुलं थः अरहन्त मखयेक नं अरहन्त धका प्रशंसा व पूजा आज्ञा याना च्वंगु नं स्वीकार याना च्वन ।

अरहन्त धका नं थः थःमहं दृष्टि द्वंका च्वय् च्वय् धाया च्वन । तःसकं
 द्वन । गुल्लिचा मद्दुवं हे व परलोक जुइ त्यन । परलोक जुइगु समय नं
 वया लिक्क थ्यना च्वने धुंकल । जि वना सहयोग वी माली ।” थथे
 बिचाः याना बाहिय दारुचीरिययाथाय् थ्यंकः वन । चान्हे शरीरयागु
 तेजं जाण्वल्यमान जुइका आकाशय् दना “अय् बाहिय, छं ला थःत
 थःमहं अरहन्त धका मनय् तया च्वन । धात्थें ला छ अरहन्त नं मखु;
 अरहन्त जुइक आचरण यायेगु आचरण नं छंके मद्दु” धका तप्यंक
 धया विल ।

अबले बाहियं बिचाः यात, “अँ, खः हे खनि । जि ला अरहन्त
 जुइकथं छुं आचरण नं आचरण याये मधुंनि । जहाज स्यना समुद्रयागु
 लः धाः लिसे चुइका वया । समुद्र सिथे थ्यंसेलि वसः मदया सिपौ
 बलाचा गुंखि हना पुना जुया । व हे वसतं जा पवं वना । उकियात
 मनूतयेसं खंका तःधं तायेका अरहन्त धका प्रणसा यात । थुपि फुकं
 अरहन्त जुइगु आचरण मखु । अले जि अरहन्त मखयेकं नं अरहन्त धका
 स्वीकार याना च्वनागु ला तःसकं हे द्वंगु जक खः । थुलि बिचाः थायां
 संवेग उत्पन्न जुया वल । उकिं वं न्यन, “भो महाब्रह्मा, थथे खःसा
 ससारय् धात्थें अरहन्त जुयाच्चं पि व्यक्तिपि दु ला ? दुसा गन
 गुथाय् दु ?”

“थुगु सुप्पारक वन्दरगाहया पूर्वोत्तर प्रदेशय् कोशल धयागु
 देस दु । उगु देशय् श्रावस्ती शहरया लिक्क जेतवन धयागु विहार दु ।
 उगु जेवतन विहारय् शाक्यराजवंशं उत्पन्न जुया विज्याम्ह गौतम
 धयाम्ह बुद्ध दु । वस्पोल गौतम बुद्ध क्लेश रहितम्ह धात्थेंम्ह अरहन्त नं

खः । अरहन्त जुइके फुगु प्रतिपदायात नं वस्पोलं उपदेश याना बिज्याना च्वंगु दु ।” महाब्रह्मां कन । अले ला बाहिय तःसकं थारा न्हुइका संवेग उत्पन्न जुइका तुरन्त हे भगवान् बुद्धयाथाय् वन ।

सुप्पारक बन्दरगाहं श्रावस्ती देश १२०-गू योजन दु धका बाहिय सूत्र अर्थकथाय् व्यक्त याना तल । “पुराणोवाद सूत्र” अर्थकथाय् जक १३०-गू योजन दु धका घया तल । छगू योजनया अर्थकथाय् उल्लेख याना तःगु अनुसारं १३-गू माइलति दु । थौं कन्हैयापि विद्वान-पिसं ८-गू माइलति दु धका धायेगु याना च्वन । उगु ८-गू माइलया ल्याखं जक ल्याचाः याना स्वसा नं १२०-गू या च्यादुगं धायेबले जम्मा माइल ९६०-गू जुल । उलिमच्छि तापागु लँ नं थ्यं थ्यं थासे निचाः स्वचाः मद्युसे चच्छि चच्छि जक दचना द्रुतगति यात्रा याना बाहिय न्ह्याःवल ।

“थ्यं थ्यं थासय् चच्छि चच्छि जक बाय् च्वन घयागु ला “सब्बत्थ एकरत्तिवासेन” धयागु पालि अनुसारं तप्यंगु अर्थ जुल । युक्ति नं दु । अथे नं बाहिय सूत्र अर्थकथाचार्यं “सुप्पारक बन्दरगाहं श्रावस्ती चच्छि थ्यं क वल” धयागु अर्थयात जक प्रधानता बिद्या क्यना तल । अथे धायेबले चच्छिया भित्तय् ९३०-गू माइल ला मनुष्य शक्ति वने फइ मखुगु जुया सहयोगया आवश्यकता खने दत । उलि जक मखु “सब्बत्थ एकरत्तिवासेन” धयागु खँ लिसे नं मिले मजूगु खने दत । फुक थासे धयागु नं दु । च्वन धयागु नं दु । अले च्वन धयागु वनेगु ला जुइ मजिल । “फुक थासय् चच्छि च्वन” धयागु थाय् थाय् पतिकं न्यंकनं चच्छि जक च्वन धयागु जुइ मखु । छथाय् चच्छि छथाय्

चच्छिथथे च्वन धाःसा जक पाय्छि जुइ । उकि “थ्यंथाय् थ्यंथाय्
दिपुइ चच्छि चच्छि जक च्वन । निचाः स्वचाः समय फुका मच्चं”
धयागु थ्व अर्थ दकले युक्ति संगत जू । यदि चच्छि हे थ्यंकःवन धयागु
जूसा “सन्वत्थ व वास” धयागु पद निगुलि आवश्यक मजू । “एक
रत्तनेव” धका थुलि जक नं खँ पू वं ।

थुथाय् मुख्य माःगु खँ ला न्हाकञ्ज जूसा “बाहिय तःसकं
सवेग उत्पन्न जुइका काचा काचां वल्ल” धयागु खः । भये वःगुलि
जेतवन विहारय् थ्यंबले भगवान् बुद्ध श्रावस्ती नगरय् भोजन बिज्याना
च्वंगु इलय् लात । बाहिय नं हयाय् चाःगुलि श्रावस्ती शहरम् बुने हे
लिना वन । भगवान् बुद्धयात बर्षान याये खंबले लय् लय् तान । प्रसन्न
जुल । प्रीति व श्रद्धा भय् भय् बीक उत्पन्न जुया वल । भगवान्
बुद्धयात गौरव पूर्वक वन्दना प्रणाम यात । वन्दना प्रणाम याये धुंका
उपदेश यायेत प्रार्थना यात । वयाके प्रसन्नता व श्रद्धा प्रवल जुय
च्वंगुलि व द्रुतगति यात्रा याना त्यानुका च्वंगुलि उपदेश बी योग्य
मजूनि धका सिया बिज्यागु जुया भगवान् बुद्धं रोकय् याना बिज्यात—
“बाहिय, आः जि शिक्षा वना च्वनातिनि । उपदेश बीगु ई मखुनि ।”
बाहियं स्वको तक यितुंथिक प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं ई पाय्छि
जूगु सीका संक्षिप्तं उपदेश बिया बिज्यात :—

तस्मा तिह ते बाहिय, एवं सिद्धित्तव्वं दिट्ठे विट्ठमत्तं
भविस्सति, सुते सुतमत्तं भविस्सति, मुते मुतमत्तं भविस्सति, बिज्जाते
विज्जातमत्तं भविस्सति ।’ संक्षिप्तं अभिप्राय थथे खः, “खंगुली खना
मात्रय् च्वना विचाः या । ताइगुली ताया मात्रय् च्वना विचाः या ।

नंतुनेगुली नंतुना मात्रय् च्वना बिचाः या । थीगुली थिया मात्रय् च्वना बिचाः या । बिचाः यायेगुली बिचाः याना मात्रय् च्वना भाविता या ।”

बाहिय उगु संक्षिप्त धर्म उपदेश न्यना च्वं च्वं खना, तग्मा, थिया, सिया, मात्रय् च्वना भाविता याना विषयना ज्ञान, मार्गं ज्ञानत छसिकथं वृद्धि याना अरहन्त जुल । तुरन्त मार्गं ज्ञान, फल ज्ञान प्राप्त जूपि “खिप्यामिष्वा” व्यक्तिपि मध्यय् “एतदम्म” प्राप्तम्ह उत्तम पुरुषं जुया विज्यात ।

उकथं अरहन्त जुइ धुका चीवर भावना च्वतले ह्याप्यागु जन्मय् शत्रुता दया वःम्ह यक्षनी नं मचा दुम्ह सायागु भेष धारण याना च्वया स्याना ब्यूगुलि आयुष्मान बाहिय दारुचीरिय परिनिर्वाण जुया विज्यात ।

नकतिनि धया वयागु क्रम कथं पर्वत च्वकाय् वना भावना याःबले पासा जुया वःपि न्याम्ह व्यक्ति दुपि मध्यय् आयुष्मान दब्ब अरहन्त जुया च्वने धुकल । पुक्कुसाति जुजु अनागामी जुया शुद्धावासय् ध्यना च्वने धुकल । आयुष्मान सभिय नं अरहन्त जुया च्वने धुकल । आयुष्मान बाहिय दारुचीरिय परिनिर्वाण जुइ धुकल । आः छम्ह हे ञक ल्यं दनि । व गन ध्यना च्वन जुइ घका स्वबले आयुष्मान कुमार काश्यप जुया अश्ववनय् विहार याना च्वंगु महाब्रह्मां खंकल । उकि आयुष्मान कुमार काश्यपयात नं सहयोग बी मास्ति वःगु जुया शुरुइ धया वयागु अनुसारं चान्हे शरीरयागु तेजं जाज्वल्यमान जुइका

आयुष्मान कुमार काश्यपयाथाय वया धर्म उपहार बीधे “भिकवु भिकवु, अयं वम्मिको रत्ति धूमायति” आदि धका १५-गू प्रश्न बिया वंगु जुया च्वन ।

नकतिनि कना वयागु खँ थुगु सूत्र कने माःगुया कारण अर्थ उत्पत्ति निदान खः ।

कन्हे खुनु आयुष्मान कुमार काश्यपं भगवान् बुद्धयाथाय थ्यक वना गौरव पूर्वकं अभिवादन यात । योग्यगु आसनय् च्वने धुंका चान्हे छम्ह ब्रह्मा वया १५-गू प्रश्न बिया वंगु कारण निवेदन यात । उक्तं निवेदन याये धुंका १५-गू प्रश्न यात- “को नु खो मन्ते वम्मिको का रत्ति धूमायना, का दिवा पज्जलना ?” कीगु भाषां थुकिया अर्थ खः “मन्ते भगवान्, मुलां धयागु गुजागु खः ? बहनी कुँ पिहाँ वया च्वन धयागु छुकियात धाःगु खः ? न्हिने मि ज्वाला पिहाँ वया च्वन धाःगु गथे खः ? ब्राम्हणाचार्य धयाम्ह गुजाम्ह व्यक्ति खः ? सुमेध सुयात धाःगु खः ?”

थथे न्यंबले “को वम्मिको” धयागु प्रश्नया लिसः भगवान् बुद्ध थथे बिया बिज्यात—

भुलां —

“वम्मिको ति खो भिकवु, इमस्सेतं चातुमहाभूतिकस्स कायस्स अधिवचनं; मातापेत्तिकसम्भवस्स ओदनकुम्मासूपचयस्स अनिच्चच्छादनपरिमहन-भेदन-विद्धंसन-धम्मस्स ।”

अर्थात्- भिक्षु कुमार काश्यप, मुलां धयागु थ्व नां मेगंयागु

मखु, थुगु रूपकाययागु (शरीरयागु) हे नां खः । प्रत्येक व्यक्तियाके दुगु रूपकाय फुकं भुलांत खः । थः हे थःगु भुलां खः । मनूतयेगु रूपकाययात छाया भुलां घाये माःगु धाःसा थ्व शरीर प्राकृतिक भुलांयें तुं च्वंगु जुया च्वन । गुकथं उर्थे च्वलय् ? घयागु खँ सकसिनं सीके अःपुइ कथं कने ।

प्वाः यक्व दुगु भुलां —

प्रकृति भुलामय् ततःप्वाःगु चिचीप्वाःगु प्वाःचात यक्व दु । वर्थे हे मनुष्यपिनिगु रूपकाय शरीरय् नं ततःप्वाःगु चिचीप्वाःगु ह्वचा प्वाःचात यक्व दु । ततःप्वाःगु प्वाः घयागु मिखा प्वाः, ह्वाय् प्वाः, ह्वाय्पं प्वाः, म्हतु प्वाः, थुजागु खः । चिचीप्वाःगु प्वाः घयागु ला म्हय् दुगु चिमिसं प्वाःत, चःति पिहाँ वइगु प्वाःत, बाफ पिहाँ वइगु प्वाःत खः । युरोपियनतयेसं क्व क्व जीक अनुसन्धान याना तःगु दु । तःसकं भिगु अनुविक्षण यन्त्रं स्वयेबले छतका वंगु दां चक्काया दुने औँछिति घेरा दुगु म्हय् च्वंगु छयगुती चिचीप्वाःगु ह्वचात निद्वःति दु धका इमिसं घया तल । प्रकृति मिखां स्वया ला थुपिं ह्वचातयेत खंके फइ मखु । न्ह्याक्व खंके फु धाःसां चिमिसं प्वाः नीप्वाः स्वीप्वाःति नक खंके फयेफु । पतितयेसं ला तःसकं खर्थे च्वं । इमिसं म्हय् जुना इमिगु त्वाथं अःपुसे च्वंक दुछ्वया हि साला त्वने फु । मनूतयेसं पति हि त्वना वंगु थासे प्वाः खंके मफु । अथे नं पतितयेसं प्वाःचात स्पष्टं खंगु जुया च्वन । अनुविक्षण यन्त्रं स्वयेबले थ्व शरीरय् प्वाःचात चालिने ह्वःथे खंका काये फु । थुकथं त्त्वाःगु चिच्वाःगु ह्वः प्वाःत यक्व

दया प्रकृति भुलांथे च्वंगुलि नं थ्व शरीरयात भुलांयागु उपमा द्वारा क्यना तःगु खः ।

थौं कन्हैयापि मन्तयेसं थुगु शरीरयात भुलांथे ह्वःचा ह्वःचा प्वाःचा प्वाःचां जाया च्वंगु प्रकृति मिखां खना च्वंगु जूसा थःगु म्ह नं मेपिनिगु म्ह नं ल्ववनापुसे च्वं तायेकी मखु । अथे नं प्रकृति मिखां स्वयेबले ख्वालय् ह्लाती दचने च्वंगु सालुगु छ्यंगुति याना ह्वःप्वाः मदथा पिचुसे च्वं च्वनीगु खः । उकिं मन्तयेसं थ्व शरीरयात यइपुका मज्जा ताथा च्वंगु जुया च्वन । नकतिनियागु थुगु भुलां उपमा कथं शरीर्य् जालियागु ह्वःप्वाःथे च्वंक प्वाःचा प्वाःचात दया च्वन घयागु खें अनुविक्षण यन्त्रं स्वयेथे तुं ज्ञानं खंगु जूसा थ्व शरीर घःचाइपुसे ग्यानपुसे च्वना च्वनीगु खः । उकथं घचाइपुसे ग्यानपुसे च्वंघु घका सीके बीत महाब्रह्मां थ्व शरीरयात भुलांयागु उपमा द्वारा क्यना वंगु खः घका सीकेमाः । थ्व अःपुसे च्वंक सीके फूगु अर्थ खः ।

मल मूत्र अशुचि पिहाँ वइगु भुलां —

मेगु छगू अर्थ खः “वमति = ल्हवया हये यःगु जुया, वमिक = भुलां । छु ल्हवया हइगु ? भुलांया दुने सर्पत नं पिहाँ वये यः, बिच्छेत, छुंत, गोघात, नाना प्रकारया कीत पिहाँ वये यः । उकथं घच्चायापुसे च्वंपि ग्यानापुपिं छु थें छु थें च्वंपि प्राणीपिं ल्हवया हये यःगु जुया च्वन । अथे हे थुगु शरीरं नं मिखां पिचः पिहाँ वइगु, ह्वायपन ह्वायप-पुइत, ह्वास ह्नी, म्हुतुं ई, खै, लाः, वाखी, चिमिसं प्वालं चःति व क्वय् च्वंगु द्वारं मल मूत्र पिहाँ वइगु जुया च्वन । थुकी दुने यइपुसे

चवंगु मज्जा ताये बहःगु छुं दुबिना चवंगु दु ला ? महु । उकि कुकं
घच्चाइपुसे च्वकं ल्ह्वय् यःगु भुलां घका घया तल ।

अशुचिया पुचः भुलां —

हान मेगु छगू अर्थ खः, भुलां घयागु कुमिंचातयेसं ल्ह्वया हइगु
धू द्रँ खः, उगु धू द्रँ कुमिंचातयेसं वांछ्वया थकूगु खः । अथे जुया
कुमिंचातयेसं वांछ्वया तःगु धूद्रँयात भुलां घाइथें थ्व शरीर घयागु नं
बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध व अरहन्तपिसं वांछ्वया तःगु सँ चिमिसं आदि
स्वीनिगू कोट्टास समूह मात्र जुया च्वन । कुमिंचातयेसं वांछ्वया तःगु
चा द्रँ व बुद्ध अरहन्तपिसं वांछ्वया तःगु स्वीनिगू कोट्टास समूह उथें
मजू ला ? उगु बुद्ध, प्रत्येक-बुद्ध अरहन्तपिसं घृणा चायेका वांछ्वया
तःगु थ्व स्वीनिगू कोट्टास समूहयात पृथग्जनपिसं ययेका च्वन; मज्जा
तायेका च्वन ।

गथे घाःसा ? सँ हे घाये नु । सँयात ताहाक जुइक लहिना तःपिसं
ताहाक जुइकं तया च्वन । पतिहाक जुइक लहिना तया च्वपिस पतिहाक हे
तया च्वन । थः मती लूथे तया उगु सँयात यइपुसे च्वकं छचना बांलाक
तया च्वन । मय्जुपिस सँ ताताहाक जुइक लहिना छ्यना बांलाका
अनेक किसिमं शोभा दयेका च्व च्वन । आधुनिक ताल अनेक किसिम-
यागु सँ दयेका कपालय् कलकियें छ्वां छ्वां दयेका बांलाका जुया च्वन
मखुला ! गुलिसिन सामान्य कथं जक मखुसे सँयात चा चा तुइका नापं
दयेका च्व च्वन मखुला ! भाजुपिस नं केश शृंगार गूह्य चिकिचाहाक
जुइक सँ चाना बांलासे शोभा दयेक छ्यना बांलाका जुया च्वनतिनि

मखुला ! उकि थःगु सँय् नं मज्जा ताया च्वन । मेपिनिगु सँय् नं मज्जा तायेका च्वन । इपि फुक बुद्ध अरहन्तपिसं घृणा तायेका वांछववा तःगु खः । की मनूतयेसं उकीयात हे मज्जा ताये बहः जुइका मज्जा ताया च्वन । थ्व खँ मज्जा ताये बहःगु धाःसां थःगु शरीरम् च्वना च्वंतले मज्जा तायेका च्वने फु । शरीरं कुतुं वन कि घचाया च्वनीगु । जा केँ तरकारी दुने सँ छपु खन कि उगु जा केँ तरकारीयात घचायेका च्वनीगु । छ्यनय् दुबले धाःसा यइपुसे च्वंका च्वनीगु । छ्यनं कुतुं वनेवं धाःसा घचायेका च्वनीगु । गुलि च्वः प्वः मिले मज्जुगु थ्व । छ्यनं कुतुं वया च्वनीगु सँ घचायापुसे च्वंसा मेपिनिगु छ्यनय् थःगु छ्यनय् च्वंगु सँ नं घचायापुसे च्वनेमाः ।

सँ जक मखु म्हय् बुया वया च्वंगु चिमिसँयात नं मनूतयेस मज्जा तायेका च्वनतिनि । मिखा फुसि सँयात ला शोभा दयेकेया निति अने अने कथं बांलाका च्वनेमाः मखु ला ? मिखा फुसि सँ ला चातुला वना च्वनीगु । बांला धका ग्रन्थय् नापं प्रशंसा याना तःगु दया च्वन । गुलि गुलिसिनं ग्वाय्यात धँवा निपु पिहाँ वया च्वंगुथे च्वंका बांलाका तइगु । गुलि गुलिसिनं दारि ताताहाक जुइक लहिना तइगु । थुपि फुक थः थःम्हं नं मज्जा ताया कतपिसं नं मज्जा तायेकेत मखु ला ? चिमिसँ धुंका ह्ला तुतियागु लुसि काये नु । उगु ह्ला तुतियागु लुसी नं यइपुसे मज्जा तायेका च्वं च्वन । कीगु शहरय् ला गुलिसिनं ह्याउँगु पालिसं समेतं छिना तथा तल । उगु लुसियात नं म्हय् दया च्वंतले मज्जा ताया च्वनीगु । शरीरं कुतुं वने धुनेवं उकियागु टुक्रायात लछि मला धका धाइगु । उकियात छु याये माः लय् ? छेँ तथा तयेवं

मज्जू ला ? छेँ तथा तयेव छु जुइगु ? जि न्यना तथागु अनुसार ला छेँ तथा तल धायेवं धन सम्पत्ति विनाश जुइगु हँ । व ला धात्थेँ खःथेँ मच्चं । वास्तव्य् ह्लापायापि मनुतयेसं ख्याच्चः बिया उपदेश बिया थकूगुथेँ च्वं । छाया् धाःसा लुसियागु टुक्का च्वामुसे च्वं, छेँ तथा तल धायेवं क्यातुगु छ्यंगुती सुइ फु । मिखाया् वन धायेवं तःसकं दुःख जुइ फु । उकिं थ्व लुसिया टुक्का टाक्कातयेत गनं पिने अलग्ग वांछ्वयेकेत ह्लापायापि मनुतयेसं “उकियात छेँ तथा तयेवं अलच्छिन जुइ यः । धन सम्पत्ति विनाश जुइ यः” आदि धका ख्याना उपदेश बिया तःगु मखा जुइ । यदि चाना तःगु लुसि टुक्का अलच्छिन जुइ यःसा मध्यसे तथा तःगु लुसि नं ला अथे हे जुइमाः । तर छु याये ? दृष्टि धयागु चित्तय् तासे जुइव धात्थेँ धका हे मनय् लुया च्वनीगु, तोता छ्वये अःपु मजू । थ्व लुसि ह्लाती व तुती दया च्वतले शोभा दु । चाना छ्वयेबले तिनि शोभा मदया वनी धायेबले तःसकं आश्चर्य खः । गबले जक्क शोभा पिहाँ वन जुइ मस्यू । बापाच्या याना चाना तयेबले शोभा नं बच्छि बापा जुया च्वन धका कायेगु ला ? अथे याना तयेबले फन जक रखेँ थुखेँ त्तिया शोभा मदया वनी ।

आः हानं “वा” थ्यन । बांलाक बिचाः याना स्वत धाःसा “वा” मक्व उपकार दुगु अंग खने दु । “वा” बल्लासा तिनि नसा त्वँसा बलाना स्वास्थ्य बांलाइगु, खेँ ह्लायेबले नं शुद्ध जुइगु खः । उकिं कायात माथाय् माक्व भरोसा कायेमाः । तर मनुतयेसं यः तायेका च्वंगु उकिया निति मखु । बांला धका मती तथा यः तायेका च्वंगु । गुलिसिनं तस्वीर कया तइगु स्वये दु । गुलिसिनं प्रकृति वा बांमलागुलि उकियात

त्विना लुं भुना तइगु न्हूगु वा छुना तइगु । अथे नं थ्व वा त्वधुला
वनीबले तःसकं मयइपुसे च्वं । थःगु वा हे थःम्ह थीमंमदया ज्वने
मंमदया च्वनीगु । मेपिनिगु वा जूसा ला धायेगु हे छु ! तःसकं
मयइपुसे च्वं ।

हानं सालुगु छ्यंगु धयागु न्ह्याह्यसिके जूसां पिचुसे बांला ।
बांला धका मती तथा तःसकं ययेका च्वनीगु । मिसा खः, मिजं खः
धका ययेका आशक्त जुइका च्वनीगु थ्व हे दचोने च्वंगु सालुगु छ्यंगु
खना खः । थ्व छ्यंगु नं चासु कै, घोथा कै, व कुष्ट रोग जुइबले तःसकं
हे धचाइपुसे च्वं ।

अनं लिपा “ला” धयागुयात स्वयेनु । म्हतुसि लालि चढे जुया
छाउंसे च्वना च्वनीबले लप्पा, ह्यत्या, छाति आदि हृष्ट पुष्ट जुया
ग्यरे ग्यरे च्वनीबले उकीयात यः तायेका च्वनी । गुलिसिनं न्यतालय्
म्हतुसी नापं लालि तथा छिना तइ ।

हानं नसा धयागु मनं तुनार्ये वये वने च्वने ज्या याये ज्वने
धुगुयात कारण याना यः तायेका च्वनी । क्वे, स्यो, जलस्ये आदि
पुचःत स्पष्टं खने मदुगुलि शरीरया अंग प्रत्यंग रूप्य् छधिछर्पांम् त्विना
हे यः तायेका च्वन ।

विशेष रूपं धचायापुसे च्वंगु ई, खै, ह्लि, लाः खः । अथे नं ई
म्हतुइ दुने द्रया च्वंतले धचाइपु धका मती मवं । उकिं ईयात माकुक
धुतुका च्वं च्वन । धुतुक मछ्वसे च्वने ज्यूगु नं मखु । म्हतु कयु सुइ
धका याना धुतुका च्वनेमाः । अथे जुया च्वनीबले ला धचाइपु मजू ।
मइपुसे च्वं । ई फायेबले जक थ्व ई थी मं मडु । कावे मं मडु । थःगु

ई थःम्हं थ्युसा नं घः चाया लखं सिला छ्वयेमाः । ह्नि ला एन जक
 घचाइपुगु जुल । अथे नं ह्नासय् जुत्तले अपायसकं घचाइपु धका मती
 मत्तः । ह्नि काये मछिना च्वनीबले व हे ह्नि म्हुतुं साला कावेमाः ।
 अजाबले म्हुतुइ वंसां नं अपाय् च्व घचाइपु धका मती मव । खै घयागु
 नं थये हे खः । कथुइ थाना च्वनीबले थ्व खैयात गबलें गबलें खायेक
 याना पिकायेमाः । गबलें गबलें नुना छ्वयेमाः । अजाबले घचाइपु धका
 मती मव । म्हुतुं फाये धुंका पिने थ्यनकिं घाःसा थ्व ह्नि व खै
 तःसकं तःसकं घचाइपु । स्वये मयइपु । थःम्हं फाना तयागु ह्नि खै
 नं थी मं मद् । वा वा मदयेक थीबले नाप्रं लखं सिला छ्वयेमाः । थुपि
 फुकं बुद्ध अरहन्तपिसं घृणा तायेकुथें सामान्य मनूतयेगु दृष्टिं नं
 घचाइपुसे च्वंगु खः ।

थुपि स्वीनिगू कोट्टासय् दकले सकले घचाइपुसे च्वंगु ला मम
 मूत्र (खि च्व) हे खः । थुपि वस्तुत प्वाथय् दुने दया च्वंतले घचाइपुसे
 च्वं धका रसि मती मव । घचाइपु धका नं मस्यू । जब पिने पिहीं
 वल ला ह्नाय् ह्नातिका कयेकुका तःसकं घचाइपु धका माने याना तल ।
 नकतिनि उल्लेख याना वयाथें स्वीनिगू कोट्टास समूह घयागु घात्थें
 घचाइपुसे च्वंगु जुया उत्तम पुरुष जुया बिज्यापि बुद्ध अरहन्तपिसं
 वांछ्वया तथा बिज्यागु खः । अथे वांछ्वया तःगु समूहं दयेका तःगु
 थ्व शरीर खः । उकि थ्व शरीर कुमिचालयेसं वांछ्वया तःगु धू इं पुचः
 भुत्तार्थे खः घका उपमा बिया तःगु जुल । थन सीके बी मास्ते वःगु
 मुख्य खै ला बुद्ध अरहन्तपिसं घृणा तायेका आशक्त मजूसे वांछ्वया तःगु
 शरीर्यात घात्थें घृणा चाइपुसे च्वंगु समूह खः घका गये खः अथे

सीकेया निति खः । अथे सीका बुद्ध अरहन्तपिसंथे श्व शरीर प्रति
आशक्ति मदयेका वांछत्रये फयेक कोशिस याये निति खः ।

मेगु अर्थं छगू खः— भुलां धयागु कुमिचातयेसं र्ह्याया तःगु ई
छधिछपांय जुइक धी चिना च्वंगू धू द्वंया पुत्रः खः । अथे हे श्व शरीर
नं भव तृष्णा रूपी ई धी चिका तःगु जुया भुलांथे च्वंगु खः । श्व
अति गम्भीरगु जुया भतिवा समयं थुइक कने अःपु मजू । उकि श्व
अर्थंयत विस्तृत याये मखुत ।

नाना प्रकारयापि कीतयेगु थाय् भुलां —

मेगु अर्थं छगू खः— प्रकृति भुलांया दुने सपं, बिच्छे, छू, गो ज
आदि नाना प्रकारयापि ग्यानपुसे च्वना घृणितपि प्राणिपि दया च्वन ।
उकि भुलां धयागु ग्यानपुसे नं च्वं । मयइपुसे नं च्वं । अजागु भुलांया
लिक्क दचने न्हाला धाःसा सुं दचने छालि ला ? छालि मखु । भुलांया
लिक्क हे सुं दचने मछाःसा उगु भुलांया दचने ह्या लिधंका दचने माल
धाःसा कन जक ग्याना च्वनी ।

श्व शरीर नं उगु भुलांथे हे खः । श्व शरीरय् दुने नं कीत
यक्व दु । चय्ता प्रकारयापि कीत दु धका ग्रन्थय् उल्लेख याना तःगु
दु । व जाति हिसावं ८०—ता दुगु जुया च्वन । छगू छगू जातय् कीतयेगु
समूह गुलि दइ धाये मफु । थुगु सूत्रया अर्थकथाय् ला “असीत्ति
मत्तानि कीभिहुजलहरसानि” धका दया च्वन । उकियात तप्यंक
भाय् हिलेबले की ८०—द्वः दु धयागु जू वं । मेमेभु ग्रन्थय् ला “चय्ता
प्रकारया” कीत धका जक दु । उकि थुगु अर्थकथाया पाली “सहस्र”

शब्द अप्यः जुया च्वन धका काःसा तिति मेमेगु ग्रन्थ लिसे मिले
जू वइ ।

भुलांया दुने दया च्वंपि सर्प बिच्छे आदि कीतयेसं प्वाथय् दया
मचा जन्म बी माल धाःसा उगु भुलांया दुने हे जन्म बीगु जुया च्वन ।
मल मूत्र त्याग याये माःसां अन हे त्याग याइगु जुया च्वन । ह्य ह्यि
मुख मदुसां नं अन हे कये की कुना दचना च्वनीगु जुया च्वन । सीसां
अन हे सिना वनीगु । अथे जुइबले भुलां धयागु इपि कीतये प्रसूति
गृहं नं जुया च्वन । मल मूत्र त्याग याइगु थाय् चःवी नं जुया च्वन ।
अस्पताल नं जुया च्वन । सीपि कीतयेगु थाय् श्मशान नं जुया च्वन ।
अथे हे श्व शरीरय् दुने नं गुलि कीत छ्यंगुया दुने च्वं च्वन । गुलि
लाहिया दुने च्वं च्वन । गुलि सँय्प्याय् व वयँया दुने च्वं च्वन । गुलि
आतपती दुने नसा छ्यँय् च्वं च्वन । थुकथं मनूतयेगु शरीर छगुलि कीत
च्वनीगु कीटाणु गृह जुया मच्वं ला ? थुकी नं थौं कन्हैयापि डाक्टर-
तयेसं धाइगु रोगया कीटाणुत नं दया च्वन तिति । थुपि कीटाणुतय्
प्वाथय् दया मचा बुइके माःसा गन वना बुइक वनी ? श्व हे शरीरय्
दुने मखु ला ? अले मनूतयेसं जक जि जुजु, साहु, अफिसर आदि धका
थःत थःम्हं गौरब तथा चि चि पा पा याना च्वं च्वन । कीटाणुतये
मचा बुइकीगु प्रसूति गृह जुया मच्वं ला ? गुलिसिनं धया च्वं
च्वनी इमिगु ह्यय् जन्तर वासः दु । कायसिद्धि प्रियसिद्धि वासःत
खोपय् याना तथागु दु । उकि प्रसूति गृहय् वने मं मदु हँ । प्रसूति गृहय्
दुहाँ वनेवं इमि खोपय् याना तःगु वासः पिहाँ वनी धका ग्या हँ ।
खःगु खँ खः ला ? धातथे खःसा ला वयागु शरीर हे नं कीटाणुतये

प्रसूति गृह जुया च्वंगुलि ह्लापां वासः खोपय् याबले हे वासः पिहां वन जुइमाः ।

हानं ध्व शरीरय् दुने च्वंपि कीटाणुतयेसं मल मूत्र त्याग याइबले गन वना त्याग याइ ? ध्व शरीरय् दुने हे त्याग याइगु मखु ला ? उकि ध्व शरीर कीटाणुतये चःबी मजू ला ? मनूतयेसं छपो कपाः न्यताः धका साप तःधका तःसां थुपि कीटाणुतयेसं ला छपो ने नं मलमूत्र त्याग याना बीगु ; कपालय् नं, न्यतालय् नं मलमूत्र त्याग याना बीगु । थथे जुइबले फी मनूतयेसं दकले सकले लच्छि लाःगु धका याना तयागु छपो कपाः न्यता नं कीटाणुतये चःबी जूगुलि अलच्छिन जुया च्वन ।

हानं ध्व शरीरय् दुने च्वंपि कीटाणुतये रोग जुल धाःसा ध्व शरीरय् दुने कय् कय् कुना दचना च्वनी । छट्पट् जुया च्वनी मखु ला ? सीसा नं ध्व हे शरीरय् बुने सिना च्वनी । सीपि कीटाणुत नं ध्व हे शरीरय् च्वना च्वनी । थथे जुइबले ध्व शरीर कीटाणुतये अस्पताल नं जुया च्वन, श्मशान नं जुया च्वन । श्मशान धयागु ग्यानपुसे च्वना दकसिबे मयइपुसे च्वंगु शोभा महुगु अमङ्गलगु थाय् मखु ला ? ध्व शरीर नं सी धुंकूपि कीटाणुतये चासं चाया च्वंगु श्मशान जुया विशोभागु अमङ्गलगु मयइपुसे च्वना ग्यानपुसे मच्चं ला ? चुकथं भुलां धयागु कीटाणुतये वासस्थान जूगुलि घृणा जनकगु व भयानकगु जुया च्वन । अथे जूगुलि नं भुलांया उपमा बिया तःगु खः । भुसांथे हे ध्व शरीर नं घृणा जनकगु व भयानकगु धका सीका प्यपुतेगु मज्जा तायेगु मदयेक उदचोग यायेमाः ।

नकतिनि धया वयाथे सर्पं बिच्छेत दया च्वंगु भुलांया
 आसपासय् मनूत दयने मछा । फुंग याना च्वने मछा । ह्ला लिधंकां नं
 च्वने मछा । थुथाय् लाक जि थये न्यने माःथे च्वं, लिसः बी थाकुइला
 घका यारा न्हूगुलि न्यने जीथे नं मच्चं । प्रश्न गुकथं धाःसा भुलां खना
 ग्याथे भुलांयात घच्चाथे शरीर खना ग्याः ला ? शरीरयात घःचा
 ला ? मग्या, घमचा धाल कि बुद्ध व बुद्धया सिद्धान्त विरुद्ध जुनं ।
 ग्या, घःचा घाये, सकसिनं चीवरं पुतां भावनाया अभ्यास जफ
 याना च्वं घका निर्देशन बी माली । उकि थपाय्च्व लिसः
 बी थाकुगु प्रश्न मन्यनेगु हे वेश जुइ । कीगु खे स्वाकां वु
 वने माली ।

प्यंगू धातुया पुचः भुलां —

भुलांथे जाःगु थ्व शरीर लु गुजागु धमंत मुना बने जुया च्वन
 धाःसा- चातुम्महाभूतिकस्स = पृथ्वी, आपः, तेजः व वायु घयागु प्यंगू
 धातुया पुचलं सिद्ध जुया च्वंगु, इमस्स कायस्स = थुगु शरीरया,
 अधिवचनं = नां खः । भुलां घका उपमा बिया कना तःगु थ्व शरीर
 पृथ्वी-धातु, आपः-धातु, तेजः-धातु व वायु-धातु घयागु प्यंगू धातुया
 समूहं सिद्ध जुया च्वन । चा द्वंयागु पुचःयात भुलां धाइगुथे प्यंगू
 धातुया पुचः मात्र थ्व खः ।

उकियात विभाजन व परीक्षण याना स्वयेनु । पृथ्वी-धातु
 घयागु क्वाचुगु छाःगु स्वभाव खः । शरीरय् परीक्षण याना स्वत घाःसा
 छाःगु क्वाचुगु लिसे नायुगु नं खने दइ । गुजागु धाःसा- छयनय् च्वंगु

सँ थिया स्व । क्वाचुगु व छाःगु खनि । मिखा-सँ मिखाफुसि-सँ, थिया स्व । छाःगु क्वाचुगु खनि । इपि फुकं पृथ्वी-धातु जक खः । गुलिसिन छचनय् च्वंगु सँ, मिखाफुसि-सँयात नाइसे च्वं, पिचुसे च्वं धका बिचाः याइ । व नायुगु नं वयासिकं नायुगु स्वया छाःनि हे धायेमाः । गबलें गबलें मिखा सँ मिखाय् दुने दुहाँ वनीबले तःसकं सह याये थाकुगु अनुभव जुइ । उकि नाइसे च्वनीगु पिचुसे च्वनीगु धका सिया च्वनीगु नं पृथ्वी-धातु हे खः । ह्लाः तुतियागु लुसि थिया स्व, छाना छधि छपांय् जुया च्वंगु स्वभाव खने दइ । थ्व नं पृथ्वी-धातु खः । म्हतुइ च्वंगु वा, म्ये थिया स्व, क्वाचुसे च्वं, व नं पृथ्वी-धातु खः । छ्यंगु थिया स्व, छाःगु हे स्वभाव दु । नाइसे च्वं पिचुसे च्वं धका नं मती वइ । व नं छधिछपांय्गु स्वभाव पृथ्वी-धातु खः ।

थुकथं सँ, चिमिसँ, लुसि, वा, छ्यंगु न्यागू कोट्टास जुल । ल्यं दुगु संक्षिप्तं कने । ला, हिनु, क्वे, स्यो, जलस्ये, नुगःचु, स्ये, अःपि, पिलि, स्वं, चीपुगु आतापति, तःपुगु आतापति, प्वाः, मल, न्ह्यपु तक फिन्यागू व च्वय् उल्लेख जूगु न्यागू याना जम्मा २०-गू पुचः दु । थुपि फुकं छाःगु क्वाचुगु स्वभाव, नायुगु स्वभाव, छधिछपांय् जुइगु स्वभाव दुगु पृथ्वी-धातु जक खः । थये पृथ्वी-धातु धका धाये माःगु नं थुपि पुचःतये दुने छाःगु स्वभावया मात्रा अप्वः दया खः । चात्थें धाःसा थुकी दुने आपः, तेजः, वायुत नं समावेश जुया च्वंगु दु । गथे धाःसा सँया दुने काच्या काच्यां च्वनीगु पांय्चिनिगु आपः-धातु नं दु । क्वाःगु स्वाउँगु वाफ तेजः-धातु नं दु । फुले जुइगु, ध्वाइगु वायु-धातु नं दु । सँकेगु अबस्थाय् सनिगु वायु नं खने दु । तर छाःगु पृथ्वी-धातु

प्रधान जूगुलि सँयात पृथ्वी-धातुया समूह धका धायेमाः । त्यं दुगु चिमिसँ निसँ न्ह्यपु तकयागु भागत नं थये हे खः ।

भावना याना चवनीपि योगीपिसं सँ, चिमिसँ धीबले छाःगु स्वभाव खन कि पृथ्वीयात स्यूगु खः । क्वाःगु ख्वाउँगु स्वभाव खन कि तेजःयात स्यूगु खः । कसे जूगु संगुयात खन कि वायुयात स्यूगु खः । वधंगःगु स्वभाव खन कि आपःयात स्यूगु खः । पृथ्वी-धातु आपः-धातु आदि धका देशना प्रज्ञप्तियात बिचाः याना चवने माःगु मदु । घात्थे माःगु ला क्वाचुगु छाःगु अनुभव जुइबले क्वाचुगु, छाःगु स्वभावयात जक सीकेगु खः । अनं पुला वना मिसा हे खः, मिजं हे खः, मिसा सँ हे खः, मिजँ सँ हे खः धका द्रव्य प्रज्ञप्ति पुद्गल प्रज्ञप्ती थ्यंक वना चवनेम्वाः । घात्थे ला छाःगु क्वाचुगु धयागु छाःगु क्वाचुगु स्वभाव मात्र खः । मिसा नं मख्, मिजं नं मखु, सँ चिमिसं आदि नं मखु, पृथ्वी-धातु मात्र खः । थुकियात हे मुख्य सीके माःगु जुया चवन ।

पृथ्वी-धातु लिपा आपः-धातु वल । व खः, पित्त, खै, घाञ्ज पिहाँ वइगु ह्नी, हि, चःति, लाय् चिकँ कना वइगु, ख्वबि, दाः ई, ह्लासं वइगु ह्नी, लाः, पिसाब धका थुकथं विभाजन याना क्यना तल । ईपि फुकं वाः वनीगु तरल (ति) स्वभाव जक खः । उर्कि इमित आपः-धातु धया तल । थ्व नं आपः प्रधान जुया खः । थुकी दुने नं पृथ्वी, तेजः, वायु दया चवंगु दु ।

आः ह्वानं तेजः-धातु सम्बन्धी खँ वल । व खः, शरीरय् दुनेयागु प्राकृतिक स्वभाव कथं क्वाःगु वाफ्यात 'जीर्ण तेजः' धाइ ।

ध्व तेजं यानां मनूतयेगु रूपं नं बुलुहँ बुलुहँ छिपे जुया बइगु, बुढा बुढी
 जुया वइगु खः । उगु प्रकृति बाफ् स्वया क्वाना वइगु ज्वर शक्ति क्वाःगु
 बाफ्यात “सन्तडान तेजः” धाइ । डाक्टरतयेसं प्रयोग याइनु डिग्री
 मिटरं धायेगु खःसा ९८.४ स्वया बढे जुइगु ताप खः । पुतः पुतः धका
 हाले मायेक तःतःसकं पुइगुयात “दाह तेजः” धाइ । नये त्वनेगु नसा
 त्वंसा पचे जुइकीगु प्वाथय् च्वंगु क्वाःगुयात “पाचक तेजः” धाइ ।
 थुपि तेजः प्यंगु नं क्वाःगु स्वभाव मात्र खः । मिसा नं मखु; मिजं नं
 मखु । शरीरया छथाय् मखु छथाय् थिया स्वयेबले क्वाःगु पूगु ख्वाउंगु
 छगू मखु छगू स्वभाव खने दइ । इपि जि ला, मिसा ला, मिजं ला ?
 छु नं मखु । क्वाःगु, पूगु, ख्वाउंगु स्वभाव जक खः । इपि फुक
 तेजः-धातु खः ।

अन्तिमय् वायु-धातुया खँ वइ । न खुथी दु । (१) च्वय् थाहाँ
 वनीगु वायु (२) क्वय् क्वहाँ वनीगु वायु (३) प्वाथय् दुनेयागु वायु
 (४) प्वाथय् पिनेयागु वायु (५) सासः ह्वायेगु वायु (६) ह्वा तुलि
 आदि शरीरया अङ्ग प्रत्यङ्गय् चाहिलिगु वायु । चातुइकेगु, चकन्नेगु,
 दने फेतुइ यायेगु, वये वने यायेगु आदि शरीरयागु आकार प्रकार दयेका
 ख्वनीगु ध्व हे अन्तिमगु वायु शक्ति खः । उकियात अङ्ग-मङ्गानुसारि-
 वायु धाइ । थुपि खुता प्रकारया वायुयात “वायु-धातु” धाइ । थुपि
 नं टम्म ख्वनीगु स्वभाव, सनिगु स्वभाव मात्र खः । मिसा नं मखु ।
 मिजं नं मखु ।

नकतिनि उल्लेख यानागु पृथ्वी पुचः २०-गू, आपः पुचः १२-गू
 तेजः पुचः ४-गू, वायु पुचः खुगू फुकं जम्मा ४२-गू दया च्वन ।

संक्षिप्तं धाःसा महाभूत प्यंगू खः । थःथःगु थासय् पाय्छि पाय्छि जुइक च्वना च्वंगु थुपि प्यंगू धातु पुचःयात हे रूपकाय (शरीर) धाइ । विपश्यना ज्ञान दृष्टि मद्रुपि साधारण मनूतयेगु दृष्टि जूसा जिगु शरीर, वयागु शरीर, मिसायागु शरीर, मिजंयागु शरीर, थये धका धात्थे हे मनय् तया च्वनीगु जुया च्वन ।

उपमा बिल धाःसा- बंगला छेँ छखा दयेकेबले अप्पा, फी, सख्वाः, सिमेन्ति, सि थुपि वस्तुत थःथःगु थासय् मिले जुइक तया दयेकी । थुकीयात बंगला धाइ । बंगला छेँ धका छधीछपाय् जुया च्वंगु दुगु मखु । अप्पात नं छपाः छपाः अलग्ग हे । फि नं छम्हू छम्हू अलग्ग हे । सख्वाः, सिमेन्ति नं छम्हू छम्हू अलग्ग हे । सिं नं टुक्का टुक्का अलग्ग हे । अथे हे थें थ्व शरीर नं प्यंगू धातु पुचः यक्व यक्व मुना दयेका तःगु धातु समूह जक खः ।

आः च्वलापिचि छर्पाचिज्य् छुटे याना स्वये नु । च्वलापिचिया दकले च्वय् भुना च्वंगु छ्यंगु बला व लुसि प्वला स्व । उगु छ्यंगु बला व लुसि मिसा ला, मिजं ला, मनू ला, सजीव ब्यक्ति वा सत्त्व ला ? छुं नं मखु । छाःगु नायुगु पृथ्वी-धातु मात्र खः । छ्यंगु बलाया क्वय् पिसि धयागु दु । उकियात बहुश्रुत मद्रुपि मनूतयेसं मस्यू । हानं व पृथ्वी-धातु मखु आप-धातु । उकि उकियात तोते नु । उकिया क्वय् ला दु, नसा दु, क्वय् दु । क्वय्या दुने स्त्रो दु । थुपि फुकं मनू नं मखु, मिसा नं मखु । मिजं नं मखु, सजीव ब्यक्ति वा सत्त्व नं मखु । धात्थे ला ववाचुगु छाःगु नायुगु पृथ्वी-धातु मात्र खः ।

हानं थ्व च्वलापचिया दुने हि नं दु, चःति, चिकं, दाः, लिसे नकतिनि धयागु पिलि नं दु । थुपि फुकं वा वनीगु तरल स्वभाव दुगु आपः धातु खः । अले हानं च्वलापचिया दुने पूगु क्वाःगु तेजः-धातु नं दु । टम्म च्वनीगु, कसे जुइगु, सनिगु वायु-धातु नं दु । थुपि मनू नं मखु, मिसा मिजं नं मखु । धातु स्वभाव मात्र खः । मेमेगु शरीरया अङ्ग प्रत्यङ्ग्य् फारे याना स्वसां छगू हे कथं धातु स्वभाव जक दु । प्यंगू धातुया समूह जक ।

उकि “चातुम्महासूतिकस्स इमस्स कायस्स अधिवचनं = प्यंगू धातुया समूहं सिद्ध जुया च्वंगु थुगु शरीरया रूढि कथंया नां सः” धका बुद्धं कना बिज्यात ।

क्वथ्पाखे थ्यनीबले विपश्यना-प्रज्ञा कुलि म्हुइगु खने दइतिनि । उगु विपश्यना-प्रज्ञा कुलि थुगु भुलां म्हुया स्वयेबले प्यंगू धातु जक खने दइ । शरीर्य् न्हाथि जाःगु अङ्ग प्रत्यङ्ग धजु, स्पर्श जूजुगु लिना भाविता यायेबले छाःगु क्वाचुगु स्वभाव जूसां खनी, उगु पृथ्वी-धातु खः । पूगु क्वाःगु, ख्वाउंगु जूसां खनी, उगु तेजः-धातु खः । टम्म कसे जूगु, शान्त जुया च्वंगु, घ्वाना च्वंगु, सना च्वंगु जूसां खनी, उगु वायु-धातु खः । प्याःगु, वथंगःगु, पाँय्चिना च्वंगु, वा वना च्वंगु जूसां खनी, उगु आपः-धातु खः । उकथं थुगु शरीर रूपी भुलांयात प्यपुचः प्यथी याना सीकेमाः ।

“कलल” धयागु फुतिचां शुरु जूगु—

थुगु रूपकाययात मनूतयेसां छविछपांय् छपुचःगु द्रव्य वदार्थं

धका थथे मती तथा च्वन । थथे मखु । तःसकं चीधंगु समूहं शुह जुया बुलुहँ बुलुहँ तःश्वाय् जुया वःगु खः । उर्कि "मात्रापेत्तिकसम्भवस्स = मां-बौपिनिगु शुक्र श्रोणितं बने जूगु, इमस्स कायस्स = थ्व शरीरया, अधिचचनं = नां खः" धका बुद्धं कना बिज्यत ।

मां-बौ निहसिगु शुक्र श्रोणित (डिम्ब ग्रन्थी) व्यञ्चित वः कया बने जूगु । बौयागु शुक्र-धातु व मांयागु हि ख्यँयूचा थुपि निगु मिले जुया "कलल" चिकिचाधंगु यचुसे च्वंगु लः-धातु छफुतिचां शुह जुया वइगु थ्व शरीर खः । थुगु धातुइ दुने (थुथाय् लाक्क प्रत्यक्ष रूपं धया च्वने अःपु मजू । ग्रन्थया धातु कयं धाये माली) कायदसक, भावदसक, व वत्थुदसक धयागु कलाप समूह स्वयी कर्म बने जुइगु जुया च्वन । थुगु कलाप समूह स्वयी व कलल प्रसाद रूप गुलि प्रमाणय् दु ? तःसकं हे चिचंचा । प्रकृति मिखां खके मफयेक चीधं । अंगः ह्वतं दुहाँ वइगु निभाः जलग्, खने दइगु चिचीधंगु धू फुतियात "अणु-कण" धाइ । उगु अणुकणयात ३६-व्व बवथलाः छव्वधात "परमाणु-कण" धाइ । उगु परमाणु-कणति दु धका मोटा मोटि सीकेमाः । मेकथं धाःसा दकले सकले चीपुचाःगु सँ छपु अथवा नकतिनि बूम्ह फँत्रिगु चीपुचागु सँचा छपु चिकने थुना उकी किना वःगु चिके थाथा यायेगु । अथे बार बार थाथा याये धुंका दकसिबे लिपा कुतुं वइगु चिकं फुति धयागु दइ । अनं लिपा कुतुं वयेकेगु चिके फुति धयागु हे मन्त । उकथं दकसिबे लिपा कुतुं वःगु चिके फुतिना ति दु धका मती तयेमाः । उगु चिके फुति प्रकृति मिखां खके फइ मफु । "कलल प्रसाद" धयागु उलि बक ची फुतिगु यचुसे च्वंगु लःफुति वा खः ।

उगु लः फुतिचाय् दुने कलाप समूह स्वथी, रूप समूह स्वीगू निसें बुरु जुया थुगु शरीर बने जुया वःगु खः ।

उगु लः फुतिचा वा मचायेक बुलुहें बुलुहें छिपे जुया हिला हिला वनीगु जुया च्वन । न्हेनु दइबले “पथमं कललं होति, कलला होति अब्बुद” धाःथेतुं उगु लः फुतिचा लिपा ताकुसे लसा कना अबुदपिलि धयागु जुया वइ । अबुदपिलि बुलुहें बुलुहें छिपे जुया हिला व वं न्हेनु दइबले “अब्बुदा जायते पेसि” धयातथें भुतुं मुतुं च्वंक नच्चुक निना तःगु मल्लतथें जाःगु लापाय्चा जुया वइ । उगु क्वांतु मज्जुगु लापाय्चा नं हानं न्हेनु दइबले “पेसि निब्बलते घणं” धया तःथें क्वातुगु छधिछपाय्गु ला ग्वाराचा जुया वइ । उगु ला ग्वाराचा नं हानं न्हेनु दइबले ‘घणा पसाखा जायन्ति’ धया तःथें ग्वाराचा न्याग्वारा पिहां वइ । छथो जुइत छग्वारा, ह्ला निपाः जुइत निग्वारा, तुति निपाः जुइत निग्वारा । उगु न्याग्वारायात कच्चा न्याकच्चा नं धाः ।

अनं ल्यु बुलुहें बुलुहें तःथ्याय् तःग्वारा जुया वइ । छथोयागु आकार ह्ला तुति शरीरयागु आकार सी दयेक खने दया वइ । ह्यन्हेनु दइबले चक्षु-प्रसाद, श्रोत, घ्राण, जिह्वा-प्रसाद रूपत नं दया वइ धका धया तल ।

अनं लिपा मांहासिगु नसा त्वंजा रस धातुत नं मचायागु शरीरय् दुने फिजे जुया वना आवश्यकगु नं धातु सख्याः धातु भादि बने जुइकी । थ्व प्रतिसन्धि मचा रूप तःधिक जुया वइगु उक्कतस्सयेगु

मूल्बांकन दकले सकले निर्णयात्मक जू । बुद्ध देशना अर्थकथा टीका
 वासः धायेगु निरति मखुगु जुया अनुमान सीके फयेकेत मोटामोर्टि बक
 क्खना तःगु खः । डाक्टरतयेगु टीप्पणी वासः धाये निरति जुया बांसाक
 प्रत्यक्ष परीक्षण याना तस्बीर समेत तया क्यना तइगु जूया निरति विशेष
 रूपं निश्चयात्मक जू धका धायेमाः । अयेसां भावना मनन धायेत थुलि
 निश्चित जुइका च्वनेम्वाः । अथे जुया पालि अर्थकथा टीकां अनुमान
 धाये ज्याँछिकेत जक क्यना तःगु खः । उकथं बुलुहुँ बुलुहुँ वृद्धि जुया
 वथा गुलि गुलि न्हेला दयेका, गुलि च्याला, गुलि गुला, गुलि फिसा
 दयेका जन्म जुइगु जुया च्वन । उक “मातापेत्तिकसम्भवस्स इमस्स
 कायस्स अधिचचनं=मां-बौपिनिगु शुक्र श्रोणितं वने जुया च्वंगु
 च्च रूपकायथागु नां स्वः” धका कना तःगु जुया च्वन ।

नसा त्वँसा द्वारा वृद्धि —

धनं लिपा थुगु रूपकाय नसा त्वँसा द्वारा नं वृद्धि जुया वइगु
 जुया च्वन । उकि “ओदनकुम्मासूपचयस्स=जा केँ तरकारी मरिचरि
 आदि नसा त्वँसां याना नं वृद्धि जुया वइगु, इमस्स कायस्स=च्च
 शरीरबा, अधिचचनं=नां स्वः” धका कना तल । जन्म जुइ धुँका
 मांवागु दुइ त्वना नं वृद्धि जुइगु जुया च्वन । नसा नये फुसँनिसँ जा केँ
 तरकारी मरिचरि आदि नसा त्वँसात नया उगु आहारं नं वृद्धि जुइगु
 जुया च्वन । गथे धाःसा—नया धुँक छवइगु नसायागु गुलि भाग
 नसा छँ दुपि कीटाणतयेसं नया छवइ । गुलि भाग मन जुया बनी,

गुलि मूत्र जुया वनी । गुलि पाचक—तेजं फुना वनी । गुलि रस—घ्रातु
जुया ह्य छम्हं न्यना ला हि आदि जुया वनी घका ग्रन्थय् क्यना तःबु
दु । थन नं डाक्टरतयेगु टिप्पणीत अप्वः निर्णयात्मक जू । उकथं रब
घातु जुया आहारं थुगु शरीरयात वृद्धि जुइकीगु जुया च्वन ।

उकथं जा, के तरकारी मरिचरि आदि नसा त्वेसा नया त्वना
वृद्धि जुया वइगु जूया निरिति निदें दत; स्वदें, प्यदें, न्यादें दत; फिदें,
नीदें, स्वीदें दत; पीदें, न्यय्दें, ह्वीदें दत आदि घका थ्व शरीरयात
घायेगु दत । अथे नं चिकिधिकहा मचानिसें कया तःधिकहा मनूयागु
रूप बने जुया वःगु मखु । न्हून्हूगु रूपत उत्पत्ति जुया तःषि जुया
वःगु खः । उपमा गथे धाःसा—चिकिचा ग्वःगु पुसां सिमा बुया वत्रेथें
खः । चिकिचा ग्वःगु वंगलसि पुसां लः चा धादि धागु शक्ति लिधंसा
कया वंगलसिमाया चुलि थाहाँ वइगु जुया च्वन । उगु चुलि सिमाचा
बुया वइगु जुया च्वन । व हे सिमाचा लः चा आदि धातु शक्ति बःक्या
बुनुहुँ बुलुहुँ तःमा जुया वइगु खः । लिबा जूलिसे तमासे च्वंनु
वंगलसिमा जुइगु जुया च्वन । अथे जुया वःगुली चुलि जूबले पुसा
मखुत । सिमाचा जूबले चुलि मखुत । तमाःगु सिमा जूबले क्यातुगु
सिमाचा मखुत । वथेंतुं थ्व शरीरय् नं इकी हुने दुध्याःगु रूपत क्षण
क्षण पत्तिक दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुइगु जुया च्वन । न्हून्हूगु
उत्पत्ति जुइगु पुलां पुलांगु विनाश जुयावं वनीगु खः । छगू धारं
न्ह्याना वना च्वंगु लः धाःया दुने न्हूगु पुलांगु लः दिपा हे मदयेक हिना
वना च्वनीथें खः । उकि नित्य मदुगु धर्मं खः । हानं थ्व शरीरयात
यचुसे च्वकेत मौलहुइगु, ख्वा; सिलेगु, श्रीखण्डं अटरं पाउडरं बुलेगु आदि

द्वारा दिपा मदयेक द्वायपिथा च्वनेमाः । ह्य तित्तुतिया नं मरमत
याना च्वनेमाः । अथेसां थ्व शरीर स्थिरता मडुगु रूपया समूह जूगुलि
क्षणिक क्षणिकय् दुना विनाश जुइगु स्वभाव दुगु जुया च्वन । अथे जुया
“अनिच्चुच्चादन-परिमहन-भेदन-विद्धंसन-धम्मस्स = अनित्य स्वभाव
दया श्रीखण्डं बुइ माःगु, तित्तुतिया वी माःगु वानि दया, दुना
विनाश जुइगु प्रकृति दया च्वंगु, इमस्स कायस्स = थुगु शरीरया,
अधिवचनं = नां स्वः” धका कना तल ।

माः दक्खं छयाय् मुंका कने । “भिक्खु = हे कुमार काश्यप
भिन्नु, वम्मिको ति एतं = भुलां धयागु थुगु नां , चातुम्महाभूतिकस्स =
प्यंगू धातुया पुचः जुया च्वंगु, मातापेत्तिक सम्भवस्स = मां-बौपिनिगु
शुक श्रोणितं बने जुया च्वंगु, ओदनकुम्मासूपचयस्स = जा, के”,
तरकारी मरिचरि आदि नसा त्वँसां वृद्धि जुया वइगु, अनिच्चुच्चा-
दन-परिमहन-भेदन-विद्धंसन-धम्मस्स = अनित्य स्वभाव दया
श्रीखण्डं बुलेमाःगु तित्तुतिया वीमाःगु जुइकं नं दुना विनाश जुइगु
स्वभाव दुगु, इमस्स कायस्स = थुगु शरीरया, अधिवचनं = रुढी
कथं धया तःगु नां स्वः ।”

महाब्रह्मं भुलां धका धाःगु मेमुयात मखु, थ्व शरीरयात धाःगु
खः । थ्व शरीरयागु स्वभाव प्यंगू धातुया पुचः मात्र खः । मां-बौपिनिगु
शुक श्रोणितया आश्रय कथा “कलल” धयागु तःसकं चीफुतिगु पचुसे
च्वंगु ति छपुतिचां निसें बने जुया वःगु खः । नये त्वनेगु जा, के” आदि
नसा त्वँसां याना बुलुहें बुलुहें वृद्धि जुया वइगु खः । रुत्राः सिलेगु,
मोल्हुइगु, श्रीखण्डं बुलेगु, ह्य तिया वीगु आदि द्वारा दिपा मदयेक मरमत

याना च्चनेमाः । अयेसां विनाश जुया वनीगु अनित्य स्वभाव दया
 च्चन । अजागु स्वभाव दुगु ध्व शरीरयात भुलां घका आरुह याना नां
 बिया तल घयागु थुकिया मुख्य अभिप्राय खः । थुलि जुइबले भुलां
 सम्बन्धी खँ ववचाय्कुसां जिल । भाः कीपि न्होने वने ।

कुं पिहाँ वया च्चन —

“का रत्ति धूमायना = भगवन्, चान्हे कुं पिहाँ वया च्चन
 वयागु छु खः ?” घका न्यंगु ध्व न्ह्यसःयात भगवान् बुद्धं “यं खो
 भिक्खु दिवा कम्मन्ते आरब्भ रत्ति अनुवितक्केति अनुविचारेति, अयं
 रत्ति धूमायना” घका लिसः बिया बिज्यात ।

“भिक्खु = हे कुमार काश्यप भिक्षु, दिवा कम्मन्ते आरब्भ =
 न्हिने याये माःगु ज्या खँयात कारण याना, रत्ति = चान्हे, यं
 अनुवितक्केति अनुविचारेति = गुगु तकना व बिचाः याना च्चनीगु
 खः । अयं = थ्व चान्हे तर्कना व बिचाः याइगु, रत्ति धूमायना =
 चान्हे कुं पिहाँ वइगु खः । न्हापा बुद्धकालीन अवस्थायार्पि मनुत
 छलि लोभी मजू । उकि अबलेयार्पि मनुतयेसं आर्थिक सम्बन्धी ज्या खँत
 न्हिने जक याइगु जुया च्चन । बहनी नापं याये माःगु ज्या खँ घयागु
 तःसकं कम । थौं कन्हे ला मनुतयेके लोभ वृद्धि जूगु अनुसारं कायं क्षेत्रत
 नं तःचलाय् जुया वल । उकि ज्या खँत न्हि मघा चा मघासे चां न्हि
 याना च्चनेमालाः वल । उदद्योग सम्बन्धी ज्या खँत चां न्हि २४ घंटा
 दिपा मदयेक याना च्चने मालाः वल । नकतिनियागु न्ह्यसः व लिसः

न्हापायागु युग अनुसारं बिया तःगु जुया च्वन । अबले बहनी पाखे ज्या मद्दु । याये नं मज्यू । अथे जुया बहनी वा चान्हे कन्हे खुनु यायेगु ज्या खँया विषयय् तर्कना व बिचाः याना च्वनेमाः । व हे बहनी कुं पिहाँ बया च्वनीगु खः ।

थुथाय् लाक थ्व कुंयात भिगु कुं व मभिगु कुं घका थये छुटे याये मास्ति वःसा छुटे नं याये फु । भिगु कुं घयागु कन्हे जुल कि विहारय् वने । चैत्य स्थानय् वने । उपोसथ शील धारण याये । भिक्षा भोजन दान याये । धर्म उपदेश न्यने आदि घका तर्कना व बिचाः याना च्वनेगु खः । तर अथे नं थुगु देशनाय् ब्यवहार सम्बन्धी ज्या खँया लागी लोभ, द्वेष, मोह लिसे स्वापु तया तर्कना व बिचाः यायेगुयात उद्देश्य तया तःगु जुया च्वन । उकि लौकिक ज्या खँत लिसे स्वापु तया लोभ, द्वेष सम्बन्धी चिन्तनात जुया च्वन घाःसा “जिके कुं पिहाँ बया च्वने धुंकल” घका हे मती तयेमाः । अथे नं सांसारिक मनूतयेत थज्याः कुं पिकाये मज्यू । प्वाः तिना तयेमाः घका जिमिसं जोर जुलुम याना धाये मज्यू । त्वफिकां त्वफिके मज्यूगु ज्या खँया सम्बन्धय् ला बिचाः याये हे माः । अथे मयासे च्वन घाःसा याये माःगु ज्या खँ नं याये मखना घन सम्पत्ति हिना मिना जुया वने यः । उकि सांसारिक मनूतयेत थ्व कुं प्वाः तिके बी मज्यू । स्वच्छन्दं स्वतन्त्र बिया तथे मालीथे च्वं । थुगु देशना आयुष्मान कुमार काश्यपं निसें कया सकल भिक्षुपिनि निति मुख्य जुया च्वन । भिक्षुपिनि न्हिने अर्थया निति ज्या याये माःगु विशेष कारण छुं मद्दु । छाया घाःसा भिक्षुपिनि नसा त्वँसाया लागी उपासक उपासिकापिसं माक्व दान बिया च्वंगु दु ।

सुधे जुइवं चीवर पारुपन याना पात्र ज्वना त्वाल्य् त्वाल्य् चाहयु वनेवं
 भोजन तरकारी नसा त्वँसात अःपुसे च्वंक दया हे च्वं मखु ला ?
 चीवर नं दान बिया हे च्वंगु दु । विहार नं तयार जुया च्वंगु हे दु ।
 आः बिचाः याये माःगु छ् हे दनि ? छुं महु । उकिं बहनी कन्हे कंसया
 निरति चिन्तनात उत्पत्ति जुल धाःसा कुं हे धका मती तथा उक्मियात
 मदयेका छ्वये माली । गृहस्थिपिसं नं भावना याना च्वंतले दुने थजागु
 चिन्तना खने दयेक बल धाःसा अबले ला थ्व कुं पिहाँ मवयेक उदयोग
 याये माली ।

मि त्याः पिहाँ वया च्वन —

“का दिवा पज्जलना = भगवन्, निहने मि ज्वाला पिहाँ वया
 च्वन धयागु छु खः ? धका न्यंगु न्ह्यसःयात, भगवान् बुद्धं “यं खो
 भिक्खु, रत्ति अनुदितक्केत्वा अनुविचारेत्वा दिवा कम्मन्ते पयोजेति
 कायेन वाचाय, अयं दिवा पज्जलना” धका लिसः बिया बिज्यात ।
 “भिक्खु = हे काश्यप भिक्षु, रत्ति = बहनी, अनुदितक्केत्वा अनुविचा-
 रेत्वा = तर्कना व बिचाः याना, दिवा = निहने, कम्मन्ते = ज्या खँय्,
 कायेन - शरीरं, वाचाय = वचनं, यं पयोजेति = गुगु प्रयोग याइगु
 खः, ज्या याइगु खः, अयं = थ्व निहने शरीर व वचनं ज्या खँय्
 प्रयोग याइगु ज्या याइगु, दिवा = निहने, पज्जलना मि छ्वया
 मित्याः पिहाँ वया च्वनीगु खः । बहनी बिचाः याना तःगु ज्या
 खँयात निहने शरीरं दिवा मदयेक याना जुया च्वनेगु, बचनं धया

वहन याचा चवनेगु, बहनी लोभ द्वेष युक्त जुया बिचाः याना तःगुयात
 त्हा तुति छयला ज्या यायेगु वचनं प्रबन्ध याना जुइगु धुपि फुकं न्हिने
 मि छवया च्वंगु धाइ । थनथाय् लाक्क विचित्रगु भुलां घयागु नं दनि ।
 गुजागु धाःसा मेपिसं बहनी बिचाः याना न्हिने ज्या याइ । उहा ब्यक्ति
 उकथं मखु । वं न्हिने स्वया चिवा कया बिचाः याये धुंका मेपि दयना
 च्वनीबले चान्हे तिति चथाः दा जुइगु खः । अजागु भुलांयात ला यथायं
 स्वभाव मदुगु भुलां घाये माली । थुकथं भुलांया प्रश्न, बहनी कुं पिहाँ
 वइगु प्रश्न, न्हिने मित्याः पिहाँ वइगु प्रश्न नापं याना स्वंगू पू वन ।
 आः वलं ब्राह्मण आचार्यं ।

ब्राह्मण आचार्य —

“भगवन्, को ब्राह्मणो = ब्राह्मण धयाइ ब्यक्ति गुजाइ
 खः ?” धयागु प्रश्नयात भगवान् बुद्धं “ब्राह्मणोति खो भिक्खु
 तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स” धका लिसः बिषय
 बिज्यात ।

“भिक्खु - हे काश्यप भिक्षु, ‘ब्राह्मणोति एतं = ब्राह्मण
 धयागु थ्व नां. अरहतो = देव मनुष्य ब्रह्मा सत्त्व समूहपिनिगु पूजा
 विशेषयात ग्रहण याना कया बिज्याये योग्यइ, सम्मासम्बुद्धस्स =
 प्यंगू सत्स्य सम्पूर्णा धर्मयात छुटे छुटे जुइक विभाजन याना स्वयम्मू
 ज्ञाने ब्रह्माक सीका कया बिज्याइ, तथागतस्स = विपश्ची आदि
 न्हापा न्हापायापिं बुद्धाप समान जुया प्रकाशमान जुया बिज्याइ

सम्यक्-सम्बुद्धया, अधिवचनं = नां स्वः । ब्राह्मणाचार्यं धयागु रुढी कथंया नां खः । वास्तव्य् थ्व देव मनुष्य ब्रह्मा सत्त्व समूहपिनि घात्थे गुरु जुया बिज्याह्य भगवान् बुद्धयागु नां खः । थ्वस्पोल तथागत ब्रह्मा देव मनुष्य सत्त्व समूहपिनि पूजा विशेषयात नं ग्रहण याना कया बिज्याये योग्यह्य खः । पूजा विशेष ग्रहण याये योग्यह्य धयागु सत्त्व प्राणीपिनिगु पूजा सत्कार ग्रहण यायेवं उरि सत्त्व प्राणीपिन्त इमिसं इच्छा याइगु सुख इच्छा याःथे प्राप्त जुइके फुह्य खः । उरि पूजा विशेष ग्रहण याना कया बिज्याये योग्यह्य धका प्रशंसा याये माःगु जुया च्वन । हानं भगवान् बुद्धं सम्पूर्णं धर्मयात थःगु ज्ञानं यथायं रूपं सीका बिज्यात । न्हापा न्हापायापि बुद्धपि लिसे नं ज्ञान शक्ती जक मखु ऋद्धिपाद आदि विभिन्न क्षेत्र्य समान जुया बिज्यात । वस्पोल तथागतयात हे ब्राह्मण आचार्यं धया तःगु खः । छाय् थथे रुढी कथं धया तःगु ? शिष्यपिन्त निर्देशन बीगुली छुं अंशय् समानता दुगुलि । गुकथं धाःसा दिशा प्रमुख ब्राह्मण आचार्यं धयापिनि शिष्यपि ५००-सः नं दये थःगु जुया च्वन, १०००-नं दये थःगु जुया च्वन । दकसिबे अप्वः ल्याः चाः यायेगु खःसा खुद्वः न्हेद्वः नं दये फूगु जुया च्वन । लखं लख दु धका ला ग्रन्थय् मडु । तर भगवान् बुद्धया शिष्यपि किगु लाखं नं मयाः । छगु करोडं नं मयाः । कोटान् कोटी असंख्य दया च्वन । छह्य छह्य बुद्धया पालय् मुक्त जुया वनीपि वेनेय्य सत्त्वपि २४-गु असंख्य ६०-गु कोटी छगु लाख दु धका 'स्वतत्थकी' ग्रन्थय् धया तःगु दु । थुपि ब्यक्तिपिनि दथुइ मनु मुकं जक मखु, देव ब्रह्मापि नं दुथ्याः । उलि जक मखु, लिपायापि तथागतपिनि पालय् तिनि मुक्त जुया वनीपि सत्त्वपि नं

आःयागु बुद्ध षासनय् यक्व दनि । थुलि तकं संख्या अप्वःपि सत्त्वपिनि
गुरु जुया बिज्याह्य जूगुलि भगवान् बुद्धयात “सत्था देवमनुस्सानं—सम्पूर्णा
देव मनुष्यपिनि शास्ता खः” धका नं प्रशंसा याये माःगु जुया च्वन ।
उकथं असंख्य असंख्य सत्त्वपिनि गुरु जुया बिज्यागुलि भगवान् बुद्धयात
ब्राह्मण आचार्य धका रूढी कथं धया तःगु खः ।

सुमेध —

हानं “भगवान्, को सुमेधो = भिंगु प्रज्ञा ज्ञानं सम्पचक्ष तःसकं
भिह्य दक्ष्ण शिष्य मचा धयाह्य गुजाह्य व्यक्ति खः” धयागु प्रश्नयात
भगवान् बुद्धं “सुमेधोति खो भिक्खु सेक्खस्सेतं भिक्खुनो अधिवचनं”
धका लिसः विया बिज्यात ।

“भिक्खु—हे काश्यप भिक्षु, सुमेधोति एतं = भिंगु प्रज्ञा ज्ञानं
सम्पचक्ष भिह्य तीक्ष्ण बुद्धि दुह्य शिष्य मचा धयागु श्व नां,
सेक्खस्स = शील, समाधि व प्रज्ञा श्व स्वंगू शिच्छा आचरण यानावं
च्वनतिनिह्य, भिक्खुनो = योगी भिक्षुया, अधिवचनं = नां खः ।
तीक्ष्णह्य शिष्य मचा धयागु शैक्ष पुद्गलया नां खः । शैक्ष पुद्गल धयागु,
सिक्खति = आचरण याना च्वन, वा यानावं च्वनतिनि, इति =
उकिं, सेखो = शैक्ष पुद्गल धाइ” धयागु विग्रह अनुसारं आचरण
यानावं च्वनतिनिह्य व्यक्तियात शैक्ष धाइ । छुक्तियात आचरण याना
च्वंह्य ? शील—आचार, समाधि—आचार, प्रज्ञा—आचारयात आचरण
याना च्वंह्य । उकथं शील, समाधि व प्रज्ञा आचरणयात आचरण याना

चवनीह्य व्यक्ति शैक्ष खः । विशेषतः युगु थासे विपश्यना प्रज्ञा
 आचरणायात आचरण याना चवह्य व्यक्ति शैक्ष नां दुह्य नं खः । सुमेध
 नं खः । कारण छाय् धाःसा शील, समाधि आचार मात्रं प्यंगू धातु
 समूह रूपकाय भुलांयात छुटे याये फइ मखु । विपश्यना-प्रज्ञा आचारं
 तिति छुटे याये फइगु जुया च्वन । लिपा विपश्यना-प्रज्ञा कुलिं म्हइगु
 खँ न्यने दइ तिति । उकिं विपश्यना आचारयात आचरण याःसा जफ
 युगु सूत्र अनुसारं शैक्ष पुद्गल जुइ फइ । तीक्ष्णह्य नं धाइ । विपश्यना
 आचार आचरण यायेत शीलं नं सम्पन्नह्य जुइमाः । समाधि नं
 विपश्यना ज्ञान लिसे स्वाना स्वतः हे समावेश जुया वः । अले विपश्यना
 भाविता याना चवह्य व्यक्ति शील, समाधि व प्रज्ञा स्वगुलिं शिक्षायात
 पूर्ण रूप आचरण याना चवह्य शैक्ष पुद्गल जुइगु जुया च्वन । अले छु
 कीपिं सुमेध जुइ मास्ति मवः ता ? जुइ मास्ति वःसा पलख लिपा
 विपश्यना आचार प्रत्यक्ष रूपं आचरण याना स्वये मालीतिति ।

युक्रियात संक्षिप्तं युक्तं लुमंका तये ज्यू । भुलां रूपकाय द्रव्य
 पदार्थयात धाइ । कुं धयागु विचाः यायेगुयात धाइ । मि त्याः धयागु
 ज्या यायेगु व खँ ल्हायेगुयात धाइ । ब्राह्मण धयाह्य भगवान् बुद्ध खः ।
 तीक्ष्ण बुद्धि दुह्य शिष्य धयाह्य भाविता याना चवह्य योगी पुद्गल खः ।

२-मिनेट भावना अभ्यास —

नकतिति कीसं तीक्ष्ण बुद्धि दुह्य शिष्य मचा जुइ मास्ते वः धाःखँ
 सुमेध जुइ फयेकेत प्रत्यक्ष रूपं भाविता याना स्वयेनु । युगु परिषदये

भावना अभ्यास याये नंपि योगीपि हे अप्वः दयेमाः । भावना अभ्यास याये मनंपि यक्व हे कम जुइ । इपि मनूतये निरिति थ्व खँ अत्यावश्यक जु । इपि सकलें थुगु देशना अनुसारं सुमेध धयाह्य व्यक्तिया क्वल्य दुध्याके जीक सकसिनं अभ्यास यायेमाः ।

गुकथं अभ्यास यायेगु ? अभ्यास यायेगु विधि ह्यापां निसें न्यना तये थुकूगु जुया सिया च्वंगु दयेमाः । उकि अरियावास (आर्या-वास) उपदेश्य दुने दुध्याःगु खँगु कया संक्षिप्तं धाये माली । व छु धाःसा “सतारक्लेन चेतसा समन्नागतो = स्मृतिं आरक्षितगु चित्तं पूर्णं जुइमाः ।” स्मृति आरक्षां पूर्णं जुया च्वनेवं आर्यपिनिगु वासस्थानय् ध्वनीगु जुल । चित्तक्षण पतिकं स्मृति आरक्षा दया च्वनेमाः । चित्त-क्षण पतिकं स्मृति आरक्षा दत्त धाःसा आर्यावास स्थानय् सुरक्षित रूपं च्वनागु जुइ । छगू छगू चित्तक्षण उत्पन्न जुक्व पतिकं छको छको लुमकेमाः । लुमकु पतिकं आर्यावास स्थानय् ध्यना प्यंगू अपायं सुरक्षित जुया च्वनी । व हे क्रम छसिकथं थहाँ वन धाःसा आर्य मार्गय् ध्यना संसार दुःखं व सम्पूर्णं भयं सुरक्षित जुया च्वनी । उकथं आर्य मार्गय् मध्यसा नं चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं स्मृति तया लुमका च्वने फत्त धाःसा प्यंगू अपायं जक जूसां सुरक्षा दया च्वनी । थुकथं लुमका च्वं च्वं मरण जुल धाःसा प्यंगू अपायय् गुबलें नं पतन जुइ मखु । अथे जुया कथं लुमना स्मृति दया च्वनीगुयात “अरियावास” (आर्यपिनिगु वासस्थान) धाइ ।

उत्पत्ति जुक्व पतिकं लुमका होश ति —

उत्पत्ति जुक्व पतिकं धयागु छु ? चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं

घयागु खः । खनीगु चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं, ताइगु चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं, नं ताइगु चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं, सवाः काइगु चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं, थीगु चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं, कल्पना याइगु, विचाः याइगु चित्त उत्पत्ति जुक्व पतिकं लुमना च्वंगु जुइमाः । ह्लापां खनीगु चित्त छगू उत्पत्ति जुइ साथं उकिया ल्यू ल्यू लुमंकेगु यायेमाः । ह्लापां सः ताया स्यूगु चित्त उत्पत्ति जुइ साथं उकिया ल्यू ल्यू उगु तया स्यूगुयात लुमंकेमाः । लुमंता च्वनीगु ल्यू ल्यू दया च्वनेमाः । लिउने च्वना तँसा बिया च्वनेमाः । छुथें च्वं धाःसा “नकत्तिनि विराग्गी लं सुद्धा व्यक्त्ति मनीगु नसा त्वँसात नये लाइबले ल्यू ल्यू नसा पचे जुइगु वासः नया बीथें खः ।” विष तना वनीगु नसा पचे जुइगु वासः ल्यू ल्यू नया बीमाः । खँक्व पतिकं ताक्व पतिकं थिक्व पतिकं सिक्व पतिकं खुगू द्वारय् खने दुदुगुयात ल्यूने च्वना लुमना च्वनीगु स्मृति तथा बियाव च्वनेमाः । उकियात आर्यावास स्थानय् थ्यना च्वंगु घाइ । भय अन्तरायत सुरक्षित जुया च्वंगु घाइ ।

लुमना च्वनीगु स्मृति तथा बीबले स्मृति जक उत्पत्ति जुया च्वनीगु मखु, उकि दुने प्रयत्न याइगु बीर्यं नं दुथ्याना च्वंगु दु । उकियात “सम्यक्-व्यायाम” घाइ । थुकी दुने एकाग्र जुइगु समाधि नं दु । व “सम्यक्-समाधि” खः । थुकी दुने थःथःमहं गथे खः अथे यथार्थ रूपं भाविता याना सीकीगु “सम्यक्-दृष्टि” नं दुथ्याः । सम्बक्-दृष्टि लिसें “सम्यक्-संकल्प” नं दु । “सम्यक्-वचन” “सम्यक्-कर्मान्त” “सम्यक्-आजीव” धयागु शील मार्ग-ज्ञान नं शील धारण यासें निसें पूर्ण जुया च्वंगु दु ।

युक्तं युपि मागं अङ्ग च्यागू फुकं समावेश जुया च्वंगु दु ।
 श्व “स्मृतिप्रस्थान-धर्म” खः । ‘अप्पमादेन सम्पादेथ’ धयागु देशना
 कथं अप्रमाद धर्मं नं खः । “अप्पमादो अमतपदं” धयागु देशना
 अनुसारं नं अप्रमाद धर्मं खः । श्व अति महत्त्वपूर्णं धर्मं खः । चिन
 उत्पत्ति जुक्व पत्तिकं ल्यूने लुमना च्वनीगु स्मृति तथा बीमाः । अले
 खंक्व खंक्व पत्तिकं भाविता याना लुमंका च्वनेमाः । खंक्व खंक्व पत्तिकं
 “खना च्वना, खना च्वना” धका भाविता यायेमाः । ताक्व ताक्व पत्तिकं
 “ताया च्वना, ताया च्वना” धका भाविता यायेमाः । नै ताक्व पत्तिकं,
 नया सिक्व पत्तिकं, “नै तायेका च्वना” “नया च्वना” धका
 सीकेमाः । थिक्व पत्तिकं नं “थिया च्वना, थिया च्वना” धका
 सीकेमाः । उगु “थिया च्वना” धयागु भाविताया दुने शरीरयागु
 पहः चहः, जुइगु, सनीगु फुकं दुथ्याः । “गच्छन्तो वा गच्छामीति
 पजानाति” आदि धका कना तःगु कायानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान-धर्मं नं
 युकी दुने दुथ्याना च्वंगु दु । वना च्वनीगु बखते सना च्वंगु शरीरया
 अङ्ग प्रत्यङ्गय् कसे जुइगु, गथि चिनीगु, सनीगु ज्यात जुया च्वनी ।
 युपि कसे जुइगु, गथि चिनीगु, सनीगु क्रिया कलाप फुकं शरीरया अङ्ग
 प्रत्यङ्गय् दुगु काय-प्रसादत लिसे घात वा प्रतिघात जुया उत्पन्न जुइगु
 खः । उकी “कायविज्ञानं” थिया सीका च्वनी । थ्यूसा “थिया
 च्वन” कसे जूसा “कसे जुया च्वन” धका उकिं निसै सीका च्वनी ।
 उकियात विपश्यना द्वारा ल्यू ल्यू वना च्वंसा “वना च्वना, वना
 च्वना” धका “लहना च्वना, न्हयाका च्वना, दिका च्वना” धका
 यथे लुमंकेवं उगु शरीरया अङ्ग प्रत्यङ्गया दुने कसे जुइगु, सनीगु स्पष्ट

रूपं खने दया वइ । इपि फुकं ज्यायागु क्रमत खः । हानं कयेकुंकेबले
 “कयेकुंका च्वना” धका लुमंका च्वनेमाः । ध्व नं कसे जुया च्वनीगु,
 सना च्वनीगुयात थिया सीका च्वनीगु खः । प्वाधय् दुने टम्म च्वना
 वइगु, सुना वनीगुयात “फुले जुया वया च्वन, सुके जुया वना च्वन”
 धका लुमंकेमाः । ध्व नं थीगु खः । हानं मुकं कल्पना यायेगु, विचाः
 यायेगु धयागु नं दनी । उकियात नं उत्पत्ति जुवव पतिकं लुमंकेमाः ।
 ध्व नं ज्यायागु क्रम खः । अयेसां ह्लापां भावना याइपि व्यक्तिपिसं
 खंक्व ताक्व थिक्व सिक्व पतिकं फुकं ल्यू ल्यू वना लुमंके धयागु जुइ फइ
 मखुनि । उकिं छगु निगुनिसें विचाः यायेमाः । गनं निसें विचाः यायेमाः
 धाःसा “प्रकट जू थासं निसें विचाः यायेमाः ।”

“यथा पाकटं विपस्सनाभिनिवेसो । विपस्सनाभिनिवेसो =
 विपश्यनायात ह्लापां विचाः यायेगु, यथा पाकटं = प्रकट जूगु क्रम
 अनुसारं, होति = जुया च्वन ।” गुगु थासं प्रकट जुल, उगु प्रकट जूगु
 थासं निसें विचाः यायेमाः । अप्वः याना शरीरयागु पहः चहः रूपं निसें
 प्रकट जुइगु जुया च्वन । उकिं रूपं निसें विचाः यायेमाः वा भाविता
 यायेमाः धका अर्थकथाय् धया तल । रूप मध्यय् नं दकसिबे स्पष्टगु प्यंगु
 महाभूत निसें भाविता यायेमाः । महाभूत प्यंगुली नं यगु महाभूत
 थजू, स्पष्ट जू थासं निसें भाविता यायेमाः ।

तर अथे न स्मृतिप्रस्थानय् वायु-घातु सम्बन्धी भाविता
 यायेगुयात “गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति” आदि धका क्यना
 तःगुलि वायु-घातु निसें भाविता याये माली । वायु-घातु मध्यय् नं
 आःथे फेतुना च्वनेबले सुक च्वना च्वंगु अवस्था जुया “फेतुना च्वना,

फेतुना च्वना" धका लुमंकेमाः । शुकि कसे जूगु टम्म च्वंगु वायु-धातु-
यात सिया च्वनी । तर "फेतुना च्वना, फेतुना च्वना" धका अःपुसे
च्वक लुमंका च्वनेगुलि याना समाधि शक्ति अप्वः जुया वीर्यं शक्ति
पाः जुया च्वने यः । उकि फेतुना च्वनेबले छता जक लुमंका प्वाथय् दुते
फुले जुया थाहाँ वया च्वनीगु सुके जुया व्वहाँ वना च्वनीगु थुकथ
हिला बुला जूगु, कसे जूगु, टन्न च्वंगुयात भाविता यायेगु निति व
लुमंकेगु निति जिमिसं निर्देशन बिया च्वनागु खः । सकसियां समात
जुइक थुकथं भाविता यायेगु लुमंकेगु निर्देशन बिया तयागु खः ।

उकि फुले जुया थाहाँ वइगु अवस्थाय् "फुले जुया वया च्वन"
धका लुमंकेमाः । सुके जुया व्वहाँ वना च्वनीगु अवस्थाय् "सुके जुया वना
च्वन" धका लुमंकेमाः । "फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन" धयागु
नांत मनय् जक तयेत खः । म्हुतुं घायेत व हालेत मखु । सीके माःगु हे
मुख्य खः । "भाविता याना च्वना, लुमंका च्वना, सीका च्वना,
बिचाः याना च्वना" धयागु फुकं छगू हे खः । गुलिसितं "थुकथं ज्ञा
घाये मज्यू, थुकथं घायेमाः" धका नियमत बिया च्वन । उकथं नियम
बीगु सिंति वंगु अप्वः ज्यात खः । न्हागु जूसां सीके माःगु मुख्य खः ।
"सीका च्वना, सीका च्वना" धका धाःसां स्यूगु हे खः । भाविता
याना च्वना भाविता याना च्वना धाःसां स्यूगु हे खः । लुमंका च्वना
धाःसां स्यूगु हे खः । बिचाः याना च्वना धका धाःसां स्यूगु हे खः ।
प्रत्यवेक्षण याना च्वना धाःसां स्यूगु हे खः । फुकं व हे खः । घाये
अःपुकेत धका जिमिसं "लुमंका च्वना" धका कना च्वनागु ।

अथे जुया फुले जुइवले "फुले जुया च्वन" धका लुमंकेमाः ।

शुद्ध फुले जुसें निसें अन्त तकं सीका च्वनेमाः । सुके जुइबले “सुके जुया च्वन” घका लुमकेमाः । सुके जूगु शुद्ध निसें अन्त तकं सीका च्वनेमाः । ततःसकं सासः ह्वाये मज्यू, सासः विस्तारं ह्वाये घका रोके बाना तये माःगु नं मडु । चलाक यायेत नं जबर्जस्ति सासः ह्वाये माःगु मडु । जोर तोरं नं सासः ह्वाये माःगु मडु । प्रकृति सासः ह्वाणागु अनुसारं स्वतः हे सासः ह्वाणा च्वनागुली ल्यू ल्यू वना सासः ह्वाणा च्वनेगु खः । “विपश्यना भाविता यायेगु” घयागु मडुगु धमंयात न्द्रुगु दयेका भाविता यायेगु मखु । स्वतः दया वया च्वगु उत्पत्ति विनाश धमंयात छसिकथं भाविता याना लुमंका च्वनेगु जक खः ।

उकि फुले जुया वइबले ‘फुले जुया वया च्वन’ घका, सुक्य जुया वनीबले ‘सुक्य जुया वना च्वन’ घका छसिकथं भाविता याना जक च्वनेगु खः । अये लुमंका भाविता याना च्वं च्व चित्त मेथाय् पिहाँ वन धाःसा उगु पिहाँ वगु चित्तयात नं भाविता यायेमाः । वंसा ‘वना च्वन’ प्यसा “थ्यना च्वन” कल्पना याःसा ‘कल्पना याना च्वनः’ घका लुमकेमाः । अःपुसे च्वं । छु नं थाकुसे मच्च । थये चित्तयात लुमकेगु चित्तानुपश्यना खः । अनं लिपा फुले जूगु सुक्य जूगुयात हानं लुमकेमाः । उकी दुने च्वना त्यानुया वइगु, ववाना पुना वइगु, सना वइगु, ववाता ववातां म्हुया वइगु, खने दया वल धाःसा उकियात नं लुमकेमाः । त्यानुया वःसा त्यानुया वःगु थाय् छकुचाय् ववथीक बिचाः याना “त्यानुया वल, त्यानुया वल” घका लुमकेमाः । पुना वःसा पुना वःगु थाय् छकुचित्त ववथीक बिचाः याना “पुना वल पुना वल” घका लुमकेमाः । स्याना वःसा “स्याना वल, स्याना वल” घका

लुमकेमाः । धुपि फुकं वेदनानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान खः । उक्तयं
 लुमके धुंका हानं “फुले जुया वया च्वन, सुके जुया वना च्वन” धका
 लुमंका वनेगु खः । अले हान सः ताल धाःसा “स ताया च्वन” धका
 लुमकेमाः । अनं हानं “फुले जुया वया च्वन, सुके जुया वना च्वन”
 धका लुमकेमाः । फेतुना च्वं ज्वःछिया ज्या धुलि जक हे खः ।

द्विच्छि ताउ तक अभ्यास याना च्वनेबले धाःसा कयेकुंकेगु,
 चकंकेगु, संकेगुयात नं लुमकेमाः । मेमेगु आकार प्रकारत नं लुमकेमाः ।
 उत्पत्ति जूगु धाक्व पहः चहःत फुकं लुमकेगु हे खः । आः पलख फेतुना
 लुमकेगु खालि नं स्वयेथे जक खः । भावना रस भतिचा नं स्वयेगु मखा
 धाये माली । दुइ मिनेट धयागु पलख जक खः, ताउ बीगु मखु । उक्ति
 समय ला अभ्यास याना स्वयेमाः । अले तिति ‘सुमेध’ जुइ फइ ।
 अभ्यास मयायेक फइ मखु । अभ्यास याये नंपि व्यक्तिपि ला ‘सुमेध’
 जुया च्वने धुंकल । आः अभ्यास याये मनंपि ‘सुमेध’ जुइत अभ्यास
 याना स्वयेनु । अभ्यास याये त्ययेका मनय तयेमाःगु खं छत्वाःचा दु-
 गये धाःसा “अद्धा इमाय पटिपदाय जरा मरणम्हा परिमुच्चिस्सामि ।”
 थये धका मती तयेमाःगु खं विशुद्धि-माणं अर्थकथाय् क्यना तःगु दु ।

“इमाय पटिपदाय = थुगु प्रतिपत्ति द्वारा, जरा मरणम्हा =
 जरा मरणां, अथवा जरा मरण आदि संसार दुःख पुचलं, अद्धा =
 निश्चय नं, परिमुच्चिस्सामि = मुक्त जुया वने दइ ।”

संसारय् नसा त्वंसा पुंसा च्वंसाया निति याये माःगु, जुइ माःगु
 कथंहन धाःसा लय् लय् ताया च्वनी । गुलि गुलिसिनं म्ये नापं हासा

ज्या याना च्वनी । अथे च्वक ज्या याना वका वयात गुलि हे दइ, छन्हु नयेत गाकक मखा जुइ । छुं जुया कथहना वन धाःसा निन्हु स्वन्हु नयेत गाकक दयेफु । छन्हु ज्या याना किन्हु किन्यान्हु लच्छियात गाकक प्राप्त जुइ धयागु तःसक दुलंभ । दच्छि यकं नयेत गाकक धयागु द हे महु । जीवतकाच्छि धायेगु ला कं हे तापागु खँ जुल । खालि छन्हु निन्हु नयेत गाकक जक ज्या याये दुपिनि हे लय् लय् तातां ज्या याये फु । म्येँ हाला हाला ज्या याये फुसा जन्म जन्म पतिकं भोगे याये मालीगु दुःख शान्त जुइक भावना अभ्यास यायेगु कं लय् लय् ताये बहः मजू ला ? म्येँ हालेगु जक मखु, वाजं थाना समेतं अभ्यास याये योग्य जू । तःसकं लय् बाये बहः जू । उकिं लय् ताये बहःगु ज्या याये दइन धका थये मती तथा जोर तोरं कोशिस याये निरिति धया तःगु जुइमाः । थ्व जि धया च्वनागु मखु । अर्थकथाचार्यपिसं धया च्वंगु खः । उकिं अथे मती तथा क्वातुक दुइ मिनेट अभ्यास याये माली ।

का, मिखा तिसी माल । फुले जुया वःगुयात 'फुले जुया बल' धका लुमंका, सुकुचिना वगुयात "सुकुचिना वना च्वन" धका लुमंके माल । शुरुं निसें फुले जूगुयात कया अन्त थ्यकं, शुरुं निसें सुके जूगुयात कया अन्त तकं बांवांलाक सीकेत क्वथीक बिचाः याना लुमंकेमाः । थये लुमंका च्वच्वं चित्त मेथाय् पिहाँ वन धाःसा उकियात नं लुमंकेमाः । अनं लिपा हानं फुले जूगु सुके जूगुयात लुमंकेमाः । थुकी दुने त्यानुइगु, पुइगु, स्याइगु, क्वाता क्वातां म्हइगु, थुजागु दुःख वेदना खने दयेक बल धाःसा उकियात नं "त्यानुल, पुत" आदि धका लुमंकेमाः । अनं हानं फुले जूगु, सुके जूगु लुमंकेमाः । थुकिया दुने

सः ताःसा "ताल" धका लुमकेसाः । अनं हानं फुले जूगु, सुके जूगुयाव
लुमकेसाः । आः थत्थेयात लुमके माःगु थुलि हे खः ।

(थन दुई मिनेट भावना अभ्यास)

★

★

★

छको लुमकेगुया दुने

मार्ग अङ्ग च्यागू —

का, दुई मिनेट पूवन । एक मिनेटया दुने कमतिनि ३०-को
लुमकेगु दया वः । ४०-को ति तं दयेफु । ५०-को ति न दयेफु । वि
वकसिबे कमगु संख्या ल्याःचाः याना कचे । एक मिनेटय् ३०-को दःसा
२-मिनेटय् ६०-को मडु सा ? थुकथं लुमकेगु ६०-को दत खः ला ?
छगु छगु लुमंति पति मार्ग अङ्ग च्यागू दुथ्याः । उगु मार्ग अङ्ग च्यागू
भयागु छु छु धाःसा- लुमंकु लुमंकु पति कोशिस यायेगु व्यापार दु,
वकियात "सम्यग्-व्यायाम" धाइ । व यथार्थ रूप-कोशिस यायेगु
खः । अयोग्यगु कोशिस मखु । हानं विचाः धा या पति लुमना वइगु
स्मृति वं दुथ्याः । व "सम्यक्-स्मृति" खः । लुमके माःगु आरम्मणय्
चित्तक्षणत थ्याक्क थ्याक्क एकाग्र जुयावं वनीगु "सम्यक्-समाधि"
खः । अये जुया सम्यग्-व्यायाम, सम्पक्-स्मृति, व सम्यक्-समाधि
धयागु मार्ग अङ्ग स्वंगु जुल ।

हानं लुमंकु लिसे लुमना वइगु आरम्मणय् पलाद्धिवले छपला
निपला या यां न्ह्या न्ह्या वनीके लुमंतीगु चित्त थाहाँ थाहाँ वनीगु जुया

च्वन । फुले जूगुयात “फुले जुया च्वन” धका लुमकेवं लुमंतीगु चित्त
 फुले जूगुली थाहाँ वनीगु जुया च्वन । सुक्य् जूगुयात “सुक्य् जुया
 वना च्वन” धका लुमकेवं लुमंतीगु चित्त सुक्य् जुया वंगुली थाहाँ
 वनीगु जुया च्वन । खने दया वक्व आरम्मणय् लुमकेगु चित्तक्षणत
 थाहाँ वनीगु जुया च्वन । उकियात “सम्यक्-संकल्प” धाड । बांलाः
 विनाः यायेगु सम्यक्-संकल्प धाःसा नं थुकथं भावना याना लुमकेबले
 ताउ तक विनाः याना च्वने माःगु मडु । लुमकेगु चित्तक्षणत कोलाक
 कोलाक आरम्मणय् थाहाँ थाहाँ वनीगु स्वभाव जक खः । व सम्प्रयुक्त
 धर्मयात आरम्मणय् दचोने साला दचतना बीथे खः “वा सा, श्व थथे
 का, का सोसा” धका म धाःसां धाःथे खः । उकि उकियात “अभि-
 निरोपण” लक्षण दु धका धया तःगु । सम्प्रयुक्त धर्मयान आरम्मणय्
 दचोने थकय बीगु लक्षण दु । “सम्यक्-संकल्प” खः । अनं लिपा
 लुमकेगु आरम्मणयात गथे खः, अथे सीका काःगु “सम्यग्-दृष्टि”
 खः । गुकथं “गथे खः अथे सीकागु” धाःसाः- फुले जुया वया च्वन
 धका लुमकेबले टन्न च्वना वइगु स्वभाःगु, सनीगु स्वभावयात सिया
 वइगु जुया च्वन । टन्न च्वना वःगु, कसे जुया वःगु, सना वःगुयात स्यूगु
 वायु-धातुयात गथे खः अथे सीका काःगु खः । थथे सीकूगु क्षणय्
 थुकथं टन्न च्वनीगु कसे जुइगु व सनीगुयात मिसा, मिज, पुद्गल, सत्त्व
 व जि आदि धका थथे दृष्टि उपादान दुथ्याः मवः । द्वंगु धारणा मडु,
 टन्न च्वंमा टन्न च्वं धका सीका च्वनी, थुलि हे जक खः । उकथं गथे खः
 अथे स्यूलि उकिगत “सम्यग्-दृष्टि” धाःसा । समाधि जान थ्वयासिकं
 क्वाजुया वइबले धाःसा थुलि मयाः । उत्पत्ति जुया वःगु विनाश जुया

वंगु, उत्पत्ति जुया वःगु विनाश जुया वंगु, आदि अन्त सकतां सिया वःगु जुया च्वन । वथे अनित्य स्वभाव नं सिया वइगु, अनित्य स्वभाव सीवं दुःख व अनात्म स्वभाव नं सिया वइगु जुया च्वन । लुमकू लुमकू पतिक उकथं सिया वइगु “सम्यग्-दृष्टि व सम्यक्-संकल्प प्रज्ञा मार्गं अङ्ग निगू खः । नकतिनि धया वयागु समाधि मार्गं अङ्ग स्वगू जोडे यायेबले न्यागू जुल । उगु मार्गं अङ्ग न्यागू “कारक मार्गं अङ्ग” खः । भावना याना लुमकेण् छगू छगू मिद्ध जुइक उपि न्य गू छपुचः जुया ज्या याना च्वनीगु खः । लुमकू लुमकू पतिक थुपि न्य गू मिले न्यागू ज्या याना च्वनीगु जुया च्वन ।

उकथं इपि न्यागू छपुचः जुया ज्या याना च्वनीगुली शील अङ्ग मार्गत नं स्वतः दुध्याना सिद्ध जुया च्वगु दु । उकथं धाःसः छिकपिसं धारण याना तःगु शील धारण याःबले निसे शुद्ध न्यागू च्वन । उगु शुद्धगु शील फुले न्यागू च्वन, सुके जुया च्वन आदि धका आः भाविता याना च्वंबले स्यने धुकल ला ? मस्यं नि । शुद्ध जुया च्वने माःगु जुया हे च्वंगु दु । फल जक शुद्ध जुया च्वनी । अथे जुया उगु धारण याना तःगु शुद्ध जुया च्वंगु शीलयात अङ्ग कथं छुटे यायेबले “सम्यग्-वचन” नं दुध्याः । “सम्यक्-कर्मान्त” व “सम्यग्-आजीव” नं दुध्याः । उगु मार्गं अङ्ग स्वंगुलि स्वतः हे दुध्याना सिद्ध जुया च्वंगु दु । थुगु शील मार्गं अङ्ग स्वंगू व नकतिनयागु “कारक मार्गं अङ्ग” न्यागू जोडे यायेबले मार्गं अङ्ग न्यागू जुल मखु ला ? उगु मार्गं अङ्ग धयागु अङ्ग प्रत्यङ्ग न्यागूयात हे छपुचः यायेबले “मग्ग - मार्गं” धाइगु खः ।

“मग्ग - मार्गं” धयागु ले खः । ले धयागु नं गाँमय् वनेगु ले,

शहरय् वनेगु लँ, जंगलय् वनेगु लँ, घाटय् वनेगु लँ आदि छका तःता प्रकारया दु । उगु लोक व्यवहारया लँथें धर्म पाखेया लँत नं तःता प्रकारया दु । नर्कय् वनेगु लँ नं दु, प्रेत लोकय् वनेगु लँ नं दु । पङ्क बोनी वनेगु लँ नं दु । इपि लँत फुकं अकुशल खः । यःसा उगु लँमं वनेगु । मनुष्य लोकय् वनेगु लँ दु; देवलोकय् वनेगु लँ दु; उगु देव मनुष्य लोकया लँपुत दान शील आदि कुशल कमेत खः । ब्रह्मलोक वनेगु शमथ ध्यान लँ नं दु । अजागु लँपुइ वने यःसा नं वनेगु । उपि तःता प्रकारया लँपु मध्यय् थुगु मार्गं अङ्ग च्यागू लँपु निर्वाणय् वनेगु लँपु खः ।

“निब्बानस्स सच्छिकिरियाय - निर्वाणयात साक्षात्कार चायेया नितिं, एकायनो मग्गो = छपु जक लँपु” छका स्मृतिप्रस्थान दैशनाय् कना तःगु दु । उकि आः लुमकू लुमकू पतिकं मार्गं अङ्ग च्यागू धर्म ६०-को ति अभिर्वाद्ध जुइ धुंकल । छिकपिम पलख कोणिस याःगु मार्गं अङ्ग ६०-को नाप दये धुंकल । यदि थुपि मार्गं अङ्ग १००-को दइबले आर्य मार्गय् ध्यनीगु जसा भिग ४०-को ति जक दयेके बाकि दनि । ४०-को ति पुरे याये धुनीबले ध्यनीगु हे जुल । थुकथं ध्यनीपि व्यक्तिपि नं दयेफु । भगवान् बुद्धया पालय् धर्म उपदेश ग्रन्थं विशिष धर्म प्राप्त जूपि थये पलखया भित्रय् थ्यंक वंपि खः । याद १०००-को ति लुमकेवं ध्यनीगु जूमा ९००-सः व ४०-को जक बाकि दनि, उकथं हे त नं तँ ल्याः चाः याना वनेगु खः ।

थुकथं थौं परीक्षण रूप भावना अभ्यास यानागु निर्वाण पाखे पला ६०-पला छिनागुथें जुल । यक्व उपकार जुल । हानं आविता

यायेगु पहः नं दत । गुलि गुलि कन्हे वये मफइपि नं दयेफु । इमिस नं
 अये भाविता याये माःगु खनि धका भावना याये माःगु पहः भतिचासां
 दयेका कास । तरीका दसेलि छेँ दुने च्वना न फुसंत दइबले वये वने
 च्वनेबले थःमहं यानागु ज्या-खँतयेत लुमंका च्वन धाःसा लुमकू लुमकू
 पतिकं मायं अङ्ग च्यागु वृद्धि याना च्वंगु जुइ । अमूल्यगु धर्म थःके
 उत्पन्न जुया च्वनी । छको लुमंकुसा छको उत्पन्न जुइ । फिको लुमंकुसा
 फिको उत्पन्न जुइ । ह्निच्छया फिको फिको लुमंकल धाःसां कम मजू ।
 द्रपि फुकं पारमी कुशलया पुसात जुया वनीगु खः । दाँछि दां नं मफु ।
 लुमंकुसासे लुमंकू लुमंकू पतिकं तःसकं अमूल्यगु पुसा दइगु खः ।
 “सुमेध = बांलागु प्रज्ञा दुहा नं जुइगु जुया च्वन । तःसकं मूल्यवान जू ।

स्वापु —

वम्मिक सूत्र देशना भुलां उपमा बिया कना तःगु उपदेश खः ।
 वहंनी कृत्या पिहाँ वया ह्निने मिज्वाला पिहाँ वया च्वनीगु भुलां छक्क
 ब्राह्मणाचार्यं खन । ब्राह्मणाचार्यं नं जंगलय् वना थः शिष्यपिन्त जंगल
 सम्बन्धी शिक्षा प्रत्यक्ष सीकेत सुतेषण रूप्य स्थना बिया च्वन । उह
 ब्राह्मणाचार्यं खनेवं थुगु भुलां आश्रयगु खः । थुकी दुने अद्भूतगु चीज
 बीजत दयेमाः धका ज्ञान बुद्धि तीक्ष्णह्य सुशिक्षितह्य थः शिष्ययात
 सःता म्हुइके बिल । कुलि म्हुइके ब्यूबले चुकू खने दत । चुकू लिकया
 हानं म्हुबले उद्दु मायिक ब्याँबा खन । अनं ल्यू निका लें ध्वदुल । अनं
 हानं म्हुबले साबुन चालिनि खन । हानं म्हुबले काबले खन । काबले
 लिकया हानं म्हुबले चुपि व त्वाकः खन । चुपि व त्वाकः चीका म्हुबले

लापायं खन । खंगु वस्तुत गावकं पूवने धुंकल । तःसकं हे गजबगु भुलां
खः । अनं लिपा नाग खन । व दकसिबे अन्तिमगु खः ।

थ्व क्वाः फिन्यागू महाब्रह्मा वया आयुष्मान कुमार काश्यपयात
बिल । आयुष्मान कुमार काश्यपं भगवान् बुद्धयाके प्रश्न यसेलि
भगवान् बुद्धं छसिकथं लिसः बिया बिज्यात । उकी मध्यय् न्यागू ह्यिगः
सिधल । उगु न्यागू लिसः अःपुक सिधइकथं थुकथं क्रम हने नु ।

भुलां धयागु थःथःपिनिगु शरीर हे खः धका सकसिनं सिया
च्वंगु दइ । थुकियात ह्यिगः स्पष्ट याये धुन ।

कुं त्या धयागु बहनी चिन्तना यायेगु खः । मि ज्वाला धयागु
ह्निने ज्या यायेगु खः । थ्व फुकं सीके अःपु ।

छह्य मात्र गुरु —

ब्राह्मणाचार्यं धयाह्य की भगवान् बुद्ध खः । ह्यापा ह्यापा
ब्राह्मणाचार्यं धयापि थौकन्हेया प्राध्यापकपिथे खः । थःपिनिगु थासम्
वया विद्या अध्ययन याइपि विद्यार्थीपिन्त स्यने कने याइह्य निर्देशन
बीह्य जुया वयात ब्राह्मणाचार्यं धाःगु खः । थुह्य ब्राह्मणाचार्यया
शिष्यपि सच्छि वा द्वःछि दयेफु । यक्व दु धाःसां खुद्रः न्हेद्रः दयेफु ।
थ्वयां अप्वः दये फइ मखु । द्वःछिति धायेबले हे याकचां स्यने कने याये
फइ मखु । कीसं माने याना तयाह्य सम्यक् सम्बुद्धया शिष्यपि ला
थुकथं द्वःछि निद्रः प्यद्रः खुद्रलं मयाः । मनूतये दध्वी जक मखु देव
ब्रह्मापि निसे कया सम्पूर्णं लोकय् दुपि फुक सत्त्वपि भगवान् बुद्धया
शिष्यपि हे जक मखु ला ? उकि भगवान् बुद्धया गुंगु गुणय् दुने सत्या

देवमनुस्सानं धयागु थुगु गुण छगू नं दुध्याः । भगवान् बुद्ध धयाहा सम्पूर्णं ब्रह्मा देव मनुष्यपिनि गुरु खः । गुरु धयाहा गुजागु गुणं पूर्णं जुइमाः धाःसा- निरर्थक जुइगु ज्या खँत, मभिगु ज्या खँतयेत रोके याइहा जुइमाः । सार्थकगु ज्या खँयात क्यना बीहा जुइमाः । मैत्री करुणा न्ह्यचीका लाभ मदुगु ज्या चीका लाभ दुगु ज्या क्यना बी फ्येकेमाः । संसारय् गुरु धयापि थुजापि हे खः । गुरु जुइपि धयापित्तं शिष्यपिनि हानि मजुइक रक्षा यायेमाः । वर्थे शिष्यपिनि लाभ वृद्धि जुइक रक्षा यायेगु व निर्देशन बीगु यायेमाः ।

भगवान् बुद्धं सम्पूर्णं विश्वय् हानि जुइ फूगु विषय धाक्वयात निषेध याना बिज्यात । “वर्तमान जीवनय् नं हानि जुइके फूगु लिपायागु संसारय् नं हानि जुइके फूगु” मभिगु अकुशल धाक्वयात मदयेका छवये निति भगवान् बुद्धं उपदेश बिथा बिज्यात मखु ला ? शरीरं उल्लंघन जुइगु कायिक दुश्चरित्र कर्म, वाचिक दुश्चरित्र कर्म, चित्तं चिन्तना याइगु मानसिक दुश्चरित्र कर्म थुपि अकुशल कर्म दक्व याये मज्यू धका भगवान् बुद्धं निषेध याना बिज्यात । इपि फुक्यात निषेध याना बिज्यागु ब्रह्मा, देव मनुष्य सत्त्वपिन्त हानि मजुइकेया निति मैत्री व करुणां युक्त जुया खः । अथे नं खँ थथे दु, ब्रह्मा, देव, मनुष्य धयापिसं क्लेशं मुक्त मजुनिपि जुया थ्य मभिगु ज्या-खँत याये मास्ति दयेका च्वनीगु जुया च्वन । इमिसं याये मास्ति वयेका च्वनीगु ज्या-खँय् निषेध यायेबले तःसकं बन्धनय् तःगुर्थे तःसकं काका (कत्ताका) तःगुर्थे च्वंक मती तये थःगु जुया च्वन । गथे धाःसा-मां-बीपिसं काय् न्ह्याय्पिन्त अववाद उपदेश बी; ज्ञां मदुपि काय

मह्याय्पिन्त वने मज्जूगु थासे मवने निति याये मज्जूगु ज्या मयाये निति निषेध याइ । दुरु त्वना च्वंपि चिचीधिकर्पि मचातयेसं कथिचा मुपःचा ज्वना च्वन धाःसा कया वांछ्वया बी । छाय् धाःसा मचो कथिचा म्हुतुइ दुने तथा नुना नं छ्वये फु मखु ला ? अथे नुना छ्वइबले हानि जुइ । यदि कथिचा, बाकुचा आदि भय अन्तराय विघ्न बाधा जुइ फूगु चीज वस्तुत म्हुतुइ तथा नुना च्वंगु खन धाःसा उकियात मचाया म्हुतु बलजपित्त पिकाये माली । मचाया थः यःगु जुया खइ । खःसां थ खः, उह्य मचायात करुणा चाया बलजपित्त काचाक्क लिक्का बी माली । छुं जुया म्हुतु कत्ताका तल धाःसा नं व म्हुतुयात बलजपित्त वां खाका पति नं सुया कत्ताका काये माली । छुं जुया छुं अंश कथुइ याना च्वने धुंकुसा नं हि वःसां थःगु ह्लातं बलजपित्त थिना पिकाया बी माली । छाय् थुकथं सास्ति जुइक याये माःगु लय् ? थः काय् मह्याय्-पिन्त करुणा वना हे मखु ला ? सुखी जुइके मास्ति वःगु मैजी मखु सा ? थ्व मचायात सास्ति जूसा जुल का धका सास्ति घाये मास्ति वःगु मनसुवा दया मखु ।

अथे हे थें भगवान् बुद्ध नं क्लेशं मुत्तः मज्जूनिपि ब्रह्मा, देव, मनुष्य प्राणीपिसं याये मास्ति वयेका च्वंगु जूसा नं याये मत्यःगु ज्या काये मज्जू धका निषेध याना विज्यागु खः । प्राणीपिसं थःगु स्वाथं यान्त्र थःगु लाभया निति मेपिनि ज्यान काये मास्ति वयेकीगु जुया च्वन । सास्ति याये मास्ति वयेकीगु जुया च्वन । उकियात स्याये मज्जू सास्ति याये मज्जू धका थुकथं निषेध याना विज्यात मखु ला ? थये निषेध याना तःगु सम्बन्धय् जित मचाबले अनुभव याये नंगु खं

छद्म लुप्तसि वः । काय् जुया च्वम्हं मांहासित उपदेश बिल, “परप्राणी
हिंसा याये मज्यू, पर वस्तु खुया काये मज्यू ।” माम्हं तिसः बिल
“बाबु ! की मनुष्यपिसं नसा, व्वंसा, पुंसा, च्वंसाया निति थुजागु ज्या
न याये मानि, मयासें मज्यू । अथे जुया मनूया रूपय च्वना, नसा,
व्वंसा, पुंसा, च्वंसा व धन सम्पत्तिया निति थुजागु ज्या याये ज्यू ।”
सकसिनं थथे हे मती तथा च्वने यः । उलि जक मखु, याये नं मास्ति
क्वैका च्वने यः ।

अथेसा नं भगवान् बुद्धं थुगु छ्मू जन्मया निति, पलखया निति
भि जुइकेगुयात कारण याना मभिगु अकुशल उल्लंघनं याये लायेवं
तस्यार छगुलि दुःख जुइगु खना बिज्यागुलि “पर प्राणी हिंसा याये
मज्यू; मेपिन्त सास्ति याये मज्यू; मेपिनिगु सम्पत्ति खुइगु, लुटे यायेगु,
याये मज्यू धका निषेध याना बिज्यात । मचां म्हुतुइ कथिचा स्वहंघा
बक्कु तथा नुना छ्बइबले मापिसं बलजपित्त पिकया वीथे खः । थुकथं
भगवान् बुद्धं उल्लंघन याये मज्यूगुभात उल्लंघन मयायेगु कथं निषेध
वाना बिज्यात । हानं याये माःगु यायेत निर्देशन बिया बिज्ययत । शील,
समाधि व प्रज्ञा आचारयात आचरण यायेमाः । थथे निर्देशन बिया
बिज्यात मखु ला ? शील आचारय् आचरण यायेमाः घाइबले व याये
मज्यू, थ्व याये मज्यू धका गनीगु अवस्थाय् तःसकं बन्धनय् लाःगुथे
च्वनीगु जुया च्वन । थुकी मनूतयेसं मनय् थ्व ला तःघंगु बन्धन जुल,
जुइ च्वने तकं मछिक जुल धका मती तये यः ।

अष्टिपुत्र भिक्षु —

बुद्धया पालय् छहा सेठया काय्मचां थः माने याना तःहा भिक्षु-

याके बिलि यात, “भन्ते ? जि संसार दुःखं तःसकं मुक्त जुइ मास्ति वया च्वन । दुःख शान्त याये मास्ति वया च्वन । दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यके मास्ति वया च्वन । छु याःसा जी ?” थये घायेवं आचार्य भिक्षुं भोजन दान, चीवर दान. नाना प्रकारया दान कुशल कमें याके बिल । अन्हे याःथे याये धुंका वं घाल, “भन्ते ! जि नाना प्रकारं दान धर्मं याये धुन । अथे नं दुःखं मुक्त जुइगु धर्मं मखनि ।” अथे जूसा त्रिशरण सहित पञ्चशील धारण व पालन याये माली घका गुरूह भिक्षुं वयात पञ्चशील बिया छवत । पञ्चशील धारण व पालन याना नं दुःखं मुक्त जूगु वं खंके मफुत । उकिं वं हानं “भन्ते ! जि पञ्चशील नं धारण व पालन याये धुन । अयनं दुःखं मुक्त जूगु खंके मफु” घका बिलि यात । का अथेसा “दश-शील पालन या” घका दश-शील बिल । उकिं नं संसार दुःखं मुक्त जूगु खंके मफुत । कासा वथे जूसा भाः भिक्षु जुइवं हे तिनि ठीक जुइ घका भिक्षु छुना बिल । (भिक्षु यायेबले सैं, ग्वाय्, दारि खाना गृहस्थी भेष तोतका काषाय बस्त्र पुंका विनय शिक्षापदयात त्रयेक पालन याके बीमाः ।) अथे भिक्षु जुइ धुंसेलि उपाध्याय गुरुं विनय नियम स्यना बिल । निश्चय (नापं च्वनीह्य) गुरुं सूत्र सम्बन्धी व अभिधर्मं सम्बन्धी धर्मं खें स्यना बी धुंका कर्मस्थान भावना व विपश्यना भावना अभ्यास यायेगु निर्देखन बिल । अथे हे उपाध्याय गुरुयाथाय् थ्यंबले फलानागु ज्या याये मज्जू । यात घायेवं फलानागु आपत्ति (दोष) लाये यः । फलानागु चीछ नये मज्जू । नल घायेवं आपत्ति दु । चीवर थुकथं पुनेमाः । भोजन यायेबले थुकथं भोजन यायेमाः । अन्तिम कथं संक्षिप्तं घाःसा फारा पिसाव

यायेगु थासय् तकं थुकथं यायेमाः आदि धका विनय शिक्षापदत वयात
 स्यना ब्यूगु जुया च्वन । थये स्यना ब्यूबले थुहा न्हूहा भिक्षुं थये मती
 तल, “अहो ! गुलि जक थाकूगु । संसार दुःखं मुक्त जुइ मास्ति वल
 धका भिक्षु जुया, फन जक कात्तुकाका च्वनेमाः । सनेगु तकं थाय्
 मदु । जित ला तःसकं फसाद जुल ।” हानं मती तल, “थये जूसा ला
 शासनय् दुने च्वनां जी मखुत । गृहस्थी जुया च्वसा हे जक ठीक जुइ ।
 गृहस्थी च्वना फक्क दान, शील पालन याना संसार दुःखं मुक्त जुइक
 कोशिस या वनेमाली ।”

तर शौभाग्य खः । बुद्धया पालय् जुया वं गृहस्थी जुइगु कल्पना
 याना च्वगु खँ आचार्यं उपाध्यायपिसं सिल । वस्पोलपिसं थुहा भिक्षु-
 भात भगवान् बुद्धयाथाय् च्वना यंकल । जूगु कारण फुकं कने घुसँलि
 भगवान् बुद्धं “छं छायां गृहस्थी जुइ मास्ति वःगु ?” धका न्यना
 बिज्यात ।” भन्ते ! जित निश्रय गुरुं कर्मस्थान भावना बिया तःगुलि
 बिचाः याये माःगु यक्व दया च्वन । उपाध्याय गुरुं नं विनय शिक्षापदत
 स्यना बिया तःगुलि जित अथे च्वने थये च्वने मदया च्वन । ह्लाः
 बुति तकं संके मछाःगु स्थिती लाना च्वन । थुकथं तःसकं कात्तुकाःगुलि
 गृहस्थी जुइगु निश्रय याना च्वनागु खः” धका वं बिन्ति यात । थुहा
 भिक्षुं व ह्लाः तुति संकु पति छुं छगू ज्याया पति आपति जकं साइगु
 ला, समाप्ति जकं स्यनीगु ला, विपश्यना जकं मदया वनीगु ला धका
 तःसकं बोक्क तायेका च्वगु जुया च्वन ।

अबले भगवान् बुद्धं “का अबेसा मा हे म्वाल । छन्त छगू जक
 रक्षा यायेगु बी । व छगू रक्षा याये फुसा मेमेगु रक्षा बाना च्वने माःगु

मन्त" धका उत्साह बिया बिज्यात । वं न्यन, "भन्ते ! छु रक्षा यायेयु ?"

"रक्षा याये माःगु छंगु चित्त छगू जक खः । रक्षा याये फु ला ?" धका भगवान् बुद्धं न्यना बिज्यात ।

"फु, भन्ते !" धका उहा भिक्षुं स्वीकार यात । वं चित्त छगू जक धाबले विनय शिक्षापदतथे कर्मस्थान आरम्भणतथे भापाः मद्दु धका मती तथा धव जूसा याउंसे हे च्चन धका बिचाः याःगु जुया च्चन । छगू जक संख्या जूबले व अःपु ताःगु खः । उकि "रक्षा यायेफु" धका स्वीकृति व्युगु खः । अले भगवान् बुद्धं चित्त छगू जक रक्षा यायेत थुकथं "चित्तानुपश्यना कर्मस्थान" बिया बिज्यात ।

"सुद्धसं सुनिपुणं, यत्थकाम्-निपातिनं ।

चित्तं रक्खेथ मेधावी, चित्तं गुत्तं सुखावहं ॥"

सुद्धसं = खंकां खंके थाकूगु, सुनिपुणं = तःसकं शूल्मगु, यत्थकाम्-निपातिनं = मं दु दुगु आरम्भणय कुतुं वने यःगु, चित्तं = चित्तबात, मेधावी = प्रज्ञाधानहा व्यक्त, रक्खेथ = अट्टट रूपं भाविता याना रक्षा यायेमाः । गुत्तं = क्लेश दुहाँ वयेगु अवसर म्दयेक सुरक्षित रूपं रक्षा याना तःगु, चित्तं - चित्त, सुखावहं = मार्गं फल निर्वोण सुखयात धारण याये फूगु जुया च्चन ।" थुकथं चित्तानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान कर्मस्थान बिया बिज्यात ।

उहा भिक्षु भगवान् बुद्धं बिया बिज्यागु थुगु गाथा अनुसारं चित्तानुपश्यना कर्मस्थान द्वारा गुलिचां मद्दुवं भरहन्त जुया वन ।

शुकी मुख्य धाये माःगु खँ छु धाःसा “शील शिक्षापदत आचरण
धायेगुयात तःसकं कात्तुका धका मनूतयेसं मती तये यः” धयानु खः ।
अनं लिपा शमथ विपश्यना अभ्यास धायेबले नं कल्पना तकं यथे मज्जू
धायेबले सा उहा भिक्षुंथे चित्तय् तःसकं कात्तुकाःथे ताइगु जुया
च्वन ।

छको भिक्षु छहासिनं उपासक छहासित विपश्यना कर्मस्थान
उपदेश बिल । “चित्तक्षण पतिकं लुमंकेगु स्मृति दया च्वनेमाः । खंसां,
ताःसां, नैतुसां, नसां, ध्यूसां, वंसां, सँसां चिन्तन व मनन याःसां छुवावा
प्रतिकं लुमंकेगु स्मृति दया च्वनेमाः । थथे भाविता याना च्वन धाःसा
विपश्यना जुइगु खः । अले उपासकं “थथे जूसा भन्ते, जि लम भावना
धाये मफु । जि थुलिमंझि लुमंकेगु ज्या याये मफु” धका बित्ति यात ।
विपश्यना भावना यायेबले छुं छकुचा नं त्वफिका च्वने मज्जू । विभाम
कया च्वनेगु समय नं मदु । अथे जुया विपश्यना ज्या खँयात नं तःसकं
कात्तुका ताये यःगु जुया च्वन । थ्व नं मुख्य धाये माःगु खँ खः ।

अथे नं भगवान् बुद्धं फाइदा दयेका बी मास्ति वया थुपि आच-
रणत ज्यना विज्याना तःगु खः । थथे अभ्यास मयात धाःसा प्यंगु अपाय
मुख्य रूपं मुक्त जुया वने फइगु स्थिती थ्यंक वने फइ मखु । दान शीलं
न्ह्याक्व हे परिपूर्णं जुग च्वंसां मार्गं फजय् मध्यंतले कारण मिले मजुइगु
बखते छगू मखु छगू जन्मय् प्यंगु अपायय् नं कृतुं वने फूगु जुया च्वन ।
शोचनीय खँ खः । उर्कि प्यंगु अपायं सदा नं मुक्त जुया वने फइगु सँपु,
संसार दुःखं मुक्त जुया वने फूगु लँपु जुया च्वंगु थुपु शील, सभाधि न
प्रज्ञा आचरणयात आचरण यायेत भगवान् बुद्धं सूचित याना विज्यागु

खः । उक्तं भगवान् बुद्धं सूचितं यानां विज्यागुं छत्रं उपासकं छद्मं
 भिक्षुयां नितिं जकं मखु । भगवान् बुद्धया पालयं पञ्च भद्रवर्गीयपिनि
 नितिं जकं छुटे यानां सूचितं यानां विज्यागुं नं मखु । सारिपुत्रं,
 मौद्गल्यायनं आदि अग्रश्रावकं महाश्रावकपिनि नितिं जकं न उद्देश्यं
 तथा विज्यागुं मखु । बुद्धकाल्यापिं भिक्षुं भिक्षुणीं उपासकं उपासिकां
 परिषद्पिनि नितिं जकं नं उद्देश्यं तथा विज्यागुं मखु । धार्थ्ये ला
 भगवान् बुद्धया पालं नित्तं शासनं लोपं जुइगुं समयं थ्यकं थुकी दुने लं पिं
 पारमी बीजं पूर्णापिं बुद्धं, धर्मं व संघं त्रिरत्नं प्रति विश्वासं याये फइगुं
 वासनां पारमी, संस्कारं दयां चर्वापिं ब्रह्मा, देव, मनुष्यं सम्पूर्णं प्राणी-
 पिनि नितिं उद्देश्यं यानां विज्यागुं खः ।

“बुद्धो लोके समुत्पन्नो-हिताय सब्बपाणिनं” बुद्धो = प्यंगुं सत्त्व
 धमं स्युम्हं भगवान् बुद्धं, लोके = लोकय्, सब्बपाणिनं सम्पूर्णां
 प्राणीपिनिगुं, हिताय = हितं चाये नितिं, समुत्पन्नो = उत्पन्नं जुया
 विज्यात ।”

संसारय् भगवान् बुद्धं उत्पत्तिं जुया विज्याइगुं छद्मं निह्यं
 प्राणीपिनि नितिं मखु । छपुचः मनुत्तये नितिं मखु । छपुचः देवतापिनि
 नितिं नं मखु । गुलिं गुलिं प्राणीपिनि नितिं नं मखु, धार्थ्ये ला सम्पूर्णं
 प्राणीपिनि नितिं उत्पन्नं जुया विज्यागुं खः । अथसां नं गुलिं गुलिं
 प्राणीपिसं भगवान् बुद्धं प्रति श्रद्धां तये मफु । अथे जूगुं इमिके पारमी
 बीजं मद्दुगुलिं, संस्कारं मद्दुगुलिं खः । इमिके भगवान् बुद्धयाके शरणं
 काये बहःगुं कर्मं मद्दुगुलिं अथे जूगुं खः धका सीकेमाः । गथे धाःसा-
 संसारय् लुं बहः आदिं अमूल्यं अमूल्यगुं रत्नं तु । उगुं रत्नं सम्पत्तिं

भाग्य सम्पत्ति दुर्षि व्यक्तिपिके जक दु । भाग्यं पूर्णं मजूषि अभागीतयेसं
 बुगु रत्नत प्रयोग याये मफु । अथे हे थें पारमी भाग्य दुर्षि व्यक्तिपिसं
 जक भगवान् बुद्धयाके शरण काये फु । पारमी भाग्य मदुपिनि निरि
 भगवान् बुद्ध इमिगु निरि नं उत्पन्न जुया बिज्यागु खःसां इमिगु निरि
 अयोग्य जुया चवन ।

मेगु उपमा छगु गथे धाःसा- साःसाः भिभिगु नसा त्वंसा फुक
 व्यक्तिपिसं नये त्वने यात धाःसा सवाः नं दया बल शक्ति नं दयेफु ।
 अथे नं पाचन शक्ति स्थिता च्वंषि रोगी व्यक्तिपिसं उकियात सेवन याये
 मफु । वयाके थुगु साःभि नयेगु कुशल कर्म पूर्णं मजू । अथे थें तुं खः ।

भगवान् बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यागु ला सकसियां निरि खः ।

उकि सत्या देवमनुस्सानं = सम्पूर्णा देव मनुष्य प्राणीपिनि
 ब्रह्म मात्र शास्ता जुया बिज्यात । थ्व मनुयात अप्वः करुणा वं, थ
 वनूयात अप्वः करुणा वं धयागु मदु । प्राणी मात्रयात भगवान् बुद्धं
 समान रूपं करुणा तथा बिज्यात । समान रूपं सुखी जुइ मास्ति वयेका
 बिज्यात । समान रूपं हित यायेगु लागी भगवान् बुद्धं उपदेश बिद्या
 बिज्यात । अथे जुया भगवान् बुद्ध सम्पूर्ण प्राणीपिनि गुरु जुया
 बिज्यात । अथेया कारण् नकर्तिनि याह्य ब्राह्मण आचार्यं भगवान्
 बुद्धलिसे छुं छुं अंशय जक समान खः । उकि आचार्य धयाह्य सु लय् ?
 धाःसा की भगवान् बुद्ध हे खः । शिष्य धयाह्य सु लय् ? भावना याना
 च्वंहा योगी खः । मतलब खः; शील, समाधि व प्रज्ञायात आचरण
 याना च्वंहा योगी व्यक्ति खः । थुकथं आः प्रश्न न्यागु पूवन ।

कू —

थुपि प्रश्न न्यागू ह्यागः कने धुंगु खः । उकि थौ कू निसं कया कना यके ।

“कि सत्थं = भगवन्, कू (शस्त्र) धयागु छु खः ?” धका आयुष्मान कुमार काश्यपं न्यंगु प्रश्नयात “सत्थन्ति खो भिक्खु अरियायेतं पञ्जाय अधिवचनं ।” धका भगवान् बुद्धं तिसः विया विज्यात ।

भिक्खु = कुमार काश्यप भिक्षु ! सत्थन्ति एतं = कू (शस्त्र) धयागु श्व नां, अरियाय = उत्तमगु, पञ्जाय लौकिक, लोकुत्तर प्रज्ञाया, वा विपश्यना प्रज्ञा, आर्य मार्ग प्रज्ञाया, अधिवचनं = नां खः । कू धयागु प्रज्ञाया नां खः । भुलां म्हुइत ह्लात जक फड म्हुइ । पीक् वा कुलिं म्हुसा जक जी । भुकी मध्यय् कुलिं जूसा दकले लवः नु जूल । उकि अर्थकथाय् (कुदाल) धका क्यना तल । धन नं कू ज्याभः धका भाय् हिला तयागु दु । चायागु भुलां म्हुइत कू ज्याभः माःथे श्व शरीर रूपी भुलां छुटे यायेत प्रज्ञा शस्त्र अ वश्यक जू । गुजागु प्रज्ञा घाःसा— अर्थकथाय् “लोकिय लोकुत्तराय पञ्जाय = लौकिक प्रज्ञा व लोकुत्तर प्रज्ञा धका सामान्य कथं खोले याना तल ।” अथेसां लौकिक प्रज्ञा मध्यय् नं “चतुधातुवत्थान विपश्यना प्रज्ञा” छुटे याये माली । उकि “विपश्यना कुलिं म्हुया च्वन” धका हे सम्फे जुइमाः ।

सामान्य मनुतयेसं श्व शरीरयात छत्रिछपांय्गु धका मती धमा च्वन । व म्हुनीबले गथे खः अथे दया च्वंगु चायागु भुलांथे खः । योगीपिसं शरीरय गु आकार प्रकार हाव भाव याक्व पत्तिकं थिक्ख पत्तिकं ल्यू ह्यू वना “वना च्वना, दना च्वना, फेतुना च्वना, थिया

“च्वना, दचना च्वना, कयेकुंका च्वना, चर्कका च्वना” आदि घका
 दिपा मदयेक लुमंका च्वनीबले छाःगु क्वाचुगु छपुचः; पूगु, क्वाःगु
 छपुचः; कसे जूगु, सना च्वंगु छपुचः; छधिछपांय् जुया च्वंगु वा वना
 च्वंगु छपुचः; थुकथं प्यथी छुटे जुइगु जुया च्वन । कुलि छको पालीबले
 चापांय् छपांय् पिहां वया भुलां पत्र पत्र तज्याना वइगुथें खः । धात्थें
 खः, ध्व शरीर नं लुमंकू पतिकं छगू छगू अलग्ग अलग्ग छुटे जुया वइगु
 जुया च्वन । वनेबले “वना च्वना, वना च्वना” घका क्वातुसे च्वंक
 ध्यान तथा लुमंकेमाः । अथे मखुसा “लहना च्वना, न्हयाका च्वना,
 दिका च्वना” घका ध्यान विया लुमंकेमाः । उकथं ध्यान बिया
 लुमंकेबले समाधि ज्ञान बलाना वः लिसे रूप स्वभावतयेत भाग भाग
 थला सिया वइगु जुया च्वन । वनेबले कसे जूगु स्वभाव, संगु स्वभाव,
 ‘वायु-धातु’ छधि छधि तज्याना वइगु जुया च्वन । कसे जूसा कसे
 जूगु मात्र, टम्म च्वंसा टम्म च्वंगु मात्र छुटे जुया वइगु जुया च्वन ।
 शुरु शुरुइथें छधिछपांय् मखु । वायु-धातु स्वभाव मात्र जक खने
 दइगु । मेमेगु लुमंती नं थथे हे लुमंकू लुमंकू पतिकं शरीरयागु आकार
 प्रकार स्वभावत छगू छगू पत्र पत्र पिहां वइगु जुया च्वन । उकि
 भाविता याना सिया च्वनीगु प्रजा कूयागु धारथें च्वं । कुलि छथु
 पालेबले भुलां छथी कू दला वइथें लुमंका सीकु पतिकं शरीर भाग भाग
 कू दलीगु जुया च्वन ।

आः थथेयात विचार ज्ञानं हे बिचाः याना स्वयेनु । ह्यापां
 सँयान बिचाः याये नु । सँ धयागु छाःगु स्वभाव “पृथ्वी-धातु” खः ।
 व्यक्ति वा सत्त्व मखु । अथे जुया सँ छगू भाग क दल । हानं ह्याय् बुया

बद्गु चिमिसं विचाः याना स्वये नु । व नं "पृथ्वी-धातु" खः ।
 पुद्गल अथवा सत्त्व मखु । व नं छगू भाग कू दल । ह्ला तुनी च्वंगु
 भुसियात विचाः याये नु । ज्ञानं कू यला स्वये नु । व नं "पृथ्वी-धातु"
 खः । पुद्गल वा सत्त्व मखु । वायात विचाः याना स्वये नु । व नं
 "पृथ्वी-धातु" छाःगु स्वभाव खः । पुद्गल वा सत्त्व मखु । मिसा वा
 मिजं नं मखु । छ्यंगुयात विचाः याना स्वये नु । व नं पृथ्वी-धातु हे ।
 पुद्गल वा सत्त्व मखु । हानं ला, सँय्प्वाँय्, क्वे", स्यो यक्व भागत
 हनि । इपि फुकं अलग्ग अलग्ग धया च्वन धायेवं ताउ माली । मोता
 मोति धायेगु खःसा दकसिबे दयोने च्वंगु छ्यंगु, अनं ला, अनं हि, अनं
 सँय्प्वाँय्, अनं क्वे" इमित्त नं ज्ञानं छगू छगू दत्तले लिकया स्वये नु ।
 अनं ल्यु आतापति, स्ये", नुगःचु, स्वँयात छगू छगू लिकया स्वये नु ।
 धातु स्वभाव मात्र खनी । पुद्गल वा सत्त्व खनी मखु । इपि फुकं
 भुलांयात म्हुया स्वयेबले छधिकः छधिकः कू दला वनीथें थ्व शरीर नं
 कू कू दला वनी तु जुया च्वन । उकिं भाविता याना लुमंका सीका
 च्वनीगु प्रज्ञा- कूयागु धार खः ।

उकिं- कू धयागु छु ? लुमंका सीका च्वनीगु 'प्रज्ञा' हे खः ।

"किं अभिक्खणं- भगवन्, दिपा मदयेक म्हुइगु धयागु छु ?"

धका न्यगु प्रश्नयात "अभिक्खणन्ति खो भिक्खु वीरियारम्भस्सेतं
 अधिवचनं" धका भगवान् बुद्धं लिसः बिया बिज्यात ।

"भिक्खु = काश्यप भिन्नु, अभिक्खणन्ति एतं = दिपा मदयेक
 म्हुइगु धयागु थ्व नां. वीरियारम्भस्स = वीर्ययात क्वातुक भाविता
 याकेगुया अथवा अटूट रूप अभ्यास यायेगुया, अधिवचनं = नां

स्वः ।”

दिपा मदयेक म्हुइगु धयागु अटूट रूपं भाविता याना लुमंका च्वनेगु अटूट रूपं अभ्यास याना च्वनेगु वीयं छः । कुलि म्हुइबले गुकथं म्हुइमाः ? कूयागु चु क्वातुक ज्वना म्हुइमाः मखुला ? छ्वासुक ला ज्वने हे मज्जू । क्वातुक ज्वना यां कायेमाः मखु ला ? यां कया च्वय् क्वायेबले बलं धिना क्वायेमाः मखु ला ? उकियात हे कुलि छय् क्वायेगु धाइ । भये हे भाविता याना लुमंकेबले वीयं क्वातुक कोशिस बाना बिचाः यायेमाः ।

“फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वना, खना च्वना ताया च्वना कयेकुंका च्वना चर्कका च्वना” भादि धका लुमंकू लुमंकू पतिकं लिउनें ध्वाना बिया च्वगुथे वीयं अटूट रूपं समावेश जुया च्वनी । थुगु वीयं सिधिल याना फ्वासुसे च्वना बल धायेवं लुमंकेगु गतिलाइ मखुत । उकिं सम्यग्-व्यायाम-धयागु ध्व वीयं अत्यावश्यक जुया च्वन । उकियात “सम्यक्-प्रधान” कथं प्यंगू “सम्यक्-प्रधान” नं धाइ ।

सम्यक्-प्रधान ४-गू सिद्ध जुइगु गथे धाःसा- थुगु वीयं जक कोशिस याना च्वनेगु बखते ह्लापा उत्पन्न जुइ धुंकूगु अकुशलयात नं छुटे याये फु । धातये वीयं कोशिस यायेगु बखते ह्लापा उत्पन्न जुइ धुंकूगु अकुशलत नं उत्पन्न जुइगु अवसर दइतिनि ला ? दइ मखुत । उकिं ह्लापा उत्पन्न जुइ धुंकूगु अकुशलयात नं हटे याये फु । हानं लिपा उत्पन्न जुइगु न्हुगु अकुशलत नं उत्पन्न जुइगु अवसर दइ मखुत । दये फइ नं मखुत । हानं उत्पन्न मज्जुनिगु विपश्यना कुशल नं लुमंकू पतिकं

उत्पन्न जुया च्वनी । उत्पन्न मजूनिगु मागं प्रज्ञात नं उत्पन्न जुइके धका कोशिस याना च्वनी । उकि थुकीयात उत्पन्न मजूनिगु विपश्यना व मागं कुशलत उत्पन्न जुइके धका कोशिस याना च्वंगु नं धाइ । थुकि धाना उत्पन्न जुइ धुकूगु कुशलत स्थिर जुया च्वनीगु वृद्धि जुइगु गये आःसा- छको लुमकेवं विपश्यना कुशल छको उत्पत्ति जुइ । हानं छको लुमकेवं मेगु विपश्यना कुशल उत्पन्न जुइ । लुमकू लुमकू पतिकं मूगु वृद्धि जुया च्वनीगु खः । उकि थुगु वीर्यं छको लुमकेवं प्यंगू सम्यक्-प्रधान कृत्य छकोलनं सिद्ध जुइगु जुया च्वन । प्यंगू सम्यक्-प्रधान कृत्य सिद्ध जुः फूगु सम्यग् व्यायाम धयागु थुगु वीर्यं धात्ये कुलि पालेगुथे खः । कुलि पालेबले कूयात यां कया क्वकायेगु थकायेगु याना थितं थिक पालेमाः । अथे हे धयाथे थव भाविता याना लुमकेगुली नं छको लुमके धुनेवं हानं छको लुमकी, हानं लुमके धुनेव हानं मेबले लुमकी याना तनंतें लुमका वनिगु अटूट रूपं उत्पन्न जुइक छगू लुमंति ल्यू मेगु लुमंति लगातार स्वाकः उद्योग याना च्वनेमाः । उकि कू पालेगु व विपश्यना भावना उत्पन्न जुइक कोशिस यायेगु तःसकं मिले जू ।

अनं ल्यू खापायागु चुकूया खँ वल । कुलि पाला छुटे याना यंकूबले चुकू लुल । भुलांया दुने च्वंगु वस्तु आः तिनि ह्यापां खने दत । व चुकू खने साथं शिष्य जूमहं “गुरु, का स्वया बिज्याहूँ, चुकू खने दत” धका लय् लय् तातां धायेव ब्राह्मणाचार्यं “का का आम चुकू लिक्कया छव । म्हुइगु म्हुयावं यकी” धाल । “भगवन्, का लंगी=चुकू धयागु छु स्वः ? थव प्रश्नयात भगवान् बुद्धं “लङ्गीति खो भिक्खु अधिज्जायेतं अधिवचनं” धका लिसः बिया बिज्यात ।

“भिव्वु = काश्यप भिच्चु ! लङ्गोति एतं = लुखाया चुक्क
 धयागु थ्व नां, अविज्जाय = कमस्थान नथ (तरीका) यात मस्युगु
 अविद्याया, अधिवचनं = नां खः । खापाया चुक्क धयागु अविद्या हे
 खः । कर्मस्थान विधियात मस्युगु अविद्या । अविद्या धयागु वयागु थाय्
 स्वया स्वया अनेक प्रकारं दु । विपश्यना व आर्य-मार्गं ज्ञान हटे याये
 माःगु अविद्या ला प्यंगू सत्ययात मस्युगु अविद्या खः । थन धाये त्यनाभु
 अविद्या ला उलि तक च्वय् च्वगु तहलय् मथ्यनि । श्रुतमय-ज्ञान व
 चिन्तामय-ज्ञान हटे याइगु अविद्या तिनि । व कर्मस्थान विधियात
 मस्युगु अविद्या हे खः ।

कर्मस्थान विधि मसिल धायेवं भावना अभ्यास याये फइ ला ?
 फइ मखु । कर्मस्थान विधि ला छखे हे ति, जा थुइगु तरीका समेतं
 मसिल धायेवं थुइ मज्यु । मसीकं थुल धायेवं स्यं हे स्यनी । थुइ
 छुनेगु जूसां तालिम कायेमाः । मय्जुपिसं स्कूलय् मवसे थुइ छुने सःगु
 इमि मांपिसं स्यने कने याना तःगुलि खः । इमि मांपिसं गथे मायेमाः
 धका क्यना तःगु दु । विशेष रूपं क्यना च्वने माःगु मडु । स्वया जक
 नं खुइल वयेका तःगु दु । अथे तरीका स्युसा तिनि थुइ छुनेगु जक
 धाःसां कथं हनीगु । छिकपिनिगु नं थःथःगु ज्या-खँत दु । बुं बालि
 पिइगु, हल जोते यायेगु थुपि ज्या-खँत नं बी जुया च्वंपि बृद्धपिसं स्यने
 कने याना बीमाः । विशेष रूपं स्यने कने याना मव्युसा नं थुपि
 तरीकात स्वया खना नं सिया सया वः । हल जोते याःगु स्वये
 मनंहासित बुइँ छवया हल जोते याके छवयां जी ला ? जी मखु ।
 दई नाथ हाके याये सइ मखु । सा म्येतयेसं नं स्यु । हाके याना

[१०२]

मञ्जुह्वं जुह्वं इपि नं मवं । तरीका मसीकं छुं नं मज्जू । तरीका
आवश्यक खः । तरीका गुलि आवश्यक धयागु ख्यै छत्वाःवा
विस्तृतं धाये ।

तरीका मजिमगाः—

बोधिसत्व सिद्धार्थ कुमारं महाभनिष्कमण याना बिज्यात,
२९-दँया उमेरय् । फिखुँ दुबले यशोधरा देवी विवाह याये छुंका
राज्य सुख अनुभव यायां २९-दँ तक बिते याना बिज्यात । उगु
१३-दँ राज्य सुख उपभोग याना च्वं च्वं वृद्ध, रोगी, मृतक व भिक्षु
धयागु प्यंगू निमित्त खँसेलि सवेग उत्पन्न जुहका बुढा जुइगु, रोगं कइगु,
मरण जुइगु मदया च्वंगु धर्मं माले धका महाभनिष्कमण याना
बिज्यात । सत्व प्राणीपि बुढा जुइ मंमदयेक बुढा जुया च्वनेमाः ।
मंमदयेक रोग जुहका च्वनेमाः, मंमदयेक मरण जुइमाः । जरा
व्याधि मरणं मुक्त जुया च्वंगु धर्मं जि माले । अनं लिपा प्राणीपिसं नं
जरा व्याधि मरणं मुक्त जुया च्वंगु धर्मं प्राप्त याये फयेक जि उपदेश
बी धयागु तःसकं भिगु, तःसकं उत्तमगु सम्यक् छन्दं गृह त्याग याना
बिज्यात । थुकथं गृहत्याग जक याना बिज्यात । अबले बोधिसत्वयाके
भावना अभ्यास यायेगु तरीका मदु । न त ताल-पत्र दु, न सफू हे ।
दसु व नमूनाया नामं छुं छगू धका दुगु मखु । अये हे खालि ह्यातं
जंगलय् हुने जरा, व्याधि, मरणं मुक्त जुया च्वंगु धर्मं थःकःमहं माले
धका पिहीं बिज्यागु खः । अबले तीर तरीका छुं नं दुगु मखुनि ।

जंगलय् थ्यंबले श्रमण भेष धारण याना तरीकात मामां

कालाम गोत्रय् उत्पन्न जूह्य आलार ऋषियागु समाचार ताल । अबले
 आलार ऋषि स्वसः शिष्यपि मुंका वज्जीदेश वैशालीया लिक्क जंगलय्
 भावना केन्द्र खोले याना भावनाया अभ्यास याका च्वंगु जुया च्वन ।
 आलार ऋषि शक्तिशालिह्य जुया च्वन । लौकिक समापत्ति च्यागू
 दुगुली नेवसंज्ञा नासंज्ञा घयागु अन्तिम समापत्ति छगू तोता न्हेगू
 समापत्ति सम्पन्नह्य जुया च्वन । उकि आलार ऋषिया यश कीर्ति
 समाचार तया अन बना बोधिसत्त्वं आलार ऋषियाथाय् भावना मायेगु
 तरीका स्यना काल । “आवुसो आलार, जि छन्धाय् भावना तरीका
 स्यना कया भावना अभ्यास याये मास्ति बः” धका बोधिसत्त्वं धाबले
 आलार ऋषि गुकथं लिसः बिल धाःसा “आवुसो गौतम, जिमिगु
 भावना तरीका तःसकं बांला । आवुसो गौतमथे प्रज्ञा ज्ञान तीक्ष्णपि
 व्यक्तिपिसं अभ्यास जक यात धाःसा, जिमिगु धर्म गुरुं स्यूगु धर्म शिष्यं
 सीके फू । तःसकं बांलागु भावनाया तरीका खः ।” व अस्यावश्यकगु
 खं खः ।

Dhamma.Digital

गुरुं स्यूगु धर्म शिष्यं सीके फूसा तिनि यातये ना । “गुरुं जक
 स्यू शिष्यपिसं सीके मफू” धाःसा व खये न फू मखये नं फू । मन वुक्क
 च्वने फू । थुजागु धर्म धौं कन्हे नं दु । गुरुं जक सिया शिष्यं मस्यूगुलि
 गुरुया विश्वासय् च्वना गुलि गणाचार्यपि बिद्याधर जूयें सिद्धि लाःगुथें
 जुया शिष्यपि धाःसा छुं नं मजू । गुरुं नं छुं नं मजू । अथेसां गुरु जक
 सिद्धि दुगुथें छुं दुगुथें जुया शिष्यपिसं विश्वास याना शरण काइगु माने
 याइगु जुया च्वन । जल काइगु जन्तर मन्तरत काइगु फुकं फुकं
 काइगु । थःम्हं जक मस्यू, गुरुं ला स्यू धका मती तया विश्वास याना

भरोसा कया च्वनीगु खः । अजागुयात जिमिगु बिश्वासं ला पत्याः मजू । थव थौं कन्है यक्त्रं दया च्वंगुलि जक धया च्वनागु खः ।

थुजागु मेमेगु धर्मय् नं दु । बुद्ध-धर्मं पिनेयागु धर्मं थथे हे ईश्वरयागु शरण कया च्वन । न्ह्यागु छगू न्यंसां नं “ईश्वरं जक स्यू, जिमिसं मस्यू” हँ । ईश्वरया इच्छा अनुसारं हे धका ईश्वरयात मिखा तिसिना विश्वास याना माने याना च्वंपि दु । इमिगु धापू थथे खः— संसार व सत्त्व प्राणीपिन्त परमेश्वरं सृष्टि याना तःगु खः । अथे सृष्टि याइह्य परमेश्वरयात देवदूत व ईश्वर पुत्र धाःपि व्यक्तिपिसं जक खंके फू, मेपि मनूतयेसं सुना नं खनी मखु । उकि उह्य ईश्वर पुत्र धाःह्य ब्यक्ति थःथःम्हं कंगु धर्मयात नं “परमेश्वरयागु उपदेश, वस्पोलयागु दिब्य-वाणी” धका नं नां बीगु जुया च्वन । छुयें च्वं धाःसा “जिगु खँ पत्याः मजूसा जिमि कलाःयाके न्यं” धायेथे खः । उगु “जिमि कलाः याके न्यं” धाःगु खँ निह्य अलग्ग अलग्ग जूगुलि साक्षि रूप्य् स्थापना याये बहः जूगुलि छुं अंशय् विश्वास याये ज्युनि । थः थःम्हं तुं कना “ईश्वरयागु दिब्य-वाणी” धका धाःगु ला परमेश्वरयात न खंगु मखु । परमेश्वरं कंगु नं ताःगु मखु । अथे जुया विश्वास यायेत तःसकं थाक् अथे नं उगु धर्मय् वना च्वंपि मनूतयेसं परम्परा जुया च्वंगु जुया अजागु धर्मयात मिखा तिसिना विश्वास याना शरण कया च्वंगु खः । व नं ठिक मजू ।

बुद्ध-धर्मं तःसकं याते लाः । सन्दिट्टिको = धारण व पाजन यात धाःसा स्वयं थःम्हं स्वका काये फूगु धर्म स्वः । भगवान् बुद्ध इह्यसिनं जक सिया बिज्यागु मखु । सारिपुत्र भौद्गल्यायन महा-

स्वविरपिसं जक सिया बिज्यागु मखु । नां दं दीपि भरहन्तपिसं जक
 सिया बिज्यागु मखु । धर्म आचरणयात घाःसा न्ह्याह्वासिनं सिया
 बिज्यागु खः । थुजागु धर्मं तःसकं बांला । चि धयागु चि (खायु)
 सवा वः । न्ह्याह्वासिनं पयया स्वःसां चिसवा वः । चिनी धयागु चाकु
 सवा वः । न्ह्याह्वासिनं पयया स्वःसां चाकुसे च्वं । गुरुयात चाकू,
 शिष्ययात खायु धयागु मदु । समान हे जुइमाः । अले तिनि स्वभाव
 मिले जुया बांलाइ । उकिं नकतिनि आलार ऋषि घाःगु खँ तःसकं
 उत्साह—जनक जू । बोधिसत्त्व उत्साहित जुया बिज्यात “अहो, आलार
 ऋषियागु धापू तःसकं बांला । ग्रन्थय् आधारित मखु । स्वानुभूती
 आधारित खः । थःम्हं हे खंका घया च्वं च्वंगु खः ।” बोधिसत्त्वं तःसकं
 उत्साहित जुया तरीका सयेका अभ्यास यात । गुलिचां मदुवं हे आलार
 ऋषि प्राप्त याना तःगु समापत्ति न्हेगुलि फुकं प्राप्त याना काल ।

उकथं फुक प्राप्त जुइ धुंसेलि आचार्यघाथाय् वना कन, “भो
 आचार्य आलार, जि अभ्यास याना थुगु थुगु धर्म प्राप्त याना । आकि-
 च्चन्वायतन धयागु धर्मय् जि ध्यन । विज्ञान धयागु छुं नं मन्त धयागु
 थासय् जि ध्यन । विज्ञान निरोध जुया छुं नं मदु धयागु थासय् ध्यना
 जिगु चित्त स्थिर जुया च्वने धुकल । व आवुस आलारं प्राप्त याना
 तयागु धर्म खः ला ?” आलार ऋषि आश्चर्य चाया “अँ, खः खः । गथे
 जुल आवुस गौतम ! जिमिगु धर्म थुलि याकनं प्राप्त जुइ मयःगु खः ।
 वःसकं विचित्र खः । तःधंगु ज्ञान विशिष्टतां याना थये प्राप्त याये
 फूगु खः । अथे जूसा थन यकव शिष्य परिषदीपि दु । गुरु व शिष्यया
 भाव तये मत्य । आवुस गौतम नं छह्य आचार्य, जि नं छह्य आचार्य

जुइ । क्षीपिं निम्हं आचार्य जुइ । धन हे चवनेगु या ।” यथे धया आचार्य आलारं वच्छि शिष्यपि इना बिल ।

बोधिसत्त्व अन कर्मस्थान स्यने कने याना गुलिखे दि तक चवनेगु यात । गुलिखे दि धयागुया तात्पर्य छन्हू निन्हू नं जुइफु । छवा निवानं जुइफु । अन चवं चवं बिचाः यात, “जि प्राप्त याना तयागु धर्म जरा, व्याधि व मरणं मुक्त जुया चवंगु खः ला ?” “अहँ, मखु ।” थव धर्म युक्त जुया सिना वनेवं आकिञ्चञ्चायतन भूमी तक जक ध्यनीगु खः । उगु भूमि रूप मदुगु अरूप-भूमि धाइ । भौतिक विज्ञानं ला उगु भूमियात न्हाकथं याःसा नं परीक्षण याये फइ मखु । विज्ञान लिसे मिले मजूगुलि विश्वास याये मयःसा मयासे हे चवनेगु । विज्ञानं ला रूप दःसा तिति रूपयात जक परीक्षण याये ज्यू । नाम-धर्मयात्त परीक्षण याये मजू । उकथं रूप मदयेक “नाम” जक “चित्त” जक उत्पन्न जुया चवनीगु भूमि भति विचित्रगु खः । उगु भूमी ध्यनी ।

उगु भूमिया आयु ६०-द्वः कल्प दुगु जुया चवन । गपाय्हाकःगु आयु । थव छगू कल्प हे गुलि ताउमाः । ह्यापायापि स्वहा बुद्धपि जुया बिज्याये धुकल । गौतम बुद्ध नापं यायेबले प्यह्य जुल । वस्पोल बुद्धपि उत्पन्न जुया बिज्याये न्हावः नं दक्क समय फुना बने धुकल । लिपा नं आर्य-मैत्रेय बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्याइ तिति । उकथं छगू छगू कल्प हे ताउ ताउमाः । अजागु कल्प ६०-द्वः दँ आयु दइगु गुलि जक ह्याइपुसे चवनीगु जुइ । अथेसा नं ६०-द्वः कल्प दइबले उगु अरूप-भूमि ज्युत जुइ हे तिति । सिना गन बनौलय् ? हानं मनुष्य लोक देवलोकय् हे वनी । हानं देव, मनुष्य हे जुया वइ तिति । अथे नुइबले मेपि स्वया

छु पात ? छु हे मपाः । मेपिथे हे जुल । सप्पुरिसूपनिस्सय (= सत्पुरुष-
पिं लिसे सत्संगत) दया भिगु कुशल कर्म याना व देव, मनुष्य भूमी
हानं हानं उत्पत्ति जुइगु सम्भावना दु । सप्पुरिसूपनिस्सय प्राप्त
मज्जुया, सत्पुरुष धर्म सेवन याये मदया, असत्पुरुषपिनिगु धर्म, मखु
मखुगु सिद्धान्त न्यना, यः तायेकल धाःसा मभिगु अकुशल कर्म न
या वने फूनि । मथे जुल धाःसा प्यंगू अपाययं नं कुतुं वनीतिनि । अथे
जुइबले प्यंगू अपायं नं मुक्त मजुल । जरा, व्याधि व मरणं नं ।” धका
विवाः याना उगु धर्म तोता थःथःम्ह न्हूगु धर्म माः वन ।

उकथं न्हूगु धर्म माः जूबले आलार ऋषि स्वया च्वय् तहलय्
थ्यंहा राम ऋषिया समाचार ताल । राम ऋषि नेवसंज्ञा नासंज्ञा-
यतन ध्यानय् थ्यना च्यागू समापत्ति फुकं प्राप्त जुया च्वंहा छः । उहा
राम ऋषिया थाय् मगव्र देवयागु राजगूह शहरया दुने लाःगु जगल
छ्मू जुया च्वन । शिष्य परिषद् न्हसः दया च्वन । अन राम ऋषिया
शिष्य उद्रक ऋषियाथाय् वना घाल- “आवुस उद्रक, छल्पोलपिनि धर्म
यायेगु विधि जि नं अभ्यास याये मास्ति वः ।” अले उद्रक ऋषि इभिगु
धर्म तःसकं बांलागु छः धका कना शिष्यं नं गुरुथे हे सीके फु धया
कर्मस्थान बिल । उगु कर्मस्थान अभ्यास याःबले नं बोधिसत्त्वयात
गुलिचा मदुवं नेवसंज्ञा नासंज्ञायतन ध्यान प्राप्त जुल । अथे प्राप्त
जूसैलि उद्रक ऋषि राम आचार्यया शिष्य जुया च्वंगु जुया वं
बोधिसत्त्वयात समानगु कुवलय् समेतं मतःसे आचार्ययागु थासय् तथा
थः सहयोगी शिष्य रूपय् च्वन । राम आचार्य अबले दु खवाः भवः ।
उकि उहा राम आचार्यया थासय् तःगु जुइमाः । अथेसां बोधिसत्त्वं उगु

धर्म बिचाः याना स्वबले नेवसंज्ञा नासंज्ञायतन भूमी तक जक उत्पन्न जुइगु खः । उगु भूमी चयप्यद्वः कल्प आयु दइ । उगु भूमि च्युत जुइबले मनुष्य लोक्य ध्यनी, मखुसा देवलोक्य ध्यनी । अबले नं सत्पुरुष धर्म अभ्यास याये फुसा यात, मखुसा प्यंगू अपायय कुतुं वनी धयागु खन । अथे खूबले प्यंगू अपायं नं मुक्त मजूनि । जरा, व्याधि मरणं नं मुक्त मजूनि । थ्व धर्म नं जि माला जुयागु मखुनि धका बोधिसत्त्वं उगु नेवसंज्ञा नासंज्ञायतन ध्यान नं तोता छवत । अनं लिपा थःगु ज्ञानं थःहं हे मालेगु याना बिज्यात ।

“सम्मासम्बुद्धो = प्यंगू सत्य सम्पूर्णा धर्मयात मेपिके स्थना मकास थःगु ज्ञान शक्ति परीक्षण व अनुसन्धान याना सत्य रूपं सीका बिज्याःहा बुद्ध । “सम्यक्-सम्बुद्ध” धयागु मेपिके स्थने कने मयासे स्वज्ञान शक्ति प्यंगू सत्य धर्मयात सीका बुद्धत्वय ध्यंगुयात धाइ । उकिं आलार उदकपिनिगु पद्धति तोता थःगु ज्ञानं न्हूगु धर्म न्हूगु विधि माला बिज्यात । अथे मामां अन्तिमय् बोधि सिमा क्वय् रत्न पलङ्क्या द्योने मुलपति ध्याना फेतुना स्वज्ञानं हे “पूर्वेनिवास-ज्ञान” अभ्यास याना प्राप्त याना कया बिज्यात । ह्यापा ह्यापायागु जन्मयात सीके फूगु ज्ञानयात “पूर्वेनिवास-ज्ञान” धाइ । अनं लिपा बाचा इलय् स्वयम्भू ज्ञानं हे अभ्यास याना “दिव्यचक्षु-ज्ञान” प्राप्त याना बिज्यात । न्ह्यागु अवस्थायात जूसां बिचाः याना स्वयेवं स्पष्टं खंके फहगु ज्ञानयात “दिव्यचक्षु-ज्ञान” धाइ । अनं लिपा अन्तिम यामय् प्रतीत्य समुत्पाद धर्म प्रत्यवेक्षण याना उपादानस्कन्ध न्यागूया उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना प्यंगू आर्यमार्गं ज्ञान द्वारा छसिकथं थाहा

बने धुंसेलि अन्तिमय् अरहन्तमार्ग-ज्ञान सर्वज्ञता ज्ञानय् ध्यंका बुद्धत्वय् ध्यंका बिज्यात । उकथं बुद्धत्वय् ध्यने धुंका बुद्ध जुया बिज्यागुयात्त सम्भयक्सम्बुद्ध गुणं आरम्मण याना स्वयेनु । “बुद्धत्वय् ध्यनीगु” धयागु वास्तत्रय् स्वयं थःम्हं धर्मया अनुसन्धान याना स्वयं थःम्हं आचरण याना सीके माःगु सीके बहःगु धर्मयात्त ह्यं पुन्य मदयेक सीकूगु अवस्था-यात्त धाइगु खः ।

‘खः, भगवान् बुद्धं नकतिनि नकतिनि गृहत्याग याना बिज्याबने आलार उद्रकपिआय् विधि विधान स्यनेगु सयेकेगु याना बिज्यात । अथे नं उगु नय उगु पद्धति आचरण याना बुद्ध जुया बिज्यागु मखु । उगु नय उगु पद्धतित त्याग याना मेपिके स्यने कने मयासे स्वयम्भू-ज्ञान शक्ति थुगु धर्मं थुगु धर्मयात्त थुकथं थुकथं बिचाः याये माल धका स्वयं ज्ञानं बिचाः याना अभ्यास यासेलि तिति पूर्वनिवास-ज्ञान, दिव्यचक्षु-ज्ञान व अन्तय् आश्रवक्लेश क्षय याये फूगु “आश्रवक्षय-ज्ञान” धयागु “अरहन्तमार्ग-ज्ञान” सम्पूर्ण धर्मयात्त सीके फूगु “सर्वज्ञता-ज्ञान” प्राप्त याना कया बिज्यात ।

उगु ज्ञान प्राप्त जुया बुद्ध जुइ धुंसेलि न्हेगु थासय् न्हेन्हु न्हेन्हु च्वना “विमुक्ति सुख” अनुभव याना च्वना बिज्यात । “विमुक्ति सुख” अनुभव यायेगु धयागु “फल समापत्ति ध्यानय्” च्वनेगु खः । गुगुं गुगुं थासय् धर्म नं बिचाः याना च्वना बिज्यागु दु । उकथं न्हेगु सप्ताह अथवा पीगुन्हु बिते याना बिज्याये धुंका न्हेन्हु दुखुनु धर्म उपदेश याये निति प्रत्यवेक्षण याना बिज्यात । गुह्य व्यक्तियात्त ह्यापां धर्म खं कने माली धका प्रत्यवेक्षण याना याकनं धर्म सीके अपुह्य व्यक्ति

ल्यया विज्यात ।

ह्लापां उपदेश यायेबले न्यनीह्य व्यक्तियकनं धर्मं सीके यःपुसा
 तिनिय पाय्छि जू । न्हागु जूसां ह्लापां यायेगु ज्या सफल जुइ अःपुसा
 तिनिय पाय्छि जुइगु खः । विद्या अध्ययन याकेबले नं ह्लापां विद्या
 अध्ययन याकेगु थासय् दक्षपि शिष्यपि माः । उपि ह्लापांपि शिष्यपि
 याकनं सया सिया वन धाःसा गुरुया नां बांलाइगु जुया च्वन । ह्लापां
 विद्यलय खोले यायेबले नं तीक्ष्ण तीक्ष्ण बुद्धि दुपि शिष्यपि दया इपि
 शिष्यपि जांचय् पास जुल धायेवं उगु विद्यालयया नां दनीगु जुया
 च्वन । अये मजूसे विद्यालय खोलय् यायेखतन शिष्यपि बुद्धि फ्यासुपि
 जुया जांचय् पास मजुल धायेवं उगु विद्यालयया नां ववह्यनिगु जुया
 च्वन । भावना आश्रमत नं थये हे खः । ह्लापां भावना स्यनीगु थासय्
 वृद्ध वृद्धपि व्यक्तियपि, बुद्धि चमकंपि व्यक्तियपि, श्रद्धाबल वीर्यबल
 कम्जोरपि व्यक्तियपि वया भावना या वल धाःसा भावना वृद्धि जुइ
 फइ मखु । अले उगु भावना आश्रमया नां बांमलाइगु जुया च्वन ।
 “उं, इमिथाय् भावना अभ्यास यायेगु ताउमाः” धका लिपा वइपि
 मनुतयेसं अभ्यास याये मंमदयेकीगु जुया च्वन । भावना अभ्यास
 याइपिके तुरन्त विशिष्ट रूप भावना वृद्धि जुल धाःसा, विशिष्ट भावना
 दुपि व्यक्तियसं इमिसं खंगु विशेषतायात सम्पर्क दुगु थासय् कने यःगु
 जुया च्वन । कने मत्य धका रोके याःसां मज्यू । उकथं “फलानागु
 आश्रमय् भावना अभ्यास यायेगु तुरन्त विशेषता खने दु” धका
 समाचार न्यना भावना अभ्यास याये मास्ति वःपि यक्व खने इयेक
 वये यःगु जुया च्वन ।

उक्ति भगवान् बुद्धं नं ह्यापां धर्मं उपदेशं न्यना आचरणं याद्विपि
 विपि शिष्यविपि माःगु जूया निरिति "सुनां जिगु धर्मयात याकनं सार्थकं
 याये फइ, सीके फइ" धका प्रत्यवेक्षणं याना विज्यात । अबले आलार
 ऋषि खने दत्त, "अँ, आलार ऋषि ताकानं निसँ बलेशं खिति यचुया
 च्चंहा खः । लौकिकं धर्मं विशेषं समापत्तिं नं पूर्णं जुया च्चंहा खः ।
 प्रज्ञां ज्ञानं नं तःधंहा खः । तःसकं तःधंहा नं खः । थुहा व्यक्तित्तिं जिगु
 उपदेशं न्यने खन धाःसा तुरन्त हे विक्षिष्टं धर्मं, पवित्रं धर्मं लाभं याना
 काइ । थुहा आनार ऋषियात ह्यापां धर्मं उपदेशं बी माली ।" थये
 भगवान् बुद्धं प्रत्यवेक्षणं याना विज्यात । अबले लाक देवपुत्रं छह्वा वया
 विन्ति यात, "भन्ते ! आलार ऋषि परलोकं जूगु थनिं न्हेन्दु दत्त ।"
 देवतां लौकिकं चित्तं जुया च्चंगु बुद्धयागु चित्तं सीके फू; लोकुत्तरं चित्तं
 जक सीके मफु । अथे विन्ति यासँलि भगवान् बुद्धं हानं प्रत्यवेक्षणं
 याना विज्यात । भगवान् बुद्धं फुक सीका विज्याये फू धाःसा नं
 प्रत्यवेक्षणं याःसा तिति सीके फु । गुलिसिनं "बुद्धं धायेका देवतां समेतं
 दोशं बिया च्चने माःगु ला ?" धका तर्कं याये फु । बुद्धं नं प्रत्यवेक्षणं
 मयायेकं सीके मफु । छिकपिसं मिखां खँ मखु ला ? तिसिना तयेबले नं
 खं ला ? मखं । मिखा चायेका तःसां न्हाणे तप्यकं जकं खनी, लिउने
 खनी ला ? लिउने मन् वया च्चन धाःसा गबले खके फइ ? लिफः
 स्वसा तिति खके फइ मखु ला ? अथे हे फुकं धर्मं स्यू धाःसा नं
 प्रत्यवेक्षणं याःसा तिति सीगु, मयायेव मस्यू । गुलिसिनं "न्हाय्कथे" हे
 छस्वार्कं ज्ञानं प्रकटं जुया च्चनीगु" धका मती तया च्चनेयः । थये
 मखु । प्रत्यवेक्षणं याःसा तिति सीगु । अबले ला छुं हे ल्यं पुल्यं मदयेकं

फुंकं सिया बिज्याः । सीके मफु धयागु छुं नं मडु ।

उर्कि भगवान् बुद्धं प्रत्यवेक्षण याना बिज्याबले आलार ऋषि परलोक जूगु न्हेःहु दत धका सीका बिज्यात । अले थुह्य आलार यदि देवलोक्य् वा रूप ब्रह्मलोक्य् ध्यना च्वंगु जूसा अन हे वना धर्म उपदेश बी फइगु । अथे जुया व गन ध्यना च्वन जुइ धका बिचाः याना बिज्याबले आकिञ्चञ्जायतन भूमी ध्यना च्वन धका ज्ञानं खंका बिज्यात । उगु भूमी रूप मडु । चित्त जक दु । रूप मडुगु जुया वयाके मिखा नं मडु, ह्ताय्पं नं मडु, ह्य नं मडु, उर्कि वयाके ह्ताय्पं मडुगुलि भगवान् बुद्धं धर्म उपदेश बिया बिज्याःसां तायेके फइ मखु । अले विशेष धर्मयात नं लाभ याना काये फइ मखु हँ । यदि व परलोक मजूसे भगवान् बिज्याना उपदेश बिया बिज्यागु जूसा छगू पाद छगु गाथां हे विशेष धर्म प्राप्त याना काइगु जुइमाः । उकथं प्राप्त जुइ फूगु मार्गं फल धर्मं विचरा विमुख बुइका च्वने माल । छखे लाका च्वने माल । छखे लाःगु नं भति जक छखे लागु मखु; व उगु आकिञ्चञ्जायतन भूमी ध्यंका ६०-दः दँ तक म्वाइतिनि । अनं च्युत जुया वइबले मनुष्य लोक्य् ध्यनी । अबले धाःसा बुद्ध दइ मखु । थुहा बुद्ध जक मखु, मेमेपि बुद्धपि नं दइ मखु । अथे जुइबले भगवान् बुद्धयागु धर्म न वं न्यने दइ मखुत । धर्म न्यने मदइबले मार्गं फल धर्मं नं लाभ याये फइ मखु । मार्गं फल धर्मं लाभ मजूसे छुं गर्थे जुया अकुशल कर्म याये स्नात धाःसा प्यंगू अपायय् विचरा कुतुं वने यःनि । उकथं न्हेःहु जक न्ह्यवः सी लाःगुलि यक्व हे हानि जुल धयागु खँयात उद्देश्य याना भगवान् बुद्धं “महाजानियो आलारो कालामो” धका संवेग उरपन्न

जुइका भुनु भुनु हाला विज्यात ।

“कालामो = कालाम गोत्रय् उत्पन्न जूझ, आलारो = आलार ऋषिं, महाजानियो = तःधंगु हानि जुइका च्वन ।”

खः, तःसकं हानि जुइका च्वन । छिकपि नं थों कन्हे थथे हे “भावना याये, भावना याये” धका बिचाः यायां भावना याये मखंक सिना वन धाःसा थथे हे महाजानियो = तःधंगु हानि जुइका च्वने माली । गुलि सियां भावना धाःसा यायेमास्ति वः तर भावना यायेगु तरीका धाःसा मदु । अथे जुया हे सिना वना च्वन । गुलि गुलि धाःसा सी ला मसीनि, सीथें सीथें च्वना च्वन । अबले “भावना याये मफु” धका पुनु पुनु हाला च्वनीगु, “अहो ! ह्यापा बल शक्ति दुबले धाःसा उपदेश मन्यना, आःतिनि थुगु अभ्यास यायेगु विधि न्यने दत्त । आः धाःसा अभ्यास याये फूगु नं मखुत ।” इमित नं तःधंगु हे हानि खः ।

जि धाये त्यनागु भिगु मखु । “कर्मस्थान भावना अभ्यास यायेगु पद्धति मन्त धाःसा भावना अभ्यास याये फइ मखु” धयागु थुइकेत धया च्वनागु खः । आलार ऋषि साधारणह्य व्यक्ति मखु । न्हेगु समापत्ति तकं प्राप्त जुया च्वंह्य धात्थेंह्य आचार्य खः । उजाह्य आचार्य जूसां भगवान् बुद्ध कना तथा विज्यासु स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसारं खुगु द्वारय् उत्पत्ति जुक्व नःमरूप धर्मयात भाविता याना विपश्यना-ज्ञान उत्पत्ति जू” धयागु वं मस्यू । वं जक मखु, पृथग्जन ब्रह्मापिसं नं मस्यू । उकि थुगु विधि तःसकं अःपु मजुगु विधि खः । बुद्ध उत्पत्ति जुया विज्याइबले तिनि बुद्ध कना विज्याना सिया वइगु । अथे जूसां नं गुलिसिनं “थथे मखुनि, अथे मखुनि” धका धाये यःगु जुया च्वन ।

पलख जायेका उकियात नं स्पष्ट याये ।

वस्पोल तथागतं आलार ऋषि मदये धुंकूगु जुया उद्रक ऋषि-
यात उपदेश बीगु बिचाः याना बिज्यात । उह्य उद्रक ऋषि नं बाचा
इलय् तिनि परलोक जुल धयागु सिथा “महाजानियो उद्दको रामपुत्तो”
धका संवेग पूर्वक धया बिज्यात ।

“रामपुत्तो = रामया काय् वा रामया शिष्य जुया च्वंहा,
उद्दको = उद्रक ऋषिं, महाजानियो = तःसकं हानि जुइका च्वन ।”
व कन हे हानि जूहा खः । बाचा इलय् तिनि परलोक जुइ लात । सुथय्
भगवान् बुद्धं उपदेश बी धका मती तथा बिज्याःबले तकं बिचरा
मदये धुंकल । बाचा ई व सुथय् धायेबले ८/१० घण्टा मखा पात जुइ ।
भतिर्चाँछि मार्गं फलं छुटे जुइका च्वने माल । व नं विपश्यना कर्मस्थान
विधि छुं मस्यूगुलि खः । विपश्यना कर्मस्थान विधि जक स्यूगु जूसा
अःपुसे च्वंक मार्गं फल प्राप्त याये फूर्पि खः ।

अथे जुया विपश्यना कर्मस्थान विधि मस्यूगु अविद्या खापा-
चुकू तयेथे खः । छेँ थजु, विहारय् थजु दुहाँ पिहाँ जुइगु लुखाय् थजु,
चुकू तथा तल, तालं दया तल धाःसा दुने याह्य मनु पिने पिहाँ वने
फइ ला ? पिने च्वंहा मनु दुने दुहाँ वने फइ ला ? पिने च्वंहा नं दुने
दुहाँ वने फइ मखु । दुने च्वंहा नं पिने पिहाँ वये फइ मखु । अथे हे
धयाथेँ विपश्यना भाविता यायेगु विधि मसिल धाःसा न्ह्याक्व हे
मनोवृत्ति वांलाःसां, न्ह्याक्व हे भावना अभ्यास याये मास्ति वयेकूसां
विपश्यना भावना अभ्यास याये फइ ला ? फइ मखु । अभ्यास याये
मफुत धाःसा विपश्यना-ज्ञान उत्पत्ति मजुल धाःसा मार्गं फल निर्वाण

प्राप्त याये फइ ला ? फइ मखु । व खापा-चुकू तथा तःगुलि पिहां वये
मफूगुर्थे मच्चं ला ? च्वं । अँ, उकि--

“लङ्गीति खो भिक्खु अविज्जायेतं अधिवचनं । भिक्खु =
काश्यप भिच्छु, लङ्गीति एतं = खापा-चुकू धयागु थ्व नां, अविज्जाय =
भावना अभ्यास यायेगु विधि मस्यूगु अविद्याया, अधिवचनं = नां
खः” धका भगवान् बुद्धं कना विज्यात ।

भावना अभ्यास यायेगु विधि मस्यूगु खापा-चुकू तथा तःगुर्थे
खः । उकि छिकपिनि निंति भगवान् बुद्धं स्मृतिप्रस्थान षट्ठति चायेका
विज्याःगु खः । भगवान् बुद्धं चायेका विज्याःसां नं उगु धर्म न्यने
मनंपि, मथूपि, विश्वास मयाइपि, मस्यूपि व्यक्तिपि नं दनीगु जुया
जिमिसं भगवान् बुद्धया पलेसा हानं चायेके माःगु खः । जिमिसं हानं
गुकथं चायेका धाःसा खुगु द्वारय् उत्पत्ति जुक्व लुमका भाविता याः ।
अथे यात धाःसा स्मृति उत्पत्ति जुइ, समाधि उत्पत्ति जुइ, ज्ञान उत्पत्ति
जुइ धका कना च्वना मखु ला ? कनाथें अभ्यास याःपि व्यक्तिपि
आपालं आपाः दये धुंकल । उकयं अभ्यास याना धर्मरस सीका उत्साह
बढे यानाच्चरपि व्यक्तिपि नं आपालं दये धुंकल । अथे धका अभ्यास
याये मनंपि व्यक्तिपि नं मद्दुगु मखु । अजापि ला क् आपाः दु । अथे
अभ्यास याये मनंपि व्यक्तिपिसं जिमिसं चायेका तथागु खापा-चुकू
हानं तिना मवंक ध्यान तयेमाली । जिमिसं चुकू ल्यहँय् थना चायेका
तया । मेपि वया उगु चुकू स्वचाका वनी, स्वचाका वन कि तिना
वनी । जिमिसं चायेका तथागु इलय् दुनय् भावना अभ्यास याना
पिहां वने हे मधुनि, पिहां वनेगु चिन्तना याना च्वन तिनि; स्व मफुपि

व्यक्तिपि वया चुकू तथा वन धाःसा पिहाँ वने फइ मखुत । अथे नं जुइ यः । व छु धाःसा— जिमिस कना च्वनागु उपदेशयात लिना स्यंका च्वपि व्यक्तिपि नं दु । जिमिसं खुगु द्वारय् उत्पन्न जूजुगु नामरूप धर्मयात लुमंकि,

‘गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति’ गच्छन्तो वा = वना च्वनासा, गच्छामीति = वना च्वना धका, पजानाति = स्यू । वंसा “वना च्वना, वना च्वना” धका थुकथं बिचाः या धका जिमिसं लुखा चायेका तथा । अथे धका थव लुखा ह्लापां जिमिसं चायेकाःगु मखु ।

लय्दी सयादो नं

ह्लापां चायेका बिज्यात —

बर्मा देश अनुसारं धाल धाःसा थुगु मउँव्वा शहरय् लय्दी सयादो (महास्थविर) धाःहा दया बिज्याये धुंकल मखु ला ? वस्पोल सयादो नं दकसिवे ह्लापां खापा चायेका बिज्यागु खः । वस्पोल सयादो नं ह्लापां चायेका बिज्याये धुंका अनं ल्यू मउँन्हीं सयादो, गुहा थव हे मउँव्वा शहरयाहा खः, वस्पोलं हानं छको चायेका बिज्यात । जिपि ला त्यं पुल्यं धाःसां ज्यू । जिमिसं ल्यू ल्यू वना चायेका जुइगु तःसकं अःपुसे च्वं । सयादोपि बिज्यागु लेंपुं ल्यू ल्यू वना जिमिसं चायेकेगु अति हे याउँसे च्वं । लय्दी सयादो नं “अनत्त दीपनी” ग्रन्थय् चायेका बिज्यात । जि उकी गथे दु अथे ल्हया धन ज्वना वयागु दु ।
बधना वयने—

“वनेगु इर्यापथय् पलाञ्छिव्व पतिकं” (जि) वना च्वना
 (जि) वना च्वना” धका तुती द्यूगु चित्त उत्पत्ति जुइका वनेमाः ।
 छपला नं वेहोश जुइका काचाक्क छि मज्यू ।

ध्व वस्पोल लय्दी सयादो नं चायेका थका विज्यागु खः । थुगु
 अनात्म दीपनी ग्रन्थ वस्पोलं (वर्मी सं. १२६३) च्वया विज्यागु खः ।
 यक्व हे वर्ष दत्त । अबले ला जिपि थुगु जन्मय् तकं मध्यनि । अतीत
 भवय् तिनि । उल्लिखि ह्यापा अबले चायेका थका विज्यागु खः ।
 उगु लँपु अनुसार जिमिसं चायेका च्वनागु खः । थथे चायेकूगु नं
 जिमिगु जक शक्ति मखु । मूल मिड्वं जेतवन सयादो फयाजी पाखें
 सत्तिगु लिधंसा दया खः । उकिं जिमिसं थुकथं चायेका च्वना
 “गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति” धयागु पालि कथं वनेगु अवस्थाय्
 पलाः छिक्व पतिकं भावना द्वारा सीका च्वनेमाः ।

पालि व्याकरणय् “अह-योग” “तुह-योग” “नाम-
 योग” धका थुकथं स्वथी दु । अह-योग “गच्छामि” धका धया तल
 धाःसा “अह”- पद मदुसां नं व तयेमाः । तुह-योग “गच्छसि”-
 धका धया तयेवं “त्वं” धयागु मदुसां तयेमाः । “छ वना च्वन” धका
 अर्थ नं छद्यायेमाः । नाम-योगं “गच्छति”- धका धया तल धासा “व
 वना च्वन, चित्त वना च्वन, रूप वना च्वन, नाम वना च्वन” आदि
 द्वारा थाये अनुसारं “जि” व “छ” बाहेक मेगु विषय वस्तु छगू छगू
 कर्ता तथा भाय् हिलेमाः । अंग्रेजी व्याकरणय् नं ध्व रूल अनुसारं
 “प्रथम-पुरुष” “द्वितीय-पुरुष” “तृतीय-पुरुष” धका छुटे याना
 तःगु दु ।

उकि अह्म-योगं गच्छामि-पदयात अहं=जि, गच्छामि= वना च्वना” धका भाय् हिले माःगु पालि व्याकरण रूल कथं वस्पोल लय्दी सयादो नं “(जि) वना च्वना, (जि) वना च्वना” धका तुती द्यूगु चित्त उत्पत्ति जुइका वनेमाः धया विज्यागु खः । थन “तुती दिकेमा” धयागु वनेबले तुत्ति सनीगु स्थूलगु व तःसकं सी दुगु जुया धाःगु खः । मेमेगु अङ्गत सनिगुयात नं भाविता याये फुमा यायेमाः । तर तुत्ति सनिगु स्थूल व प्रकट जूगुलि “तुती द्यूगु चित्त उत्पत्ति जुइका वनेमाः” धया विज्यागु खः । अनं ल्यू “पला छपला नं वेहोश जुइका छी मज्यू” धया तथा विज्याःगु क्वातु मजू ला ? वस्पोल सयादो नं खापाया चुकू बांलाक हे खना विज्यागु खः । मेमेगु इयापथय् नं थथे हे चायेका विज्याःगु दु । उकथं वस्पोल सयादो नं चायेका थका विज्यातं नं पुना वने धुकूगु प्यदेति न्ह्यवः तांलैय्य् शहरं पिकागु छगु ग्रन्थं गुगु कि मेपिन्त दोषारोपण यायेगु व विरोध यायेगुली तःसकं नां दंगु खः, वस्पोल लय्दी सयादो नं चायेका थका विज्याःगु खापा-चुकू हानं तिना बिल । “(जि) वना च्वना, (जि) वना च्वना” धयागु मिले मजू । अथे भावना याये मज्यू हँ । “जि” धयागु प्रज्ञप्ति दुगुलि द्वना च्वन” धका वं तिना ब्यूगु जुया च्वन । अथे जुया उगु ग्रन्थ यः चायेका “वस्पोल लय्दी सयादो हना च्वन, उगु ग्रन्थ ठीक खः” धका थथे ग्रहण यात धाःसा उह्म ब्यक्ति खापा-चुकू त्यूगु जुल ।

जिमिसं ला वस्पोल लय्दी सयादो पाखे लिना चायेका च्वना । चायेकागु जक मखु, अरियावास (आर्यावास) उपदेशय् दुथ्याका हानं स्पष्टिकरण बिया तथागु दु । थथे स्पष्टिकरण बी माःगु मेता कारणं

मखु, शासनय् सत्य धर्म मस्यू मथूपि व्यक्तिपिसं निन्दा उपहास यायेवं, तापाक हटे यायेगु स्वयेवं सत्य पाखे लिना समर्थन यायेमाः । समर्थन मयासे उपेक्षित जुया च्वन धाःसा स्वयं भगवान् बुद्धं दोष बिया बिज्याये यः ।

बुद्धया आरोप —

बुद्धया पालय् आयुष्मान् सारिपुत्रं निरोध समापत्तिया सम्बन्धय् थये धका खँ कना बिज्यात, “शील, समाधि व प्रज्ञां युक्तह्य भिक्षु थुगु जन्मय् अरहन्त मज्जुनिसा “मनोमयकाय” धयागु ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुया निरोध समापत्ती च्वने फइगु सम्भावना दु ।” आयुष्मान् सारिपुत्रं थये उपदेश बिया बिज्यावले लालुदायी वयाह्य वृद्ध भिक्षुं उक्रियात विरोध यात । थुह्य वृद्ध भिक्षु थः नं परियति अध्ययन पाखे छुं सः स्यूह्य मखु । प्रतिरति आचरण पाखे नं छुं हे स्थान दुह्य मखु । उकथं छुकीसनं ताले मला मस्यूह्य जुया नं उखें थुखें आरोप लगे याना जुइ यःह्य जुया च्वन । अथे जुया छुं छुं हे मसीकं एक लव्य विचारं वं विरोध याना च्वन, “व खँ जुइ फइ मखु । मनोमयी भूमी निरोध समापत्ती च्वने फइ मखु ।” आयुष्मान् सारिपुत्रं निकोखुसी ‘जुइफु’ धया बिज्याना च्वन । वं नं हानं विरोध याना च्वन । स्वकोखुसी नं हानं धया बिज्यात । स्वकोखुसी नं विरोध याना च्वन । जः खः नं प्रज्ञावान् भिक्षु परिषद् दुगु जुया च्वन । सुं छह्यसिनं नं आयुष्मान् सारिपुत्र पाखे लिना समर्थन मयाः ।

अथे जूसैलि आयुष्मान् सारिपुत्रं “अं, जि कनागु बिषयय् सुना

नं समर्थन मयाः, मज्जि। तथागतया न्होने वना धाये माली” धका
समर्थन दइगु विचारं भगवान् बुद्धयाथाय् वन । अन थ्यंका नं
आयुष्मान सारिपुत्रं “मनोमयी भूमी थ्यंका निरोध समापत्ती च्वने
फइगु सम्भावना दु” धका धाल । लालुदायी भिक्षु नं भतिचा हे कम
मजू । आयुष्मान सारिपुत्र लिसे लिसे वल । भगवान् बुद्धया न्होने नं
वं “व खँ जुइ फइ मखु” धका विरोध यात । आयुष्मान सारिपुत्रं
स्वको तक धाल । वं नं स्वको तक विरोध यात । अथे जूसैलि
आयुष्मान सारिपुत्र “अँ, जि कनागु खँय् भगवान् बुद्धया न्होने नं
विरोध जुल । सुना नं जित समर्थन मयाः” धका बिवाः याना छुं छां
मघासे सुमुक च्वना बिज्यात ।

अबले तिनि भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यात,—

“अत्थि नाम आनन्द थेरं विहेसियमानं अञ्जुपेक्खिस्सथ ।”

आनन्द = आनन्द, थेरं = महास्थविर जुया च्वंहा व्यक्तियात,
विहेसियमानं = सास्ति याना च्वंगुयात, तुम्हे = छिमिसं, अञ्जुपेक्खि-
स्सथ = उपेक्षाभाव तथा च्वं च्वंगु, अत्थि नाम = दु खनि, माःगु ला
इव धका भगवान् बुद्धं दोषारोपण याना बिज्यात । इव आयुष्मान
आनन्दयात न्ह्यचीका भिक्षुपिन्त न्वाना विज्यागु खः । आयुष्मान
सारिपुत्रथे जाःह्य धात्थेह्य महास्थविरयात छुं ल्याखे मवंहा लालुदायं
थःथःमहं कथं महंक ज्वना तःगु सिद्धान्तं अधार्मिक पूर्वकं विरोध याना
च्वंगुयात बहुश्रुतदुपि ज्ञान बुद्धि युक्तपि व्यक्तपि यक्व दयेका नं सत्य
पाखे समर्थन मयासे छुं छुं मघासे थुकथं उपेक्षाभाव तथा च्वंगु जुइ हे

बहः मज्जुक जुया च्वंगु खं जुल । थुकी जिगु समर्थन दये फइ मखु
 धयागु भावं भगवान् बुद्धं न्वाना बिज्यागु खः । गुलि ग्यानपुगु थ्व ।
 अबले आयुष्मान आनन्दं तःसकं ग्याःगुलि हानं भगवान् बुद्धया न्होने
 छुं धाये माःबले आयुष्मान उपवानयात धाये निरति प्रार्थना यात । उकिं
 थुकथं सत्य पाखे च्वना समर्थन यायेमाः धयागु प्रत्येक प्रज्ञावान
 व्यक्तिपिनिगु कर्तव्य जुया च्वन । थथे कर्तव्य दुगुलि जिमिसं
 अरियावास उपदेश्य स्पष्टं क्यना तयागु दु । व सम्पन्न नं जू । आः
 कना च्वं च्वनागु बालाक पूर्ण जुइ फइ मखु, पूर्ण जुइक कना च्वनेवं नं
 समय यक्व फुना वनी ।

उगु आयुष्मान सारिपुत्रं कना बिज्यागु सूत्रय् वास्तविक अर्थं
 मनोमय धयागु ध्यान चित्तं उत्पत्ति जुइगु रूप ब्रह्म भूमियात धाःगु
 खः । लालुदायीया विचारः कथं मनोमय-चित्तं सिद्ध जुइगु धयागु
 अरूप भूमि जुया च्वन । उकिं वं छुं हे मसीकं बिच्चे द्वाहां वना
 आरोप लगे याना च्वंगु तःसकं आश्चर्यं खः । हानं स्पष्ट याये—

मनोमय-धका रूप ध्यान चित्तं सिद्ध जुया च्वंगु शुद्धावास
 रूप ब्रह्म भूमी थ्यना च्वंपि अनागामी व अरहन्तपिन्त धाःगु खः । इपिं
 अनागामी अरहन्तपिं निरोध-समापत्ति ध्यानय् च्वने फु । उकियात
 लालुदायीं थःगु विचारं “मनोमय-चित्तं सिद्ध जुया च्वन” धासेलि
 रूप मदयेक नाम मुक्कं जक दुगु अरूप भूमि हे खः धका द्वंक विश्वास
 याना च्वन । अरूप भूमि धयागुली निरोध-समापत्ति धयागु उत्पत्ति
 जुइगु स्वभाव मदु । उकिं “जुइ फइ मखु” धका वं बिच्चे वना विरोध
 याना च्वंगु खः । थुकथं स्वको तक विरोध याना च्वंबले जः खः

प्रज्ञावान् व्यक्तिपि यक्व दुगु जुया च्वन । अरहन्तपि नं दुगु जुया च्वन ।
 भायुष्मान् आनन्दथे जाःपि श्रोतापन्नपि नं दुगु जुया च्वन । सकृदागामी
 अनागामीपि नं दुगु जुया च्वन । उक्तं प्रज्ञावान् व्यक्तिपिसं छुं हे
 मघासे अथे मौन जुया च्वंगुलि भगवान् बुद्धं “अत्थि नाम आनन्द, थेरं
 विहेसियमानं अज्जुपेक्खिस्सथ” धका न्वाना विज्यागु खः ।

वस्पोल लय्दी सयादो म्वाना च्वना विज्यागु जूसा खने दयेक
 वःगु मिथ्यावादायात क्वत्थला खापा-चुकू हानं चायेका विज्यागु खः ।
 भाः वस्पोल दया मविज्यासां जिपि लिसे नं सम्बन्ध दुगु जुया
 भरियावास उपदेशय नं वस्पोलं व्याख्या याना विज्यागुयात समर्थन
 याना कना तयागु दु । उकिं “(जि) वना च्वना” धयागु “गच्छन्तो
 वा गच्छामीति पजानाति” धयागु उपदेश अनुसारं वस्पोल सयादो नं
 “गच्छामि” धयागु पालियात तप्यंक भाय् हिला विज्यागु खँ,
 “गच्छामि = वना च्वना” धायेवले “(जि) वना च्वना” धयागु अर्थ
 दुगु खँ, “(छ) वना च्वन” धाये मज्जुगु, “रूप वना च्वन, नाम वना
 च्वन” धका नं धाये मज्जुगु खँ, उकियात नं सः स्पूपि व्यक्तिपिसं सिया
 च्वंगु खँ स्पष्ट याना दया । खः नं खः, वस्पोल लय्दी सयादो नं
 गच्छामि धयागु पालि अनुसारं ततःप्यंक भाय् हिला विज्यागु जुया
 च्वन । व यथार्थं नं खः । उकियात द्वना च्वन धाःसा उह्य व्यक्ति
 पालियात नं छे तःगु जुइ धका जिमिसं थुकथं दोष कयना नं उकी
 स्पष्ट याना तयागु दु ।

खापा-चुकू हानं तिके बी मत्थ —

अथे जुया थुगु अविद्या चुकूयात वस्पोल लय्दी सयादो नं

चायेका धका विज्यागु खः । जिमिसं नं वंसा “वना च्वना” धका भाविता यायेमाः इत्यादि धका कना क्वना च्वनागु तकतिनि धया वयागु अविद्या खापा-चुकू चायेका च्वनागु हे खः । कायानुपश्यना अनुसारं शरीरयागु हाव भावयात थुकथं भाविता यायेमाः; चित्तानुपश्यना अनुसारं चित्तयागु स्वभावयात थुकथं भाविता यायेमाः; वेदानुपश्यना अनुसारं वेदनात थुकथं भाविता यायेमाः; धर्मानुपश्यना अनुसारं स्वभाव धर्मयात थुकथं भाविता यायेमाः; धयागुयात स्मृति-प्रस्थान पालि द्वारा ततःप्यंक स्पष्ट याना तयागु दु । व फुकं संसारं पिहाँ वने मास्ति वःसा पिहाँ वने जीक धका खापा-चुकू चायेका तयागु खः । खापा-चुकू चाला च्वने धुकल । संसार चक्रं पिहाँ वने मंदुसा पिहाँ वने नं फये धुकल । पिहाँ वने मंमदुसां अये नं च्वने फु । तर पिहाँ वने पिहाँ वने धका विचाः याना च्वं च्वं स्वमफुपिसं ह्लाः तुति सुमुक तये मफया उगु खापा-चुकू हानं गल्लाका वन धाःसा पिहाँ वने मफया च्वने फु । व विशेष होश याये माःगु खं खः ।

भगवान् बुद्धया पालय् नं भगवान् बुद्धं थ्व खापा-चुकू खना विज्यागु खः । भावना यायेगु विधि कना विज्यागु खः । थुकी भावना याःगु स्व मफुह्म मारं वया त्यू वइगु जुया च्वन । अरहन्त भिक्षुणीपि अन्धवनय् वना विहार याना च्वनीबले वं “अय्, ह्यु याना च्वनागु ? संसार चक्रं पिहाँ वनीगु निर्वाण धयागु दुगु मखु । भावना याना ह्युं फल महु” आदि धका धाइगु जुया च्वन । खापा-चुकू प्वाः त्यू वःगु हे धायेमाः । सोमा धयाह्य भिन्नुणीयाथाय् वया मारं थये धाः वल —

यं तं इसीहि पत्तब्बं-ठानं दुरतिसम्भवं ।

न तं द्दङ्गुलपञ्जाय-सक्का पप्पोतुमित्थिया ॥

निर्वाण धयागुली अति उत्तमपि उच्च कुलीनपि पवित्रपि भिक्षुपि जक थ्यंक वने फइगु खः । तं = उगु धर्मयात, द्दङ्गुल-पञ्जाय = निलांगु बुद्धि दुल्ल, इत्थिया मिसा, पप्पोतुं = थ्यंके, नसक्का = फइ मखु ।” अय् ! द्विपिथे निलांगु चा बुद्धि दुपि मिसा-तयेसं निर्वाण गबले प्राप्त याये फइ, फइ मखु ।” थ्व नं खापा चुकू स्यू वःगु खः । अथे सां इपि भिक्षुणीपि अरहन्तनीपि जुया बचे जुल । व तिनां ज्यूगु मखु । अथे हे धयार्थे थौं कन्हे नं स्व मफुपिसं खापा-चुकू तथा वने यः । उकिं लय्दी सप्रादीपि व जिमिसं चायेका तथागु खापा-चुकू ह्लाः सुमुक च्वनी मखुपि मनूतयेसं वना तिना मव्युवं अटूट रूपं सुरक्षा याना च्वने माली । असुरक्षित जुल धायेवं तिना वनी । तिना वन कि संसार चक्रं पिहां वने मफया च्वनी । दुःख जुइका च्वने माली ।

उक्खिप लीङ्ग = चुकू ल्यहे^० थना छ्वः धयागु, पजह अविज्जं = अविद्यायात हटे याना छ्वः धाःगु खः । थन “अविद्या-यात हटे याना छ्वः” धका सामान्य कथं धया तःगुयात ‘कर्मस्थान भावना विधि मस्यूगु अविद्यायात हटे यायेमाः’ धका छाये सीके फतलय् ? धका न्यने बहः जू । व खँ “पजह अविज्जन्ति एत्थ = अविद्यायात हटे या धयागु थुगु खँय्, कम्मट्टान-उग्गहपरिपुच्छावसेन = कर्मस्थान अध्ययन यायेगु, न्यनेगुया हिसावं, अविज्जापहाणं = अविद्या हटे यायेगुयात, कथितं = कना तःगु जुया च्वन’ धका

व्याख्या याना तःगु अर्थकया द्वारा सीकेमाः । “भावना यायेगु कर्म-
स्थान विधि सयेका कायेगु, स्पष्ट मजूगु खँ न्यनेगु द्वारा अविद्या-
यात हटे याये ज्यू” धाःगुलि कर्मस्थान विधि मस्यू मथूगु अविद्यायात
हटे याये माःगु खः । उगु अविद्या हटे याये फयेकेत धका जिमिसं
भावना विधि क्यना कना च्वनागु उगु अविद्या खापा-चुकू चायेका
च्वनागु खः । आः व खँ पू वन धाःसां जिल । खापा-चुकूया विषययात
थन हे गाकुसां जिल । धायेगु ला यक्वं दनि, लिपा कने मानिगु विषयत
नं यक्वं दनि । इपि फुकं पतिहाक याना धाये माली ।

ध्वः लिसे फुले जुइह्य ब्यांचा —

मेगु “का उद्धुमायिका = ध्वः लिसे फुले जुइह्य ब्यां घयागु
छु” थुगु प्रश्नयात भगवान् बुद्धं “उद्धुमायिकाति खो भिक्खु कोधूपा-
यासस्सेतं अधिवचनं” धका लिसः बिया बिज्यात ।

भिक्खु = हे काश्यप भिन्नु, उद्धुमायिकाति एतं = उद्धुमायिक
ब्यां घयागु थ्व नां, वा ध्वः लिसे फुले फुले जुया तः थ्वाय् जुया वये
यःह्य ब्यां घयागु थ्व नां, कोधूपायासस्स = तँ पिहाँ वइगु, डाह जुइके
यःगु दोषया, अधिवचनं = नां खः ।

खापा-चुकू चीका हानं म्हुया यंकूबले उद्धुमायिक घयाह्य ब्यां
ध्वदुल । उह्य ब्यां छु खः लय् धका न्यंबले भगवान् बुद्धं “उद्धुमायिक
ब्यां” घयागु “कोधूपायासस्स = तँ पिहाँ वइगु चित्त, तःसकं डाह
जुइकीगु दोष हे खः” धका लिसः बिया बिज्यात । उद्धुमायिक
ब्यां घयाह्य थ्यू लिसे ध्वः लिसे फुले फुले जुया ततःथ्वाय् जुया वइह्य

ब्यां खः । शुकीया विषय्य् ह्यिगः गाक्क स्पष्ट याये धुन । दोष नं थ्व
 ब्यांथे हे खः । मयइपुसे च्वंगु आरम्मण लिसे सम्पर्क दःलिसे फुले फुले
 जुया वृद्धि जुया वयेयः । थःत मयःगु खन घायेवं खनिगुलि नं तँ पिहाँ
 वये यः । ताइगुलि नं, नँ तुनेगुलि नं, नयेगुलि नं, स्पर्श जुइगुलि नं
 तँ पिहाँ वये यः । कल्पना, बिचाः व चिन्तना यायेगुलि नं तँ पिहाँ
 वये यः । विशेष याना ताइगुलि व स्पर्श जुइगुलि कं अप्वः तँ पिहाँ
 वये यः । थःत मयःगु खँ न्यने मालीबले छको जक न्यने मालेवं हे तँ
 पिहाँ वइगु जुया च्वन । हानं छको न्यने मालेवं ला कं हे तँ पिहाँ
 वइगु । गुलि गुलि अप्वः न्यने माल उलि उलि हे तँ नं तीव्र जुया
 वइगु खः । ह्यापां मन्य् जक लुया वइगु, अनं लिपा खाः स्यना वइगु,
 बार बार न्यने माल कि म्हतुं नं मखु मखुगु बोलि वचन घाये लाइगु ।
 शरीरं नं दायेत स्यायेत सने लाइगु । उकथं मयःगु आरम्मण चूलाः
 वः लिसे वृद्धि जुया वये यःगु जुया उद्धुमायिक ब्यां धका उपचार कथं
 घया तःगु खः । धात्थे मिले नं जूगु जुया च्वन । उगु दोष उत्पत्ति
 जुइगु पहः फुकसितं प्रत्यक्ष अनुभव जुया च्वंगु हे दयेमाः ।

छुं मखुगु साधारणगु उपदेश —

छको सुधम्मवती प्रेसया मालिक ऊ पांमाँउँ धयाह्वा उपासकं
 लुमंके बहःगु वाखं छपु कन । उहा उपासकं धाल, रेडिओ नं “छुं मखुगु
 उपदेश कने” धाःगुलि “छु कनिगु जुइ” धका जि न्यना च्वना । वं घया
 च्वन, “ छुं मखुगुलि नं दुःख जुइ यः । निक्कि खँ धका ला थे पा थे
 याये मत्य ।” अबले छिकपिसं न्यं ला ? मन्यंपि हे आपा दइ खाः

बः । छुं मखुगु उपदेश । नां हे साब बांला । घटना नं गजबगु खः ।

छको तःसकं मिले चले जुया नापं च्वनाच्चर्षिपि निहा भिक्षुपि
 दुगु खः । छहा मोल्हया च्वन । अबले लाक्क मेह्वासिनं हायेके मास्ति
 बया वयागु लाकां सुचुका तल । मोल्हया च्वंहा भिक्षुं मोल्हइ सिधयेका
 लाकां न्हाये धका स्वःबले वयागु लाकां मद्दु । लाकां मद्दुगुलि उहा
 भिक्षुं हे वयागु लाकां सुचुका तल जुइ धका सौका ख्याः यायेगु रूपं
 अर्थे धाल, “अं, जिगु लाकां गुह्य खिचां ब्वाकल मस्यू ।” अबले लाकां
 सुचुका तःहा भिक्षुया चित्त दुःख्य् जूगु फयां फये मज्यू । “जित खिचा
 जुइक हे धाल” धका दुने थ्यंक बिचाः याना चित्त दुःख्य् यात । उहा
 लाकां थुवा भिक्षुया मनय् छुं मद्दु । अर्थे अर्थे धाःगु । चित्त दुःख्य् यायेत
 मखु । वया लाकां तंबले थये धाये माःगु नं जुया च्वन । लाकां खिचां
 ब्वाकल धका न्हाह्वासिनं धायेगु याः । तर धायेका च्वंहा भिक्षुं “जित
 खिचा जुइक धाये ज्यू ला” धका तं पिहां वःगुलि बाफला अप्पां लाकां
 थुवाः भिक्षुया छचनय् कयेका छवःगु थासय् लाना अन हे वं प्राण
 त्वःतल । धात्थे वं कंगु घटना छुं मखुगु खः । अथेसां धाःहा भिक्षु
 सिना वने माल । अप्पां कयेकूहा भिक्षु नं दण्डित जुइका च्वने माल ।
 अथे जुया छुं मखुगु बोलि बचनं नं तःसकं तःसकं दुःख बी यः । उकि
 बोलि बचन सह्याले यायेत ऊ पांमाउँ नं होश बिया वन । वं धाःगु खँ
 लुमंके बहःगु खः । व छु उद्धुमायिक ब्यां फुले जुया वःगु मखु ला ?
 “जिगु लाकां गुह्य खिचां ब्वाकल” धयागु शब्दं ह्हाय्पनय् धाः पाः
 जूगु मद्दु । ला छकू नं च्व मत्तू । नं घाइते हे जू । पति न्याःगुति नं
 मयं । फि गोचा छगलं कःगुति नं मस्याः । अथेसां दुने थ्यंक कल्पना

तच्चःह्यसिया नुगल्य ला तःसकं दित । उकि वया उद्धुमायिक ब्यां
 छयुं तिन्हया वःगु जुया च्वन । उद्धुमायिक ब्यां धयाह्य धवःलिने फुले
 जुइगु धाःसां वयाके च्वंहा व्यां ला बार बार धवये म्घाःह्य जुया च्वन ।
 छको धवये मात्रं गपाय्च्वतं फुले जूगु, गुलि जक फुले जुइ अःपुगु !

वेदेहिकाया बाखं —

भगवान् बुद्धं स्वयं फग्गुण मेलिय धयाह्य भिक्षुयात्त कारण
 याना बाखं छपु उपदेशया रूपय् बिया बिज्याना तःगु दु । उगु घटना नं
 लुमंके वहः जू । गथे धाःसा—

श्रावस्ती क्लापा वेदेहिका धयाह्य गृहपतिनी (छेँया नकि)
 छह्य दया च्वन । उह्य गृहपतिनीया ज्या-खँ, रहन सहन, बोलि
 बचनय् छुं दोष मदुगुलि त्वाल्य च्वंपिसं वयात् प्रशंसा याइगु जुया
 च्वन । थुगु बाखँ गुलिसिनं न्यने नंगु नं जुइमाः । अथेसां उपदेशया
 विषय चूला वःगुलि थन नं दुथ्याका कने माली । गुलिसिनं न्वने मनंगु
 नं जुइमाः । थ्व बाखँ अति उपकारक जू ।

वेदेहिकायात् त्वाल्य थुकथं प्रशंसा याइगु जुया च्वन “वेदेहिका
 तःसकं मती भिह्य खः । सहलह दुह्य खः । तँ म्वये मसः । मेपिनि प्रति
 दया माया दु । सहानुभूति दु । तःसकं भिह्य मय्जु खः ।” छेँखा
 पत्तिकं वयागु प्रशंसा याना च्वनीगु, सुनानं वयात् निन्दा याः धयागु
 मदु ।

उह्य वेदेहिकाया छेँ काली धयाह्य भ्वाति छह्य दु । काली
 धयागु पालि भाय् अनुसार कीगु भाषं “हाकुह्य” धयागु अभिप्राय खः ।

उकिं वयात हाकुह्य मय्जु धायेफु । उह्य कालीं विचाःयात, “अहो ! जिमि मालिकनीयात ला त्वाल्य् न्यंकनं प्रशंसा हे जक याना च्वनीगु । जिमी मालिकनी धात्थे तँ चाये मसःगु खः ला, वा जि छेँयागु ज्या फुकं पूवंक याना च्वनागुलि तँ स्वये थाये मदया तँ मम्बःसे च्वं च्वंगु ला ? छको ला परीक्षा याना स्वये माल धका कालीं यथार्थ खँ सी दयेकेत परीक्षा यायेगु यात । गुकथं धाःसा— ह्लापा लिपा जूसा कालीं सुय ह्लापनं दना वँ पुइमाःगु पुइगु, लः काये माःगु काइगु, क्वालः दायेके माःगु दायेकीगु, थुइ थाय् माःगु याइगु, ह्लिथं गुलि नं याये माःगु ज्या खः व फुकं न्ह्यवः हे पूवंका तइगु खः । उखुनुया दित्य् व दना मवं । लासाय् तुं दना च्वन ।

वेदेहिका थःगु इलय् लासां दना वया वस्तु स्थिति स्वया च्वन । ह्लिथंथे कालीं ज्या याना तःगु खने मडु । भुतुली मि च्याका मत । लः कया तःगु, थुइ खुने याना तःगु नं खने मडु । छुं छुं हे याना मतः । अथे खने मडुगुलि विचाः यात, “हुँ, काली आःतकं दना मवःनिथे, ह्य जकं मफुत ला ?” अबले तक वेदेहिका तँ मचानि । वयाह्य ब्यांचित मध्वनि । वयात मध्वनिगुलि ब्यांचा दना मवनि । फन जक करुणा चाया च्वनतिनि । “विचरा ह्य जकं मफुल्या ला ? वि, जि वना न्यं वने माल ।” ह्यमफु धाःसा ह्य ती माःसां तिया बी । वासः नके माःसां नके । वैद्य सःते माःसां सःते । अथे उद्देश्य तथा कालीया कोठाय् लिक्क वना नाइसे च्वंक सः तल, “अय् काली !”

कालीं लिसः विल, “छाय् साहुनी !”

“अय्, छ लासां दने मत्यनि ला, छु जुया च्वन, म्हं

मफु ला छ ?”

कालीं लिसः बिल, “मदनानि साहुनी ! छुं नं जूगु मदु, म्हं नं फु ।”

थथे धायेवं वेदेहिकाया मनय् तिवक मिन, “छुं नं मजू हँ । दने त्ययेका नं मदं । ज्या यायेगु इलय् नं ज्या मयाः । अँ, थ्व मिसा मचा पाना वल का !” थथे मती लुइका ख्वाःपाचा खिउँसे च्वंकल । कालीं परीक्षा याना च्वन । तीसकं चिवा कया च्वनीपिं जासूसतयेसं तःसकं ख्वाःयागु रंग ढंग स्पू । काली तःसकं चलाख । वं वामचायेक स्वया च्वन । साहुनीयागु ख्वाः खिउँसे च्वना वगु कालीं सीका काल । अले कालीं बिचाः यात, “अँ, जिमि मालिकनी नं तँ ला म्वयेसः खनिका । तँ म्वयेगु लँ मदया जक तँ मम्बःगु खनिका । आसे नि, भति पू मवनि । जि हानं चिवा काये तिनि ।” थथे बिचाः याना हानं छन्हू लासां दना मवःसे च्वं च्वन ।

वेदेहिका ई जुइवं लासां दना वल । द्विगः ध्वाना तःगुलि ब्यांचा भति फुले जुया च्वने धुंकूगु । थौं हानं घना च्वंगु तुं खंबले न्हावः हे ब्यांचा फुले जुया च्वने धुंकल । उकिं कालीयाके न्यंसें निसें हे हुकुमी सः पिकया घाल, “अय् काली ! छु छ मदनानि ला ?”

“मदनानि साहुनी ।”

“छाय् लय् ?”

“छु नं मखु साहुनी ।”

“अय् काली ! होश या म्है । जि गुजाह्य धयागु सी छं ।”
आःयागु पटके ख्वाः जक च्याना वःगु मखु तँचाः सः नं पिकया हल ।

कालीं बिचाः यात, “अँ, जिमि मालिकनी धात्थें तँ चाये सः खनी ।
अयनं उलि पूमवंनि । हानं चिवा काये हे मानी ।”

थये बिचाः याना स्वकोखुसी नं लासां दना मवः । उखुनु
उखुनु निको तक ध्वाना तये धुंकल । थौं हानं छको ध्वाना ब्यूबले
ब्याँचा तःसकं हे तथ्वाये जुया वल ।

उकि वेदेहिका वया न्यन, “अय काली ! छ लासां दना वये
मखुनि ला ?”

“मदनानि साहुनी !”

“छाय लय ?”

“छु नं मजू साहुनी ।”

“छु नं मखुसा का सौकी जि गुजाह्य खः” धका खापाया खवः
कया कयेका छ्वःगु ला उकि थासय कया कालीया छ्यो हे तःज्यात ।
स्वको तक धवका च्वने माःगुलि ब्याँचा तःसकं तथ्वाये जूगु खः ।

ध्व ह्लापा भगवान् बुद्धं कना बिज्यागु बाखँ खः । नकतिनि
भिक्षुपि निह्यसिगु खँ ऊ पांमाउँयागु प्रत्यक्ष अनुभव वर्तमान
बाखँ खः । थुजागु घटनात मेमेगु नं यक्वं दनि ।

अनं लिपा छ्यो तज्याका च्वंह्य कालीं हि ऊवाः ऊवाः वयेक
छखा छें मेखा छें चाःचाःहिला घया जुल, “साहुनीपि, स्वया दिसँ,
तःसकं चित्तं भिह्य, नुगः भिह्य सह याये फूह्य, दशा करुणा दुह्य, साधु
सन्त वेदेहिकायागु ज्या स्वया दिसँ । छें ज्या वाये दुह्य जि छह्य जक
दु । सुथ ह्लापनं लासां दना मवः धका मालिकनी वेदेहिकां शिक्षा ब्यूगु
स्वया दिसँ । खवलं कयेकूगुलि जिगु छ्यो तज्याये धुंकल ।”

अले जलः खलःपिसं निन्दा यात । निन्दा याये तःसकं अःपु । प्रशंसा याये धयागु थाकू । “अहो ! वेदेहिका गुलि जक हारांगु, गुलि जक शोबत मडुगु, गुलि जक निर्दयीगु, दया करुणा नं मडुका, तःसकं मुल्याहानी खनि सा ।” प्रशंसा याःबले धाःसा भतिचा । निन्दा याःबले धाःसा थपाय्धं । धात्थे मनुतयेसं कतपिनिगु दोष जुइवं ततःसकं निन्दा याये यः । प्रशंसा याये त्यइबले जक याये मंमडु । प्रशंसा याका चवने तःसकं थाकू । बांलागु गुण छगु दयेकेत तःधंगु प्रयत्नमाः । दया वःसां उगु गुण म्हुना मवकं जीवनकाछि छसिकथं रक्षा याना वनेमाः । छन्हु बान्हु हिला वनेवं दुगु गुण फुकं म्हुना वनीगु जुया चवन । गुलिसिया जीवनभर रक्षा याना वःसा नं सी त्ययेका छको बको चोदचः वना गुणांगत म्हुना वना छकोलनं उदान वाक्य जुया ल्यना चवनीगु जुया चवन ।

नकतिनि कना वयागु नमूना बाखँ “दोष धयागु ध्वःलिसे त्थाय् जुया वइह ब्याँचाथे च्वं” धयागु खँयात कं स्पष्ट याइगु बाखँ खः । मिजंतयेसं मती तयेफु, “ध्व मिसात लिसे जक सम्बन्धितगु खः । जिपि लिसे छुं सम्बन्ध मडु ।” न्हागु जूसां मिजं पक्षयापिनि निति ह्लाच निह्य भिक्षुपिनिगु बाखँ क्यना वये धुन । उगु बाखँ नं गृहस्थी उपासकपिन्त अपाय्चव पाय्छि मजू धका मती वने फु । पाय्छिगु बाखँ छपु नं आः क्यने । अलेतिनि फुकसितं ठीक जुइ ।

सह यायेगु बिषयय् छलफल जुया जक का—

निदँ स्वदँ ह्लापा अखवारय् स्वये दु । घटना मोलमिन् पाखे

ताप्यु जयायागुर्थे च्वं । छत्रा छेँ धार्मिक ज्या छगू दया बुढापि प्यहा
 न्याहा च्या त्वं त्वं धर्मया चर्चा याना च्वन । त्वाल्य् भिगु मभिगु
 ज्या—खँ दइबले मिजँत बहुश्रुत दुपि बुद्धिमानत जुया अजागु थासय्
 धर्मय् छलफल याःवनीगु जुया च्वन । उकथ धर्मय् छलफल याःसा
 तिनि इमिसं नके त्वके याना स्वागत याइगु चिया—पान न्याइपुइगु
 जुया च्वन । इपि प्यहा न्याहा बुढात नं धर्मय् छलफल यायां छम्हं मेहा
 लिसे टक्कर परे जुल । वं वयात वं वयात सह याये मजीक खँ पिहाँ
 बवं तँ पिकया हल । तँया हुले वं वयात मुक्का मुक्कि याना हःबले
 घाःपाः जुइका आखिरय् पुलिस चौकी ध्यन । उकि अखवारया
 सम्पादकं खँपु चायेका छोटकरि निष्कर्ष पिकया तल, “इमिसं सह
 यायेगु बारे छलफल याःगुलि छुं भति वेग जुल ।” अखवारया सम्पादक
 नं तःसकं व्यंग नके सःह्या जुया च्वन । सह यायेगु भगवान् बुद्धया
 इच्छा अनुरूपगु विषयय् छलफल याना सह याये मफयेका त्वापु जुइका
 च्वंगु घात्थे पाय्छि मजू । थुजागु घटना छिकपिसं नं अनुभव याये नँ
 जुइमाः । थ्व नं तथ्वाये जुया वइहा त्वाँ हे खः । थ्व ब्याँचां तःसकं
 दुःख वी यः । थ्व ब्याँचित हटे यायेगु तःसकं आवश्यक जू ।

थवं थवय् तँ पिहाँ वइगु घयागु मेपि लिसेथे मखु । तँ पिहाँ
 वइगु घयागु अप्वः सःतिपि लिसे खः । तापाःपि सम्बन्ध मदुनि लिसे
 तँ पिहाँ वः घयागु उलि मदु । व्यवहारय् घायेषु धापू छगू दु “भ्ये व
 वा” दकले सत्तिगु हे थुपि निगू जुया च्वन । अपो सत्तिपि मनूतये
 थवं थवय् तँ पिकया च्वने माले यः । परस्परय् सह मयात घायेवं यक्व
 दुःख जुइका च्वने माले यः । उकि थुहा ब्याँचित होश यायेमाः । गुरु

व शिष्य, नापं च्वनीपि सहघर्मीपि, पासा भाइ परस्पर जहाम परिवार परस्पर, जलः खलःपि "मालिबले थःथित्तिपि" धायेथे आवश्यकगु अवस्थाय्, थुपि मनूत लिधंसा कायेमाः । छह्ण मेह्ण लिसे मिले मजुया तें पिहाँ वयेके मालीगु नं थुपि लिसे हे खः । दाजु किजा तःकेहेपि, तःसकं त्वाये माले यःपि जुया च्वन । उकिं तें धयागु थ्व ब्यांचा अति महत्वपूर्ण खः । संसार छगुलिं फिजे जुइक दुःख बिया च्वनीह्ण थ्व हे ब्यां खः । छगू राष्ट्रं मेगु राष्ट्र लिसे सह याये मफयेक युद्ध जुइका च्वनीगु थ्व हे ब्यांचां याना खः । तःसकं हारांहा ब्यां खः । उकिं थ्व ब्यांचित स्वीकार याये मत्य । बिचाः याना हटे याना छवयेमाः । भाविता याये फुसा भाविता याना जूसां हटे यायेमाः ।

“मभिह्ण ब्यां धयाह्ण सु ?”

“तें पिहाँ वइगु द्वेष खः ।”

निका लें —

अनं लिपा निका लें ध्वदुल । “को द्वेषापथो = निका लें धयागु छु ?” धयागु प्रश्नयात भगवान् बुद्धं लिसेः बिया बिज्यात,

“द्वेषापथोति खो भिक्खु विचिकिच्छायेतं अधिवचनं ।”

भिक्खु = हे काश्यप भिन्नु, द्वेषापथोति एतं = निका लें धयागु थ्व नां, विचिकिच्छाय = शंका जुइगु विचिकित्साया, अधिवचनं = नां खः ।

उपमा छगू न्ह्यथने — छह्ण बंजां सामान न्या वन । सामान न्या वनेत ध्यबा दयेमाः । ध्यबा प्वः ज्वना सामान काःवनीपि

बंजातयेत लुटे याये मंडुपि मनूतयेसं जासूसत तया चिवा कया च्वने
 यःगु जुया च्वन । गबले छु खुनु थुह्य मनू सामान काःवनी घयागु
 समाचार सीका खबर बीपि मनूत नं दया च्वन । अथे जुया थबले
 थुखुनु थुगु अवस्थाय् वनी घयागु खँ लुटे याये मंडुपिसं स्यू । उह्य
 बंजाः वंगु सीका लुटाहात ह्यति ह्यति शस्त्र अस्त्र ज्वना ल्यू ल्यू वःगु
 जुया च्वन । ह्यति ह्यति शस्त्र अस्त्र ज्वना लुटाहात ल्यू ल्यू वया च्वन
 घयागु सीवं न्होने वना च्वंह्य बंजाः मग्याइ ला ? उकि ब्वां ब्वां
 वने माली । तुति तुति मजुइक वने माली । उकथं तुति तुति मजुइक
 वना च्वं च्वं दुर्भाग्यवश निका लँ धवदुल । उगु लँ नं व गबले वने
 मनंगु जुया च्वन । वने नंगु लँ जूसा छु खँ मट्टु । जवे पाखे जूसां खवे
 पाखे जूसां वने मंडुगु लँपु लिना वने ज्यू । आःयागु लँ वने मनंगु लँपु ।
 मेपिसं घाःथे वना च्वने माःगु जूबले खवे पाखें वने जी ला जवे पाखें
 वने जी ला ? जवे पाखें वनेवले शत्रुतय् ह्यातं मुक्त जुइ फइगु ला
 मफइगु ? खवे पाखें वनेवले छु जुइगु खः ? घका बिचाः याना च्वन ।
 थतुं व्वतुं बिचाः याना च्वंगु घाये माल । अबले लाक ल्यू ल्यू वःपि
 शत्रुतयेसं धवदुइक वल । इमिसं व मनूयात नं ज्वना स्यात, माल
 सामानत नं लुटे याना काल । थुकथं अनर्थ जूवन । अथे जूगु छाये
 स्य ? निका लँ धव दुगुलि खः । मखुसा इपि शत्रुतये ह्यातं मुक्त जुया
 वनीगु खः । मेकथं घाःसा निका लँ धवदुसां तर्कं वितर्कं याना मच्चंसे
 छखे मखु छखे लिना वंगु जूसां मुक्त जुया वनीगु खः । तर छखे छखे
 लिना मच्चंसे बिचाः याना च्वं वले ल्यूने च्वंपि शत्रुतयेसं लिलाक
 च्वये फत ।

अथे हे थें भावना अभ्यास यायेबले नं विचिकित्सा दुहां वयेवं
 विचिकित्सा द्वारा अथे ला थथे ला याना च्वं च्वं क्लेश शत्रुतयेसं
 ध्वदुक बड्गु जुया च्वन । भावना अभ्यास याईपि मनूतयेत जिमिसं
 स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसारं भावना अभ्यास यायेगु खें कना च्वना ।
 शरीरयागु भाकृति विकृति उत्पत्ति जुक्व पत्तिकं ल्यू ल्यू घना लुमंकी ।
 घना च्वनासा “वना च्वना” घका लुमंकी । दना च्वनासा “दना
 च्वना” घका लुमंकी । फेतुना च्वनासा “फेतुना च्वना” घका लुमंकी ।
 गोतुला च्वनासा “गोतुला च्वना” घका लुमंकी । कुयेकुंका च्वनासा
 “कयेकुंका च्वना” घका लुमंकी । तप्यंका च्वनासा “तप्यंका च्वना”
 घका लुमंकी । फुले जुया च्वंसा “फुले जुया च्वन” घका लुमंकी ।
 सुके जुया च्वंसा “सुके जुया च्वन” घका लुमंकी । उलि जक मखु,
 कल्पना याना च्वंसा बिचाः याना च्वंसा, तर्कना याना च्वंसा, कल्पना
 षाना, बिचाः याना, तर्कना याना च्वना घका उत्पत्ति जुक्व पत्तिकं
 लुया वक्व पत्तिकं लुमंकी । चित्तानुपश्यनाय् सरागं वा चित्तं =
 राग सहितगु चित्तयात नं, सरागं चित्तन्ति = राग सहितगु चित्त
 घका, पजानाति = सिया च्वन । इत्यादि रूप कना बिज्याना तःगु दु ।
 वेदनानुपश्यनाय् नं वेदनात खने दया वक्व पत्तिकं लुमंका हे
 च्वनेमाः । उकियात भगवान् बुद्धं धुकथं कना बिज्याना तःगु दुः—
 “सुखं वा वेदनं वेदयमानो सुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति = सुख
 वेदना उत्पत्ति जूसा सुखवेदना उत्पत्ति जुया च्वन । सुख वेदना
 अनुभव याना च्वना घका लुमंकी । दुक्खं वा वेदनं वेदयमानो दुक्खं
 वेदनं वेदयामीति पजानाति = दुःख वेदना उत्पत्ति जूसा दुःख वेदना

उत्पत्ति जुया च्वन, दुःख वेदना अनुभव याना च्वना धका लुमंकी ।
 उकयं वेदनात खने दया वक्त्र पतिकं लुमंकेमाः । खनीगु ताइगु
 आदि उत्पत्ति जुक्त्र पतिकं लुमंकेमाः । जिमिसं थुकयं कर्मस्थान बिया
 च्वना । उकयं बिया तयागु अनुसारं अभ्यास याना च्वनीहा योगीयाके
 अभ्यास याना च्वं च्वं द्वन्द, संशयत उत्पन्न जुया वये यः । थ्व द्वन्दं
 छुटे मज्जतले उत्पन्न जुइगु खः । उत्पन्न जुइ मत्य घाःसा नं गबले जी ?
 उत्पन्न ला जू हे जुइ । अथे नं उत्पन्न जुया वयेवं उगु द्वन्दयात हटे याना
 छत्रयेगु आवश्यक खः । मेपिन्त जक जुइगु मब्बु । जिमिसं नं जुइके नं ।

थःत हे जूगु संशय —

भावना अभ्यास मयानानिबले जि नं थुगु स्मृतिप्रस्थान भावना
 धर्म ह्लापां न्यनाबले “वना सा वना च्वना, दना सा दना च्वना,
 फेतुना सा फेतुना च्वना, कयेकुंका सा कयेकुंका च्वना” धका थथे
 लुमंका च्वनेगुली नाम रूप परमार्थ स्वभाव धर्म विभाजन याना तःगु
 नं मद्दु । अर्थकथां कयना तःथे नाम रूपतयेत विभाजन याना तःगु नं
 मद्दु । खइ ला थ्व घका संशय जुइका च्वना । अथे नं जि हानं बिचाः
 याना, “थुह्य कर्मस्थान कयना बिज्याना च्वंहा मिड्गवं जेतवम महा-
 स्थविर धर्म ग्रन्थ थःम्हं नं बोलाक अन्वेषण याना बिज्याना तःहा खः ।
 लिसें थःम्हं नं अभ्यास याना बिज्याना च्वंहा खः । हानं पालि लिसें
 जोडे याना स्वयेबले नं पाय्छि जू । अथे जूसैलि थ्व ज्या वास्तविक हे
 जुइमाः ।” थथे बिचाः याना जि उह्य महास्थविरयाथाय् शरण कया
 भावना अभ्यास याना कया । अभ्यास याना च्वं च्वं नं “खइ ला थ्व”

धका विचाः याना त्तिनि । ध्व संशय खः । “जिके बहुश्रुत दुगु जुया विचाः याये सःगुलि विचाः याना च्वनागु खः ।” धयार्थे उगु संशययात हे ज्ञान धका मती तथा च्वना त्तिनि । ध्व तःसकं मर्छिगु स्थिति खः । संशय उत्पत्ति जूसां नं उकियात संशय खः धका सीकेगु भति आवश्यक जू । संशय “जि संशय खः” धका साइन बोर्ड तथा वःगु जूसां गुलि च्यूगु । वं नं साइन बोर्ड तथा वइगु मखु । व गुकथं वये यः धयागु ख्वंय् अर्थकथां धया तःगु दु —

“उभयपक्खसन्तीरणमुखेन विचिकिच्छा वञ्चेति ।”

उभय-पक्ख-सन्तीरण-मुखेन = निगू पक्षयात बराबर जुइक विचा कया जाँच बुझ याइगु ज्ञानया स्वरूप कया, विचिकिच्छा = विचिकित्सां, वञ्चेति = हये का ध्वं लाइगु जुया च्वन । विचिकित्सां ध्वंलाये सः । गुकथं ध्वंलाये सः धाःसा निगू पक्षयात उर्थे जुइक विचाः याइगु ज्ञानर्थे छुर्थे च्वंक पहः कया ध्वं लाये यः ।

Dhamma.Digital

संशय ह्यय्कासि दचोर्थे च्वं —

संसारय् ह्यय्कासि दचो धयापिसं युक्तं हे छता मखु छता स्वरूप कया ह्यय्के यः । जि ह्यय्कासि दचो स्व धका सी दयेक गथे ह्यय्के फइ ? फइ मखु । थुगु पटकय् थुगु पहलं ह्यय्कूसा मेबले मेकथं ह्यय्का यंकीगु जुया च्वन । ध्वं लायेका च्वह्य मनु नं “अं, थुगु पटकय् जि ध्वं लायेका च्वने माल । लिपा ला थथे जुइके बी मखु” धाःसा नं मेबले मेकथं हानं ह्यय्क वइबले ध्वं लायेके मालीगु तुं जुया च्वन ।

एको जुजु छद्दसिनं ह्यक्कासि दचो धाःह्यसित सःता न्यन,
 “अय्, छं ह्यक्के सः घाःगु खः ला ?”

“खः महाराज ।”

“का सा का, अय्सा जित ह्यक्के सा ।”

अबले ह्यक्कासि दचो नं विन्ति यात, “महाराजयें जाःह्य
 भाग्यमानीह्य व्यक्तियात ह्यक्के अःपु मजू । छःपिन्त ह्यक्केत
 साधारणगु वसतं पुना ह्यक्के मज्यू । छःपिसं पुना विज्याथें जाःगु वसः
 छज्वः पुना तिति ह्यक्के फइ ।

“अय्सा का, थ्वयात जि पुनेगु वसः छज्वः ब्यू” धया जुजु
 पुनीगु भिगु वसः छज्वः बिया छ्वत । अथे वी धुंका ह्यक्कासि दचो
 नं, “महाराज ! आः थयें ह्यक्के फइ मखुनि । फलाना फलानागु दिने
 वया ह्यक्क वये” धका दि बिया थकल । दि ब्यूखुनु थ्यनेवं जुजु
 तयार जुया पिया च्वन । बिचाः नं याना च्वन, “अं, व ह्यक्कासि दचो
 नं थौं ला जित ह्यक्क वइगु जुल । गुकथं ह्यक्की थें !” ई फुतं नं व
 मनू थ्यंक मवः । उकिं कन्हे खुनु व मनूयात सःतके बिया न्यन, “अय् !
 छं जित फलाना फलानागु दिनय् वया ह्यक्क वये धया छाय् ह्यक्क
 मवयागु ?

“महाराज ! जि ह्यक्के धुन ।”

“हैं, छं गय् ह्यक्का ?”

“महाराज ! उखुनु जि ह्यक्काःगुलि छःपिनिगु वसः छज्वः
 नापं जित दये धुंकल नि ।”

“अं, खःका का !” अले तिति जुजु ह्यक्कूगु धयागु सिल ।

अथे हे थें विचिकित्सां ह्यक्कूसां नं ह्यक्कल धका सी मखु । रकियात ज्ञान धका चवने यः । अथे जुया विचिकित्सां ज्ञान पहः कया ह्यक्का वनी धका ग्यायेमाः । न्ह्यवः धया वयार्थे खवः व थुगु विचिकित्सा स्वाना वःगु दु । जिमिसं खवः लिकाये जीक खें कना चवना । विचिकित्सायात हटे याये निति नं धया चवना । थुकीया दुने विचिकित्सां ज्ञान पहः कया नाना प्रकारं तर्कं वितर्कं याना चवनीगु जुया चवन । थुकि याना विश्वास जुइगु श्रद्धाधर्मं स्यने पःगु जुया चवन । थव खें महत्वपूर्णं जू । अथेया कारण्य् विचिकित्सा धयागु संशय, तर्क, वितर्क, उत्पत्ति जुया वल धाःसा भाविता याना मदयेका छवयेमाः । जिमिसं न भाविता यायां मनन यायां लिपा तिति खें थुया वल । “वना चवना, दना चवना, फेतुना चवना, कयेकुँका चवना, चकंका चवना, फुले जुया वल, सुके जुया वन,” आदि नाना प्रकारं शरीरयागु आकृति विकृतियात मनन यायेगु धयागु ह्यापांयागु जग जक मखु, आदि, मध्य, अन्त्य फुकं सम्पूर्णं खः धका थुया वल । अले तिति विचिकित्सा तना वन ।

“खंक्व खंक्व पतिकं लुमंकी; ताक्व ताक्व पतिकं लुमंकी; नंतुक्व पतिकं, नक्व पतिकं, थिक्व पतिकं लुमंकी; कय्कुंकू पतिकं, चकंकू पतिकं, संक्व पतिकं लुमंकी; कल्पना याक्व पतिकं, बिचाः याक्व पतिकं, लुमंकी; वेदनात उत्पत्ति जुक्व पतिकं लुमंकी” धका धया तःथें फुकं लुमंका सीका चवनेबले छु ल्यंगु दनि ? छु नं ल्यगु मडु । उत्पत्ति जुक्व पतिकं लुमंकेबले यथार्थं स्वभावयात सीके मफु ला ? सीके फु । यथार्थं स्वभाव धर्मं सीका उगु यथार्थं स्वभाव

धर्मया आदि अन्तयात नं सीके फु मखु ला ? उत्पत्ति जुक्व पतिकं आदि निसें अन्त तकं पिया पिया स्वया च्वन घाःसा सीके फु । पिया मस्वयेकं सीके मफु । उपमा गथे घाःसा— आकाशय् हाबलासा त्वः । उकियात पिया स्वया च्वनीह्य व्यक्ति हाबलासा त्वइगु पूवंक सीके फु । अथे हे थें उत्पत्ति जुक्व पतिकंयागु पहः बहः लुमंका भाविता याना च्वनेबले यथार्थ स्वभाव धर्मयात क्वक्वजीक सीके फु ।

मिगु छगू उपमा— कीसं कुमिंचा खँ । अर्थे अर्थे स्वयेबले कुमिंचा-तयेगु ऊवः तःसकं ताःहाकःथें च्वं । लिक्क बना क्वथीक स्वये नु । कुमिंचात छद्म छद्म छुटे जुया च्वन मखु ला ? छद्म मेह्य लिसे स्वाना मच्चं । छु याना धका छस्वा जुइ ! थथे स्यूगु क्वथीक स्वः बना मखु ला ? वर्थे हे उत्पत्ति जुक्व पतिकं विनाश जुक्व पतिकं नाम रूप धर्मयात क्वथीक क्वथीक अटूट रूपं लुमंका भाविता याना च्वन घाःसा नाम रूप धर्म छस्वाकं ताःहाक जुया च्वंगु मखु । छगू छगू उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु दु । तःसकं द्रुतगति उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु धर्म खः । स्थिर मदुगु धर्म खः धका थःगु ज्ञानं (स्वज्ञानं) निर्धारण याना सीके फु ।

हानं मेगु छगू उपमा— फीयागु बोरा यः खायेका तयेनु । यः खायेके धुन ला ? क्वय् ची ह्वःगु ह्वः छह्वः खनेनु । फी त्याचिक कुतुं बया च्वनी मखु ला ? व फीयागु बोरा पूर्व पाखे घ्वाना छ्वये नु । क्वय् कुतुं बया च्वंगु फी ऊवः नं पूर्व पाखे सरे जूथें च्वनी, मच्चं ला ? हानं पच्छिम पाखे साला कायेनु । फी ऊवः समेतं पश्चिम पाखे सरे जूथें च्वं, मच्चं ला ? अथे हे उत्तर पाखे घ्वायेवं उत्तर पाखे सरे

जूथें च्वनी । दक्षिण पाखे ध्वायेवं दक्षिण पाखे सरे जूथें च्वनी । वास्तवय् फी ऊवः सरे जूगु मखु । चिचीचाग्वःगु फी छगः छगः त नं तें सरे जुया कुतुं वया च्वंगु खः । उकियात क्वथीक बिचाः याना स्वत घाःसा कुतुं वये धुकूगु फी ग्वःचात हानं लिहाँ वःगु मखु । न्हून्हूगु फीग्वःत सरे सरे जुया कुतुं वःगु मखु ला ? अथे हे थें उत्पत्ति जुक्व पतिक ल्यू ल्यू वना लुमंकल ध्वायेवं न्हून्हूगु चित्तत उत्पत्ति विनाश उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु उदय-व्यय स्वभावयात सीके फु मखु ला ? फु ।

उकि खँक्व पतिकं, ताक्व पतिकं, थिक्व पतिकं, सिक्व पतिकं, खूगु द्वारय् उत्पन्न जूगु फुकंयात भाविता यायेगु स्मृतिप्रस्थान विधि घयागु कोडागु खँ मखु । अथे कोडा मजुया हे भगवान् बुद्धं “गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति” आदि देशना याना विज्याना तःगु खः । यदि थुकथं जक भाविता याना सीकां मगाःगु जूसा भगवान् बुद्धं पूर्ण रूपं सचे याना कना विज्याइगु खः । कनेत छुं थाकूगु मखु । “गच्छन्तो वा = वना च्वसा नं, नासरूपन्ति = नाम रूप धका, पजानाति = सिया च्वन” थथे धका कना विज्याइगु खः । थथे कना विज्यागु मडु । घात्थें कना विज्यागु ला थथे खः— “गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति = वना च्वनासा वना च्वना धका सिया च्वन ।” अथे जूया नितिं थुकथं लुमंका भाविता याना स्यूगु कोडागु मखु । कोडा धका मती वंसा व विचिकित्सा खः । थुगु विचिकित्सायात हटे याये फयेक पूवंक कनेया नितिं थौं समय मन्त ।

कन्हे तिति थ्व छगू हानं व्याख्या याये । कन्हे थुकियात

लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान, पदस्थान द्वारा सीकेगु समेत उल्लेख याना वयने । हानं अनित्य, दुःख, अनात्म सीकेगु नं प्रदर्शन याये । धीं धनं हे दिना दुइ मिनेट भावना अभ्यास याका देशना अन्त याये ।

दुइ मिनेट अभ्यास —

भावना अभ्यास यायेगु विधि द्विगः बहनी नं कने धुन ।
 भाः नं यक्व हे घने धुंकल । अथेसां भति भति धाये माली । गथे
 अभ्यास याये माली घाःसा— स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसारं शारीरिक
 क्रिया कलाप उत्पत्ति जुक्व पतिकं बिचाः यायेमाः । थथे बिचाः
 यायेबले खण्ड खण्ड छुटे छुटे याना सिया वइ । ह्याच कना घयागु
 उपमा अनुसारं आकाशय् हाबलासा त्वःगु स्वयेबले फुकं सीके फु
 मखू ला ? प्वालाक वःगु नं सीके फइ । ह्यापां प्वालाक वःगु नं सीके
 फइ । अन्त जूगु नं सीके फइ । अथे हे थें उत्पत्ति जुइबले जक ल्यू ल्यू
 वना लुमंकी । क्वःक्वःजीक सिया वइ । ग्रन्थ अनुसारं कण्ठ वयेका
 अध्ययन याना रूप स्वभाव नाम स्वभाव स्यू धायेगु नांयात स्यूगु खः ।
 गुलिसिनं व हे तिति धात्थें परमार्थं खः धका मती तया च्वन । गबले
 जुइ धका ! जि अथे मती तइहा मनूयात पूर्वक परीक्षण याना स्वये ।

“रूप अनित्य, रूप अनित्य” धका बिचाः याना च्वन
 धाये नु । व व्यवहारय् सत्य खः । रूप धायेगु नं ‘रूपं’ धयागु पालि
 लिसे मिले जू । अनित्य धयागु नं ‘अनिच्चं’ धयागु पालि लिसे मिले
 जू । उकिं व व्यवहारं ला सत्य खः । अथेसां उह्य व्यक्तियाके क्वजीक
 न्यना स्व “रूप अनित्य धका छुकियात आरम्भण याना बिचाः याना

चवनागु ? गुगु रूप नित्य मदुगु स्यू ?” गुगु रूप नं मखु । रूप अनित्य धका नां मात्र स्यूगु खः । उगु रूप ह्लापायागु अवस्थाय् खना वःगु अतीत रूप ला, लिपा उत्पत्ति बुइगु अभागत रूप ला, आः उत्पन्न जुया च्वंगु वर्तमान रूप ला ? छुं नं मखु । थःगु सन्तती दुगु रूप ला, मेपिनि सन्तती दुगु रूप ला ? सुयागुं रूप नं मखु । “थःगु सन्तती दुगु रूप ला” धाःसा कपालय् च्वंगु रूप ला ? ह्य् च्वंगु रूप ला ? ह्लाती च्वंगु रूप ला ? छ्यंगुया द्योने च्वंगु रूप ला ? अथे मखुसा दुने लाय्, आतपती, नुगः स्य्य् च्वंगु रूप ला ? छुकी च्वंगु रूप ? छुकी च्वंगु नं मखु । “रूपं” धयागु नां व अनित्य धयागु नांयात्त वं बिचाः याना च्वंगु उकियात् चित्तं थतुं क्वतुं मनन याना च्वंगु खः । पाठ द्दहरय् याना च्वंगु समान खः । धुलि हे जक ।

अथे नं क्वथीक बिचाः मयात् धायेवं व हे तिति परमार्थ खः धका च्वने यः । “फुले जुया वल, सुके जुया वन, फेतुना च्वना, थिया च्वन, कयेकुँका च्वना, चकंका च्वना” धका लुमकेवले उकियात् प्रज्ञप्ति धका च्वने यः । स्वाभाविक कथं बिचाः यात् धाःसा “फुले जुया च्वन, सुके जुया वन, फेतुना च्वना” धका लुमंका स्यूगु धात्थे स्वभाव धर्मयात् बांलाक स्यूगु खः ।

स्यूगु थुकथं खः— फुले जुया वल धका लुमकेवले फुले जुया वःगु स्वभाव, कसे जुया वःगु स्वभाव, टम्म च्वना वःगु स्वभाव, सनाच्वंगु स्वभाव, थुपि फुकं सिया च्वं । (कन्हे तिति जि थुपि फुकं क्वानुक छुटे याना क्यने ।) “कयेकुँका च्वना, चकंका च्वना” धका लुमंका स्यूगु सना च्वंगु यथार्थ स्वभावयात् सिया च्वंगु मखु ला ? व तिति

घातयेगु परमायं खः । नकतिनियागु हावलासा उपमा लिसे बिचाः
 यान्ता स्वः । हावलासा त्वःगु स्वये मनह्य मनुष्यं “हावलासायागु जः
 प्वालाक पिहाँ वया मदया वन” धका मनन यायेवं तुं घातये स्यूगु जुइ
 फइ ला ? फइ मखु ।

हावलासा त्वया च्चंबले लाक्क स्वःसा तिनि प्वालासाक जुया
 मदया वंगु घातये स्यूगु खः । “पलख लिपा थन लिक्क त्वइतिनि” धका
 अनुमानं स्वयेबले अनुमान याःथे जुइ ला ? जुइ मखु । कल्पनां अनुमान
 याःथे मजू । घातये हावलासा त्वःगु क्वथीक स्वये दुसा तिनि घातये
 खनीगु खः । अथे हे थे खुगु द्वारय् उत्पन्न जूजुगु नाम-रूप धर्मयात
 उत्पन्न जुया च्चंबले लाक लुमंकेगु दकले सकले पाय्छि खः । उकि
 भगवान् बुद्धं “गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति” भादि क्का
 विज्यागु खः । व हे अनुसारं आः लुमंकेमाः । खे खे पतिकं खनागु
 लुमंकी, ताः ताः पतिकं ताःगु लुमंकी, थ्यू थ्यू पतिकं थ्यूगु लुमंकी,
 कय्कुंकू पतिकं, चक्कंकू पतिकं, सं सं पतिकं उकियात नं लुमंकी । फुले
 जूगु, सुके जूगु नं थ्यूगुली दुथ्याः । उकि प्वाः फुले जू पतिकं सुके जू
 पतिकं उकियात नं लुमंकी । कल्पना चिन्तना याः याः पतिकं उकियात
 नं लुमंकी । वेदनात उत्पत्ति जूजू पतिकं लुमंकी । थ्व हे खः ।

ह्लापां भावना अभ्यास घायेबले थुपि फुकं छकोलनं लुमंके फइ
 मखु । उकि भति भति यान्ता लुमंके माली । जिमिसं सा प्वाः फुले जूगु
 सुके जूगु निसे ह्लापां लुमंके बिया च्चना । मेमेगु थासं लुमंकुसां ज्यू ।
 उत्पत्ति जूगु अवस्थायात जक लुमंकेगु जूसा फुकं पाय्छि जू । छुकियात
 नं द्वना च्चन धका जिमिसं मधया । उत्पत्ति जू जक जूगुयात लुमंका

स्यूगु फुकं सत्य खः । उकिं आर्यावास उपदेश्य् घया तःगु “उत्पत्ति
 जूजू पतिकं लुमंकी; खँ खँ पतिकं लुमंकी; ताः ताः पतिकं, सवा
 कया स्यूस्यू पतिकं, थ्यू थ्यू पतिकं लुमंकी ।” थोगु घयागु न्हाथाय्
 थ्यूसां व हे खः । प्यंपाचं थियाच्वंगुयात “थिया च्वन, थिया च्वन”
 धका लुमंकी; व नं सत्य खः । पुली थिया च्वंगुयात “थिया च्वन,
 थिया च्वन” धका लुमंकी; सत्य हे खः । ह्लातं थिया च्वंगुयात
 “थिया च्वन, थिया च्वन” धका लुमंकी; सत्य हे खः । छचनं थिया
 च्वंगुयात “थिया च्वन, थिया च्वन” धका लुमंकी; सत्य हे खः ।
 सासः दुहां पिहां जुइबले ह्लासय् फसं थिया च्वंगुयात लुमंकी; सत्य हे
 खः । आतापति नुगःस्ये निसें थिया च्वंगुयात “थिया च्वन, थिया
 च्वन” धका लुमंकी; सत्य हे खः । प्वाथं थिया च्वंगुयात “थिया
 च्वन, थिया च्वन” धका लुमंकी; सत्य हे खः । प्वाः गबलें फुले जुया
 गबले सुके जुया कसे जुया, टम्मं च्वना, सना च्वंगुयात “कसे जुया
 च्वन, टम्म च्वना च्वन, सना च्वन” धका लुमंकी; थ्व नं सत्य हे
 खः । शरीर छगुलिं छचनं निसें तुती थ्यंकयागु रूपत भाविता याये
 बहःगु रूपत खः । थुकी भाविता याये मज्यूगु घयागु छुं नं मडु ।
 गुलिसिनं फुले जूगु सुके जूगु भाविता याये मज्यू । मेमेगु रूपत भाविता
 याये ज्यूसां प्वाःयागु रूपयात भाविता याये मज्यू धका घयाच्वन । थये
 धका गुगु ग्रन्थं घया तःगु दु ? सुना नं घाये फइ मखु । थ्व ला आलपं
 चुकू तः जूगु खः । थुजापिं ह्लाः वाला वाला संपिं तुति वाला वाला
 संपिं म्हुनु वाला वाला संपिं मनूत दु । फुक शरीरय् न्हाथाय् च्वंगु रूप
 जूसां भाविता याये ज्यू । थ्व निश्चित रूपं लुमंकेमाः । थ्व खँ थुइकेगु

आवश्यक जू । अले तिति संशय मदया वनी । धों कन्हे रिक्कं यांना
तथा तःगु तःसकं ज्या खयले दु । लिपा लिपा थ्यंकं डायरी दया
चवनी ।

उकिं महाटीकाय् घया तःगु खः—

“यथा पाकटं विपस्सनाभिनिवेसो ।” विपस्सनाभिनिवेसो =
विपश्यनायात न्हापां मनन यायेगु, अर्थात् विपश्यना कार्यय् न्हापां
प्रवेश यायेगु, अथवा विपश्यना न्हापां भाविता यायेगु, यथा
पाकटं = प्रकट जूगु क्रम अनुसारं, होति = जुया च्वन ।” मतलब
खः, सी दुगु क्रम कथं भाविता यायेमाः । भिक्षुपिनि विहारय्
मस्तयेत छसिकथं सःतेबले “अय् मस्त, थकालि कथं वा” धायेमाः ।
अथे धायेबले दकसिबे थकालिह्य ह्हापां वइगु खः । अनं लिपा
वया क्वसं च्वंहा निह्यह्य मचा वइगु खः । अनं तिति वयां क्वय्
च्वंहा स्वह्यह्य मचा वइगु खः । अन्तय् दकसिबे चीधकह्य मचा तक
छसिकथं वइगु खः । अथे हे धयार्थे थन न सी दुगु क्रम कथं धाःगु जुया
दकसिबे सी दुगु स्वभाव धर्मं निसें भाविता यायेमाः । उगु दकसिबे
सी दुगुयात बांलाक भाविता याये फया वने धुंका तिति ह्हापायागुति
सी मदुगु निगूगु स्वभाव धर्मयात भाविता यायेमाः । व नं अबले तकं
सी दये धुंकी । अनं लिपा तिति व ति सी मदुगु स्वंगूगु स्वभाव
धर्मयात भाविता यायेमाः । व नं अबले सी दये धुंकी । व हे तरीकां
दकसिबे लिपा अति शूक्ष्मगु मिखा पतिक यायेगु थ्यंकं भाविता
यायेमाः । आः ह्हापां भावना अभ्यासया शुरुइ दकसिबे क्वरागुं निसें
भाविता यायेमाली । उकिं प्वाः फुले जूगु सुके जूगु निसें भाविता

याये माल । प्वाथय् चित्त दिका तयेमाः । शुरु निसैं फुले जुया
 च्चवाइबले तकं फुले जुया वःगुयात “फुले जुया वया च्चन” धका
 भाविता यायेमाः । शुरु निसैं सुके जुया अन्त तकं थ्यंगुयात “सुके जुया
 च्चन” धका भाविता यायेमाः । थुकथं “फुले जुया च्चन, सुके जुया
 च्चन, फुले जुया च्चन, सुके जुया च्चन” धका मदक्क भाविता याना
 च्चनेमाः । सासः ह्लायेबले धिला जुइक च्चलाख जुइक सीदयेक धका
 छुं नं याना च्चने म्वाः । म्हुतुं नं घया च्चनेम्वाः । सी जक सीगु कथं
 भाविता याना च्चनेगु मात्र खः । मुख्य खँ फुले जुया वःगु व सुके जुया
 वंगुयात शुरु निसैं अन्त थ्यंकं ववातुसे च्चक सीका वनेगु जक
 आवश्यक खः । उकथं “फुले जुया च्चन, सुके जुया च्चन, फुले जुया
 च्चन, सुके जुया च्चन” धका चित्तं लुमंका च्चनेबले चित्त मेथाय्
 पिहाँ वनी नं दयेफु । इपि नीवरणत खः । पुकिया उल्लेख लिपा नं
 जुइतिनि । नीवरण घयागु लः चालिनिथे जुया च्चन । इपि कल्पना
 रूपी नीवरणतयेत उत्पन्न जूजू पतिकं लुमकेमाः । अन लिपा हानं फुले
 जूगु सुके जूगु लुमकेगु खः । शरीरय् त्यानुया वइगु, पुना वइगु, स्याना
 वइगु आदित खने दया वल धाःसा उकियात नं लुमकेमाः । अनलि
 हानं फुले जूगु सुके जूगु लुमकेमाः । सः ताःसा ताल धका लुमकेमाः ।
 बिचाः याये लाःसा बिचाः याना धका लुमकेमाः । अन हानं फुले जूगु
 सुके जूगु लुमकेमाः । पलब्धया नितिं लुमके माःगु धुलि हे खः ।

अद्धा इभाय पटिपदाय जरामरणह्वा परिमुच्चिस्सामि — धका
 बिचाः याना अभ्यास यायेमाः धका अर्थकथाचार्यं निर्देशन बिया तःगु
 इ । थये क्षणभर जक प्रयत्न यायेगु संस्कार बीज दत धाःसा लिपा

मार्गं, फल व निर्वाण तकं प्राप्त याना काये फु ।

भगवान् बुद्धया पालय् उपदेश न्यन्यं श्रोतापन्न जूपि नं दु ।
वर्थे सक्रदागामी, अनागामी व अरुहन्त जूपि नं दु । इपि व्यक्तिपि थये
बिच्चाः याना भावित्ता याना जूपि खः ।

गुलिसिनं घया च्चन, “श्रोतापन्न घयागु जुइत भावना
अभ्यास याये माःगु मदु; उपदेश न्यनेवं ज्या सिद्ध जू ।” थ्व अये
मखु । श्रोतापन्न घयागु उपदेश न्यना जक जुइगु नं दु, अभ्यास याना
तिति जुइगु नं दु । वर्थे सक्रदागामी, अनागामी व अरुहन्त जुइगु नं
निथी कथं दु ।

भगवान् बुद्धं धर्मचक्र देशना याना बिज्याबले उपदेशया भन्तय्
घमं लाभ जुया श्रोतापन्न जूहा पञ्चभद्रवर्गी न्याहा मध्यम् आयुष्मान
कोण्डिन्य छहा जक खः । मेपि प्यहासिनं भावना अभ्यास यायेमाः ।
आयुष्मान वप्पं छन्हु, आयुष्मान भदियं तिन्हु, आयुष्मान महानामं
स्वन्हु, आयुष्मान अस्सजितं प्यन्हु अभ्यास यायेमाः । वस्पोलपि प्यहा
छसिकथं छन्हु, तिन्हु, स्वन्हु व प्यन्हु ह्याति ह्याति अभ्यास याना बल्ल
श्रोतापन्न जक जुल । वस्पोलपि बःकया घायेगु खःसा श्रोतापन्न जुइत
नं भावना अभ्यास यायेमाः घयागु खें बांलाक स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।
उपदेश न्यना मात्रं श्रोतापन्न जुइगु जूसा भगवान् बुद्धं थुपि व्यक्तिपिन्त
कष्ट जुइक गबले भावना अभ्यास याका बिज्याइ ? “उपदेश न्यना
मात्रं श्रोतापन्न जू” धाईपि मनूतयेसं थःत थःम्हं शक्तिवान् याना
क्यना च्चन । तःधं तायेका च्चन । इपि उपदेश याये सःगुलि इमिसं
उपदेश कनेवं श्रोतागर्णापि श्रोतापन्न जुइगु हँ । इपि भगवान् बुद्ध स्वया

उपदेश वी सःपि जुइ फइ ला ? दकसिबे बाँसाक उपदेश बिया बिज्याइहा भगवान् बुद्ध खः । भगवान् बुद्ध दकसिबे उपदेश वीगु तरीका सिया बिज्याहा मखु ला ?

अले हानं ह्लापां उपदेश न्यपि पञ्चभद्रवर्गीय धयापि मामुलिपि मनूत मखु । धात्थें प्रज्ञावानपि, दकसिबे ह्लापां भरहन्त जुइपि, उच्चकोटियापि व्यक्तिपि खः । वस्पोलपि क्षीणप्राज्ञपि मखु । उपदेश न्यना मात्रं जक श्रोतापन्न जुइगु जूसा भगवान् बुद्धं गबले भावना अभ्यास याका बिज्याना चवनी । वस्पोलं छको उपदेश बिया श्रोतापन्न मजूसा हानं छको दोहरय् याना कना बिज्याइगु जुइ । निको कनां मजूसा स्वको कना बिज्याइगु जुइ । वास्तवय् वस्पोलपि प्यहा अभ्यास याना तिनि श्रोतापन्न जुया बिज्याइपि जूगुलि अभ्यास याका बिज्यागु खः । उकियात विशेष रूपं लुमंका तयेमाः ।

अतः “थुकथं भावना अभ्यास यायेगुलि वृद्ध जुइगु, रोगी जुइगु, मरण जुइगु आदि संसार दुःखं जि मुक्त जुइगु खः । तःसकं पवित्रगु ज्या याये त्यना” घका मने तथा गौरव पूर्वकं अभ्यास यायेमाः ।

स्वंगुगु काण्ड —

[थुकी उल्लेख जुया च्वंगु छुं खेंत न्ह्यवः उल्लेख जुया चवने थुकूगुलि हानं छको दोहरय् याना ग्रन्थ भार जुइका चवने मखुत । खें प्रमबंगु विषय निसें कया जक उल्लेख याना यके । —अनुवादक ।]

लेँ निका धयागु संशय खः । उगु संशय सम्बन्धी खें च्वय् छुं

अंशयु कने धुन । थौं हानं भति स्पष्ट याये । थ्व बिषय सहत्वपूर्णं जू ।
छुं ज्या यायेबले संशय दुहाँ वना बाधा बिल धाःसा छुं नं ज्या
सिद्ध मजू ।

गुलिसिनं धया च्वन “विश्वास याये धयागु थःगु हे मिखां
खंसा तिनि जुइ फइ ।” थौं कन्देयापि मनूतयेसं दृष्टान्तयात अप्वः
जोर बिया च्वं च्वन । अथे जुया “विज्ञानयात त्वयेक प्रत्यक्ष मिखां
खंसा तिनि विश्वास याये फइ । अथे मखंकिं मिखा तिसिना विश्वास याये
फइ मखु” धया च्वं च्वन । इमिसं धाःगु नं मज्यूगु ला मखु । पुलांपि
मनूतयेसं मिखा तिसिना विश्वास धाना वया च्वंगु मतत नं संसारय्
यक्व दया च्वन । उकिथा आधारय् धायेगु खःसा प्रत्यक्ष नं आवश्यक
जू । “ह्लापायापि मनूतयेसं धया वंगु कना वंगु खँयात दक्क फुकं
विश्वास यायेमाः” धयागु खँ नं स्वाभाविक मखु, दृष्टान्त नं
आवश्यक जू ।

भगवान् बुद्धं कना बिज्यागु धर्मं प्रत्यक्ष नं दु । प्रत्यक्षयात नं
आधार कायेमाः । अथे धका “फुकं प्रत्यक्ष हे जक ग्रहण यायेमाः”
थुकथं क्वातुक ला ववना तये मज्यू । थःम्हं प्रयत्न याये मधुनिगुली
प्रत्यक्ष मखंसिनां मेपिसं प्रयत्न धाना खंका तःगुलि गथे खंगु खः अथे
कना तःगु नं दनि । उकियात नं विश्वास यायेमाः । मेपिसं खंका तःगु
धयागु नं थःम्हं धात्थे आचरण यात धाःसा स्वयं नं खंका कायेफु ।
भगवान् धयागु धर्मं “सन्दिट्टिको” खः । सन्दिट्टिको गुणं पूर्णं जुया च्वन ।
सन्दिट्टिको = प्रयत्न पूर्वक आचरण यात धाःसा स्वयं थःम्हं खंका
काये फूगु धर्म खः । मतलब खः, भगवान् बुद्धयागु धर्मं “स्वयं थःम्हं

आचरण यांना स्वतः धायेवं थःम्हं हे खनीगु खः ।” गुकथं खनीगु
 धाःसा- भगवान् बुद्धं “नाम-धर्मं व रूप-धर्मं धका निगू जक दु;
 पुद्गल, सत्त्व, आत्मा मद्दु ।” थये कना तथा विज्यात । उगु धर्मयात
 स्वयं थःम्हं आचरण यांना स्व, थःम्हं हे खनी । थःम्हं आचरण याये
 मधुनिवं विश्वास मद्दु धका जित्ति यांना च्वने मज्जू । उकियात थःह्यं
 नं आचरण यांना स्वयेमाः ।

उपमा गथे धाःसा— कीर्पि मउंवाः शहरं रेलय् च्वना वन
 कि मण्डलय् थ्यं मखु ला ? व खँ वने नंपि मनुतये निति स्पष्ट जू ।
 धाये नु, सुं छह्य मनु थुगु रेलय् च्वने मनं । मण्डलय् वने मन । उह्य
 मनुयात मेह्य छह्य मनु नं “थ्व रेलय् च्वना कासँ; मण्डलय् थ्यनी”
 धाइबले “अहँ, जि छिसँ धाःगु खँय् विश्वास याये मफु । छाय् धाःसा
 जि स्वयं च्वने मनं, वने मनं” थये धया उह्य मनु रेलय् मच्चसे च्वन
 धाःसा उह्य मनु मण्डलय् थ्यनी ला ? थ्यनी मखु । विश्वास मद्दुगु हे
 थुकिया कारण मखु ला ? “अथे जूसा रेलय् च्वने म्वाल; मोटरय्
 च्वना कासँ” धाइबले “जि मोटरय् नं च्वने मखु । वने मनंगु जुया
 विश्वास मद्दु” धका जित्ति यांना च्वन धाःसा उह्य मनु मण्डलय् थ्यनी
 मखुत । “अथेसा जहाजय् च्वना कासँ” धाःसा नं “थ्व जहाजय् नं जि
 च्वने मनं, विश्वास मद्दु” थये धया जहाजय् नं मच्चन धाःसा थ्यनी
 ला ? छगू मखु छगुली ला च्वना वने हे माली । थः वने मनंसां, थः
 च्वने मनंसां मेपि च्वना वना थ्यना च्वंगु स्थिति स्वल धाःसा थ्यने
 फूगु लक्षणत स्पष्ट बुया च्वंगु दु । सकलें वना च्वंगु दु धायेबले उकी
 युक्ति दया च्वन । विश्वास याये हे माः । रेल, मोटर, जहाज स्वया नं

हवाइ जहाज कन विश्वास याये बहः मजू । हवाइ जहाज गुबे गन वनीगु घयागु मस्यू । लँ नं दुगु मखु । थःगु देशय् हे मस्यूसा थः वने मास्ति वःगु थासे थ्यनी ला, मथ्यंनि ला धका संशय जुइके बहः जू । विदेश घयागु कं संशय जुइ बहःगु हे जुल । अथेसां भिपि नं वना च्वंगु दु, थ्यं नं थ्यना च्वंगु दु, धायेबले थ्यने फइगु लक्षण व परिस्थिति स्पष्ट जू । उकि विश्वास याये हे माः । विश्वास याना च्वना वंपि मनूत थः वनेमाःथाय् थ्यना च्वंगु नं दु । “अह, विश्वास याये फइ मखु, च्वने मखु” धाःसा उहा व्यक्ति माःथाय् थ्यने फइ मखु ।

अथे हे थें भगवान् बुद्धयागु उपदेशत थुकथं कना तथा तल । थथे अभ्यास याना स्वः । “एकायनो मग्गो = आर्य मार्ग प्राप्ति या निति छपु जक लँ, निर्वाण साक्षात्कार याये निति छपु जक लँ (स्मृतिप्रस्थान पालि) खः । आचरण यायेगु लँपु- “गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति = वंसा वना च्वना धका सीका च्वनी,” दंसा दना च्वना, फेतुसा फेतुना च्वना, द्यंसा दयना च्वना, कयेकुंसा कयेकुंका च्वना, चकंसा चकंका च्वना आदि धका सीका च्वनी ।

थुकौ मध्यय् वनेगु बखते वायु-धातु प्रधान जुथा च्वंगुलि थिकः काइगु, टम्म च्वनीगु वित्थम्भन लक्षण नं स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

अथेसां “थिकः कया च्वन, टम्म च्वना च्वन” धका थथे भाविता याये निति कना बिज्याना तःगु मडु । समुदीरण एस स्वया “सना च्वन” थथे धका भाविता याये निति नं कना बिज्याना तःगु मडु । समुदीरण शब्दयात फेल्लन धका अर्थ बिधा तःगु टीका अनुसार

“ध्वाना च्वन, ध्वाना च्वन” धका भाविता याये निति नं कना बिज्याना तःगु मडु । वास्तविक कथं कना बिज्यागु ला “गच्छामोति — “वना च्वना” धका हे जक भाविता याये निति कना बिज्याना तःगु बु । थये कना बिज्यागु प्रत्येक व्यक्ति भाविता याये फयेक सीके अःपुनु जुया खः । “वना च्वना” धयागु लोक व्यवहार शब्द खः । थुकीयात न्ह्याहासिनं सीके अःपु, भाविता याये अःपु । अथेसां “वना च्वना” धका भाविता यायेबले सिमा च्वनीगु ला टम्म च्वंगु, सना च्वंगु, ध्वाना च्वगु फुकं जुया च्वन । थुगु थासय् भावना क्रम अनुसारं मुख्य खं ला ‘भाविता यायेबले लोक व्यवहार अनुसारं भाविता यायेगु खः ।’ उकथं भाविता यायेवं शरीरय् उत्पन्न जुइगु स्वभाव धर्मयात गथे खः अथे सीका थंकेमाः । उकियात “जिमिसं स्वयं प्रत्यक्ष रूपं खंके मननिगु जुया वं धाःगु थ्वं धाःगु धका विश्वास याये फइ मखु । थःम्हं हे खंसा तिति विश्वास याये” धया अभ्यास मयासे च्वन धाःसा उहा व्यक्ति विपश्यना ज्ञान प्राप्त याना काइ ला ? वयाके धात्थेगु विपश्यना ज्ञान उत्पत्ति जुइ फइ मखुत । धात्थेगु विपश्यना ज्ञान उत्पत्ति मजुइकं मार्गं ज्ञान व फल ज्ञानत वं प्राप्त याना काये फइ मखु । च्वय् कनाथे रेल, मोटर, जहाज, हवाई जहाजयात विश्वास मदया मच्वंसे च्वनेबले थासे थासे मध्यनिथे जुल । उकिं थःम्हं वना मस्वःसे याना मस्वःसे न्ह्यवः हे बिल्कुल विश्वास मयासे च्वनेगु उचित मजू । परीक्षण याना स्वयेमाः ।

मेकथं धाःसा— मनू छहा ज्वर बढे जुइका च्वन । उहा मनू-यात ब्रैद्यं “थ्व वासः सेवन या, लनि” धका ज्वर लनीगु वासः बिल । अबले उहा मनू नं “अहं, जिं थ्व वासः नये मनं, थ्व वासलं रोग नं

लंके मनं, विश्वास याये फइ मखु” धया मनसे च्वन धाःसा रोग लने फइ ला ? वास्तव्य सःस्यूपि व्यक्तिपिसं धाइबले उजागुयात नं स्वीकार यायेमाः । स्वीकार याना नया स्वये धुंका मलंसा त्तिनि विश्वास मयासे च्वने माःसां च्वने फु । ब निर्देशन व्युगु छुं हे मयासे न्ह्यवः हे विश्वास मयासे च्वन धाःसा वयागु रोग मलसे अर्थेंतुं च्वनी । भगवान् बुद्धयागु उपदेश रोग लके फूगु वासः समान जुया च्वन । आचरण याना स्वःसा त्तिनि फल खके फइगु जुया च्वन । अति आवश्यक नं जुया च्वन । उकिं भगवान् बुद्धं स्मृतिप्रस्थान विधि अभ्यास याना स्व धया बिज्यात । अभ्यास याना स्वत धाःसा “सन्दिद्धिको = स्वयं थःथस्हं धात्थे खंके फइगु धर्म” धयागु थुगु गुणयात त्वयेक स्वयं खंका काये फइ ।

ह्वापा नं जि उपमा कने धुन । चि धयागु चि सबा वः अथवा (खाइसे च्वं) । यथि जाह्मसिनं म्ये थिका स्वःसां चिसवा वःगु स्वयं खंकेफु । चिनी धयागु चाकुसे च्वं, नया स्वत धाःसा स्वयं सीका काये फु । अथे हे थें आचरण याना स्वयेवं धात्थे खंके फूगु धर्म खः ।

उकिं आचरण याना स्वयेमाः । नाम-धर्म रूप-धर्म निथी छुटे जुया सिया बइ, सीके फइ । उलि जक मखु, “क्षण क्षण्य उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु धर्म खः । मिखा छको फितिवक सनीगु हाबलासा (पलपसा) छको पुलुक त्वइगु समयति नं विस्तार मजुसे अस्थिरगु स्वभाव धर्म खः” धयागु नं सीके फइ । अथे जुया जिमिसं थुगु स्मृतिप्रस्थान देशना अनुसारं वंसा “चना च्वना, लह्वना च्वना, न्हयाका च्वना, दिका च्वना” धका लुमकेमाः, कयेकुंसां चकंसां

“कयेकुंका च्वना, चकंका च्वना” घका जुमंकेमाः आदि रूपं कायिक
 आकार प्रकार उत्पत्ति जुक्व पतिकं लोक व्यवहार अनुसारं हे भाविता
 याये निति निर्देशन बिया च्वनागु खः । उकि यथिजाःगु कायिक क्रिया
 कलाप जूसां भाविता यायेमाः । कायिक क्रिया कलापय् तःधंगु चौधंगु
 यग्गु अंग प्रत्यङ्ग हे थजू, भाविता यायेमाः । चकियात गुलि व्यक्तिपिसं
 दोष बिया च्वंगु दु । ह्यापा धयार्थे तांलय्ये च्वपिसं च्वया तःगु
 “ज्ञानया त्वाथः” धयागु ग्रन्थ सम्बन्धी व्यक्तिपिसं च्वः प्वः मदयेक
 च्वया च्वन । गुलि व्यक्तिपिसं उजागु ग्रन्थयात बांलाक परीक्षण मयासे
 समर्थन याना च्वन तिति । बांलाक बिचाः याना स्वत धाःसा
 समर्थकपि नं हुना हे च्वन । स्वविवेक मदुगु धायेमाः । बुद्धया उपदेश-
 यात त्वयेक कना च्वंगुयात दोषारोपण याये माःगु हे छु दु ? जिमिसं
 एक थुकथं कना च्वनागु मखु । थुगु मउंठ्वा शहरया महास्थविर जुया
 बिज्याह्य लय्दी सयादो नं थथे हे कना बिज्यागु खः ।

थथे धया च्वनागु मेता कारणं मखु । वस्पोल सयादो थुगु
 प्रदेशयाह्य जूगुलि प्रशंसा याये बहःगु गुण दया धया च्वनागु खः ।
 मेथाय् जूसा ला धया च्वने म्वाः । थाय् स्वया धायेगु मात्र खः ।
 तांलय्ये शहरय् अरियावास (आर्यावास) सूत्र कनाबले “ज्ञानया
 त्वाथः” ग्रन्थया सिद्धान्त हुना च्वंगु लय्दी सयादोयागु भाविता क्रम
 सत्य जुया च्वंगु खँयात समर्थन याना कना धया । उकथं कनागु नं उगु
 ग्रन्थ व हे यासय् उत्पत्ति जूगु जुया खः ।

[थनं क्वय्यागु खँ बिषय वस्तु लिसे असम्बन्धित जूगुलि ल्यंका
 छ्वया- अनुवादक ।]

लयदी सयादो नं इरियापथ (इर्यापथ) पवंय् गुकथं भाज्ञा
दयेका बिज्यागु दु धाःसा “यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति ।
तथा तथा नं पजानाति” धका थुगु पालिया अभिप्राय क्यना बिज्याना
तःगु दु । जिभिसं ग्रहण याना च्वनागु लिसे बांलाक हे समान जुया
च्वन । थ्व खं वस्पोलयागु अनत्त-दीपनी ग्रन्थया ५ पेजय् दु ।
उकियात धन ल्हयाया हयागु दु । जि च्वना क्यने—

“यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति । तथा तथा नं
पजानाति— धयागु पालि च्वय् क्यना वये धुंगु प्यंगु इरियापथ अन्तगंत
जुया च्वंगु उगु उगु अंग प्रत्यङ्गत सनीगु च्वनीगु घ्वाइगु ल्हनीगु
आदि कायिक क्रिया कलाप व्यवहार यायेगु बखते नं व्यवहारं याना
च्वंगु अनुसारं प्रमादबश याये मज्जू । थुकथं याये धका शरीरयागु
अंगयात जक आरम्मण याना भाविता यायेमाः धयागु क्रम वदना
बिज्यागु जुल ।”

“गुगु आकार प्रकारं शरीरयात तयेगु खः, उगु आकार
प्रकारं उगु शरीरयात सिया च्वन” धयागु पालि अनुसारं वस्पोल
महास्थविरं धारण याना तथा बिज्यागु खः । इरियापथ प्यंगुलियात
ग्रहण मयासे इरियापथ प्यंगुली समावेश जुया च्वंगु उगु उगु शरीरया
अंग प्रत्यङ्गत सनीगु खः । छधि छपांय् कथं शरीर छगुलि मखु । उगु
उगु शरीरया अंग प्रत्यंगत सकेगु, तयेगु, सचे यायेगु, ल्हनेपु आदि
कायिक क्रिया यायेगु बखते ह्यापा लिपाथे फासां फुसं मयासे उगु अंग
प्रत्यंगयात आरम्मण याना सीकेमाः । थुकथं स्पष्ट रूपं अवघाद उपदेश
विद्या तल । जिभिसं नं अये हे लं क्यना च्वना ।

वा पन = छथि कथं, यथा यथा = गुगु गुगु आकार प्रकारं,
 कायो = शरीर, पणिहितो = तयेगु वा च्वनीगु, होति = जुया च्वन ।
 तथा तथा = उगु उगु आकार प्रकारं, नं = उगु शरीरयात, पजा-
 नाति = स्यू ।

वसा वना च्वना, दंसा दना च्वना, फेतुसा फेतुना च्वना,
 गोतुसा गोतुला च्वना धका सीकेमाः । यथे धका इरियापथ प्यंगूयात
 सीकेगु खँ कना बिज्याये धुंका भगवान् बुद्धं हानं मेकथ गुगु आकार
 प्रकारं शरीर च्वना च्वन, उगु उगु आकार प्रकारं उगु शरीरयात
 सिया च्वन” धका कना बिज्यात । उगु वाक्यांश अनुसारं “इरियापथ
 प्यंगुली समावेश जुया च्वंगु शारीरिक अंग प्रत्यगत सनीगु
 हिल्लिगुयात भाविता यायेमाः धया तःगु खः” धका लय्दी सयादो
 नं अनत्त-दीपनी ग्रन्थय् च्वया तथा बिज्यागु खः । उगु धापू टीकाय्
 व्याख्या याना तःगु निगूगु क्रम लिसे नं मिले जू । टीकाचार्यं ह्यापांगु
 व्याख्या चित्त बुक्ये मजुया हानं निगूगु क्रम कथं व्याख्या याना तःगु
 क्वय् च्वयार्थे जुया च्वन—

पुरिमनयो वा इरियापथप्पधानो वुत्तोति तत्थ कायो अप्पधानो
 अनुनिप्फावीति इध कायं पधानं, अप्पधानञ्च इरियापथं अनुनिप्फादि
 क्त्वा दस्सेतुं दुत्तियनयो वुत्तोति एवम्पेतथ द्विन्नं नयानं विसेसो
 वेवितब्बो ।

उगु टीकाया ह्यापांगु व्याख्या अनुसारं इरियापथ प्यंगूयात जक
 कयना तःगु जुया च्वन । “ज्ञान त्वाथः” ग्रन्थ कारकं उगु ह्यापांगु
 व्याख्यायात जक कया जिमिसं कना च्वनागु विषय टीका लिसे मिले

मजू घका निषेध याना च्वंगु खः । चुकू तथा बन्द यायेथे खः । तर
 अथे नं लय्दी सयादो नं कयना बिज्यागु व जिमिसं कना च्वनागु विषय
 टीकाय् उल्लेख जुया च्वंगु निगूगु व्याख्या लिसे मिले जुया च्वंगु दु ।
 उगु निगूगु व्याख्याय् घया तःकथं पाली कना तःगु नय निधी दु । उकी
 मध्यय्— गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति = वंसा वना च्वना घका
 सिया च्वन । ठितो वा ठितोह्यीति पजानाति = दंसा दना च्वना घका
 सिया च्वन । निसिन्नो वा निसिन्नोह्यीति पजानाति = फेतुसा फेतुना
 च्वना घका सिया च्वन । सयानो वा सयानोह्यीति पजानाति = दंसा
 घना च्वना घका सिया च्वन ।

धुकथं कना बिज्याना तःगु प्यंगु पाद प्रथम नय खः । धुगु
 प्रथम नयय् इरियापथ प्यंगूयात प्रधानता बिया कना बिज्याना तःगु
 जुया च्वन । धुकी शरीरयात प्रधानता मब्यूसे अथे प्यंगु इरियापथयात
 प्रधानता बिया कना बिज्याना अप्रधानगु शरीर नं ल्यू ल्यू वनीथे स्वतः
 हे दुध्याना च्वंगु दु ।

यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति, तथा तथा नं
 पजानाति ।

धुकथं कना बिज्याना तःगु ध्व खंतु निगूगु नय विधि खः । धुगु
 नयय् “शरीरयात प्रधानता बिया इरियापथयात प्रधानता मब्यूसे
 कना बिज्याना तःगु जुया च्वन । उकि टीकाचार्यं इरियापथ प्यंगू
 अप्रधान खः । ल्यू ल्यू वइगु कथं जक स्वतः समावेश जुया च्वन” धाःगु
 खः । ध्व जुल अर्थकथा टीका ग्रन्थयागु सैद्धान्तिक स्वभाव । ध्व खं
 अति-गम्भीर जू । साधारण मनुतयेसं धुपि खंत धुइके फइ मखु ।

अथेसां थासे थासे स्पष्ट याये माःगु जुया स्पष्ट याना च्वनागु खः ।

च्वय् कना वयागु पाली “काय” यात प्रधानता बिया तःगु गुकथं धाःसा कायो—शरीर च्वना च्वन, नं—उगु शरीरयात सिबा च्वन घका काययात जक सीके निंति क्यना तथा तल । थन इरिया-पथयात सीकेगु क्यना मत । व शरीरयात प्रधानता ब्युगु खः । थुकथं शरीरयात सीके निंति प्रधानता बिया धया तःगु जुया सब्बसंगाहिक-वचन अवस्थाय् नं प्रधान जुया च्वंगु शरीरया सम्पूर्णं आकार प्रकार-यात जक समावेश यायेमाः; अप्रधानगु इरियापथ आकार प्रकारयात ग्रहण याये मज्जू । अथेसां प्रधान जुया च्वंगु कायिक क्रिया कलापयात सम्पूर्णं रूपं समावेश याये धुनेवं व लिसे सम्बन्धितगु अप्रधानगु इरिया-पथत नं ‘अनुनिष्फादी’ धया तःथे ल्यू ल्यू वइगु कथं स्वतः हे सिद्ध जुया च्वंगु दु धयागु थुकिया अभिप्राय खः ।

थुकियात हानं भति स्पष्ट याये— फेतुना च्वनेबले यथि जाःगु अंग प्रत्यग हे थज्ज सना च्वंगु, कसे जुया च्वंगु व शान्त जुया च्वंगु जूसां उगु अंग प्रत्यगया आकार प्रकारयात भाविता याये धुनेवं व काययात व च्वना च्वंगु आकार अनुमारं भाविता याना स्यूगु हे खः । अथे भाविता यायेबले फेतुइगु धयागु इरियापथ नं स्वतः हे समावेश जुया वंगु जुल । थथे समावेश जुया वगुयात अनुनिष्फादी— क्रमशः समावेश जुया सिद्ध जूगु खः घका टीकाचार्यं धाःगु खः । उर्कि फेतुना च्वनेबले “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन” आदि द्वारा शरीरयागु आकार प्रकार धाक्वयात भाविता याना च्वन धाःसा फेतुइगु इरियापथ नं स्वतः हे समावेश जुया वगु जुल । निसिन्धोहीति पजानाति धाःगु

नं सिद्धं जू वन । उकिं “यथा यथा वा पनस्स ॥ ५ ॥ नं पजानात्ति
 घयागु वाक्यांश दुग्गयेक सम्पूर्णं कायिक क्रियाकलापयात ग्रहण यायेमाः
 धका लय्दी सयादो नं आज्ञा दयेका विज्याःगु टीकाया निगूगु व्याख्या
 लिसे समान जुया च्वन । जिमिसं नं उकथं हे कना च्वनागु खः ।

प्रत्युप्रस्थान द्वारा नं भाविता याये ज्यू—

मेगु खँ छगू छु धाःसा- विपश्यना ह्यापां भाविता यायेबले
 गुकथं भाविता यायेमाः घयागु खँ स्पष्ट यायेगु खः । विशुद्धि-मार्गय्
 “लवखणरसादिवसेन परिगहेतब्बा” धका कथना तःगु दु । मतलब खः,
 लक्षण रस आदि द्वारा भाविता यायेमाः । नामरूप धर्मयात गथे
 खः अथे सीकेया नितीं माले माःगु तथ्यत लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व
 पदस्थान धका प्यंगू दु । उकिं प्यंगू मध्यय् लक्षण, रस आदि द्वारा
 भाविता यायेमाः घया तःगु जुया आदि शब्दं ल्यंदुगु प्रत्युप्रस्थान व
 पदस्थान निगूयात नं ग्रहण यायेमाः । गुगु तःसकं स्पष्ट जुया
 च्वंगु दु ।

उकिं नाम व रूप धर्मयात लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पद-
 स्थान द्वारा भाविता यायेमाः धका सीकेमाः । अभिधर्मार्थं संग्रहय्
 लक्षण-रस-पच्चुप्पट्टान-पदट्टानवसेन धका पूर्णं रूपं कथना तःगु दु ।
 अथे जुया रूप जूसां नाम जूसां लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान
 द्वारा भाविता यायेमाः धका जिमिसं कना च्वना । तीलउं सयादो,
 लय्दी सयादो निसं कया बर्मा देशय् प्रख्यातपि महास्थविर सयादो
 धाक्वसिनं जिमिसंथे हे लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान द्वारा

भाविता यायेमाः धका भाज्ञा दयेका बिज्याना च्वंगु दु । थनथाय् नं
 “ज्ञान त्वाथः” ग्रन्थ सम्बन्धी व्यक्तिपिसं मेपि स्वया च्वय् धाहां बना
 थुकथं द्वंक घया च्वन— “रूपयात लक्षण व रसं जक भाविता
 यायेमाः । प्रत्युप्रस्थानं याये मज्यू ।” उक्कियात नं छुं स्पष्ट याये—

प्रत्युप्रस्थानं नं भाविता याये ज्यू घयागु खँ बिशुद्धि-मागं
 चतुधातुवत्स्थान काण्डय् लवखणादितो आदि कथं भाविता यायेगु
 विधिलय् तप्यंक स्पष्टं क्यना तःगु दु । उकिं नं सन्तोष मज्जूसा दीर्घ-
 निकाय महावगं अर्थकथा व टीका, संयुक्त निकाय निदानवगं अर्थकथा
 व टीकाय् क्यना तःगु नं स्वयेफु । उकी उपादानस्कन्ध न्यागूयात
 विपश्यना भावना यायेगु क्यना तःगु दु । उपि न्यागू स्कन्ध मध्यय्
 रूपस्कन्ध भाविता यायेगूयात पालि थये क्यना तल “इति रूपं, इति
 रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गो ।” उगु पालि च्वंगु “इति रूपं”
 या स्वरूप कथं रूपयात ह्यापं भाविता यायेगु संग्रह यायेगूयात अर्थकथां
 निम्न कथं व्याख्या याना तःगु दु—

इति रूपन्ति इदं रूपं एतकं रूपं इतो उद्धं रूपं नत्थीति रूप-
 नसभावञ्चेव भूतुप्पादायभेदं रूपञ्च आदिं कत्वा लवखण-रस-पच्चुप्प-
 ट्ठान-पदट्ठानवसेन अनवसेसरूप-परिगहो वुत्तो ।

इति रूपं धका भाविता यायेगु विधिं छुं क्यना तल धाःसा-
 “थ्व रूप खः (रूप रद-गू धाःगु खः) रूप थुलि जक दु । थुलि
 अप्पवः रूप मदु” धका, रूपनसभावञ्चेव = विपरिणाम स्वभावयात
 नं, भूतुप्पादाय भेदं रूपञ्च = भूतरूप उपादा रूप कथं भेद जुया च्वंगु
 रूप समूहयात नं आदिं याना वा प्राथमिकता बिया, लवखण-रस-

पञ्चुप्पट्टान-पदट्टानवसेन = लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान
 हिसाबं, अनवसेसरूपपरिगहो = ल्यं पुल्यं मदयेक सम्पूर्ण रूपयात
 संग्रह यायेगुयात, वुत्तो = कना बिज्याना तल । इव अर्थकथाया
 व्याख्या खः । इव रूपस्कन्ध मुक्कंयात भाविता यायेगु क्रम खः । नाम
 भाविता यायेगु क्रम मखुनि । उगु रूप मुक्कं भाविता यायेगु क्रमय् हे
 लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान द्वारा समेतं भाविता यायेगु क्रम
 सम्पूर्णं दुथ्याना च्वंगु दु । हानं अनवसेसरूपं = ल्यं पुल्यं मदुगु रूप-
 यात भाविता यायेगु हँ । फलनागु रूपयात फलनागुलि जक भाविता
 यायेमाः, फलनागुलि यायेम्वाः । थुकथं छुटे याना तःगु मदु । रूप
 धाक्वयात लक्षण द्वारा नं, रस द्वारा नं, प्रत्युप्रस्थान द्वारा नं, पदस्थान
 द्वारा नं भाविता यायेमाः । अये जुया रूपयात प्रत्युप्रस्थान द्वारा
 भाविता याये मज्जू धाःपि इपि व्यक्तिपिनिगु खँ थुपि अर्थकथात लिसे
 मिन्ने मजुया च्वन मखु ला ? अर्थकथात लिसे मिले मजुसा इमिगु धापू
 दना च्वन । सत्य खः धका मुनां विश्वास याये फइ ? विचारवानपि
 न्हाहासितं नं विश्वास याये फइ मखु ।

तर थाकुगु छु धाःसा- ग्रन्थ क्वक्वजीक स्वये मसःपिसं उकथं
 मखुगु धापूयात नं खःथे न्यंक मती तथा च्वने यः । भले हानं थः स्वयं
 दना च्वने धुन धायेवं मेपिन्त जक दना च्वन धका बिचाः याना च्वने
 यः । लँ दना च्वंहा मनूथे । लँ दना च्वंहा मनूनं थःमहं पूबं, पश्चिम,
 उत्तर व दक्षिण द्वंका च्वंगुलि मेपिसं धाःगुयात द्वं धका जक मती
 तइगु जुया च्वन । हानं चित्त स्यंहा मनू नं थःगु चित्त स्यना च्वंगुलि
 मेपिन्त नं चित्त स्यना च्वंपि वैय् जूपि धका मती तये यः । तःसकं

आश्रयं खः । अथे हे इमिसं स्वयं थःगु दृष्टि द्वंका च्वंगुलि मेपि द्दना च्वन धका उम्हं थुम्हं ग्रन्थकारकपिन्त दोषारोपण याना मती लूथे धया जुया च्वन । अथे जुया द्वंगुलीसं हानं द्वं थपे जुया च्वन ।

अले हानं रूपयागु प्रत्युप्रस्थानयात प्रज्ञप्ति धका नं इमिसं धया च्वन । द्वंगुली हानं द्वं थपे जुल । प्रत्युप्रस्थान प्रज्ञप्ति मखुगु खं विशुद्धि-मार्गं अर्थकथा व टीका द्वारा हे स्पष्ट जुया च्वंगु दु । तर उगु महावर्गं अर्थकथाया व्याख्या टीकाय् उल्लेख याना तःगु कं जक स्पष्ट जू ।

“पञ्चुप्पट्टानं तस्स परमत्थतो विज्जमानत्ता याथावतो ज्ञाणस्स गोचरभावो ।”

पञ्चुप्पट्टानं = प्रत्युप्रस्थान धयागु, तस्स = उगु रूप धर्मया, परमत्थतो = परमार्थं हिंसावं, विज्जमानत्ता = सिद्धयमान जुया च्वंगु कारणां (रूप धर्मया विषयय् थन धया च्वनागु खः, नामया विषयय् मखु । रूप धर्मं धयागु परमार्थं हिंसावं दया च्वंगु धर्मं खः । परमावं हिंसावं मदुगु प्रज्ञप्ति मखु । रूप धका प्रकट जुया च्वंगु कारणं धयागु युक्तिया भाव खः ।) याथावतो = खः कथं अथवा गथे खः अथे, ज्ञाणस्स = ज्ञानया, गोचरभावो = गौचरभाव खः । आरम्भणया स्वभाव ज्ञानया आरम्भण जुया च्वंगु आकार प्रकार मखयेक प्रकट जुया च्वंगु ला ? धाःसा “याथावतो” शब्दं गथे खः अथे दया च्वंगु खः धयागु भाव कयना च्वन । मतलब खः, गथे खः अथे प्रकट जुइवं परमार्थं धाइ । “तस्स परमत्थतो विज्जमानत्ता” धयागु हेतु निर्देशक पार्लि गथे खः अथे ज्ञानय् प्रकट जुइगु धयागु छु कारणं धायेबले उगु

रूप हे परमार्थं धर्मं खः । थुकथं स्पष्ट याना वयना तःगु जुया च्वन ।
अथे जुया रूपया प्रत्युप्रस्थानं नं प्रज्ञप्ति मखु, यथार्थं परमार्थं स्वभाव
हे खः धका दृढता पूर्वकं लुमंकेया नितिं टौका समेतं उल्लेख याना
स्पष्ट याना च्वनागु खः । अवस्था थ्यंक वःगुनि बिचार याये फयेकेत
जि कना च्वनागु खः । बहुश्रुत मद्रुपि व्यक्तिपिसं उलि थुइका काये फइ
मखु । तर थुइका काइपि व्यक्तिपिसं बिचाः यायेत जि हानं वया
च्वनागु खः ।

उकिं रूपयात भाविता याःसां नामयात भाविता याःसां
विपश्यता भाविता यायेबले उकियागु लक्षणं भाविता यायेमाः ।
उकियागु रसं भाविता यायेमाः । उकियागु प्रत्युप्रस्थानं भाविता
यायेमाः । फूसा उकियागु पदस्थानं नं भाविता यायेमाः । अथे जूसा
“गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति” आदि द्वारा भाविता यायेगु
छुकियात भाविता यायेगु खः ? वायु-धातुयात । वायु-धातुयात
भाविता यायेबले लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थानं गुकथं सीकेगु
लय् ? ग्रन्थ हे कण्ठ याये माःगु ला ? स्वाः । उत्पत्ति क्षण पतिकं
भाविता यायेवं रूप-धर्मं जूसां नाम-धर्मं जूसां थःथःगु लक्षण अनुसारं
प्रकट जुइगु जुया च्वन । थः थःगु रस, प्रत्युप्रस्थान अनुसारं प्रकट
जुइगु जुया च्वन ।

उदाहरण गथे धाःसा- भाकाशय् हाबलासा (पलपसा)
त्वइबले स्वयेनु । हाबलासायागु लक्षणं नं प्रकट जू । लक्षण घयागु
उकियागु स्थूल द्रव्य खः । हाबलासाया स्थूल द्रव्य छु लय् धाःसा-
प्वाल्लाक त्वया वइगु प्रकाश खः । प्वाल्लाक त्वःगु हे हाबलासा खः ।

भेगु छुं नं मखु । अथे जुया हाबलासा त्वया च्वंगु क्षणय् स्वये लाःह्य व्यक्ति प्वाल्लाक त्वया वंगु मस्यू ला ? व लक्षणयात स्यूगु खः । ग्रन्थ कण्ठ घाये मानि ला ? म्वाः । प्वाल्लाक त्वया च्वंबले मस्वःसे मत्वःबले स्वयां उगु प्वाल्लाक त्वइगु स्वभावयात खनी मखु । धात्थे त्वया च्वनीबले स्वये लात धाःसा ला उगु प्वाल्लाक त्वइगु स्वभाव-यात सौके मास्ति मवःसा नं जी मखु । ग्रन्थ ब्वना च्वने माःगु आवश्यक महु ।

हानं उगु हाबलासा त्वःगु क्षणय् खिउंसे च्वंगु तना मवं ला ? उगु खिउंसे तंका छ्वःगुयात हाबलासायागु प्रकाशया कृत्य रस घाइ । हाबलासा त्वया च्वंगु क्षणय् स्वये लाःह्य व्यक्ति उगु खिउंसे तना वंगु मस्यू ला ? व नं ग्रन्थ ब्वना च्वने मानि ला ? म्वाः । त्वइबले लाक्क स्वल धायेवं प्वाल्लाक थ्यूगु नं स्यू, खिउंसे तना वंगुयात नं स्यू ।

हानं हाबलासा त्वया च्वंगु क्षणय् स्वइह्य व्यक्ति हाबलासायागु आकार प्रकार नं स्यू । उगु प्रकाश भतिचा जक, आपाः दयेक, तःधंसे च्वं, चाकः माकः ला, ताताहाकः, पति पति चि आदि कथं उकियागु रूपरेखा आकार प्रकार रूपय् फुकं प्रकट जू मखु ला ? व स्वइह्य व्यक्तिया ज्ञानय् मनय् खने दया वःगु रूपरेखा खः । उकियात प्रत्यु-प्रस्थान घाइ । उकियात नं ग्रन्थ अधययन याना च्वने म्वाः । त्वया च्वंबले स्वये लात धायेवं सौगु खः । इव उपमा मात्र खः । परमाथं धर्मं मखु ।

अथे हे थें वायु-धातुयात उत्पत्ति क्षण मात्रय् भाविता याना

स्वत धाःसा उगु वायु-धातुया लक्षण नं सिया वः, रस, प्रत्युप्रस्थान नं
 सिया वः, वायु-धातुया लक्षण वित्थम्भन-लखणा बायो धातु; बायो
 धातु = वायु-धातु, वित्थम्भन-लखणा = थिकः कायेगु लक्षण दया
 च्वन, धया तःगु दुः । थिकः कायेगु उकिया स्वभाव खः । बायो =
 धयागु फय् मखु ला ? फय् धयागु थिकः काये यःगु जुया च्वन । थिकः
 कायेगु धयागु ग्रन्थया भाय् खः । व्यावहारिक कथं धायेगु खःसा कसे
 जुइगु फुले जुइगु खः । ह्ला छको चकंका स्वयेनु, लप्पा छको चकंका
 स्वयेनु, उकी ध्यान तथा स्वयेनु, छु खने दइ ? कसे जूगु खने दइ, फुले
 जूगु खने दइ, थये धाये माल मखु ला ? थिकः काःगु खने दु धका ला
 धाये मजिल । थ्व भाय् त्वाल्य् त्वाल्य् प्रयोग मजू, ग्रन्थय् जक प्रयोग
 जू । जं तप्यंका शरीरय् मनं क्वथीक स्वये नु । छु खने दु ? कसे जूगु
 फुले जूगु खने दु धाये माली । थिकः काःगु खने दु ला घाइ मखु । अये
 धका गबलें हे प्रयोग मजू धयागु मखु । गनं गनं प्रयोग जू । छे छि
 हुनीथे च्वनीबले गुना कायेगु कथं सि धिना तइ । व थिक कायेका तःगु
 हे खः । त्वाल्य् थिक कायेकेगु शब्द अप्वः प्रयोग मजू ।

कसे जुइगु फुले जुइगु शब्दं कसे मजुइगु फुले मजुइगुयात्त नं
 यःगु अंशय् दुश्याकू । च्वका प्वका जक पाःगु खः । उकि कसे जूगुया
 आधारय् उकियात् छ्वासुगु धायेमाः । व सिकं छ्वासुगुया आधारय्
 स्वत धाःसा च्वय् धयागु छ्वासुगुयात्त हानं कसे जूगु हे धायेमाः ।
 उपमाया रूपय् खिपः स्वपु साला तये नु । जवे च्वंगु खिपः तां तां सः
 वइ कथं कसे जुइक साला तये नु । अनं लिपा खवे च्वंगु खिपःयात्त
 छ्वासुसे च्वंक साला तये नु । दश्वी च्वंगु खिपः पाय्छि जुइक साला

तये नु । आः दध्वी च्वंगु खिपः थिया स्वयेनु । जवे च्वंगु दकसिबे कसे
 जूगु खिपः थिया स्वयेनु । दध्वी च्वंगु खिपःयात छ्वासु धाये माली ।
 छाया धाःसा जवे च्वंगु खिपःति व टन्न मच्चं । तर खवे च्वंगु यात्प्यातां
 वंगु खिपःलिसे तुलना याना स्वत धाःसा दध्वी च्वंगु खिपःयात नं
 कसे जू हे धायेमाः । छाया धाःसा— वया सिकं छ्वासुगु स्वया व टन्न
 च्वना च्वन । उकिं दध्वी च्वंगु खिपः छपु जक जुइबले उकियात कसे
 जू नं धाये ज्यू, छ्वासु नं धाये ज्यू । उकिं छ्वासु धयागु नं कसे जूगु
 हे खः । तनं तं कसे जूगु धाःसां ज्यू ।

थिकः काइगु कसे जुइगु टन्न च्वनीगु छ्वासुइगु वायु-धातुया
 लक्षण खः ।

वायो धातु = वायु धातु, समुदीरण रसा = चुत्तु चुइगु सनीगु,
 संकेगु कृत्य दया च्वन । वायु-धातु धयाषु फय् रूप खः । फय् बःलात
 धायेबं धिने फु, सने फु, थः सनीबले मेपिन्त नं ध्वाना संके फु ।

गाडा व द्रहँथे खः । गाडा थः स्वयं सने मसः । द्रहँ सने सः ।
 द्रहँ सनीबले गाडा नं सनी मखु ला ? द्रहँ सने सःगुलि गाडायात संके
 सल । द्रहँ वने सःगुलि गाडायात नं बंके सल । भये जुया सने सःगु व
 संके सःगु स्वभाव कथं छगू हे खः । द्रहँ जक जूसा सने सः धाये ज्यू ।
 छाया धाःसा द्रहँ नं सनी कथं याये माःगु छु नं महु । उकिं द्रहँ जकया
 आधारय् सने सः जक धायेमाः । अँ, थ लिसे सम्बन्धितगु गाडाया
 आधारय् धायेगु खःसा गाडायात संके सः धायेमाः ।

भये हे धयाथे वायु-धातु मुक्कं जूसा सने सः । न्हाबले सना
 च्वनीगु नं खः । फय् बःलात धाःसा गबले संक मच्चं । उगु वायु-धातु

फक् लिसे ल्वाइगुया आध्रारय् धायेगु खःसा उगु वस्तुतयेत संके फु.
 च्वाये फु, सरे याये फु धायेमाः । तर जिमिसं अप्वः मनूतयेसं धाइगु
 व्यवहारयात कया “चुत्तु चुइगु, सनीगु, सरे जुइगु” धका व्यवहार
 याना च्वना वा छ्यला च्वना । अप्वःसिनं व्यवहार मयागु शब्द
 जिमिसं मछ्यला । अथेसां मुख्य खं व हे तुं खः । सना च्वना धायेबले
 संका च्वंगु नं दुथ्याः । संका च्वन धायेबले सना च्वंगु नं दुथ्याः ।

अथे जुया चुत्तु चुइगु, सरे जुइगु, सनीगु फुकं समुदीरण रस
 खः । सनीगु उकिया ज्या धाःगु खः । वायु-धातु बलाना च्वनीबले
 सना च्वनीगु सरे जुया च्वनीगु सम्बन्धित चीज वस्तुतयेत संका च्वनीगु
 जुया च्वन । थ्व वयागु ज्या खः । लोक्य् फक् दक्षिणं वया च्वनी,
 उत्तरं नं वया च्वनी, थ्व सना च्वंगु छः । थः सरे जुया च्वनीगु जुया
 व लिसे टक्कर नइगु स्याउला हः धू फुकयात ध्वाना संकीगु
 जुया च्वन ।

उकि सनीगु व संकीगु समान खः । छगु हे स्वभाव खः । अथे
 जुया सना च्वन धयागु अप्वः चलन चल्तिगु शब्दयात कया व्यवहार
 याना तया । चुत्तु चुइ सः, छपच्ले सः, सने सः, सरे जुइ सः, बने सः,
 धयागु थुपि फुकं वायु-धातुया कृत्य रस खः ।

अथे जुया “कयेकुंका च्वना, कयेकुंका च्वना, चर्कका
 च्वना, चर्कका च्वना” आदि धका लुमंकेबले सना च्वंगु स्वभाव खने
 मद्दु ला ? आः थर्थे परीक्षण याना स्वसा थर्थे हे खने दइ । च्वलापत्ति
 छपत्ति कयेकुंका हानं चर्कका स्वये नु, संगु प्रकट जुइ । मजूसें मगा ।
 व वायु-धातुया समुदीरण रस खः । सनीगु स्वभाव धाःसां ज्यू ।

अथे हे “वना च्वना, वना च्वना, ल्ह्वना च्वना, पला छिना च्वना, दिका च्वना” धका विचाः यायेबले नं तुती च्वंगु रूपत छसिकथं चिला वना च्वंगु खने मदु ला ? अथे सरे सरे जुया चिला वनीगु स्वभाववात समुदीरण रस धाइ ।

अनं लिपा अभिनिहार प्रत्युप्रस्थान खः । जाणस्स गोचर-भावं—ज्ञानया आरम्भण रूपय् थ्यना खने दयेक वइगु रूप रेखा प्रत्युप्रस्थान खः । याथावतो = गथे खः अथे खने दयेक वइगु धाःगु खः । मखयेक खने दयेक वइगु प्रज्ञप्तिथे मखु । उकि धुगु प्रत्युप्रस्थान नं परमार्थं खः ।

अथे जुया महास्थविर लय्दी सयादो नं अनत्त-दीपनी, सक्खणा-दीपनी, उत्तमपुरिस ग्रन्थय् सनीगु सरे जुइगु परमार्थं वायु जुया च्वंगु खं च्वया विज्याना तःगु यक्व दु । व भाविता याये बहःगु धर्मं खः । भाविता याये मज्जूगु मखु । उकि जिप्पिसं वायु-धातु धयागुलि थःत माः पाखे ध्वात्त, ध्वाना यकीगु खं धया च्वनागु खः ।

वायु-धातुइ इच्छा धयागु दु ला धाःसा, द ला गनं दइ ? लोक व्यवहार कथं औपचारिक रूपय् धया तःगु खः । छिकपिनिगु त्वालय् समेतं थथे रूढी कथं धयागु भापालं दया च्वम । मस्त हित्तिगुली तकं गुच्चा आदियात्त “व थुखे गुल्ल तुले मास्ति वः, उखे गुल्ल तुले मास्ति मवः” धका छयला च्वं च्वन । बुद्ध देशनाय् नं थुजागु व्यवहार दया च्वन । अथे हे वायु-धातुयाके इच्छा मदुसा नं इच्छा दुथे याना रूढी कथं धया तःगु खः ।

धातुथे ला इच्छा दु पाखे धयागु स्वयावं पाखे धाःगु खः । व

चीज न्होने पाखे स्वया वंसा न्होने पाखे, लिउने पाखे स्वया वंसा लिउने पाखे न्ह्याइगु जुया च्वन । खः पाखे स्वया वंसा खः पाखे हे स्वया वनीगु खः । चित्तज-वायु कथं धायेगु खःसा चित्तं ह्यःगु धासे वनीगु खः । चित्तं कयेकुंके मास्ति वयेकुसा दुने पाखे, चकंके मास्ति वयेकुसा पिने पाखे, थुकथं चित्तं इच्छा या पाखे घ्वात्तु घ्वाना यंकूथे खने दइगु जुया च्वन । व वायु-धातुया इच्छा दु पाखे, स्वः पाखे खः ।

अथे जुया कयेकुंके पतिकं चकंकू पतिकं न्होने लिउने जवे खवे इच्छा दु पाखे घ्वाना यंकूथे साला यंकूथे जाःगु थुजागु भाव स्पष्ट खने दु । व प्रत्युप्रस्थानयात खंगु खः ।

थ्व वायु-धातुयात लक्षण रस व प्रत्युप्रस्थानं स्युगु खः । उकि शरीरय् दया च्वंगु वायु-धातु मध्यय् न्ह्यागुयात बिचाः याःसां थुगु लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान द्वारा सीकेमाः । थथे सीकेगु हे यथार्थं रूपं सीकेगु खः ।

जिमिसं प्वाः फुले जू पतिकं मुके जू पतिकं “फुले जुया च्वन मुके जुया च्वन” धका लुमकेगु निरिति व शुरू निसें फुले जुया अन्त तकं, अथे हे शुरू निसें मुके जुया अन्त तकं स्मृति युक्तगु चित्तं भाविता यायेत निर्देशन बिया च्वना । अथे भाविता याना च्वनेबले छु खने दु धाःसा- फुले जुया च्वन धका लुमकेबले प्वाथय् दुने कसे जुया वःगु टम्म च्वना वःगु खने दु । व घ्वाइगु वायु-धातु खः । वायुयागु बित्थम्भन-लक्षण खने दया च्वंगु खः । छगू थासं मेगु थासय् सरे जुया वना च्वंगु नं खने दु । व समुदीरण रस खने दुगु खः । गबलें

गबलें धिना धिना यंका च्वंगुथें नं खने दु । फुले जुइबले पिने पाखे
 धिना यंकूथें, सुके जुइबले दुने पाखे धिना यंकूथें सात्तु साला हःथें नं
 खने दु । व वायु-घातुयात अभिनीहार प्रत्युप्रस्थानं खने दुगु खः ।
 थुकथं खंका सिया च्वनीगु- यथार्थ रूपं स्यूगु खः । हा छम्हं दुगु
 वायु-घातु फुकं भाविता याये ज्यूगु जक खः । प्वाथय् च्वंगु वायुयात
 भाविता याये मज्यू धका छुं ग्रन्थं नं धया तःगु मडु । शरीरय् तुति
 निसें कया छचो थ्यंक छचो निसें कया तुती थ्यंक हा छम्हं दुने वा
 पिनेयागु परमार्थ रूप धाक्वयात भाविता याये ज्यू । पृथ्वी, आपः,
 तेजः, वायु फुकं व रूपारम्भणत समेत परमार्थ रूप फुकयात भाविता
 याये ज्यू “फलानागु रूप भाविता याये मज्यू, फलानागु अंग ल्यंका
 थकेमाः” थये छुटे याना तःगु गुगुं पालि अर्थकथा टीकाय् नं मडु ।
 उकिं शरीरय् खने दइगु स्वभाव धर्म धाक्व फुकंयात भाविता याये ज्यू
 धका निश्चित रूपं लुमंका तयेमाः ।

ह्यिगः धया वयाथें “यथा पाकटं विपस्सनाभिनिवेशो, विपस्स-
 नाभिनिवेशो = विपश्यना कार्यय् न्हापां दुहाँ वनेगु, वा विपश्यना
 न्हापां भाविता यायेगु, यथा पाकटं = प्रकट जूगु क्रम अनुसारं
 होति = जुया च्वन ।” प्रकट जूगु क्रम अनुसारं ह्यापां भाविता
 यायेमाः । प्रकट जुल घाःसा न्हागु रूपं नं भाविता याये फु । प्रकट
 जूगु क्षणयागु नाम रूपयात भाविता याःसा फुकं हे सत्य खः । असत्य
 घाये मज्यू । थ्व निका लें विचिकिच्छा हटे याये फयेक धया च्वनागु
 खः । विचिकित्सा हटे यायेगु विपश्यना स्तरय् मध्यंनि । लंपु सीकेगु
 मात्र तिनि । विपश्यना विधिलय् अभ्यास याये न्हावः संशय जुया

च्वनी घका उकियात मदयेकेया निति बारबार स्पष्टिकरण बिया
 च्वनागु खः । छुं जुया संशय दया च्वंसा उकियात पटिसंखा-जाण =
 प्रत्यवेक्षण ज्ञानं विचाः याणा हटे याये माली । अध्ययन यादा नं
 हटे याये मालीगु जूया निति जि स्पष्टं कना च्वनागु खः ।

वायु-धातुयात लक्षण, रस व प्रत्युप्रस्थानं सीके फूगु खँ ला
 स्पष्ट जुल । वायु-धातुयात उत्पत्ति क्षण्य भाविता याणा सीके फुषे
 मेमेगु रूप धर्मंत नं उत्पत्ति क्षण्य भाविता यात धाःसा थुकथं हे सीके
 फइ घका थुइकेमाः । आः नाम-धर्म मध्य्य छगू छुं उल्लेख याणा
 कयने ।

आरम्मण विज्ञानलक्षणं विञ्जाणं । विञ्जाणं = विज्ञान,
 आरम्मण विज्ञान लक्षणं = आरम्मणयात सीकेगु लक्षणं दया
 च्वन ।

विज्ञान धयागु चित्त खः । चित्त धयागु आरम्मणयात सीकेगु
 स्वभाव खः । चित्त आरम्मण दुसा जक उत्पत्ति जुइगु, मदुसा थुइ
 मखुगु जुया च्वन । उकि चित्तक्षण उत्पत्ति जुक्व पतिकं लुमंका यंकल
 धाःसा आरम्मण पाखे थ्यनीगु स्वभाव, आरम्मणयात स्यूगु स्वभाव
 सिया वः । खना च्वन धायेबले खना स्यूगु खंके बहःगु रूप्य थ्यना
 उगु रूपयात उकि सिया च्वन । उकी ब्वाँय वना प्यपुंथे स्पष्ट खने
 दु । ताइबले शब्दय्, नंतुनेबले गन्धय्, नयेबले रसय्, ब्वाँय वना प्यपुंथे
 थ्यंकः वंगुथे, थीबले स्पर्श आरम्मणय् ठक्कर नःवंगुथे जूगु सिया वः ।
 उकथं आरम्मणयात स्यूगु स्वभाव स्पष्ट जू ।

मनं धायेकेगु, कल्पना धायेगु, विचाः धायेगु दकसिबे स्पष्ट

जू । धन मउंठवाल्य् च्वना मण्डलय् महामुनि भगवान् लुमंकेबले खने दया मवः ला ? चित्त अन ध्यंकः वनीगु जुया च्वन । सगाइँ- ताः लुमंकेबले खने दयेक मवः ला ? व सगाइँ पवंत शृंखला छसिक्कभं लुमंका यंकेनु । व नं खने दया व । तापाःसां सःतीसां न्हागुं खने दया वः । लुया वः । थः वने नंगु थःम्हं सीके नंगु आरम्मणयात विचाः यायेबले उगु उगु आरम्मणत सीका यंकीगु चित्त खः । चित्त आरम्मण दुथाय् ध्यंक वनीगु जुया च्वन । उकिं आरम्मणयात सीकीगु स्वभाव चित्त खः । चित्त नायःथें न्होने वनीगु जुया च्वन ।

पुब्बङ्गमरसं = न्हयचिलिगु कृत्य दया च्वन । छुं छगू ज्या सकलें जाना यायेबले नायः घयाह्य दयेमाः । कुल्लीतये नापं नायः घयाह्य दु । वथें हे किसानतये वा लयेगु अवस्थाय् नं नायः माः । इमि संगठनम् प्रत्येकम् छह्य छह्य नायः भाषयक जुया च्वन । वा पीबले नं नायः मदयेकं मगाः । नायः नं न्हवः न्हवः गथे गथे याना वन अथे अथे हे ल्यू ल्यू वइपिसं याना यदेमाः । अथे हे थें चित्त आरम्मण पाखे ध्यनीगु अनुसारं उकिं आरम्मणयात सीकीगु जुया च्वन । उकिया ल्यू ल्यू मेमेगु चैतसिक धर्मत समावेश जुया वनीगु खः । स्पष्टं धायेगु खःसा मिखां छुं आरम्मण खनीबले खंगु आरम्मण स्ववनापुसे च्दंसा लोभ ल्यू ल्यू उत्पत्ति जू मखु ला ? तँ चाये बहःगु मयइपुसे च्वंगु आरम्मण लिसे सम्पकं दइबले चित्तं सीके धुनेवं ल्यू ल्यू दोषत वइगु जुया च्वन । प्रसन्न ताये बहःगु आरम्मण जुइबले श्रद्धा ल्यू ल्यू वइगु जुया च्वन । न्होने न्होने चित्तं गौरव ताये बहःगु आरम्मण चूलाइबले ल्यू ल्यू मान वइगु जुया च्वन । न्होने प्यपुने बहःगु

आरम्भण चूलायेवं नुगः स्याद्गु मात्सयं ल्यू ल्यू वङ्गु जुया च्वन ।
 न्होने असन्तोष जुइके वहःगु आरम्भण चूलायेवं मेपि जिया वया
 च्वंगुयात् स्वमफङ्गु ईर्ष्या ल्यू ल्यू वङ्गु जुया च्वन । करुणा चाइपुसे
 च्वनीगु आरम्भण खनीबले ल्यू ल्यू करुणा उत्पन्न जुइगु जुया च्वन ।
 भिगु धर्मं थजु मभिगु धर्मं थजु थ्व हे स्वभाव जुया च्वन ।

उकिं चित्त नायः समान जुया च्वन । नायः जुया च्वंहा ब्वक्ति
 न्ह्यचिला ज्या याना च्वनीथे चैतसिक्क धर्मत्त ल्यू ल्यू वयेकेत्त चित्त
 न्ह्यचिला च्वनीगु जुया च्वन । उकिं चित्तयात् लुमंकु पत्तिकं व
 स्वभावयात् सिया वः । चित्तयात् लुमंके धुनेवं आरम्भणय् थ्यंक् वना
 आरम्भणयात् स्यूगु स्वभाव स्पष्ट जू । चित्त नायः जुया च्वंगुलि
 उकियात् लुमंकेवं लोभ दोष उत्पत्ति जुया वयेफु । प्रसन्न जुइगु श्रद्धा
 धादि नं उत्पन्न जुया वयेफु । धथे धका न स्पष्ट जू । अथे जुया
 पुब्बङ्गम रस धाःथे न्ह्यचिलेगु कृत्य धयागु थुगु रसयात् नं भाविता
 यायेवं सीका कायेफु । व्वना च्वनेमाः धयागु महु ।

मेगु पटिसन्धि पच्चप्पट्टानं = न्हयोने च्वंगु चित्त लिसे
 सम्बन्धितगु आकार रूपय् योगी पुद्गलया ज्ञानय् सने दइगु जुया
 च्वक्क । योगी पुद्गलयाके उत्पत्ति जूज् पत्तिकं चित्तयात् भाविता याना
 यंकेबले लिउनेयागु चित्त न्हयोनेयागु चित्त लिसे स्वापु तथा उत्पत्ति
 जुया च्वंगु दु धका थथे प्रकट जुइगु जुया च्वन । व नं बालाक हे स्पष्ट
 जू । फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, धिया च्वना,
 आदि रूपं लुमंका च्वनेगु बद्धते कल्पना याइगु चित्त उत्पन्न जुल कि
 उगु चित्तयात् लुमंका छ्वये साथं मेगु चित्त छगू हानं उत्पत्ति जुया

वइ । उगु चित्तयात नं लुमंकेषं हानं मेगु छगू चित्त उत्पत्ति जुया वइ । थ्व हे क्रम अनुसारं चित्तत छगू छगू याना उत्पत्ति जुयावं च्वनीगु खः । जपमाः चाहिकेबले छगः छगः जपमाःगुलि कुतुं वनीथें खः । छगू चित्त उत्पत्ति जुइ उकियात लुमंके धुनेवं उगु चित्त तना वना मेगु चित्त छगू उत्पत्ति जुइ । थुकथं चित्तत क्वः लाक उत्पत्ति जुया च्वनीगु गबलें गबलें ताउ तक लुमंका च्वने माले यः ।

चकतिनि नकतिनि भाविता याइपि व्यक्तिपिन्त गबलें गबलें कथि तुइका हितेबलेथें जुइगु जुया च्वन । कथि तुइकिपि मस्तयसं थुखें कथि तुइका उखे ह्वताः स्वया बिस्पुं वनी । उखे वना कथि तुइका हानं थुखे थ्यंक वइ । अथे हे थें चित्तयात थुखे थ्यंक वइबले लुमंका छ्वःसा व हानं उखे वनी । उगु चित्तयात लुमंका छ्वःसा हानं मेकथं जुया वइ । गबलें गबलें थुलि तकं जुया च्वने यः, “का, का, छं जित ज्वने फुसा ज्वं, जि छले जुया च्वने” धायेथें चित्तत पिहाँ वना च्वनीगु तःसकं हिले मास्ति वः । अथे चित्तत छगू छगू उत्पत्ति जुया च्वनीगु-यात योगीं थः थःम्हं खंके फु । न्ह्याह्वासिनं नं लुइके फु । प्रज्ञावानपि च्वय्च्वंपि मनूतयेसं जक मखु, किदें किछदें दुपि मस्तयेसं समेत लुइके फु । बुद्धकालीन अवस्थाय् न्हेदेंचा तिनि दुपि मस्त नं अरहन्त जुया वंगु दु । गुलि मस्त तःसकं वाक्-पटुता दुपि दया च्वन । लिसें ज्ञान दुपि नं । चित्तत छसिकथं उत्पत्ति जुया च्वनीगु इमिसं कनीबले तःधिकपि मनूत समेत आश्रयं चाया च्वनेमाः । किदें किछदें दुपि मस्तयेसंति गुलि उमेर गाःपिसं नं धाये मसः । तःसकं बत्साहप्रद जू । थुपि मस्त आखः ब्वना तःपि नं मखु । चित्त चैतसिक धयागु ग्रन्थया

भाय् नं इमिसं छुं स्यूगु मखु । मस्यूसां घाये सः । छाय् घाःसा स्वयं
 सिया वःगुलि खः । सन्दिद्विको = प्रयत्न पूर्वक अभ्यास वात घाःसा
 निश्चित रूपं स्वयं खका काये फूगु धर्म जुया च्वन । स्वयं थःम्हं
 अभ्यास याःबले थुपि चित्ततयेत थःम्हं सिया वःगु खः । उकि सीकेगु
 इच्छा दःसा परीक्षण याना स्वये ज्यू ।

थुकथं चित्तत छगू छगू याना स्वात्, स्वा स्वां न्ह्योनेयागु
 चित्त अन्त जुइ साथं लिउनेयागु चित्त उत्पत्ति जुया वइगु, हानं मेगु
 चित्त उत्पत्ति जुया वइगु अन्त हे मदयेक जुया च्वनीगुयात खनीगु थ्व
 प्रत्युप्रस्थान द्वारा खना च्वंगु खः ।

उगु चित्तत उत्पत्ति जुया च्वंगुयात उत्पत्ति जूजू पतिकं भाविता
 याना स्वयेबले आरम्भणय् थ्यंका आरम्भणयात सीकेगु स्वभाव खनीसा
 घका नं थःगु ज्ञानं स्पष्ट याना सिया वइ । लिसें चित्त न्ह्योने वना
 चैतसिक घयागु लोभ, द्वेष, श्रद्धा, स्मृति आदि अकुशल व कुशलत
 ल्यू ल्यू उत्पत्ति जुया च्वनीगु खनीसा घका नं सिया वइ । न्ह्योनेयागु
 चित्त लिसे सम्बन्ध तथा उगु चित्त अन्त जुइवं मेगु चित्त उत्पत्ति जुइगु
 उगु चित्त नं उत्पत्ति जुया लिउने मेगु चित्त उत्पत्ति जुइगु कथं चित्त
 छगू छगू ऊवःलाक उत्पत्ति जुया च्वंगु नं खना वइ । गुलि योगीपिसं
 “गबले जक भावना धर्म अन्त जुइगु, अन्तय् थ्यनीगु, सिद्ध जुइगु
 लय् ?” धका न्यनीगु जुया च्वन । अबले कर्मस्थानाचार्य जुया च्वनापि
 जिमिसं थये घका घाये मालीगु जुया च्वन “लुमंका च्वने माःगु चित्तत
 ववचाइबले भावना धर्म अन्त जुया च्वनी ।” अबले इपि योगीपिसं
 न्यनीगु “थुलि मछि चित्तत अन्त जुइगु जूसा गबले जक अन्त जुइगु

जुइ । अन्त जुइ फइगु खः ला !” थये चित्त अन्त मजुइकथं छगू छगू
याना उत्पन्न जुया चवनीगुयात धम्मपदय् घया तःगु दु—

दूरङ्गमं एकचरं - असरीरं गुहासयं ।

ये चित्तं संयमेस्सन्ति - मोक्खन्ति मारबन्धना ।

दूरङ्गमं = तापाक नं वने सःगु जुया चवन । चित्त घयागु
तापागु थासे नं वने सः । न्हाव्व तापाःसां फुत्त थ्यंक वने फु ।
छिकपि रंगून वने नं ला ? स्वय्दगो महाचैत्यय् वने नं जुइ । अन छको
वना स्वयेनु । थ्वन भन्ते ! ल्याहाँ फासै । वये धुन भन्ते ! गुलि
याकनं थ्यंगुलय् ? चित्त घयागुया गति तःसकं चलाख खनि । छिकपिनि
लं खर्चं गुलि फुत्त लय् ? थ्यबा छगः नं मफु भन्ते । चित्त घयागुयात
मुना नं रोके थाये मफु । रंगूनय् जक ला छु विदेशय् वने मास्ति वःसां
वने फु । टिकट धका नं छुं फाये माःगु मडु । गुलि जक याउँसे च्वंगु ।
हवाइ जहाजया खर्चं नं मफू । छुं नं मफुइक वने फु । गन गन वने नं
अन अन वने फूगु जुया चवन । वने मनंगु थासे जूसां अनुमानं जक नं
वने फु । वने मनंगु त्रयस्त्रिंश देवलोकय् नं अनुमान याना वन धाःसा
थ्यनीगु जुया चवन । तर धात्थेगु देवलोकथे ला गबले जुइ फइ । थये
धया चवनागु छाय् धाःसा थः वने मननिगु थाय् अनुमानं स्वयेबले भुले
जुया वने थः । थः वने मनंगु शहरयात मेपिसं धाःगु न्यना अनुमान
याना स्वयेबले खुसीया पूर्व पाखे मती तथा च्वंसा पश्चिम पाखे नं जुया
च्वने फु । वने मनंगु थाय्यात चित्तं अनुमान याना तयेबले उलि सत्य
जुइ मफु । थ्यने धुंका तिनि निश्चित जुइगु जुया चवन । वने नंगु थाय्
अक जुल धाःसा देवलोक वना स्वःसां गये खः भये खने दु ।

उक्तिं चित्त घयागु तापाःगु थासय् नं वने सः । थः लिसे
असम्बन्धित विचाः याये मत्यःगु वने मत्वःगु थुजागु तापा थासे नं चित्त
घयाहा वने यः । थः उमेर वने धुकूसां थःगु उमेर लिसे मत्वःगु खँ नं
बिचाः याना च्वने थः ।

दूरङ्गमं=तापाःगु थासे नं वने यःगु, एकचरं=थाकचा
जक उत्पत्ति जुइ यःगु । चित्त घयागु छगू छगू याना जक उत्पत्ति
जुइगु स्वभाव दया च्वन । निगू स्वंगू प्यंगू न्यागू चित्तत छकोलनं
उत्पन्न जू घयागु मदु । हानं चित्त विनाश मजुसे छगू हे चित्त जुया
स्थिर जुया च्वन घयागु नं मदु । छगू चित्तं ल्यू मेगु चित्त जपमाः-
गुलिथे उत्पत्ति जुइगु जुया च्वन । थ खँ साधारण मनूतये दृष्टि
विश्वास याये नं थाकु । छाया धाःबले वं चित्तयात गबले भाविता याना
स्वःगु मदु । मचाबले निसेयागु चित्त आःतकं छगू हे रूपय् स्थिर जुया
च्वंगु दु धका बिचाः याना च्वनीगु जुया च्वन । बौद्धतयेसं थोकन्हे
चित्त छगू छगू याना उत्पन्न जुया च्वनीगु सः” धका स्वीकार याना
च्वंगु बुद्ध देशना, अथंकथा, टीकादि ग्रन्थत दुगुलि खः । उपि ग्रन्थप्रति
गौरव तथा विश्वास याना च्वंगु खः । थःपिनिगु चित्तं ला अथे चित्त
छगू छगू याना उत्पन्न जुया च्वन धका बिचाः मयाः । चित्त छगू छगू
याना उत्पन्न जुया च्वंगु स्वयं खंके सौके मास्ति वःसा भावना अस्थास
याना स्वयेमाः । भगवान् बुद्ध “सरागं वा चित्तं सरागं चित्तन्ति
पजानाति” भादि चित्तानुपश्यना कना बिज्याना तःगु दु । उपि चित्त
उत्पन्न जूजू पतिकं लुमंका स्वयेनु । लुमंका स्वल धायेव चित्त छगू छगू
याना पालंपाः पिहाँ वया च्वनीगु खनी । उत्पन्न जुया नं ताउतक च्वना

मच्चं । थुखे स्मृति तथा लुमंका च्वन तिति उखे लोप जुया वने धुंकी । कल्पना याना च्वन धका लुमंकेवं उगु कल्पना मदया वने धुंकल । बिचाः याना धका लुमंकेवं व नं मदये धुंकल । चिन्तन याना च्वना धका लुमंकेवं व नं मदये धुंकल । चित्तत न्होने उत्पन्न जुया ल्यू ल्यू लुमंका च्वं च्वं तना तना वनीगु जुया च्वन । मदया मदया वनीगु जुया च्वन । उकिपात स्वयं खंके ज्यू । तना बंगु धका बिल्कुल तना बंगु मखु । लिपा हानं मेगु उत्पन्न जुया हे च्वं । छगू भाविता याना तना वंसा हानं मेगु छगू उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । गबलें फुना वन धयागु मडु, उकियात योगीं थःम्हं खनीगु जुया च्वन ।

एकचरं = छगू छगू याना जक उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगु, असरीरं = शरीर (द्रव्य) नं मदुगु । चित्तया शरीर द्रव्य नं मदु । रूपया शरीर द्रव्य दया च्वन । उकि रूप धयागु छु धका न्यंसा च्व हे खः धका पतिनं सुया क्यने ज्यू । ह्लातीं च्वना क्यने ज्यू । उलि जक मखु, द्रव्य पदार्थ दुगु जुया उकियात च्वना तये नं ज्यू । खिपतं चिना तये नं ज्यू । कोठाय् कुना तये नं ज्यू । चित्तया द्रव्य पदार्थ मदुगुलि चित्त धयागु छु धका न्यंसा क्यने भःपु मजू । “आरम्भणयात सीका च्वनीगु हे चित्त खः” धका थये जक धाये ज्यू । उगु चित्त गन च्वना उत्पन्न जुया च्वनीगु लय् ? धका न्यंसा धाये थाक् । पतिनं सुया क्यने नं मज्यू । छयनय् च्वंगुथें छाती च्वंगुथें प्वाथय् च्वंगुथें गनथें गनथें धाये थाक् ।

निश्चित रूपं सा खदीबले मिखाय् उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । साइबले ह्वाय्पनप्, नंतुनेबले ह्वासय्, नयेबले म्ये च्वकाय्, थीबले

ध्यूगु धासय् उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । छयनय् ध्यूसा छयनय्, तुती
 ध्यूसा तुती, ह्लाती ध्यूसा ह्लाती, ह्यय् ध्यूसा ह्यय्, थुकथं ध्यू ध्यू
 धासय् थिया स्यूगु चित्त उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । एव न्यागू निश्चित
 खः । मेगु कल्पना याइगु, बिचाः याइगु, चिन्तन याइगु अनिश्चित खः ।
 अर्थकथाचार्यपिसं छाती दुनय् नुगचुइ हृदय-वस्तु धयागु हृदय रूप
 खः कया उत्पन्न जुया च्वनीगु खः धका थुकथं वर्णन याना तःगु दु ।
 पश्चिमी देशया बिद्वानपिसं छयनय् दुनय् च्वंगु न्ह्यपुइथें छुथें याना धया
 च्वन । अथेक बिचाः याना स्वयेबले छयनय् दुनय् धका मती तःसां
 तये ज्युर्यें च्वं । इमिगु बिचाःयात नं मखु धका धाये मज्यू । खः धका
 नं स्वीकार याये मछि । खँ ह्लाये ज्याछि मजू । थारा न्हुइबले धाःसा
 छाती नुगःचुइ थकें बुमा भारा भारा मिने यः । अपशोच जुइबले चित्त
 दुःखय् न्हुइबले नं छाती नुगःचुइ दिना च्वने यः । उकिया आधारय्
 चित्त धयागु नुगःचुइ उत्पन्न जुइगु खँयात कया टीकाकारतयेसं अर्थ-
 कथाचार्यपिनिगु धापूयात समर्थन याना च्वन । उकिया आधारय् चित्त
 नुगःचुइ लिधना उत्पन्न जुइगु खः धका धाये माली ।

अथेसां चित्त गनथाय् लाक्क उत्पन्न जुइगु खः थकय् याना
 धाये भःपु मजू । धाये धाःसा नं रूप द्रव्य मदुगुलि उकियात प्रकट रूपं
 खकें भःपु मजू । हानं च्वने नं मज्यू । रूप पदार्थयातथें खिपतं चिना
 तये नं मज्यू । कोठाय् बन्द याना तये नं मज्यू । स्वयं थःमहं नं चित्त
 उखे थुखे मवंक साला तये मज्यू । हुकुम चले याइपि मनूतयेसं चित्त-
 यात च्वना तये जी ला ? जी मखु । न्ह्यागु याःसां चित्तयात छु नं
 धाये फइ मखु । कारण खः, चित्तया रूप द्रव्य मदु ।

असरीरं=शरीरं द्रव्यं नं मदुग्, गुहासयं=शरीरं घयागु
 गुफाय् दुने च्वना च्वनीगु । अनीबले मिखाय् उत्पन्न जुइगु, ताइबले
 ह्याय्पनय् उत्पन्न जुइगु भादि कथं थ्व शरीरय् दुनय् हे आघार कया
 थुगु चित्त उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उकि शरीरय् दुनय् च्वना च्वन
 घका घया तःगु खः । गुहासयं=शरीरं घयागु गुफाय् दुनय् च्वना
 च्वंगु, चित्तं=आरम्मणयात सीका च्वनीगु चित्तयात, ये=गुपि
 योगी व्यक्तिपिसं, संयमेस्तन्ति=संयम याइ । ते=उगु चित्तयात
 संयम याये फुपि योगी व्यक्तिपि, भारबन्धना=क्लेश मार घयाग्
 हत्याराया बन्धनं, मोक्खन्ति=मुक्त जुया वनीगु जुया च्वन ।

उगु चित्तयात उत्पन्न जूजु पति भाविता याना संयम याये
 फूसा क्लेश बन्धनं मुक्त जुया वनी । क्लेशयात मार घाइ । मार
 हत्यारा खः । थुगु क्लेशात दया च्वंगुलि जन्म जन्म पति न्हू जुया
 च्वनेमाः । उत्पन्न जू जू पति जन्मय् छको छको सीमाः । व क्लेशं
 सत्त्वपिन्त स्थाना च्वंगु खः । अथे जुया क्लेश रूपी हत्याराया बन्धनं
 मुक्त जुया वनी धाःगु खः । छिकपि मुक्त जुइ मास्ति मवः ला ? मुक्त
 जुइ मास्ति वःसा थुगु चित्तयात संयम याये माली । संयम यायेगु घका
 खिपतं-खापतं ची ज्युगु मख्खु । थुगु चित्तयात स्मृति लुमंका भाविता
 याये माली । चित्तं आरम्मणयात सीकीगु जुया च्वन । न्होने न्हो-
 ँबाइगु जुया च्वन । न्होने च्वंगु चित्त लिसे सम्बन्ध तया गबलें अन्त
 मजुइकथं बारबार उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । थुकी मध्यय् “पटिसन्धि
 पच्चुपट्टानं=न्होनेयागु चित्त लिसे स्वापु तया उत्पन्न जुइगु खः”
 घयागु खंयात सीकेगु भावश्यक जू । उकियात योगी थःम्हं खंका सीके

कू । छुं ग्रन्थ नं अद्ययन याना च्वने माःगु महु । चित्त छगूयात जक उत्पन्न जूजु पति भाविता याना च्वनेवं सिया बः । चित्त छगू छगू याना उत्पन्न जुया च्वनीगु खँ थःम्हं हे स्यू । अथे थःम्हं खंका तयेबले गुलि मूल्य वं धाःसा “छगू छगू जन्म पति मरण जुया च्वनीगु खः” धयागु अभिप्राय नं बं थू । “न्हूगु जन्मय् प्रतिसन्धि च्वनीगु न्हूगु कथं उत्पन्न जुइगु खः” धयागु अभिप्राय नं थू । थ्व थःगु हे अनुभवं थूगु खः । ग्रन्थ कथं मखु ।

सीगु लक्षण गथे धाःसा— चित्तयात उत्पत्ति जूजु पतिकं सिया च्वनीबले उगु चित्तत तना तना बंगु खने दइ मखु ला ? उकथं चित्तत तना बंगु खनीबले “मरण जुइगु धयागु नं वास्तव्य थुकथं चित्तत तना च्वनीगु हे खः” धका थःथःम्हं ज्ञानं थुइका सिया बइगु खः । चित्त छगू छगू अन्त जुइबले मेगु चित्त छगू छगू हानं उत्पन्न जुया बइगु खः । अथे उत्पन्न जुया च्वंगु खन कि “न्हूगु जन्म दइगु धयागु नं थुजागु हे खः । न्हापायागु जन्मथा चित्तक्षण छगू अन्त जुइवं मेगु जन्मय् चित्तक्षण छगू न्हूकथं उत्पन्न जुइगु खः” धका थये थया धया सीगु खः । व च्यूति व प्रतिसन्धियात स्वज्ञानं स्यूगु खः ।

उगु च्यूति व प्रतिसन्धियात स्वज्ञानं सिल कि थुहा व्यक्ति शाश्वत-दृष्टि नं मुक्त जुइगु जुया च्वन । अथे हे उच्छेद-दृष्टि नं । शाश्वत-दृष्टि धयागु पुद्गल सत्त्व धका बिचाः याइगु चित्त निसैं सम्पूर्णं शरीर न्हाबलें स्थिर जुया च्वन । उगु जन्मं थूगु जन्मय् सरे जुया च्वना च्वन, विनाश मजू धयागु थ्व बिचाः खः । “वास्तविक कथं चित्त धयागु उत्पन्न जुइ धुनेवं तना च्वनीगु खः । न्हूगु जन्मय्

उत्पन्न जुहगु चित्त नं भाविता याना च्वं च्वं न्हू न्हू कथं उत्पन्न जुया
 च्वनीगु चित्तथे खः । उगु जन्मयागु चित्त नं थुगु जन्मय् मवः । थुगु
 जन्मयागु चित्त नं मेगु जन्मय् मवं ।” थथे सिया च्वंहा योगीयाके
 पुद्गल, सत्त्व, द्रव्य पदार्थ अनुसारं न्हूगु जन्मय् सरे जुया वन धका
 बिचाः याइगु उगु शाश्रत-दृष्टि अलग्ग जुया मवं ला ? उगु दृष्टि
 बयाके दये फइ मखुत । व शाश्रत-दृष्टि अलग्ग जुया वंगु खः ।
 उच्छेद-दृष्टि धयागु “सिना बनेवं छुं नं दइ मखुत, दाह संस्कार याये
 धुनीबले खरानि जुया वनीगु खः । पृथ्वी रस धातु जुया वनीगु खः ।
 मेगु जन्म धयागु मदु । “थथे बिचाः यायेगु खः । चास्त्रवय् छगू जन्मय्
 सिना बनेवं क्लेश रहित मजूनिहा व्यक्तियाके भाः स्वाना च्वंबलेथे हे
 चित्तक्षणत स्वापु तुटे मजुहक उत्पन्न जुया च्वनीगु खः । गुकथं धाःसा-
 क्लेश रहित मजूनिहा व्यक्ति छगू मखु छगू आरम्मणय् प्यपुना च्वनीगु
 जुया च्वन । आरम्मण छगू दत्त कि उकियात् त्वमना मवं, बार बार
 बिचाः याना च्वनीगु जुया च्वन । मथे जुया मरणासन्न अवस्थाय् नं
 थःमहं माना तयागु छगू मखु छगू ज्या मनय् लुया वइगु जुया च्वन ।
 उकियात् मनन यायां लुमका च्वं च्वं चित्तक्षणत कमजोर जुजुं घना
 भाखिरय् चित्तक्षणत नं छु अन्त जुइगु खः, न्हूगु जन्मया चित्तक्षण नं
 उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उकियात् छगू जन्मय् सिना न्हूगु जन्म उत्पन्न
 जुल । मनु जुया जन्म जुल । देवता जुल । बिचा जुल भादि धका थथे
 व्यवहार जुइगु जुया च्वन । थुकथं मेगु जन्मय् उत्पन्न जुइगु स्वभाव
 भाविता याना च्वं च्वं उत्पन्न जुया विनाश जुया घना च्वंगु चित्तक्षणथे
 हे खः धका थुल धायेवं “थुगु जन्मं सिना बनेवं छुं नं मदु” धयागु

उच्छेद-दृष्टि नं मुक्त जुइगु जुया च्वन । “चित्तक्षणत छगू ल्यू मेगु स्वात्तु स्वास्वां दिपा मदयेक उत्पन्न जुया च्वनीगु खः । क्लेशं मुक्त मजुसे आशक्ति दया च्वंतले न्हून्हूगु चित्तक्षण उत्पत्ति जुया न्हूगु जम्म नं थुकथं हे उत्पत्ति जुइगु जुइ” धका योगीं स्वयं थःगु ज्ञानं थुइगु जुया च्वन । अथे जुया उच्छेद-दृष्टि मुक्त जुइगु खः । मूल्यवान् मजू ला ? व स्वज्ञान खः । ग्रन्थ अध्ययनं स्यूगु मखु । अध्ययन ज्ञान गुलिचां मदुवं ल्व ल्वमना वने यः । थुगु स्वज्ञान ल्वममं । तःसकं बांला जू ।

उत्पन्न जुइगु क्षण्य भाविता याना स्वयेवं आरम्भणयात् स्यूगु चित्तयात् लक्षण द्वारा नं छुटे याना सीके फु । पूर्वगामी कृत्य रस द्वारा नं छुटे याना सीके फु । न्होनेयागु चित्त लिसे सम्बन्ध तया तनं तं स्वात्तु स्वाकं उत्पत्ति जुया च्वन धयागु प्रत्युप्रस्थान द्वारा नं छुटे याना सीके फु । थुकथं चित्त स्वभावयात् लक्षण, रस व प्रत्युप्रस्थान द्वारा सीके फूगु जुया ल्यं दनीगु नाम-धर्मत नं उत्पत्ति क्षण्य भाविता यायेवं फुकयात् थुकथं हे सीके फइगु जुया च्वन धयागु अभिप्राय स्पष्ट जुल । अथे स्पष्ट जुइकेत हे जि रूप-धर्म मध्यय् वायु-घातु छगूयात् लक्षण, रस व प्रत्युप्रस्थान द्वारा उल्लेख याना क्यनागु खः । नाम-धर्मय् नं चित्त छगूयात् अथे हे क्यना च्वना । व नं स्वयेथें क्यनागु मात्र खः । फुकं क्यना च्वन धाःसा लच्छि कंसां फुइ मखु । अथे जुया तरीका सम्म क्यने माःगु जुया च्वन । बुलि जुइबले उत्पत्ति क्षण्य नाम रूप धर्मयात् भाविता याइहा व्यक्ति नाम-धर्म व रूप-धर्मयात् लक्षण, रस व प्रत्युप्रस्थान द्वारा सीके फू खनि धयागु अभिप्राय स्पष्ट जुल । उलि जक मखु, नाम-धर्मं जूसां रूप-धर्मं जूसां लक्षण, रस,

प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान द्वारा भाविता याये ज्यू घयागु अभिप्राय नं स्पष्ट जुल । नकतिनि उल्लेख याना वयागु खँत दीर्घनिकाय अर्थकथा, संयुक्त निकाय अर्थकथा व उकियागु टीकां व्याख्या याना तःगु जुया सुना नं विरोध याये फइ मखु । मिखा तिसिना विरोध यात धाःसा ला स्वया छु लगे जू !

भाः उल्लेख याना वयागु खँ बांलाक स्पष्ट जुइ धुकल । उकि कार्याक क्रियाकलाप धावयात भाविता यायेबले कायानुपपत्त्या स्मृतिप्रस्थान जुइगु जुया व्वन । वनेगु बखते “वना व्वना, लह्वना व्वना, न्हाका व्वना, दिका व्वना” आदि धका भाविता याये ज्यू घयागु ज्ञान स्थिर जुइगु जुल । भाविता याये ज्यूगु खःला मखुला ? थये यायेगु खइ ला थव ? आदि धका संशयत जुइका व्वने माःगु मन्त । उकथं संशय उत्पन्न जुइ स्वाकेत जि कना व्वनागु खः । वुगु कर्मस्थान भावना तरीका मस्युगु सीके बीत ह्यिगः कने धुंगुलि नं खापा चुकू चालन वने धुकल । थौं संशय जुइ बहःगु तथ्यत हानं स्पष्ट याना व्वनागुलि संशय जुइके बहःगु कारण मन्त । अथे जुया खापा नं चाला संशय नं मदये धुकुगुलि छिकपि निर्वाणय् वने मास्ति वःसा वनेगु हे जक बाकि दनि । अभ्यास यायेगु जक बाकि दनि ।

साबुं चालिनि :—

“किं चङ्गवारं = साबुं चालिनि घयागु छु ?” थये धका आयुष्मान कुमार काश्यपं न्यंबले भगवान् बुद्धं लिसः बिया बिज्यास—

“चङ्गवारन्ति खो भिक्खु पञ्चन्नेतं नीवरणानं अधिवचनं” ।

भिक्खु = काश्यप भिक्षु, चङ्गवारन्ति एतं = साबुं चालिनि
 धयागु थ्व नां, पञ्चन्नं = न्यागू, नीवरणानं = नीवरणतयेगु, अधि-
 वचनं = नां खः । साबुं ब्वाया धका न्यागू नीवरणयात घाइगु खः ।
 साबुं चालिनि धायेगु पुलांगु व्यवहार खः । थ्व शब्द थौं कन्हे
 व्यवहार मयाः । ह्यापा ह्यापा आःथे साबुं गोलंगो मडुनि । थ्व खं
 छिकपिसं स्यू हे जुइमाः । ह्यापा कडागु चून साबुं जक दु । रेशमी
 मखमलथे जाःगु नाइसे च्वंगु वसःत ही माल धाःसा जमीनं पिहां वइगु
 उगु चून साबुनं हिल कि उगु वसःत स्वना वनीगु मखा जुइ । अथे
 जुया नाइसे च्वंगु साबुं माल कि छु यायेमाः धाःसा— चून साबुंयात
 मखय् पय्या कापतय् छाने जुवा वःगु ताकुसे च्वंगु साबुं ब्वाया
 वसिना वइगु जुया च्वन । उकौ तिति उगु वसःत हीमाः । उगु ताकूगु
 साबुं ब्वाया छाने यायेगु कापः जालि थाःगु जुइमाः । जालि मथाःगु
 कापतं ताकूगु साबुं ब्वाया गनं कुतुं वइ ? उकि जालि थाःगु कापतं
 छाने याये माली । उजागु जालि थाःगु कापतय् लः प्वकेबले घः छगलं
 प्वंकूसां ह्यार्रं वनी, सच्छिगः घलं लूसां अथे हे जुइ ।

अथे हे थें पञ्चनीवरण दुपि मनूतयेके कुशल धर्मं स्थिर जुइ
 फइ मखु । साबुं चालिनीं लः ह्यार्रं वनीथे खः । कुशल धर्मं दक्कं
 सुच्चुसे च्वना वनीगु मखा जुइ । धन कुशल धर्मं धयागु विशेष याना
 समाधि व प्रज्ञा कुशल धर्मंयात धाःगु खः । दान कुशल व शील
 कुशल ला स्थिर जुइ फू । नीवरण धर्मंत दया च्वंसां दान मस्यं । अथे
 जुया प्याखं ल्हइका समेतं दान बिया च्वंगु ला द हे दु । शील नं

मस्यं । छाया धाःसा- शील धयागु कायिक व वाचिक कर्मत उल्लंघन मयाःसा स्थनी मखु । मर्न जक कामच्छन्द व्यापाद न्ह्याक्व हे कल्पना याना च्वंसां शील मस्यं । उकि दान शील कुशल कर्मपात नीवरणं बिल्कुल रोके याये मफू । उकि रोके याये फूगु ला समाधि व प्रज्ञा कुशलत खः ।

समाधि भावना कुशलया स्थिती "पथवी पथवी" धका विचाः यायां काम आरम्भणत कल्पना याना च्वनेबले उगु समाधि भावना कुशलत उत्पन्न जुइ फइ ला ? काम आरम्भणतयेत पांच मिनेट तक कल्पना याना च्वन धायेनु; उगु पांच मिनेट्या दुनय समाधि कुशल चित्त छगू तक नं उत्पन्न जुइ मखुत । एक घण्टा तक कल्पना याना च्वन धाःसा एक घण्टातिया दुनय नं उत्पन्न जुइ मखुत । विपश्यना कुशलत नं अथे हे खः । काम आरम्भण धयागु "न्यायेगु, मीगु, यायेगु, जुइगु आदि खः । उजागु थःत लववनापुसे च्वंगु आरम्भणत ज्या-खंत लिसे सम्बन्ध तथा कल्पना याना च्वन धाःसा उगु समयया दुने भाविता याये माःगु विपश्यना कुशल उत्पन्न जुइ फइ ला ? दश मिनेट तक कल्पना यात धायेवं दश मिनेट सिद्धि वनी । एक घण्टाति कल्पना यायेवं एक घण्टा सिद्धि वनी । व भावना कुशलतयेत नीवरण धर्मं रोके याःगु खः ।

योगी व्यक्ति मार्ग, फल व निर्वाणय वने धका समाधि, प्रज्ञाया अभ्यास याइगु खः । अबले नीवरण बिच्चे घना उत्पन्न जुइगु "अय, छ वने मतेनि आसे" धका रोके याइगुर्थे जुया च्वन । उकि थुक्कियात नीवरण धाःगु खः । उगु नीवरण सावुं चालिनि समान जुया च्वन ।

साबुं चालिनी लः प्वकेबले छफुति हे लः मलयनिगुर्थे खः । कामच्छन्द
 व कामारम्मणतयेत प्रहण याना कल्पना याना च्वन धाःसा भावनाया
 नामं छुं नं उत्पन्न जुइ मखुत । भावना कुशलत ने छगू धका नं जुइ
 मखुत । व खें भावना अभ्यास याना स्वयेवं भप्वः सिया वः । भावना
 अभ्यास याना च्वनेबले “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना
 च्वना, थिया च्वन” धका लुमंका च्वं च्वं थः भ्याबलें वना च्वनागु
 आरम्मण पाखे चित्त वनी हे त्तिनिगु जुया च्वन । क्षण क्षणय् पिहाँ
 पिहाँ वने थःगु जुया च्वन । अथे पिहाँ पिहाँ वंगुयात लुमंकेमाः ।
 भगवान् बुद्ध’ “लखय् च्वंछ न्यायात लखं थकया जमीनय् तथा
 तयेबलेथे” धका उपमा बिया बिष्याना तःगु तःसकं बांलासे च्वं ।

लः व न्याः— काम—गुण व चित्त—

न्या ब्याह्य लखय् च्वनीह्य खः मखु ला ? जमीनय् थकया
 तयेबले वया च्वने मास्ति वइ ला ? अथे हे थें मनुयागु चित्त नं काम-
 गुण आरम्मणय् दुने च्वनीगु जुया च्वन । छिकपिसं ह्लिपं धयाथें
 कामगुण आरम्मणयात चिन्तन व मनन याना च्वनेमाः मखु ला ?
 नसा, त्वंसा, पुंसा, च्वंसाया निति छम्हं मेह्ललिसे व्यवहार यायेगु
 बारय् चिन्तन मनन याना च्वनेमाः मखु ला ? इपि फुकं काम-
 आरम्मणत खः । उकिं काम-आरम्मणयात चित्तया छें धाइ । चित्त
 भ्याबलें च्वनीगु थाय् व खः । उगु काम-गुण रूपी छें पिकया चित्त-
 यात कर्मस्थान आरम्मणय् दद्यतना कर्मस्थान मनन याके बीबडे
 नकतिनि धया वयाथें न्यायात जमीनय् तयेगुर्थे जुइगु जुया च्वन ।

उकियात भगवान् बुद्धं गाथा द्वारा व्यक्त याना विज्याना तःगु बु ।
 तःसकं बांलासे च्च । भावना याये नंपिन्त जूसा ँ हे भाव प्रकट
 जुइ—

वारिजोव थले खित्तो—भोकमोकतमुब्भतो ।

परिफन्दतिदं चित्तं—मारधेय्यं पहातवे ॥

भोकमोकतो = लः घयागु थः च्वनेगु छे', उब्भतो = एकवा,
 थलं = जमीनय् दद्योने, खित्तो = वां छ्वया ताःध, वारिजो = लखय्
 बुद्ध लः प्राणी न्या, परिफन्दति इव = थःगु थाय् लः लुमंका तिगा
 तिगा न्हुया च्वनीथे' ।

द्विकपिसं म्याचित्त जमीनय् दद्योने तथा तइवजे फाता फाता
 सना च्वंगु स्वये नं जुइमाः । व अथे सना च्वंगु लखय् च्वनेगु वानि
 बुद्ध जुया च्वंगुलि थः च्वनेगु लखय् लिहाँ वने मास्ति वःगुलि व
 जमीनय् दद्योने च्वने मफुगुलि फाता फातां सना चता चता वाना च्वंगु
 छः । अथे हे—

मारधेय्यं = क्लेश मारया क्षेत्र जुया च्वंगु दुःख समूहयात,
 पहातवे = हटे थाये निति । द्विकपिनि सन्तती उत्पन्न जुया च्वनीगु
 रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञान घयागु पञ्चस्कन्ध दुःख-सत्य
 धर्म क्लेश मारया क्षेत्र छः । उगु क्लेशया कारणं याना भव उत्पत्ति
 जुइगु छः । उत्पत्ति जुइगु भवय् मृत्यु जुइमाः । अथे जूगु थुपि नाम व
 रूपस्कन्ध दया छः । थुपि नाम व रूपस्कन्ध मदुसा मृत्यु जुइ म्वाः ।
 अथे जुया नाम रूपस्कन्ध क्लेश रूपी मारया घात यायेगु क्षेत्र छः ।

वयागु क्षेत्रय् वयागु ह्लाती थुपि नाम रूप धर्म उत्पत्ति जुया च्वनेमाः । अथे जुया च्चिकपि लोक्कय् उत्पत्ति जुयाच्वर्बपि मनूत बुढा जुइ मास्ति मवः, रोगी जुइ मास्ति मवः, सी मास्ति मवः धाःसां वृद्ध, रोगी व मरण जुइ हे माः । गनं नं बिस्युं वने फइ मखु । देवलोकय् वंसा नं मुक्त मजू । ब्रह्मलोकय् वंसा नं मुक्त मजू । वयागु घेरां पिने न्हाथे याःसां पिहां वने फइ मखु । अथे जुया वयागु क्षेत्रं पिने पिहां वनेत छु पायेमाः धाःसा थ्व चित्तयात शमथ व विपश्यना घयागु जमीनय् दघोने तये माली ।

मारधेय्यं = क्लेश मारया क्षेत्र जुया च्वंगु दुःख समूहयात, पहातवे = हटे याये निरति, भोकमोकतो = कामगुण आरम्मण घयागु छे, उग्मतं = थकया, थले = शमथ व विपश्यना आरम्मण घयागु जमीनय् दघोने, खित्तं = वांछवया तःगु, इदं-चित्तं = थुगु चित्त, परिफन्दति = थःगु थाय् कामगुण छे लुमंका ति ति न्हुया सना च्वनीगु जुया च्वन ।

लखय् च्वंह्य न्या जमीनय् दघोने तयेबले फाता फाता सना च्वनीथे दुःख स्वभावयात हटे याये फयेकेया निरति चित्तयात शमथ विपश्यना आरम्मणय् तयेबले नं जुइगु खः । कर्मस्थान आश्रमश्च वया लौकिक आरम्मणतयेत बिचाः मयासे “फुल्ले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वन” भादि घका विपश्यना आरम्मण बार बार लुमंका भाचिता याना च्वनेबले चित्तं थः च्वनेगु कामगुण आरम्मण हानं हानं बिचाः याना च्वनीगु जुया च्वन । व चित्त थःगु छे लिहां वना च्वंगु खः । न्याचा फाता फाता पुला च्वनीथे खः ।

भतिचा जक मखु । गाककं हे समान जुया च्वन । अथे छट्पट्य् जुया च्वंगु चित्तयात कल्पना मजुइकेया निति भाविता याना निवारण पायेमाः । चीका छ्वयेमाः ।

पञ्च नीवरण हटे यायेगु—

अथे जुया “पजह चङ्गवारं=सावु’ चालिनि हटे याना छ्व” धाःगु खः । सावु चालिनि हटे या धाःगु “पजह पञ्च नीवरणे = पञ्च नीवरणयात निवारण या” धाःगु खः । उकि उपि नीवरणतयेत लुमंका लुमंका हटे याये माली । हटे यायेगु गुकषं धाःसा “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन” भादि धका लुमंका च्वं च्वं चित्त छे थ्यन कि “थ्यना च्वन” धका लुमंकेमाः । ज्या खँय्-जिखँय् चित्त थ्यंसा “थ्यना च्वन” धका लुमंकेमाः । बिचाः याःसा नं “बिचाः याना च्वना” धका लुमंका हटे यायेमाः । थ्व हटे यायेगु विधि खः । वस्तुगत विधि नं खः । अथे लुमंका हटे यायेगु नीवरणयात निवारण यायेगु बिधिलय् दकसिबे बांलागु विधि खः ।

अले हानं मनोवृत्ति स्यनीगु व्यापाद नं लुया धये यः । उकियात नं भाविता द्वारा हे हटे यायेमाः । थन विस्तृतं मध्यासे संक्षिप्तं जक धया यंके । हानं शारीरिक व मानसिक भालश्य थिन मिद्ध खने दयेक बःसां उकियात नं भाविता द्वारा हे हटे याये माली । अले चित्त विक्षिप्त जुइगु चिच्चा दनिगु उद्धच्च, अनुताप जुइगु कुक्कुच्च खने दयेक धल धाःसा उकियात नं भाविता द्वारा हटे याये माली ।

संशय जुइगु विचिकिच्छायात नं भाविता द्वारा हटे धाये मात्ती ।

“यन ह्ताच नं विचिकिच्छा छगू उल्लेख जुया वने धुंकल ।
आः नं छगू खने दयेक वल । दोहरे जुया मच्चं ला ?” धका प्रश्न याये
थाय् दु । ह्ताचयागु विचिकिच्छा, भावना याये न्ह्यः भावना यायेगु
पद्धती जुइगु संशय खःसा आःयागु नीवरण विचिकिच्छा भावना
याना च्वं च्वं व नं विश्वास मदुर्थे थ्व नं विश्वास मदुर्थे खइगु ला
मखइगु ला आदि धका संशय जुइगु खः । थुकियात भाविता द्वारा
हटे यायेमाः । ह्ताच उल्लेख याना वयागु निका लें विचिकिच्छायात
उपदेश न्यना, गुरु आचार्यपिके छलफल याना वा बहुश्रुत यक्व दइगु
जगुं थुगुं ग्रन्थत अध्ययन अन्वेषण याना जूसां हटे यायेमाः । अये भेद
जुया च्वन ।

चित्तविशुद्धि —

उगु न्यागु नीवरणयात भाविता याना हटे याना छ्वत धायेवं
चित्त-विशुद्धि घयागु चित्त यचुसे च्वनीगु स्तरय् थ्यनी । मार्ग व फलय्
थ्यनी कथं आत्थे भावना अभ्यास यायेगु जूसा ह्तापां शील यचुसे
च्वनीगु शील-विशुद्धि सम्पन्न जुइमाः । अये शील परिशुद्ध जुइ धुंका
चित्त यचुसे च्वनीगु चित्त-विशुद्धि सम्पन्न जुइमाः । आः धुगु चित्त-
विशुद्धि स्तरय् थ्यना च्वन धाये माल ।

नाम रूप परिच्छेद ज्ञान उत्पत्ति —

धुगु स्तरय् थ्यन कि लुमंक्कु लुमंक्कु पतिकं लुमंकेगु भारम्मण
सिसें लुमंका सिया च्वनीगु चित्त धुपि निगूयात छुटे याना सिया वइ ।

व नाम रूप परिच्छेद ज्ञान खः । नाम व रूपयात छुटे याना स्यूगु
 ज्ञान । उगु नाम रूप छुटे याना स्यूगुयात भगवान् बुद्धं उपमा बिया
 क्यना बिज्याःगु दु । गथे धाःसा— छता प्रकारया माणिक दु । गुपु
 माणिकया रंग वाउं वाउं धाया यचुसे च्वनीगु खः । गुलि मनुतयेसं
 थ्व माणिक अंगुतौ तथा न्ह्याना जुया च्वन । बुद्ध देशनाय् थुगु
 माणिकयात विशेष गौरव तथा महत्त्व बिया क्यनेगु चलन दु । अथेसां
 थ्व माणिक आपाः मनुतयेसं मस्यू । उकिं जि अप्वःसिनं स्यूगु माणिक
 क्यना स्पष्ट याये । ‘मोगउ’ धया धासं पिहाँ वइगु ह्याउंगु माणिक
 सकसिनं स्यू । उगु माणिकयात ह्वः खना उगु ह्वतय् खिपः छपु, गुगु
 माणिकयात ह्याउंगु रंग लिसे छुटे जूगु ह्यासुगु, वँचुगु, बाउंगु वा
 तुयूगु जुइमाः, दुछ्वया उगु माणिकयात मिखा वत्लाह्य मनु नं
 पाःह्लातय् तथा स्वल कि माणिक व खिपः अलग्ग अलग्ग छुटे जुइक
 खनि मखु ला ? थ्व माणिक खः, थ्व खिपः खः धका सौके मफु ला ?
 सौके फु भन्ते । थ्व खिपः थुगु माणिकय् दुने दुहाँ वना च्वंगु दु धका
 नं सौके फु मखु ला ? सौके फु भन्ते । भाविता याइह्य योगीं नं अथे हे
 सौके फु । लुमंके माःगु आरम्मण रूप व लुमंका सिया च्वनीगु नाम
 थुपि निगूयात लुमंकु लुमंकु पति छुटे छुटे याना सिधा च्वं ।

उदाहरण प्रस्तुत याये माल धाःसा— फुले जुया च्वन धका
 लुमंकेबले प्वाथय् दुने कसे जुया वःगु, सना वःगु खने मडु ला ? अले
 हानं फुले जुया च्वन धका लुमंका सिया च्वनीगु चित्त नं प्रकट
 मजू ला ? फुले जुया वःगु कसे जुया वःगु सना च्वंगु स्वभाव रूप खः ।
 लुमंका सिया च्वंगु नाम खः थ्व रूप माणिक समान जुया च्वन ।

शुगु नाम खिपः समान जुया च्वन । खिपः माणिकय् दुने दुहां वना च्वथें लुमंकु लुमंकु पतिकं लुमंकेगु चित्त आरम्मणय् प्यपुना दुहां दुहां वनीगु जुया च्वन । उकिं लुमंकेगु चित्त आरम्मण पाखे वना वना च्वंगु खिपः माणिक दुने दुहां वना च्वंगु समान जुया च्वन । व नाम रूप परिच्छेद ज्ञान द्वारा नाम व रूप छुटे छुटे याना स्यूगु स्वरूप भगवान् बुद्धं स्वयं वयना विजयाना तःगु खें जुल । अर्थकथा टीकायागु खें जक हे मखु । दकले सकले वनातुगु खें भगवान् बुद्धयागु खः । जिमिसं व शिष्य योगीपिसं खंका सीका च्वंगु लिसे नं छगू हे रूपं मिले जुया च्वन ।

फुले जुया च्वंगु क्षणय् फुले जुया च्वन धका लुमंकीह्य व्यक्ति कसे जुया वःगु सना च्वंगु रूप, लुमंका सिया च्वंगु नाम, एपिं निगूयात बांलाक छुटे याना स्यू । फुले जुया च्वंगु माणिकथें च्वं; लुमंका सिया च्वंगु खिपःथें च्वं । खिपः माणिकया दुने दुहां वना च्वथें लुमंकीगु चित्तं कसे जूगु सना च्वंगु रूप आरम्मणयात ध्याक्क ध्याक्क स्यू ।

ध्व हे लुमंकु लुमंकु पतिकं लुमंका सीके माःगु आरम्मण, लुमंका स्यूगु चित्त निगू छुटे याना स्यूगु खः । शरीरयागु क्रिया कलापयात लुमंकु लुमंकु पतिकं निगू निगू छुटे याना सीकेगु धवे हे खः ।

पञ्चस्कन्ध—काबले —

उगु नाम रूपयात विभाजन याना सिया वइगु अवस्थाय् पञ्चस्कन्ध खने दया वइ । साबुं चालिनि समानगु नीवरण धर्मयात

लुमंका हटे याना छवयेबले चित्त-विशुद्धि जुइ । चित्त परिशुद्ध जुल कि
 लुमंकु लुमंकु पतिक नाम व रूपयात विभाजन याना सिया वइगु जुया
 च्वन । थुगु नाम रूप निगू मेगु मखु- स्कन्ध न्यागू खः । फुले जुया
 च्वन धका लुमंकीह्य व्यक्ति कसे जुया वःगु खनी, सना च्वंगु खनी ।
 कसे जुया सना, फुले जुया वःगु स्वभाव वायु-धातु प्रधानगु रूपस्कन्ध
 खः । लुमंका स्यूगु नामस्कन्ध खः । उगु नामस्कन्ध मध्यय् भारम्मण-
 धात सि जक स्यूगु स्वभाव विज्ञानस्कन्ध खः । लुमंका सौका च्वं च्वं
 चित्त प्रसन्न जुइगु लय् लय् ताइगु सुख वेदना खः । लय् लय् ताइगु
 मदुसे सामान्य रूप सीगु मात्र जुया च्वनीगु उपेक्षा वेदना खः । उगु
 वेदना वेदनास्कन्ध खः । फुले जूगु स्वभावधात लुमना च्वंगु संज्ञा-
 स्कन्ध खः । उगु फुले जूगु स्वभाव कसे जूगु संगु स्वभावयात सीकेत
 धका क्वातुक मनन याःगु विभाजन याना स्यूगु संस्कारस्कन्ध खः ।
 थये विभाजन यायेबले लुमंका स्यूगु छगुलि स्कन्ध प्यगू छुटे जुया
 बइगु थुया च्वन । उकि फुले जुया च्वन धका लुमंकु पतिक कसे जूगु,
 सना च्वगु रूपस्कन्ध खः । लुमंका सिया च्वंगु नामस्कन्ध प्यंगू खः ।
 निता जोडे यायेबले पञ्चस्कन्ध दया वइगु जुया च्वन । लुमंकु पतिक
 उगु स्कन्ध न्यागूयात खना च्वनीगु मखु ला ? ब काबलेयात खना
 च्वंगु खः । काबलेयाके ह्लाः निपाः तुति निपाः छथोँ छगः थुकथं अङ्ग
 प्रत्यङ्ग न्यागू दु मखु ला ? थये हे थें लुमंकु पतिक नामस्कन्ध प्यंगू
 ब रूपस्कन्ध छगू, थुपि स्कन्ध न्यागू खने दइगु जुया च्वन ।

मेमेगु सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वना, कयेकुंका
 च्वना, चकंका च्वना आदि धका लुमंकेगुली नं थये हे पञ्चस्कन्धयात

खना च्वनीगु खः । कयेकुंकेगु क्षणय् कयेकुंका च्वना घका लुमंकेबले कसे जूगु, संगु रूप, लुमंका स्यूगु नाम खः । नाम प्यंगू नामस्कन्ध, रूप छगू रूपस्कन्ध मिले याना स्कन्ध न्यागू जुल । वना च्वनेगु क्षणय् वना च्वना, लह्वना च्वना, न्हाका च्वना, दिका च्वना घका लुमंकेबले कसे जुइगु सना च्वनीगु रूप रूपस्कन्ध खः, लुमंका सिया च्वंगु नाम नामस्कन्ध प्यंगू खः । थ्व नं पञ्चस्कन्ध हे खः । उगु पञ्चस्कन्ध धर्मयात भाविता द्वारा लुमंका हटे यायेमाः । मज्जा ताया च्वने मज्जू । लुमंमकुसे च्वन कि मज्जा ताइगु खः । कयेकुंकेगुली नं चककेगुली नं मज्जा ताया च्वनी, वनेगुली नं मज्जा ताया च्वनी । रूपयागु भाकार प्रकारत उत्पन्न जू जू पत्तिकं मज्जा ताया च्वनी । कल्पना यायेगु, विचाः यायेगु, चिन्तन मनन यायेगु नामस्कन्ध खः । उकियात नं मज्जा ताया लय् ताया च्वनी । उकथं रूपस्कन्ध व नामस्कन्धय् समेतं मज्जा तायेगु प्रसन्न तायेगु मदयेक थुगु स्कन्ध न्यागूयात भाविता द्वारा लुमंका हटे यायेमाः । उकि “को कुम्मो = काबले घयागु सु ?” घयागु प्रश्नयात “कुम्मोति खो भिक्खु पञ्चनेतं उपादानखन्धानं अधिवचनं” घका लिसः विया विज्यात । भिक्खु = कुमार काश्यप भिन्नु, कुम्मोति एतं = काबले घयागु थ्व नां, पञ्चन्नं = न्यागू, उपादान-खन्धानं = उपादानस्कन्धयागु, अधिवचनं = नां खः । उपादान-स्कन्ध घयागु उपादानया भारम्मण धर्मत, क्वातुगु भाशक्ति जुइ फूगु धर्मत खः । थुकियात विपश्यनां भाविता याना मज्जा तायेगु, प्रसन्न तायेगु मदयेक हटे याना छ्वयेमाः घयागु थुकिया मतलब खः ।

उकि “पजह कुम्मं = काबलेयात हटे याना छ्व” घयागु

पञ्च पञ्चुपादानस्कन्धे = उपादानस्कन्ध न्यागूयात हटे याना छ्वः
 घयागु खँ भगवान् बुद्धं स्पष्ट याना बिज्यात । उकियात अर्थकथां
 पञ्च पञ्चुपादानस्कन्धेति एत्थ = उपादानस्कन्ध न्यागूयात हटे याना
 छ्व घयागु थुगु खँय, पञ्चसु खन्धेसु छन्दरागप्पहानं कथितं = स्कन्ध
 न्यागुली इच्छा आशक्ति प्रहाण यायेगुयात घया तःगु खः घका
 व्याख्या याना तल ।

विपश्यना घयागुलि छुकियात भाविता यायेमाः ? आशक्ति जुइ
 फूगु पञ्चस्कन्धयात । थुगु देशनाय् काबले घयागु पञ्चस्कन्ध धर्मयात
 भाविता द्वारा हटे यायेमाः घया तःगु दु ।

उगु पञ्चस्कन्ध धर्मत भाविता द्वारा हटे यायेमाः घाःसां ह्लापां
 लुमंकेगु बख्खते पञ्चस्कन्धयागु प्रकृति स्वभाव मात्रयात सीगु जुया
 च्वन । उत्पत्ति विनाश अनित्य घयागुयात सीके फइ मख्खुनि । फुले
 जुया च्वन घका लुमकेवं कसे जूगु स्वभाव, टम्म च्चंगु स्वभाव, सनिगु
 स्वभाव थुलि जक स्यू । अथे जुया फुले जुया च्वन घका लुमकेबले
 कसे जुइगु, सनिगु रूप छथी, लुमंका सीगु नाम छथी, थुपि नाम रूप
 निगू जक सीगु जुया च्वन । कयेकुंका च्वना घका लुमकेबले कसे जुइगु,
 सनिगु रूप लिसे लुमंका सीगु नाम थ्व निगू जक सीगु जुया च्वन ।
 व ह्लापां अभ्यास यायेबले सीगु छः । लिपा समाधि ज्ञान छिपे जुया
 बइबले आदि व अन्त तक नं विभाजन याना सिया वः । उकथं आदि
 खने दयेवं अन्त लोप बुइगु सिल कि उत्पन्न जुया विनाश जूगुलि स्थिर
 मद्दु घका स्यूगु विपश्यना ज्ञान उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उकथं स्वज्ञानं
 सी कथं अभ्यास याना वनेमाः । लुमकेगु घयागु शुरू शुरूइयागु ज्ञान

ति जक सीके निति मखु । समाधि ज्ञान परिपक्व जुया वइबले अनित्य,
दुःख व अनात्म स्वभाव धर्मयात समेतं सिया वइ कथं लुमकेमाः । भये
स्युसा तिति पञ्चस्कन्ध लिसे सम्बन्धितगु मज्जा ताइगुलि अलग्ग जुया
वनी ।

उकिया निति अर्थकथाचार्यं “अनिच्चं वेदितब्बं = अनित्य-
यात सीकेमाः । अनिच्चता वेदितब्बा = अनित्य लक्षणयात
सीकेमाः । अनिच्चानुपससना वेदितब्बा = अनित्यानुपश्यना सीकेमाः”
धया तःगु खः ।

अनित्य धयागु छु धाःसा “अनिच्चन्ति खन्धपञ्चकं” धका
अर्थकथा उल्लेख याना तःगु दु । अनित्य धयागु पञ्चस्कन्ध समूह खः ।
पञ्चस्कन्ध समूह योगीया ज्ञान्य भाविता याः पतिकं उत्पत्ति विनाश
रूपं प्रकट जुया च्चनीगु खः । पञ्चस्कन्ध धका धया च्चनागु ग्रन्थ
व्यवहार अनुसारं थुइकेया निति खः । भाविता याइह्य व्यक्तियाके
भाविता याः पतिकं न्यागू न्यागू थी थी छुटे जुया खने दइगु ला मखु ।
छगू छगूयात जक प्रधानता बिया सिया च्चनीगु खः । रूपयात
लुमकेबले रूपयात प्रधानता बिया उत्पत्ति विनाश स्वभावयात सीगु
जुया च्चन । नामयात लुमकेबले नामयात प्रधानता बिया उत्पत्ति
विनाश स्वभावयात सीगु जुया च्चन । चित्तयात लुमकेबले चित्त
उत्पत्ति विनाश जुया वंगुयात सीगु जुया च्चन । वेदना लुमकेबले
स्याःगु इसुया वःगु, त्यानुषा वःगु उत्पत्ति विनाश जुया वंगु स्वभाव-
यात सीगु जुया च्चन । भये हे स्वभाव छगू छगूयात प्रधानता बिया
उत्पत्ति विनाश उत्पत्ति विनाश जुया वंगु कथं थथे हे सीगु जुया च्चन ।

इकि योगीपिसं थःगु अनुभूति उत्पत्ति जुया विनाश जुया वन धका
सिया बइगु आरम्भण धाकव अनित्य धर्म खः । ध्व नाम व रूप स्कन्ध
न्यायू हे खः ।

उत्पत्ति विनाश जुइगु धाकव नाम रूप स्कन्धत अनित्य धर्म
खः ।

अनित्य धर्म धयागु छु कारणय् स्थिर मदुगु धाःसा थुकी छु
धगु संकेत चिह्न दु । मनुयाके नं मनुष्य लक्षण दु । छिकपिनि थः जहान
परिवारपि दया च्वनी । इपि जहान परिवारपि थः काय् म्हाय्पि
सु गुह्य खः धयागु संकेत चिह्नत दु । मस्त उमेरं आकार प्रकारं समान
जुया च्वंसां थः काय् म्हाय्पि खः मखु धका छुटे जुया च्वंगु दु । भये हे
बे नाम रूप धर्मयात अनित्य धाःगु कारण उकी नं लक्षण संकेत चिह्नत
दया खः ।

हुत्वा अभावाकारो अनिच्च-लक्षणं । हुत्वा = उत्पत्ति जुइ
धुंका, अभावाकारो = मदुगु आकार प्रकार, अनिच्च-लक्षणं =
अनित्य लक्षण खः । उत्पत्ति जुइ धुंका स्थिर मच्चसे तना वनीगु
अनित्य लक्षण खः । उत्पत्ति जुया विनाश जुल कि अनित्य खः ।
आकाशय् हाबलासा त्वइ, उत्पत्ति जुगु मखु ला ? व त्वये धुंका तना
वनी, अस्थिर मखु ला ? उत्पत्ति विनाश उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु
अनित्य मखु जा ? व हाबलासा त्वइगु समान जुवा च्वन । स्वभाव
धर्मतयेत लुमंके धुन कि मदया वनीगु जुया च्वन । तना तना वनीगु
जुया च्वन । उकथं तना तना वंगु अनित्य धर्म खः धका लुमंका सीकेगु
कारण, संकेत चिह्न, लक्षण जुया च्वन । उकियात अनित्य-लक्षण

घाह ।

उत्पत्ति जुइ धुंका तना तना बनीगु अनित्य-लक्षण खः ।
 उकियात स्वयं खंके सीकेगु भावश्यक जू । विपश्यना भावना पायेबले
 उकर्य सीकेगु अति भावश्यक जुया च्वन । थुपि खंत साधारण मखु,
 तःसकं तःसकं हे महत्त्वपूर्णगु विषयत खः । थये भत्यावश्यकगु जुया हे
 अर्थकथाचार्यपिसं थ्व खँ उल्लेख याना तःगु खः । जिमिसं नं उकियात
 प्रकाश याना च्वनागु खः । गुलिसिनं ग्रन्थ अनुसारं चिन्तन मनन याना
 “उत्पत्ति जुया विनाश जुया हे च्वंगु दु, अनित्य खः” थये घका मनन
 पायेवं अनित्यानुपश्यना जू घका धारण याना च्वन । वास्तव्य थये
 मखु । अनित्य-लक्षणयात स्वयं थःम्हं खंकेमाः, सीकेमाः । उत्पत्ति
 जुया तना तना वंगु आकार प्रकाश्यात ह्लाति थिया स्वयेबलेधे पूवंक
 साक्षात्कार याना स्यूसा तिनि यथार्थगु अनित्यानुपश्यना ज्ञान उत्पत्ति
 जुइगु खः । उकिं घया च्वनागु खः “भाविता द्वारा लुमंका च्वनेगु
 क्षण्य लोप जुया वंगुयात खंका अनित्य घका स्यूगु अनित्यानु-
 पश्यना ज्ञान खः ।”

उगु ज्ञान “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना,
 थिया च्वना, कयेकुंका च्वना, चर्कका च्वना” भादि घका लुमंका
 च्वं च्वं तना तना वंगुयात सीका “अनित्य खनिसा” घका स्वज्ञानं स्पष्ट
 याना सीके माःगु खः । अथे स्यूसा तिनि अनित्यानुपश्यना ज्ञान जुइगु
 जुया च्वन । व तिनि घात्थेगु अनित्यानुपश्यना ज्ञान खः । उकिं तिनि
 आर्थ मागं फल ज्ञान्य् थ्यंक वने फइगु जुया च्वन । उकिं थये लुमंके
 माल ।

भाविता द्वारा लुमंका च्वनेगु क्षणय् लोप जुया वंगुयात खंका अनित्य धका स्यूगु अनित्यानुपश्यना ज्ञान खः ।

लुमंका च्वं च्वं खने मदयेक तना तना वंगुयात खन कि अनित्य खः धयागुयात मेपि सुना नं धाये माःगु मन्त । भाविता याइहा योगी थःथःम्हं हे स्पष्ट जुइका चित्त बुके जुइगु जुया च्वन । उगु घात्थेगु अनित्यानुपश्यना स्वज्ञानं हे चित्त बुके जूगु खः । मेपिके थये कया तःगु ज्ञानथे मखु । ग्रन्थ पाखें चित्त बुके जुइगुथे नं मखु । मेपिसं धया चित्त बुके जूगु कथं नं मखु । स्वयं थःम्हं खंका स्यूगु यथाथं ज्ञान दःसा तिनि भायं मागं फल ज्ञानय् थयंक वने फइगु खः । उगु ज्ञानया निति उत्पत्ति जू जू पतिकं आरम्भणया ल्यू ल्यू वना भाविता याये माःगु खः । उत्पत्ति जू जू पतिकंयागु आरम्भणयात भाविता याना च्वनेगु जुया न्ह्यः ल्यू छस्वा हे थें जुया च्वनीगु सन्तति तना वनीगु जुया च्वन । सन्तति तना वन कि अनित्य-लक्षण प्रकट जुइगु खें अर्थकथाचार्यं उल्लेख याना तःगु दु । अति हे स्वाभाधिकगु खें खः । उखुनु नं जि कुमिचातयेगु ङ्वःया वारे धया वये धुन । कुमिचात वना च्वनीगु काचाक्क स्वयेबले तःहाकगु ङ्वः छ्क्वःथें च्वं । लिक्क वना बबछुना स्वयेबले गनया छस्वागु ङ्वः खः धका ! छ्हा छ्हा कुमिचात छुटे छुटे जुया च्वनीगु जुया च्वन । प्यय् प्यय् दना त्वाचा त्वाचा जुया च्वनीगु खः । अथे हे थें चित्तत नं साधारण मनूतयेगु दृष्टि चिकिचा-धिकबले निसें शुरू जुया आःत्तक नं छ्गू हे चित्त सदां स्थिर जुया च्वंगु दु धका दृष्टि दया च्वनीगुयात सन्तति धाइगु खः । नकतिनि कुमिचिया ङ्वःथें जाःगु दृष्टि खः । उगु सन्तति आवरणयात मदयेका छ्वयेया

नैति चित्तयात उत्पत्ति जू जू पतिकं ल्यू ल्यू वना लुमंका च्वने माःगु खः ।

थुकथं लुमंका सीकेगु गति चलाख जुया वः लिसे उगु चित्तत भाग भाग छुटे जुया प्रकट जुइगु जुया च्वन । उकथं प्रकट जुल कि थुपि चित्तत “उत्पत्ति जुइ धुनेवं तुं लोप जुया वनीगु खः । अनित्य जुया च्वन, अस्थिरगु धर्म जुया च्वन” धका स्पष्ट रूपं सीगु जुया च्वन । वेदनात नं स्थाना च्वन, पीसे च्वना च्वन, काचाक्क स्थेबले ताउतक च्वना च्वथे खने दु । वषथीक भाधिता याना स्थेबले अथे गन खः धका ! “स्थाना च्वन, स्थाना च्वन,” धका लुमंका च्वनेबले लुमंकु लुमंकु पतिकं स्याःगु छगू छगू याना तना तना वनीगु जुया च्वन । ह्लाच कुमिचात छहा छहा छुटे जुया च्वथे खः । उगु स्याःगु-यात “उत्पत्ति जुया जुया तना तना वंगुलि सन्तति विनाश जुया अस्थिरगु धर्म खः” धका स्वज्ञानं सिया वइगु जुया च्वन । मेमेगु फुकं नं थथे हे जक खः । कयेकुंका च्वना, चर्कका च्वना धका लुमंकेगु यासे नं छको सरे यायेगु मेगु सरे यायेगुली मध्यनिबं सरे जुल तना वन, सरे जुल तना वन, थुकथं भाग भाग प्यय् प्यय् दना फुना फुना थंगु खने दइगु जुया च्वन । व साक्षात्कार खः । अथे खनीबले अस्थिरगु धर्म खः धका थःम्हं सिया वइगु जुया च्वन । व अनित्यानुपश्यना ज्ञान खः । उकथं लुमंकु लुमंकु पतिकं खने दया तना वंगुयात अस्थिर खः अस्थिर खः धका सिल कि अनित्यानुपश्यना ज्ञान खः । थुगु अनित्य ज्ञानयात सीवं दुःख व अनात्म धयागु नं सिया वइगु हे जुया च्वन ।

कारण छाया धाःसा थुगु अनित्य धर्म हे दुःख खः । थुगु दुःख धर्म हे अनात्म नं खः । अनित्य, दुःख व अनात्म धयागु नां जक पाःगु

खः । धर्म स्वभाव छगू हे जुया चवन । अये जुया अनित्य सिल कि दुःख व अनात्म नं सौगु जुया चवन । उकि धन संक्षिप्तं जक क्यना तयागु खः । समय दया बना विस्तृतं कने माल घाःसा अनित्य ज्ञान उत्पत्ति जुइगुधे तुं दुःख ज्ञान व अनात्म ज्ञान उत्पत्ति जुइगुयात नं विस्तृतं कने माली । आः खालि अःपुक सी जक सीकेगु कथं क्यना तयागु दु । थुकथं लुमंके माल—

अनित्य खन कि दुःख प्रकट जुइ ।

दुःख प्रकट जुल कि अनात्म खनि ।

अनात्म खन कि निर्वाणय् तप्यंक थ्यंक घनी ।

अनित्य खन कि दुःख प्रकट जुइगु जुया चवन । दुःख प्रकट जुल कि अनात्म प्रकट जुइगु जुया चवन । अनात्म खन कि निर्वाण धर्म खनिगु जुया चवन । उकि निर्वाण धर्म खके मास्ति बःसा थ्व लॅपु अनुसारं वनेमाः । अयेसां अनात्मयात छको खने मात्रं तुं निर्वाणय् ध्यनीगु धका मने तये मज्यू । निर्वाणय् ध्यनी कथं प्रज्ञाज्ञान परिपक्व व परिपूर्णं जूसा तिनि थ्यंक वने फइगु जुया चवन ।

उत्पत्ति जूजुगुयात भाविता घाना “अनिच्च = अनित्य खः, दुक्ख = दुःख मात्र खः, अनत्त = पुद्गल सत्त्व मखुगु स्वभाव धर्म मात्र खः” धका थुकथं स्यू ता पतिकं काबले घयागु पञ्चस्कन्धयात हटे याना च्वंगु जुइगु जुया चवन । भाविता मयासे चवन घाःसा अनित्य नं मस्यू दुःख व अनात्म नं मस्यू । खं पतिकं, ताः पतिकं, थ्यू पतिकं, स्यू पतिकं खुगू द्वारय् प्रकट जुइगुयात “स्थिरगु खः, सुख खः, बांला जू, जि खः, व खः, मिजं खः, मिसा खः” धका मती तथा मज्जा तयागु

चवन । व काबलेयात ययेका च्वंगु खः । पञ्चस्कन्ध धर्मयात पयेका च्वंगु खः ।

उहा काबलेयात यः तायेकेगु अधिकारय् तयेगु मदयेक हटे याना छ्वयेमाः । हटे यायेगु गुकथं घाःसा उत्पत्ति जूजुगुयात भाविता यात कि नाम व रूप छुटे जुया बइ । लिपा जू लिसे उत्पत्ति समेतं सिया अनित्य दुःख व अनात्म धर्मयात सिया बइ । अथे सिल कि स्थिर खः धका आशक्त जुया क्लेश उत्पत्ति जुइ फइ मखु । सुख दु, बांला, हिसि दु, शोभा दु धका आशक्त जुया क्लेश उत्पत्ति जुइ फइ मखु । पुद्गल सत्त्व खः धका आशक्त जुया क्लेश उत्पत्ति जुइ फइ मखु । थये क्लेश उत्पत्ति जुइ फइ मखुगुयात काबलेयात हटे याना च्वंगु घाइ ।

“पजह कुम्मं = काबलेयात हटे या” धयागु “पजह पञ्च-पादानस्कन्धे = उपादानस्कन्ध न्यागुयात हटे या” धका घाःगु खः । उकि उपादानस्कन्ध न्यागुयात उत्पत्ति जू जू पतिक ल्यू ल्यू वना भाविता द्वारा लुमंका च्वनेगु उगु सूत्रं क्यना तःगु विषय लिसे पाय्छि जुया चवन ।

उगु कावसे धयागु उपादानस्कन्ध न्यागुयात भाविता द्वारा गन थ्यंक हटे यायेमाः घाःसा गोत्रभू-ज्ञान, मार्ग-ज्ञान लिसे छस्वा जुया च्वंगु अनुलोम-ज्ञान थ्यंक भाविता द्वारा लुमंका हटे याना यंकेमाः । उकथं हटे याना यंकेगुलि ह्लाच धया वयाथे भाविता यायां उत्पन्न जुया जुया फुना फुना वंगु तना तना वंगु खंका अस्थिर खः, दुःख मात्र खः, शाश्वत मखुगु स्वभाव धर्म मात्र खः धका परामर्श

पाइगु मनन याइगु सम्मसन-ज्ञान परिपक्व जुया वइबले लुमंकु पतिकं लुमंका च्वने माःगु आरम्मणतयेगु भादि व अन्त उत्पत्ति व विनाश-यात स्पष्ट जुइक छुटे छुटे जुइक स्यूगु 'उदयव्वय-ज्ञान' उत्पत्ति जुइगु जुया च्वन । थुगु उदयव्वय-ज्ञान नं परिपक्व जुया वल धाःसा लुमंकु पतिकं ह्लापां उत्पत्ति जुइगु प्रकट मजूसे अस्तिम विनाश मुक्कयात खनीगु भंग-ज्ञान उत्पत्ति जुइगु जुया च्वन । थुगु भंग-ज्ञान उत्पत्ति जुइगु अवस्थाय् लुमंका सैके माःगु आरम्मण लुमंका सिबा च्वनीगु चित्त नित्ता थतुं क्वतुं फु जक फुना स्यं जक स्यना च्वनीगु मुकं खने दइगु जुया च्वन । थुकथं त नं तै पिने नं दुने नं क्षण पतिकं विनाश जक जुया च्वनीगु खनीबले "छुं नं लिधंसा महु, ग्यानापुसे जक च्वं खनि" धका खने दः वइगु जुया च्वन । उकियात भय-ज्ञान धाइगु खः । उकथं "ग्यानापुसे च्वं खनि" धका सिया वइबले सैके माःगु आरम्मणत व इपि फुकेसनं नाना प्रकारया द्वेष खना वइगु जुया च्वन । उकियात आदीनघ-ज्ञान धाइ । उगु ज्ञानं खनीगु अनेक प्रकार-यागु दोषय् काम-गुण आरम्मण लिसे सम्बन्ध तथा बिचाः याना स्वत कि चुपि व त्वाकःथें नं खने दया वये यः ।

चुपि व त्वाकः —

उकि "का असिसूना = चुपि व त्वाकः घयागु छु ?" धका न्यंगु प्रश्नयात्त "असिसूनाति खो भिक्खु पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं" धका भगवान् बुद्धं लिसेः बिया बिश्यात ।

भिक्खु = काश्यप भिक्षु, असिसूनाति एतं = चुपि व त्वाकः

धयागु ध्व नां, पञ्चन्नं = न्यागू, कामगुणानं = कामगुणतयेगु, अधि-
बचनं = नां सः ।

चुपि व त्वाकः धयागु कामगुण न्यागूया नां जुया च्वन ।
ला ध्यनेगु बबते बवप् त्वाकः तथा दद्योने चुपि बवत्यना कौगु मखु
ला ? अथे हे बें कामगुण न्यागू आरम्मण धर्भयात त्वाकः याना क्लेश
शस्त्रं प्राणीपिन्त किया च्वन । कामगुण आरम्मणयात क्लेश द्वारा
मज्जा ताया प्रसन्न जुया च्वंगुलि दुःख जुया च्वंगु खः धयागु अभिप्राय
जुया च्वन । उकियात मज्जा ताया यहपु ताया वर्तमान जन्मय् नं
बुगु कामगुण आरम्मणत दयेके धका जबरजस्ति कोशिस याना अनेक
प्रकारं चित्त व शरीरयात कष्ट बिया च्वनेमाः । उकीसनं अयोग्यगु
अकुशल कर्मत याये सात धायेवं प्यंगू अपायय् कुतुं वना दुःख जुइका
च्वनेमाः । कामगुण त्वाकलय् यहपु तायेगु भाशक्त जुइगु राग धयागु
तःफिगु चुपि कीका च्वने माःगु कष्ट तथा च्वने माःगु हे खः । उलि
जक मखु, कामगुण त्वाकला उकियात प्राप्त याये निति कुशल कर्म
याना देव मनुष्य लोक्य ध्यंका देव सुख व मनुष्य सुख प्राप्त जूसं
उगु जन्मं नं सिना वने मानि मखु ला ? छगू छगू जन्मय् छको छको
सी हे माः । अथे सी माःगु नं थुपि क्लेशतयेसं सास्ति याना हे खः ।
कामगुण आरम्मण धयागु त्वाकलय् तथा क्लेश काम धयागु चुपि
गःकिया च्वंगु समान जुया च्वन । उकि त्वाकः धयागु मेगु मखु काम-
गुणया हे नां खः ।

त्वाकः धयागु छु ? आरम्मण न्यागू कामगुण खः ।

“त्वाकलय् दद्योने तथा चुपि कीका च्वनेमाः” धयागु काम-

गुण आरम्भण्य् दचोने तथा प्राणीपिन्त क्लेश काम रागं हनन याना
सास्ति याना च्वं च्वन । अथे हनन याःगु प्राणीपिसं भोगे याना
च्वनेमाः । अथे भोगे याये माःगु बाखं उदाहरण क्यना कने दत घाःसा
तःसकं घट लगे जुइगु खः । तर समय मद्रु । इपि खंत कना च्वनां
जी मखु । संक्षिप्तं वने । “चुपि व त्वाकः हटे याना छ्व” धयागु
उगु कामगुण आरम्भणतयेत आदीनव-ज्ञानं भाविता याना आशक्ति-
यात मदयेका छ्व घाःगु खः ।

उगु आदीनव ज्ञानं बालाक दोष खना वइबले भाविता यानागु
आरम्भण्य्, भाविता द्वारा लुमकेगुली व विचाः यायेगुली न्हाइपु
मतासे उदास जुया वइगु जुया च्वन । उदास जुइ बहःगु धमंयात उदास
जुइ बहःगु रूप्य् गथे खः अथे सिया वइगु निब्बिदा-ज्ञान खः । उगु
ज्ञान उत्पत्ति जुइगु पहः भगवान् बुद्धं—

रूपेसुपि निब्बिन्दति = खनीगु रूप्य् नं उदास चाइगु जुया
च्वन । चक्खुविञ्जाणेपि निब्बिन्दति = खना सीगुली नं उदास चाइगु
जुया च्वन । ... प ... धम्मेसुपि निब्बिन्दति = कल्पना याना सीगु
काल्पनिक आरम्भण्य् नं उदास ताइगु जुया च्वन । मनो विञ्जाणेपि
निब्बिन्दति = कल्पना याना सीगु लुमंका सीगुली नं उदास चाइगु
जुया च्वन । आदि धका कना बिष्णाना तल ।

उकथं उदास चाइबले तोते मास्ति वइगु स्वभाव उत्पन्न जुइगु
जुया च्वन । ध्व मुञ्चितुकम्यता-ज्ञान खः । मुक्त जुइ मास्ति वइबले
मुक्त जुइ कथं स्वाकं तुं भाविता याना यंकेमाः । अथे हानं भाविता
याना विशेष सीगुयात पटिसंखा-ज्ञान घाइ । धुगु पटिसंखा-ज्ञानं

परिपक्व जुइगु अवस्थाय् संस्कार स्वभाव धर्मयात समान रूप भाविता पाइगु संखारूपेक्खा-ज्ञान उत्पत्ति जुया वइगु जुया च्वन । थुगु ज्ञान (अनुलोम बाहेक) विषयना ज्ञान मध्यय् दकसिबे भिगु जुया च्वन । उकि थुगु ज्ञान उत्पत्ति जुइबले तःसकं प्रसन्न व प्रफुल्लित जुया तःसकं शूक्ष्मगु धर्म-राग उत्पत्ति जुइ यःगु जुया च्वन । थुगु रागयात हटे पाना छ्वये मफुत कि आयं मार्गं फल ज्ञानय् थपंक वने फइ मखु । उकि थुगु धर्म-रागयात हटे यायेगु अत्यावश्यक जुया च्वन ।

ला-पाँय् - नन्दोराग —

थुकथं अत्यावश्यक जूगुलि किम्याता प्रकारया प्रश्नय् उकियात

“मंसपेसि = लापाँय्” घका नां विया तल । अथे जुया “का मंसपेसि = लापाँय् घयागु छु खः” घयागु प्रश्नयात भगवान् बुद्ध “मंसपेसीति खो भिक्खु नन्दोरागस्सेतं अधिवचनं” घका लिसः विया बिज्यात ।

भिक्खु = काश्यप भिच्छु, मंसपेसीति एत = लापाँय् घयागु ख्व नां, नन्दोरागस्स = यइपु तायेगु, आशक्त जुइ यःगु रागया, अधिवचनं = नां खः ।

ला घयागु ला नइपि मनूतयेत तःसकं यः । सिंह, धुं, खिचा, गिद्ध, कोथें जाःपि प्राणीपिनि नं यः जू । ला नइपि प्राणीपि ला खल कि ला दु पाखे चा चा हिला च्वनीगु जुया च्वन । विशेष याना इमूचात कोत बिचातयेत तःसकं ख्याना च्वनेमाः । थःम्ह नयेगु ला नया वनी घका घन्दा जुया इमित तःसकं ख्याये भाःगु खः । उकी नं भुजितयेस ला दुने वना हे ववात्त ववाना नइगु जुया च्वन । इमि नं

तःसकं यःगुलि मखा जुइ । अथे हे थें नन्दीराग धयागु प्रसन्न व
 प्रफुल्लित जुया मज्जा ताइगु भाशक्त जुइगु स्वभावयात नं प्राणी मात्र
 व मनुष्य मात्रं यः तायेकू । बांबांलागु रूप खना मज्जा ताया च्वनीगु-
 यात नं यः तायेकू । नस्वाः नस्वाःगु गन्ध नंतुना मज्जा तायेगुयात नं
 यः तायेकू । तःसकं सवाः दुगु चीज वस्तु सेवन याना मज्जा तायेगुयात
 नं यः तायेकू । यइपुसे यइपुसे च्वंगु स्पर्शत स्पर्शं याना मज्जा तायेका
 च्वनेगुयात नं यः तायेकू । थः मती लूथे चिन्तन मनन याना मज्जा
 तायेका च्वनेगुयात नं यः तायेकू । इपि फुकं नन्दीराग खः । उगु
 यइपुसे च्वंगु नन्दीराग उत्पन्न जुया च्वनीगुयात रस दु धका मती तथा
 च्वन । थुगु नन्दीराग उत्पन्न जुया च्वनीगुयात रस दु धका मती तथा
 च्वन । थुगु नन्दीराग मन्त घाःसा तःसकं मयः । उपदेश कंगु न्यनेबले
 सकं गुलिसिया नन्दीराग दया च्वनीगु यः ता जू । धमंकथिकं बांसागु
 सः तथा बांलागु बाखेंचा तथा ठुले जुइ मायेक नुगः मछिसे च्वक हिले
 दयेक न्हाइपुक उगु थुगु खेंत तथा बाखें कंसा तिति बाखें न्यनेगु सुख
 दु धका मती तये यः । उलि जूसा तिति नन्दीराग जुइका ह्यापनय
 च्वया च्वनीगु जुया च्वन । यःथाय थजु नन्दीरागयात थुकथं हे यः
 साइगु जुया च्वन ।

सफू हे जूसां कर्मस्थान भावना सफू स्वइपि मनूत आपाः दइगु
 मखु । थौं कन्हैयागु न्हून्हूगु उपग्यास सफूत जूसा सकसियां तःसकं यः ।
 लय् लय् पतिकं पिकावव न्याना च्वनीगु, गुलिचां मद्रुवं हे फुना वनीगु
 जुया च्वन । उपि सफुती छु गुजागु खें दु लय् घाःसा थुगु नन्दीराग
 उत्पन्न जुइके फूगु विषयत दु । च्वमिपिसं च्वमिपिनिगु चित्तयू नायक

नायिका पात्रत, मिजं मिसातयेत खः हे मखुसां खः खं च्वंक मती लुइका
 उल्लेख याना तइगु जुया च्वन । उकिसनं भाशक्त जुइ बहःगु,
 स्ववनापुसे च्वंगु, कूले जुइ बहःगु, नुगः दाह जुइकीगु, शोक जुइ बहःगु
 नं कयना तइगु जुया च्वन । इपि खंत व्वना मखु धका स्यूसा नं चित्तं
 आरम्भण याना रस तायेका च्वनीगु जुया च्वन । नन्दीराग उत्पन्न
 जुया च्वंगु खः । उगु नन्दीराग यः ताःगु जुया मूल्य यक्व यक्व बिया
 सफूत न्याना स्वया व्वना जुइगु खः । अले हानं सिनेमा नाटक स्वः
 वनेगु, ड्रामात स्वः वनेगु, प्रदर्शजित स्वः वनेगु थुपि फुकं नन्दीरागयात
 व्वलंका च्वंगु खः । उगु थुगु आरम्भणयात स्वया न्यना कल्पना याना
 मञ्जा ताया च्वनेगु फुकं रस ब्या च्वंगु धका मती लुया च्वनीगु खः ।
 उगु रसयात यः ताःगुलि वना वना स्वया जुइगु खः । हानं भय्जा
 ख्वं त्वनीपि मनूत नं दनि । इमिसं नं अय्ला भतिचा ख्वं भतिचा त्वना
 उकी रस तायेका च्वनीगु जुया च्वन । व नं नन्दीराग खः । यःत यःगु
 आरम्भणतयेत अनुभव याना च्वनीगु धाक्व नन्दीराग उत्पन्न जुइ
 च्वनीगु खः । यः मती लूये स्वतन्त्रं भया जुइगु, कल्पना याना
 यात यः तायेकेगु नं नन्दीराग खः । ख्व उल्लेख याना कयार
 रागत कामगुण सम्बन्धी स्थूल नन्दीराग खः । इमित्त
 याना वये धुत । भावना अभ्यास याना च्वं च्वं खरे
 भाविता द्वारा लुसंका हटे याना छ्वयेमाः । ह्व
 कामच्छन्द नीकरण हटे यायेगुली ख्व खं सम
 स्थूल नन्दीरागयात न्ह्यक्वः निसे त्याग
 समेत न्यवये फइ मखु । भावना अश्

जुल ।

धर्म उपदेश न्यने फुसां भावना अभ्यास याथे निति स्वतन्त्र रूपं च्वने यःगु नन्दीराग तनी धका घन्दा जुया कर्मस्थान आश्रमय वन कि ह्याइपुसे च्वं धका मती वये यःगु जुया च्वन । आः कर्मस्थान आश्रमय वया च्वने फूपि मनूत तःसकं शक्तिवानपि खः । उगु नन्दीरागयात मञ्जा ताया च्वंपि मनूत जूसा गन वये फइ ! विहार, चैत्य स्थानय पसख वयेत तकं थाकुसे च्वं । उलि जक मखु, भावना अभ्यास याना च्वनेबले समेतं च्व नन्दीराग द्वार्हा वये यः । गुजागु अवस्थाय चाःसा- नकतिनि कना वयार्ये अनित्य, दुःख व अनात्म प्रकट जुया अनित्य खः, दुःख खः, अनात्म खः, धका विचाः यायेगु व परामशं यायेगुली लुदं फुदं जुइका खालि लु जक मंका वनीगु जुया च्वन । उगु अवस्थाय उत्पत्ति व विनाशत स्पष्ट स्पष्ट रूपं खने दया वइबले चित्त नं याउंसे हलुका जुया च्वनीगु खः । स्मृति नं स्वतः हे लुमंका लुमंका वना च्वंगुथे जुइगु खः । अथे पाय्छि जुया च्वनीबले प्रकाशत नं खने दया वइगु जुया च्वन । शरीरय नं जिरिङ्ग जिरिङ्ग जुया प्रीतित नं खने दया वइगु जुया च्वन । अबले लय लयताया मथे जुया च्वनीगुयात लुदं फुदं तायेको च्वनीगु जुया च्वन । इपि फुकं भाविता याना च्वं च्वं धमं रसयाते यःतायेको न्याइपु ताया च्वंगु खः । च्व नं नन्दीराग खः । लापयिचा खः । उकियात नं भाविता द्वारा लुमंका मदयेका छयेमाः । च्वं व्यर्थचित्तं मदयेका छ्वःगुली दुध्याये घुकल । उकि पुला वनेवं नकतिनि कना वयार्ये विषयना जानत छसिकथं थाहा वनीगु जुया च्वन । अन्तय गन थयंक वनी चाःसा- तस्वारूपेक्खा-

ज्ञानय् थ्यंक वनीगु जुया च्वन ।

उगु संखारूपेकखा ज्ञानय् थ्यनीबले तिति तःसकं बांलाइगु खः ।
 आरम्भण उत्पत्ति जुइकेत नं कुतः याना च्वने म्वाः । लुमंका सीकेत
 नं कुतः याना च्वनेम्वाः । लुमंति व ज्ञान स्वतः हे उत्पत्ति जुया याउंसे
 हलुका छांटे उत्पत्ति जुया च्वन, विनाश जुया च्वन, युक्थं सिया
 सिया बना च्वनीगु जुया च्वन । ऊवः लाक क्रमिक रूपं सिया सिया
 बना च्वनीगु १०-१५ मिनेट् तक नं छगू हे क्रमं बना च्वनीगु जुया
 च्वन । भाषा घण्टा १-घण्टा २-३ घण्टा तक नं छगू हे क्रमं छस्वार्कं
 तं बना च्वनीगु जुया च्वन । तयानुइगु, स्याइगु, पुइगु, कष्ट जुइगु
 धयागु छं नं मवु । फेतुना च्वनेगु हे रस उत्पत्ति जुया शूक्ष्म रूपं
 यइपुया च्वनीगु जुया च्वन । अथे जुया च्वनीगुयात नं यः तायेका
 च्वनीगु जुया च्वन । व नं नन्दीराग खः । उगु यः तायेका च्वनेगुयात
 भाविता द्वारा लुमंका थाहाँ वंसा तिति फन फन बांलागु ज्ञान व
 लुमंतित विशेष रूपं काचा काचां गतिमान जुया उत्पन्न जुइगु जुया च्वन ।
 व्वाय् व्वाय् वया च्वंगुथे जुइगु जुया च्वन । लुमंकेगु चित्तत लुमंकल,
 तना वन; लुमंकल, तना वन जुया फुना वनीगु जुया च्वन । उकथं
 फुना वं धं भन्तिमय् उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु नाम व रूपत फुकं
 शून्य जुया च्वंगु निर्वाण धर्मय् च्वात्त थ्यनीगु जुया च्वन । अथे
 थ्यनीबले भायं मार्गं ज्ञान, फल ज्ञान व निर्वाणयात खनीगु जुया
 च्वन । उकथं खनीगु हे श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान व फल ज्ञान खः । व
 नन्दीरागयात हटे थाना छ्वया मार्गं फलय् थ्यनीगु नमूना खः ।

उकथं थ्यने धुंहा श्रीतापन्नं हानं अभ्यासयात धाःसा संखारू-

पेक्खा-ज्ञानय् वना नन्दीराग उत्पन्न जुया बयेयः । उगु नन्दीरागं भावना रस उत्पत्ति जुया यः तायेका च्वनीगुयात्त भाविता द्वारा लुमंका ह्ते याना छ्वये धुन कि सकृदागामी-मार्गं फलय् थ्यनीगु जुया च्वन । सकृदागामी व्यक्ति नं हानं भाविता याना उकथं हे छसिकथं थाहाँ वना संखारूपेक्खा ज्ञानय् थ्यनीबले भावना रसत उत्पत्ति जुया बांला ताइगु जुया च्वन । उकियात्त मज्जा ताया च्वन कि ज्ञान थाहाँ वनी मखु । उगु मज्जा ताइगु नन्दीराग लापांय्चित भाविता द्वारा लुमंका ह्ते याना छ्वत कि अनागामी मार्गं फलय् थ्यना अनागामी जुइगु जुया च्वन ।

अनागामी व्यक्ति हानं भावना अभ्यास याना यंकेवं विपश्यना जानत छसिकथं थाहाँ वना संखारूपेक्खा ज्ञानय् थ्यनीबले भावना रसत तःसकं बांलाये यःगु जुया च्वन । उगु बांलागु संखारूपेक्खायात्त मज्जा ताया च्वन कि व धर्म-राग धर्मनन्दी खः । उगु धर्मराग धर्मनन्दी च्यागु लापांय्चित भाविता द्वारा लुमंका ह्ते याये मफयेवं न्ह्योने वने फइ मखु । उकि अरहन्त मार्गं फलय् मध्यना उहा व्यक्ति मरण जुइगु अबस्थाय् सुद्धावास भूमी थ्यनीगु जुया च्वन । उकियात्त निर्देश याना "तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया ओपपातिको होति तत्थ परि-निब्बायी" धका कना तःगु खः ।

तेनेव धम्मरागेन = उगु संखारूपेक्खा विपश्यनाय् आशक्त जुइगु रागया कारणं हे, ताय धम्मनन्दिया = उगु संखारूपेक्खाय् असव व प्रफुल्लित जुइगु तृष्णाया कारणं हे, ओपपातिको = सुद्धावास भूमी ओपपातिक प्रतिसन्धि जुइगु जुया च्वन । तत्थ

परिनिर्वायी = उगु सुद्धावास भूमी अरहन्त जुया परिनिर्वाण
 जुइगु, होति = जुया च्वन । व थुगु नन्दीराग घयागु लापाय्चां याना
 थुगु हे जन्मय् अरहन्त मजुसे धिला सुस्ति जुया वंगु नमूना क्यनीगु
 देशना खः । अथे जुया लापाय्चा घयागु थुगु नन्दीरागयात हटे यायेगु
 भावश्यक जू । थ्व हे कारणं याना "पजह मंसपेसि = लापाय्यात हटे
 याना छ्व" घयागु, पजह नन्दीरागं = नन्दीरागयात हटे याना छ्व"
 धाःगु खः घयागु खँ भगवान् बुद्धे लिसः बिया बिज्यागु खः । उकियात
 अर्थकथां नन्दीरागयात हटे या घयागु शब्दे नन्दीरागयात अरहन्त
 मार्गं ल्यं पुल्यं मदयेक हटे यायेगुयात धाःगु खः घका व्याख्या
 याना तल ।

नाग-अरहन्त —

उगु मज्जा तायेगु यइपु तायेगुयात हटे याना थाहाँ वनीह्य
 व्यक्ति छकोलनं अरहन्त मार्गं अरहन्त फलय् ध्यना बिल्कुल नन्दीराग
 रहितह्य अरहन्त जुइगु जुया च्वन । उकथं अरहन्त जुइ धुन कि थः
 स्वयं क्लेश फुइ धुकूह्य अरहन्त जुया च्वंगुलि अरहन्त नागराज खनिगु
 जुया च्वन । अथे जुया "को नागो = नागराज घयाह्य सु ?" घयागु
 प्रश्नयात भगवान् बुद्धे "नागोति खो भिक्खु खीणासवस्सेतं अधिवचनं"
 घका लिसः बिया बिज्यागु खः ।

भिक्खु = काश्यप भिन्नु, नागोति एतं = नाग घयागु थ्व नां,
 खीणासवस्स भिक्खुतो - अरहन्त भिन्नुया, अधिवचनं = नां खः ।

नागयात खन घयागु मेगु मखु स्वयं अरहन्त जुया वंगु खः ।

भाश्रवक्ष्य जुइ धुंकूह्य अरहन्त जुया वनीगु अवस्थाय् थः, श्रावक
 अरहन्त जूगु कारणं याना श्रावक नागयात न खनीगु जुया च्वन ।
 भगवान् बुद्धयात न भाश्रव रहितह्य धात्थेह्य अरहन्त खः धका स्यूगुलि
 बुद्ध नागराजयात न खंगु घाइ । स्वयं थःन्हं धर्मं खंगु जुया भगवान्
 बुद्धयात न खंगु जुल । थःके क्लेश क्षय जूगुलि भगवान् बुद्ध नं क्लेश
 क्षय जूह्य जुया थुगु धर्मं उपदेश कना विज्यागु खः धका वांलाक हे
 नुगलय् दुहाँ वनीगु जुया च्वन । भ भगवान् बुद्ध धयाह्य बुद्ध नागराज-
 यात खंगु जुल ।

नागयात प्रणाम या —

अथे नाग खनिबले छु याये माली धाःसा “तिट्टु नागो मा नागं
 घट्टेसि नमो करोहि नागस्स” धका ब्राह्मणाचार्यं धाल ।

नागो = नागयात, तिट्टु = अथे ति, च्वने व्यु, नागं =
 नागयात, मा घट्टेसि = ध्वके मते, नागस्स = नागयात, नमो =
 अभिवादन यायेगु व पूजा थायेगु, करोहि = या ।

व मेगुयात धाःगु मखु । अरहन्त जुइ धुन कि छुं याये माःगु,
 दयेके माःगु भावश्यक मन्त धका धाःगु खः । न्होने ला पूर्णं मज्जुनिगुलि
 खंख खंखयात हटे याना दये माःगु खः । साबुं चालिनिथे जाःगु
 नीवरणतयेत खन कि उक्थियात नं हटे यायेमाः । काबलेथे जाःगु
 स्कन्ध न्यागुयात नं भाविता द्वारा लुमंका हटे यायेमाः । उह्य काबले-
 यात हटे याये धुंका गथे खः अथे भाविता याना च्वं च्वं कामगुण
 आरम्भण पाखे चित्त वंसा उक्थियात नं चुपि व त्वाकः यातथे दोष

अनि कथं भाविता याना हटे यायेमाः । मनं त्यू विपश्यना ज्ञान विशेष
 बांलाना बइबले उगु विपश्यना ज्ञानय् रस तायेका मण्जा तायेका प्रसन्न
 तायेका मनं ह्ययेका, अवन धाःसा व लापाय् खः । उकियात् नं भाविता
 द्वारा लुमंका हटे यायेमाः । उकथं लापाय् तक हटे याये निति खं कना
 ववे धुन । उगु लापाय्यात् हटे याये धुंका नाग व्वदुइबले धाःसा नाग
 धयाह्य अरहन्त जुया च्चंगुलि हटे याये योग्यगु भवस्था मखुत् । पूजा
 याये बहःगु स्थिति जुया अवन । उकि "नागो = नागयात्, तिदुनु =
 अथे' ति (छुं याये मते) सा नागं घट्टेसि = नागयात् ध्वके मते"
 धाःगु खः । ध्व उपचार कथं धया तःगु खः । नागत व्वदुल कि अपां
 कयेकी कथि सुइ घका अन्दा जूगुलि धया तःगु स्वभाष खः । धन ला
 "अरहन्त जुइ धुनेवं छुं नं पाये माःगु मन्त । ज्या खं पू वन ।" थुलि
 हे धाये त्यंगु खः । अथेसां छु यायेगु लय् धाःसा- नागस्स = नागयात्,
 नमो = अभिवादन यायेगु व पूजा यायेगु, करोहि - या ।

नागयात् अभिवादन यायेगु व पूजा यायेगु —

नागयात् अभिवादन व पूजा यायेगु धाःगु ला थः स्वयं अरहन्त
 जूगु जुया बुद्ध नाग धयाह्य तथागत अरहन्तयात् बांलाक हे खंगुलि
 उह्य सम्यक् सम्बुद्ध धयाह्य अरहन्त नागयात् पूजा याः घका प्रेरणा
 विया च्चंगु खः । थुकी ला विशेष प्रेरणा वी माःगु मद्दु । अरहन्त जुल
 कि वस्पोल तथागतयात् स्वतः हे पूजा याइगु जुल । नकतिनि भावना
 अभ्यास याना च्चंहा व्यक्ति समेतं भावना रस थुल कि उगु धर्म उपदेश
 विया विज्याह्य तथागत प्रति श्रद्धा त तं मगायेका अवेने यः । उकथं

रुवतः हे जुइगुयात् ध्याःगु खः । गुकथं पूजा यायेमाः धयागु खं मूल-
पणास पालि चूलसच्चक सूत्रय् कना तथा बिज्यागु दु ।

बुद्धो सो भगवा बोधाय धम्मं देसेति ।

भरहन्तपिसं भगवान् बुद्धयात् उपकार खंका पूजा याइगु
नमूना खः । अति बांला जू ।

सो भगवा = म्ही सकसियां धात्थे'गु आधार भरोसा जुया
बिज्याहा वस्पोल तथागतं, बुद्धो = प्यंगू सत्य यथार्थ धर्मयात् छुटे
छुटे याना स्पष्टं सीका बिज्याये धुंका, बोधाय = म्ही सकलें सत्त्व-
पिन्त थःमहंथे हे खंके सीके बीया मिति, धम्मं = चतुसत्य आर्य
धर्मयात्, देसेति = करुणा न्हब्वाःगु प्रज्ञा द्वारा कना बिज्यात् ।

व भगवान् बुद्धयात् उपकार खंका पूजा याना खंगु खः ।

भगवान् बुद्धं स्वयं थःमहं प्यंगू सत्य यथार्थ धर्मयात् सीका
बिज्यात् । थथे थःमहं सीका बिज्याये धुंकूगु जुया म्ही सकल वेनेय्य
सत्त्वपिन्त समान रूपं सीके थब्यू धका उद्देश्य तथा दया करुणा पूर्वक
संबंजता ज्ञान धयागु देशना ज्ञान द्वारा वस्पोल प्यंगू सत्य धर्मयात्
अनेक उपमा उपमेय्य कारण युक्ति आदि द्वारा नाना प्रकारं कः कः
आयेक छायेपिया उपदेश बिया बिज्यात् ।

पतिचा हाक याना कन धाःसा- भगवान् बुद्धं कना बिज्यागु
धर्मं तःसकं ह्य जुया च्वन । धक्व दुगु मखू । खुगू द्वार, खुगू आरम्मण,
खुगू विज्ञान, खुगू वेदना, थुगु धर्मयात् उत्पत्ति जू जू पतिकं भावित्ता
धाः धयागु थुलि हे खः । त्रिपिटकयात् संक्षिप्त यात् धाःसा थुलि हे

नक दु । छगू छगू द्वारय् न्यायी न्यायी दु । ५ × ६ जुइबले ३०-गू दत । उगु ३०-गू धर्मयात वास्तविक रूपं सी कथं भाविता षाना यंकल धाःसा अरहन्त फलय् ध्यना निर्वाण पवचालिगु जुया च्वन । अथे जुया संक्षिप्तं कंसा थुलि हे कुगाः । थथे पतिचा हाक षाना कनेबले गुलि गुलि मनूतयेसं थुइ मखु । उकि नाना प्रकारं छापेपिया कना बिज्याये माःगु खः । त्रिपिटक घयागु कम मखु । विशाल रूपं कना बिज्याना तःगु खः । थुकथं दुःख कष्ट सिया कना बिज्यागु सत्त्व प्राणीपिन्त दया करुणा वना हे खः ।

उकि धया तःगु खः—

बुद्धो सो भगवा बोधाय धम्मं देसेति ।

द्विकपिनि मध्यय् गुलिसिनं थःम्हं सीके बहःगु धर्मंत सीका तःगु दयेमाः । उगु सीका तःगु धर्मंतयेत कारण याता जिमिसं थ्व धर्मं स्यूगु भगवान् बुद्धं स्वयं सीका थुपि धर्मंत कना बिज्याना तःगुलि व उगु धर्मं आचरण व अभ्यास यातागुलि थथे सीके दुगु खः घका थथे बिचाः याता भगवान् बुद्धयात पूजा यायेनु । बस्पोल बुद्ध बुद्ध जुया बिज्याना धर्मं उपदेश मयासे च्वना बिज्यागु जूसा गुलि याउंसे च्वनीगु जुइ । ध्यान समापत्ति फल समापत्ति समाधी च्वना तःसकं भानन्द दया च्वनीगु खः । तर थुगु ध्यान सुख व फल सुख अनुभव मयासे द्वि मधा चा मधासे दिपा मदयेक पीन्यादँ तक यक्वं यक्व धर्मं उपदेश याता बिज्यात । थथे कना बिज्यागु प्राणीपिनि प्रति दया वना मखु ला ? करुणा न्ह्यबवाःगु देशना ज्ञानं कना बिज्याना तःगु खः ।

उक्ति छिकरिपि सकसिनं स्यूक्व ताक्व आचरण प्रतिपत्ति द्वारा भगवान् बुद्धयात पूजा याये स्यू । उक्ति सकसिनं थये धाये माल--

बुद्धो सो भगवा बोधाय धम्मं देसेति—

शुकथं थुकी न्यागू पादत दु । (१) भगवान् बुद्धं स्वयं सीका सीके बीया निति उपदेश याना बिज्यात । (२) भगवान् बुद्धं स्वयं क्लेश विष रहितह्य जुया थः स्वयं विनीत जुया बिज्याये धुंगुलि प्राणीपिन्त नं विनीत धाये निति उपदेश बिया बिज्यात । (३) भगवान् बुद्धं स्वयं कोमल व शान्तह्य जुया बिज्याये धुंगुलि प्राणीपिन्त नं अथे हे कोमल व शान्त धाये निति उपदेश बिया बिज्यात । (४) भगवान् बुद्धं स्वयं संसारया लः धालं पार जुया बिज्याये धुंगुलि संसार लः धालय् बाः वना च्वरिपि प्राणीपिन्त नं पार जुइका निर्वाण घाटय् थ्यकेया निति उपदेश बिया बिज्यात । (५) भगवान् बुद्धं स्वयं क्लेश अग्निधात सम्पूर्ण रूपं स्याना शान्त याये धुंगुलि प्राणीपिनि क्लेश अग्नि सन्ताप शान्त थजु धका उद्देश्य तथा उपदेश याना बिज्यागु छः । थये भारम्मण याना पूजा यायेगु तरौका जि पालि व अर्थ सहितं ब्वना वने । उक्थियात साधु धया उपदेश क्वचायेके । गुलिखे पूबने धुंकल । छगू छगू पादयां अन्तय् साधु स्वको स्वको धाये माली ।

१) बुद्धो सो भगवा बोधाय धम्मं देसेति ।

सो भगवा = भूी सकसियां धात्थे'गु आधार भरोसा जुया बिज्याह्य वस्पोल भगवानं, बुद्धो = थ्यंगू सत्य यथार्थ धर्मयात छुटे

छुटे याना स्पष्टं सीका विज्याये धुंका, बोधाय = म्ही सकले सत्त्व-
पिन्त थःम्हंथे हे खंके सीके बीया निति, धम्मं = चतुसत्य आर्य
धर्मयात, देसेति = करुणा न्ह्यब्बाःगु प्रज्ञा द्वारा कना विज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

२) दन्तो सो भगवा दमथाय धम्मं देसेति ।

सो भगवा = म्ही सकसियां धात्थे गु आधार भरोसा जुया
विज्याह्व वस्पोल भगवानं, दन्तो = खनीगु, ताइगु, थीगु, चिन्तना
याइगु, सीकेगुलि, क्लेश मल निर्मल जुया तापाना दान्त जुया
विज्याये धुंक्ष जुया, दमथाय = सकल सत्त्व म्ही फुकसित नं अथे हे
क्लेश मलं निर्मल याना तापाका दान्त याये निति, धम्मं = दान्त
याइगु यथार्थ धर्म, देसेति = करुणा न्ह्यब्बाःगु प्रज्ञा द्वारा कना
विज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

भगवान् बुद्धं कना विज्यागु उपदेशयात अनुगमन याना
आचरण याइपि भति भति याइगु आचरणं भति भति दान्त जुइगु जुया
च्वन । अप्वः अप्वः आचरण याइपि अप्वः अप्वः दान्त जुइगु जुया
च्वन । पूर्णं रूपं आचरण यात धाःसा पूर्णं रूपं हे दान्त जुइगु जुया
च्वन । भगवान् बुद्धयागु उपदेश तायेके मनंपि न्यने मनंपि आचरण
याये मनंपि व्यक्तिपि बुद्ध शासनिक (बौद्ध) सभ्यताया दृष्टि असभ्यपि
जुया च्वन । बुद्ध देशना अनुगमन याना आचरण याइपि सभ्यपि जुया

चवन । इभिगु कायिक कर्म नं दान्त वाचिक कर्म नं दान्त जुया चवन ।
 शरीरं मेपिन्त स्वायेगु सास्ति यायेगु मद्दु । वचनं मेपिन्त दुःख जुइ कथं
 ह्लायेगु मद्दु । व दान्त जूगु खः । थव शीलया क्षेत्रय् सभ्य जुइगु खः ।
 समाधि क्षेत्रय् च्वना घात्थें भाचरण यात धाःसा मेपिन्त अनथं जुइकीगु
 अयोग्यगु कल्पना तक नं याइ मखुत । थव समाधि क्षेत्रय् सभ्य जुइगु
 खः । प्रज्ञा क्षेत्रय् च्वन, घात्थें भाचरण यात धाःसा क्लेश उत्पत्तिया
 कारण जुया च्वंगु पुसा समेतं मदये धुंकल । उकिं लोभ द्वेष आदि
 क्लेश चित्तत छुं छुं हे उत्पन्न जुइ मखुत । थव प्रज्ञा क्षेत्रय् दान्त जुइगु
 खः । उक्तं शील क्षेत्रय् नं सभ्य जुया चवन । समाधि व प्रज्ञा क्षेत्रय् नं
 सभ्य जुया चवन । गुलि गुलि भगवान् बुद्धया अववाद उपदेशयात
 भाचरण याना बने फइगु खः, उलि उलि सभ्यतां युक्त जुइगु जुया चवन ।
 बुद्ध उत्पत्ति न्ह्यःवापि मनूत बुद्ध शासनिक सभ्यताया दृष्टि प्रायः
 याना असभ्यपि धाये माली । बुद्ध उत्पत्ति जुइ धुंका नं बुद्ध शासन
 फइले मजूगु प्रदेशय् प्रायः याना असभ्य हे धाये माली । कारण छाया
 धाःसा इपिं मनूतयेके क्लेशत उत्पत्ति जुइ फक्क हे उत्पन्न जुया चवनी ।
 थुकियात असभ्य धाये माल । बर्मा देशय् बुद्ध शासन गुगु इलय् थ्यंक
 बल धाःसा ग्रन्थया आधारय् धायेबले भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुइ
 धुंका २३६-दँय् श्री धर्मशोक बुजुया पालय् गुंगु देश गुंगु राष्ट्रय्
 धर्मदूत मण्डल छवःगुली सुवर्ण भूमि धयागु स्थान छगू नं दुध्याः । व
 उगु धाय् बर्मा देशया “तथउ” हे खः धयागु अप्पः सिगु धापू दु । गुलि
 विद्वानपिसं धाःसा उगु सुवर्ण भूमि धयागु सुमात्रा द्वीप खः धया
 चवन । “तथउ” देशय् बुद्ध शासन अभिवृद्धि जुया वःगु ला तःसकं

स्पष्ट जू । उकि सुवर्ण भूमि-सुमात्रा द्वीप जूसां, अतं हानं थुखे पाखे शासन फइले जुया बल धका काये माली । न्हाये हे जूसां बर्मा देशया तथउं शहरय् नं बुद्ध शासन अबले हे थ्यंगु खः धयागु ला निश्चित जू । अबले आयुष्मान सोण - उत्तरपि बिज्याना शासन प्रचार याना बिज्यागु खः । अबलेसँ निसँ बर्मा देशय् बौद्ध सभ्यता दया वःगु खः धायेमाः ।

उगु समयं न्हावः बर्मा देशया मनूत बौद्ध धर्मावलम्बीपि मखुनि । असभ्यपि धाये माली । कायिक कर्म व वाचिक कर्म इमिसं समय याइ ला ? छु नं याइ मखु । इमि छु याये मास्तिवः व हे याना च्वनीगु मखा जुइ । उकि अबले इपि जंगली मनूत जुया च्वनेमाः । उगु शासन सम्बत् २३६-दँ लिपा तिनि बुद्ध शासनिक सभ्यतां याना सभ्यपि मनूत जुया वःगु खः धायेमाः । व नं बर्माया च्वय् पाखेयागु क्षेत्र तिनि । बर्माया च्वय् पाखेयागु क्षेत्र ला बर्मा इतिहास कथ धायेबन्ने मनोरथ जुजुया पालय् वने धुंकूगु ९५०-६०-दँ ह्यापा आयुष्मान अरहंयात निमन्त्रणा याना शासन प्रचार याःगुलि बौद्ध धर्म आचरण याना वःगु खः । अबलेसँ निसँ बुद्ध शासनिक सभ्यता प्राप्त जुल धाये माली । वयां न्हावः बुद्ध शासनिक सभ्यता मदुनि हे धाये माली ।

अबलेसँ निसँ भगवान् बुद्धयागु शासनयात बाज्या तपा बाज्यापिसं ★ स्वीकार याना प्राप्त जुया वया च्वगु बौद्ध सभ्यतात

★ नोटः- चीनयागु वृत्तान्त कथं धाःसा वयां न्हावःयागु “प्यू” वंश कालय् हे बौद्ध विहारत १००-ति दु धयागु सौके दु । तर उगु अवस्थाया भिक्षुपि गबले निसँ “प्यू” वंशतयेगु देशय् थ्यंक

लोप मजुइकेगु आवश्यक मजू ला ? बुद्ध-धर्म आचरण मयात धाःसा धुगु सभ्यतात लोप जुया बनी । उगु बुद्ध-शासन धयागु सभ्यता लोप जुल धाःसा हानं असभ्यपि जंगली मनूत हे जुया बनी धाये माली । ह्यापायाप्रिबे हे हानं छको जंगली मनू बुइ फइगुयात बांबालाक बिचाः याना स्वस्त धाःसा तःसकं नुगः म्छिसे च्वंके थाय् दु ।

बुद्ध-शासन लोप जुल कि की बर्मी जातित बुद्ध धका नं मस्यूपि धर्म धका नं मस्यूपि छु याये मं दत व याइपि जुया फयां फक्व अकुशल मुंकिपि जुइ धयागु खँ छसिकथं बिचाः याना यकेबले तःसकं नुगः ज्यातुसे च्वना वः । बुद्ध-शासन तःसकं प्रज्वलित जुया वःगु भारत देशयें कीगु बर्मा देशं नं बौद्ध सभ्यता लोप जुया वन धाःसा अति हे अपशोच ताये बहः जू ।

बंगु न्यादेति ह्यापा जि शासनिक कायं याना इण्डोनेशिया देशय् थ्यंक वना । उगु देश छगू अवस्थाय् बुद्ध शासन अभिवृद्धि जुया बंगु देश खः । तर लिपा मुसलमान शासकतयेसं इस्लाम धर्म प्रचार याना वंगुलि आः मुस्लिम देश जुया च्वं च्वन । बौद्ध धर्मावलम्बीपिनिगु संख्या भतिचा जक दनि । उगु इण्डोनेशिया थ्यंबले उखें थुखें वाला बाला च्वंक जुया च्वंपि मनूत स्व स्व बिचाः या यां “बुद्धो लोके समुप्पन्नो हिताय सब्बपाणिनं” धयागु उपदेश पादत लुमंसि बल ।

बल धयागु स्पष्ट मजू । गुजागु पिटक व प्रतिपत्ति अभ्यास व आचरण याता च्वन धयागु नं स्पष्ट मजू । उकि स्पष्ट जुया च्वंगु बर्मी इतिहास अनुसार च्वय् क्यनाथें वर्णन यानागु खः ।

भगवान् बुद्ध सकल सत्त्व प्राणीपिनिगु निति उत्पन्न जुया
 बिज्याह्य खः । २५००—दं नापं पुला बने धुकल । तर आः बाला बाला
 जुया च्वंपि मनूतयेसं भगवान् बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यागु स्यू ख्वाः
 मवः खनि घका बिचाः बल । अनं हानं यःगु बर्मा देशय् प्रायः याना
 गां गांमय् च्वंपि जनतापि फुकं मुक्कं बौद्ध धर्माबलम्भीपि जुया च्वन ।
 तर छगु अवस्थाय् ध्यनीबले उगु बर्माया गांमं नं बुद्ध शासन लोप जुया
 बने फु घका नं बिचाः बल । अये जुया तःसकं नुगः मछिसे च्वं खनि
 घका मती लुल । अये जुया बर्मा देशय् बौद्ध सभ्यतात लोप जुया
 मवंक छिकपिसं रक्षा याना तये माली । गुकथं रक्षा याना तये माली
 घाःसा— यःम्हं नं शील, समाधि व प्रज्ञा आचरणयात आचरण
 याये माली । विशेषतः श्रद्धा स्थिरगु श्रोत्रापन्न अवस्थाय् ध्यनी
 कथं उदद्योग याये माली । यःपिनि काय् म्हाय् छय् छुइपिन्त नं
 बुद्ध-धर्मे आचरण याइ कथं प्रेरणा बी माली । इमिसं नं छिकपिसं
 हे तनं तं उदद्योग याना बने माली । षुलि हे खः । युक्थं आचरण
 याना वन घाःसा बर्मा देशय् बौद्ध सभ्यता चिरस्थायी जुया च्वनी ।
 भगवान् बुद्ध जिमित व छिकपिन्त दया करुणा दुगुलि बौद्ध सभ्यता
 दयेक तःसकं प्रयत्न पूर्वक धर्म उपदेश याना बिज्यात ।

उकि दन्तो सो भगवा इमथाय धम्मं देसेति —

बस्पोल भगवानं स्वयं दान्तह्य जुया सकल सत्त्व प्राणीपिन्त
 दान्त याये निति दान्त जुइकीगु धर्मयात करुणा पूर्वङ्गसगु प्रज्ञा द्वारा
 उपदेश बिया बिज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

[२२६]

३) सन्तो सो भगवा समथाय धम्मं देसेति ।

सो भगवा = म्ही सकसियां धात्थे'गु आधार भरोसा जुया
बिज्याह्व वस्पोल भगवानं, सन्तो = राग आदि हल चल मदया
शान्त जुया बिज्याये धु'ह्व जुया । सकलें सकलें मनूत प्रसन्न ताये
बहःगु च्चन कि प्रसन्न ताइगु जुया च्चन । राग उत्पन्न जूगु खः । उगु
प्रसन्न ताइगु रागया कारणं शरीर नं चित्त नं म्हुतु नं शान्त मजू ।
मयइपुसे च्चनीगु च्चनीबले नं द्वेष उत्पन्न जुया हल चल जुइगु जुया
च्चन । भगवान् बुद्धयाके न्ह्याक्व प्रसन्न ताये बहःगु भारम्मण छवदूसं
राग उत्पन्न मजू । न्ह्याक्व मयइपुसे च्चंगु भारम्मण छवदूसं द्वेष उत्पन्न
मजू । शरीर नं वचन नं मन नं हलचल जुइ प्रयागु मवु । शान्त जुया
शीतल जुइगु जुया च्चन । उकिं सन्तो = राग आदि हलचल मदया
शीतल शान्त जुया बिज्याये धु'ह्व जुया । समथाय = सकल सक्क
म्ही फुकसित नं अथे हे शीतल शान्त याये नितिं, धम्मं = शान्त
बुइकीगु सत्य धर्मयात, देसेति = करुणा पूर्वङ्गम प्रज्ञा द्वारा उपदेश
कना बिज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

४) तिण्णो सो भगवा तरणाय धम्मं देसेति ।

सो भगवा = म्ही सकसियां धात्थे'गु आधार भरोसा जुया
बिज्याह्व वस्पोल भगवानं, तिण्णो = प्यंगू ओघ संसारया उखे घाटय्
थ्यंका निर्वाण थ्यंक तरे जुया बिज्याये धु'ह्व जुया । तरणाय =

सकल सत्त्व भी फुकसित नं अथे हे पार तरे याकेया निति,
धम्मं—पार तरे जुइ फूगु सत्य धर्मयात, देसेति—करुणा न्हव्वाःगु
प्रज्ञा द्वारा उपदेश कना विज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

सत्त्व प्राणीपि संसारयागु लः धालय् दुवे जुया च्वन । संसार-
यागु लः धाः धयागु काम—ओघ, भव—ओघ, दिट्ठि—ओघ व अविज्जा—
ओघ धयागु ओघ प्यंगू खः । काम—ओघ धयागु कामयागु लः धाः
खः । संसारय् लः धाः धयागुलि थः थाय् थ्यंक वइपिन्त दुवे याना
स्याये यः । शक्ति दया लाल काये फुसा काल, काये मफुसा वं दवे याना
स्याये यःगु जुया च्वन । अथे हे र्थे थुगु काम—ओघ धयागु संसारयागु
लः धालं नं थः थाय् थ्यंक वइपि सत्त्व प्राणीपिन्त दवे याना स्याये
यःगु जुया च्वन । गवे धाःसा— कामगुणयात मज्जा ताया त्ववका च्वन
धाःसा काम लः धालय् थ्यना च्वंगु खः । उह्म व्यक्ति शक्ति दया
दान शील आदि कुशल कर्मत याये फुसा यात; उकथं याये फयेवं
सुगति भूमि थ्यंका छुं भति सासः ह्लाये थाय् दया च्वनी; अथे मखुसा
कामगुणयात कारण याना स्यायेगु सास्ति यायेगु, खुइगु, लुटे यायेगु,
अधार्मिक पूर्वकं अतिक्रमण यायेगु, ह्नेका ठगे यायेगु थुजागु दुष्कर्म
याये लाना प्यंगू अपामय् क्वसिना बनी । व प्यंगू अपाय पाखे न्ह्याना
वनीगु काम लः धाः खः ।

दान आदि कुशल कर्म याःपि नं मनुष्य योनि देव योनी थ्यंका
उगु योनी बुढा जुइ माली, रोगं कयेका च्वने माली, सी माली नाना

प्रकारयागु शारीरिक दुःख कष्ट व मानसिक दुःख कष्ट भोगे याये माली । थ्व काम सुगति पाखे न्ह्याना वनीगु काम लः धाः खः ।

भव-ओघ घयागु रूप-भव, अरूप-भवयात मज्जा ताइगु भव तृष्णा खः । व नं रूप-भव अरूप-भवय् छ्वया उगु भवय् स्याये यःगु जुया च्वन । व भव लः धाल क्वसीका स्यागु खः ।

दिट्ठि-ओघ घयागु- द्वना च्वंगु मिथ्यावाद खः । अविज्जा-ओघ घयागु अनित्य दुःख व अनात्म स्वभाव धर्मयात नित्य सुख व आत्म धका सीकीगु द्वना च्वंगु स्वभाव खः । थुगु अविदद्या व दृष्टिया कारण प्यंगू अपायय् कुतुं वना नाना प्रकारयागु दुःख कष्ट भोगे पायेमाः । मनुष्य योनी, देव योनी थ्यंक वना नं नाना प्रकारयागु दुःख कष्ट भोगे याना च्वनेमाः । ब्रह्मा जू वंसा नं बार बार सीमाः । व अविदद्या व दृष्टि घयागु लः धाल क्वसीका स्याना च्वंगु खः ।

उगु ओघ घयागु संसारयात लः धालय् थाहाँ वं क्वाहाँ वं पाना चुइका च्वंपि सत्त्व, प्राणीपिन्त उगु संसार रूपी लः धालं पार तरे याका निर्वाण घयागु उखे घाटय् थ्यंका बीया निति भगवान् बुद्धं पार तरे बुइके फुगु धमं उपदेश याना बिज्यात । उकि तरणाय-सकल सत्त्व स्त्री फुकसितं नं अथे हे तरे याकेया निति, धम्मं = पार तरे जुइ फूगु सत्य धर्मयात, देसेति = करुणा न्ह्यव्वाःगु प्रज्ञा द्वारा उपदेश कना बिज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

५) परिनिब्बुतो सो भगवा परिनिब्बानाय धम्मं देसेति ।

सो भगवा = म्ही सकसियां घात्थे'गु आधार भरोसा जुया विज्याह वस्पोल भगवानं, परिनिब्बुतो = सम्पूर्णा क्लेशयात शान्त याये धुं'ह जुया, परिनिब्बानाय = सकल सत्त्व म्ही फुकसित नं अथे हे सम्पूर्णा क्लेश शान्त जुइकेया नितिं, धम्मं = क्लेश शान्त जुइ-कीगु सत्य धर्मयात, देसेति = करुणा न्ह्यन्वा:गु प्रज्ञा द्वारा उपदेश कना विज्यात ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

ब्रह्मिक सूत्र देशना परिपूर्णं जुल । जगु सूत्र देशना अनुसारं उदयोग याना आयुष्मान कुमार काश्यप स्थविर भरहत्त मार्गं व भरहत्त फलय् ध्यंका भरहन्त जुया विज्यात । लिपा भगवान् बुद्धं आयुष्मान कुमार काश्यपयात भिक्षुपि मध्यय् विचित्र ब्रह्मकथिक रूपय् विशिष्ट एतदग पदवि द्वारा प्रशंसा याना विज्यात ।

संक्षिप्तं न्ह्यसः व लिसः —

- १) भुलां घयागु छु खः ? धुगु रूपस्कन्ध शरीर खः ।
- २) कुं घयागु छु खः ? बहनी बहनी चिन्तना यायेगु खः ।
- ३) मि ज्वाला घयागु छु खः ? ह्निने ह्निने ज्या यायेगु खः ।
- ४) आचार्यं घयाह्य सु खः ? की भगवान् बुद्ध खः ।
- ५) शिष्य ब्रयाह्य सु खः ? भाविता द्वारा सीका व्वनीह्य योगी खः ।

[२३०]

- ६) कू धयागु छु खः ? लुमंका सीका च्वनीगु प्रज्ञा खः ।
- ७) म्हुइगु धयागु छु खः ? उदयोग याइगु धीयं खः ।
- ८) खापा-चुकू धयागु छु खः ? भाविता यायेगु तरीका मरुपूगु खः ।
- ९) ब्याँचा धयागु छु खः ? तें पिहीं वइगु द्वेष खः ।
- १०) निका लें धयागु छु खः ? अये ना थये ला कल्पना याना च्वनीगु संशय खः ।
- ११) साबुं चालिनि धयागु छु खः ? न्यागू नीवरण धर्मं खः ।
- १२) काबले छुकियात धाइ ? पञ्चस्कन्ध धर्मंयात ।
- १३) स्वाकः धयागु छु खः ? न्यागू कामगुण आरम्भण खः ।
- १४) लापाँय् धयागु छु खः ? यः ताइगु, आशक्त जुइगु राग खः ।
- १५) नाग सुयात धाइ ? आश्रवक्षय जुइ धुंहा अरहन्त यात ।

विपश्यनाया प्रतिफल —

अनित्य खनेवें दुःख प्रकट जुइ ।

दुःख प्रकट जुल कि अनात्म खनि ।

अनात्म खनेवें निवणिय् याकनं प्यंक वनी ।

निर्वाण खन कि प्यंगू अपायं धात्थें मुक्त जुइ ।

धुगु बम्मिक सूत्र देशनायात आदर गौरव पूर्वक न्यना लुमंकागु धर्मं श्रवण कुशल चेतनाया आनुभावं धन उपदेश न्यना च्वंपि सत्पुरुष श्रोतागणपि भय चपद्रव अन्तराय धाक्वं सदां सदां मुक्तिपि जुया धुगु सूत्र देशनाय् निर्देश याना तयागु विपश्यना आचरण धर्मंयात नं

बांबांलाक भावरण व उदयोग याये फुपि जुया विपश्यना ज्ञानक्रम
आयं मार्गं ज्ञानं क्रम अनुसारं सम्पूर्णं दुःखं निरोधं जुया शान्तं जुया
अवंगु पवित्रगु निर्वाणं सुखं याकनं याकनं ध्येकं वना साक्षात्कार
याये फयेमाः ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

अम्मिक सूत्र देशना परिपूर्णं जुल ।

Dhamma.Digital

भाय्हयूहसिया सकूत :

१. पायासि सुत्त (अनु.)
२. तथागतया ह्लापांगु उपदेशः धमंचक्र प्रवर्तन सूत्र
३. यःह्य म्हाय् (उपन्यास)
४. अभिधम्मत्थ-संगहो भाग-१
५. नेपाःमि व बर्मी लिसे स्वापू
६. केही बौद्ध गीतहरू (सम्पा.)
७. त्रिरत्न गुणानुस्मरण [सह केही बौद्ध गीत] (सम्पा.)
८. राहुलयात तथागतया उपदेश
९. अहिंसा विजय
१०. पंचशीलया महत्त्व
११. विश्वधमं प्रचार देशना भाग-१
१२. " " " " -२
१३. लुम्बिनी विपस्सना
१४. गुपु जातक मुना

प्रकाशनया प्रतीक्षाय् :

१. पुण्य-पुष्प (नस्वाः बांला क्खिबः-स्वाँ) (प्रेसय्)
२. उत्पलवर्णा स्थविरा (प्रेसय्)
३. अभिधम्मत्थ-संगहो भाग-२
४. " " " -३